

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 3 april justerades.

§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövningar

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur följande protokoll i ärenden om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in:
prot. 2024/25:42 för torsdagen den 10 april från finansutskottet och
prot. 2024/25:33 för tisdagen den 22 april från miljö- och jordbruksutskottet.

§ 3 Punktskatt

Punktskatt

Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU15
Punktskatt
föredrogs.

Anf. 1 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! När Tidöregeringen tillträdde hösten 2022 var osäkerheten i världen och Sveriges ekonomi mycket stor. Rysslands invasion av Ukraina, följdverkningarna av nedstängningarna under pandemin, den tvåsiffriga inflationen och de extremt höga priserna på el, bensin och diesel var sannerligen ett svårt arv att hantera. Det var svårt men inte omöjligt, något regeringen bevisade genom att framgångsrikt bekämpa inflationen och sänka kostnaderna för drivmedel. Dieselpriiset är i dag cirka 10 kronor lägre än det var i augusti 2022, tack vare regeringens skattesänkningar.

Energiskatten är den punktskatt som drar in störst skatteintäkter och som påverkar hushållen mest. Höga skatter på drivmedel gör det dyrare att ta sig till jobbet och köra barnen till träningen och bidrar till höjda livsmedelspriser, eftersom alla varor i affären transporteras dit.

Därtill kommer de drivmedelskostnader som livsmedelsproducenterna har. Därför är fortsatt utökad nedsättning av koldioxid- och energiskatten på diesel som används i jordbruksmaskiner högst berättigad.

I slutet av förra året kom det mycket välkomna beskedet till Sveriges producenter och användare av biogas: Efter påtryckningar från regeringen godkände EU-kommissionen Sveriges skattebefrielse för biogas och biogasol.

Fru talman! Dagens debatt handlar om punktskatterna och våra olika partiers inställning till dessa. Som bekant är punktskatterna en galax av skatter vars grundläggande syfte, förutom att inbringa skatteintäkter, är att minska konsumtionen av sådant som anses skadligt för hälsan och miljön.

Utan att bli alltför filosofisk kan jag konstatera att det finns en inbyggd motsättning i punktskatterna: Om den oönskade konsumtionen minskar så minskar också skatteintäkterna, eller ännu värre – olagliga och rent kriminella verksamheter börjar förse mindre nogräknade konsumenter med obeskattade varor som exempelvis smuggelcigaretter och smuggelsprit. Därför måste punktskatterna vara väl avvägda.

Detta resonemang gäller för övrigt alla skatter. De måste vara väl avvägda så att de å ena sidan är tillräckliga för att finansiera statens och kommunernas åtaganden gentemot medborgarna men å andra sidan inte är så höga att en alltför stor del av lönen från den där extra ansträngningen och arbetsinsatsen försvinner i höjd skatt.

Sverige har nu det lägsta skattetrycket på 50 år, detta tack vare vår moderatledda regering, som har sänkt skatten för alla som arbetar och som har arbetat. Det lönar sig nu mer att jobba och anstränga sig. Sänkt skatt ger högre tillväxt, och tillväxt ger välbstånd.

Fru talman! Punktskatterna ska inte sätta upp onödiga hinder för svenska företag och hushåll, såsom flygskatten, som den socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen Löfven-Romson införde den 1 april 2018 och som regeringen avskaffar från den 1 juli i år.

Flera forskare, bland andra Brännlund och Krström, har kommit till slutsatsen att flygskatten är en punktskatt som saknar direkt koppling till flygets miljöpåverkande utsläpp. Man beskattar själva resan och inte de eventuella utsläppen.

Jag tycker att det är ytterst märkligt att två partier vill behålla och till och med höja flygskatten. Miljöpartiet vill dubblera den, och Vänsterpartiet vill göra den progressiv. Om man reser en gång blir det en skattesats, om man reser två gånger blir det en annan och högre skattesats, om man reser tre gånger blir det en ännu högre skattesats och så vidare.

Förutom kostnaderna för dem som tvingas flyga ofta blir det stora kostnader för administration. Vem ska hålla koll på hur många gånger en person reser så att den progressiva skatten kan beräknas, och hur ska det göras? Ska flygresor utomlands också beskattas? Det skulle leda till ett övervakningssamhälle i sann George Orwell-anda, men det har förvisso Vänsterpartiets föregångare kommunisterna gedigna erfarenheter av.

Avskaffandet av flygskatten välkomnas av näringslivet då den är en uppenbar konkurrensnackdel för ett glesbefolkat land med stora avstånd. En annan aspekt är att det finns flera parallella styrmedel på europeisk nivå. Dels ingår flyget i EU:s utsläppshandelssystem, dels har EU infört programmet ReFuelEU Aviation, som syftar till att öka användningen av och tillgången till hållbara flygbränslen.

Det är bara tillväxt som ger högre välbefinnande. Därför måste skatterna utformas så att tillväxten främjas.

I våras sänktes alkoholskatten på öl från små, oberoende bryggerier. Det var ett mycket välkommet steg för att producenterna av hantverksmässigt framställt öl skulle få mer rättvisa villkor.

Lagstiftning på EU-nivå om differentierad alkoholskatt har funnits länge, men det krävdes en moderatledd regering för att den skulle implementeras också i Sverige.

Det finns många entusiaster runt om i landet som driver lokala småbryggerier, ofta vid sidan av ett annat jobb, eftersom de måste försörja sig också. För dem är sänkt alkoholskatt en stor lättnad och utgör skillnaden mellan fortsatt verksamhet och nedläggning.

Hantverksframställt öl är inte bara kultur utan den främjar också besöksnäringen, skapar nya arbetstillfällen och bidrar till ökad tillväxt, och ökad tillväxt är något som vi så väl behöver i dessa tider av krig, höjda tullar och ett mycket osäkert världsläge.

(Applåder)

Anf. 2 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Världen befinner sig i ett klimatnödläge. I dag kan vi läsa att över 80 procent av världens korallrev har drabbats av massblekning som en följd av att haven tagit upp alltför mycket av den koldioxid som människor släppt ut genom att bränna fossila bränslen.

För några veckor sedan kom larmrapporter om att Sverige kommer att misslyckas med alla klimatmål på grund av regeringens politik.

I det här nödläget väljer regeringen att blunda. Man prioriterar att sänka skatten på sprit och diesel, som om det inte fanns någon morgondag. Kanske tänker man som sin före detta partiledare att om 50 år är vi alla döda. Men verkligheten för alla oss som har barn, alla oss som drömmer om deras framtid och trygghet, är att några av dem som lever nu kommer att få ta konsekvenserna av den politik som bedrivs av regeringar som inte tar klimatfrågan på allvar.

Boriana Åberg pratar om att det blir billigare att köra barnen i dieselbil. Det är sant. Men regeringen kunde ha valt en annan väg – en väg som möjliggör för föräldrar att få ihop sina livspussel utan att misslyckas med den viktigaste utmaningen som regeringen har att hantera, nämligen klimatomställningen.

Vi i Miljöpartiet har presenterat ett nationellt utsläppshandelssystem med utdelning för de mest utsatta som ett svar på den här utmaningen.

Anf. 3 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Medan Annika Hirvonen läste den alarmerande artikeln i tidningen i morse läste jag en mycket intressant artikel om desinformation. Det handlar om att man tar en sorts information och lägger till egna vinklingar så att det plötsligt blir något som är direkt osant.

Det är precis den typen av desinformation som Annika sprider här, bland annat att vi sänker skatten på sprit. Jag pratade om sänkt alkoholskatt på hantverksframställt öl. Den som tycker att öl är lika med sprit har fel – mycket fel, skulle jag säga.

Sedan ondgjorde sig Annika Hirvonen över sänkningen av dieselpriiset. Jag kan säga att det var ett löfte som Tidöpartierna gick till val på, och väljarna valde att rösta på Tidöpartierna. Väljarna valde inte Miljöpartiets politik, som för övrigt skulle leda till ett literpris på diesel på 35 kronor. Jag har inte dåligt samvete för att vi har uppfyllt våra löften till våra väljare och gjort det lättare för människor att ta sig till jobbet, att köra sina barn till skolan och träningen, att besöka sina gamla föräldrar eller att åka och storhandla.

De lösningar som Annika Hirvonen och hennes parti förordar må fungera bra i centrala Stockholm med tunnelbana och andra kommunikationer, men de fungerar inte på landsbygden i ett glesbebyggt land som Sverige.

Anf. 4 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag måste ändå fråga Borian Åberg om hon inte tror på forskarnas larmrapporter om klimatutsläppens konsekvenser.

Vi ser ju de konsekvenserna nu. Med massblekning av världens korallrev finns det risk att ekosystemen i haven, som är en grund inte bara för fiskerinäringen som många människor livnär sig på, förändras och att många bestånd totalt kollapsar.

Tror Borian Åberg inte på kopplingen till extremväder som leder till översvämningar, ökad risk för skogsbränder och andra miljökatastrofer som vi har sett konsekvenserna av även i vårt land – i städer och inte minst i glesbygden?

Det vi behöver göra nu är att minska utsläppen. Samtidigt ska de hushåll som är beroende av bil, till exempel för att de bor på landsbygden, ha ekonomiska förutsättningar att antingen ställa om genom politik som främjar elbilar – leasingcheck, till exempel – eller klara ekonomin medan vi ställer om för alla som faktiskt kan byta bort det fossila.

Ju snabbare vi hjälper de svenska hushållen att bli fria från diesel och andra fossila bränslen, desto mer robust kommer vårt samhälle att vara i framtiden och desto mindre beroende kommer Sverige att vara av fossila drivmedel från skurkstater och diktaturer.

Anf. 5 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Jag tror på att vi måste bekämpa miljökatastroferna, och den största miljökatastrof vi har i nutid är kriget som pågår i Ukraina med alla bomber som släpps och sprider farliga kemikalier och alla fördämningar och dammar som blir sönderbombade. Den ekocid som pågår 600 kilometer härifrån är den största miljökatastrofen.

För att Sverige ska kunna bidra till att få stopp på kriget i Ukraina och fortsätta skicka miljarder i vapen, utrustning, humanitär hjälp och annan hjälp måste vi ha resurser till det. Dessa resurser skapas bara av ökad ekonomisk tillväxt.

Där har Miljöpartiet en stor skuld att bära tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och även Centerpartiet för sitt agerande för nedstängning av kärnkraften. Det är ett rent, miljövänligt och planerbart energislag. Genom att stänga sex reaktorer har man gjort Sverige beroende av importerad el, som oftast kommer från föga miljövänligt brunkol. Förutom skadan det orsakar på miljön orsakar det ekonomiska skador för Sveriges företag och för Sveriges konsumenter.

Genom att underlätta tillväxten, genom att underlätta för människor att ta sig till jobbet och för företag att producera, bekämpar vi faktiskt miljökatastroferna.

(Applåder)

Prot. 2024/25:104

24 april

Punktskatt

Anf. 6 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Boriana Åberg, för anförandet!

Jag hörde i förra replikskiftet Boriana Åberg tala om de löften som Moderaterna tillsammans med de övriga Tidöpartierna ställde ut inför valet. Man skulle kraftigt sänka bensinpriset, och det har man gjort. Man har levererat på det löftet.

Men då kom jag att tänka på en annan fråga där samtliga partier på den borgerliga kanten var ute väldigt offensivt genom i stort sett hela förra mandatperioden och lovade förändring. Jag tänker naturligtvis på elektroniskatten.

Det var få saker som kunde få blodtrycket att rusa hos en moderat i opposition som elektroniskatten – eller plastpåseskatten eller flygskatten, för den delen. Sedan vann man valet, och sedan har man inte tagit tag i den här frågan.

Då är min fråga: Vad är det som har hänt? Varför har man inte gjort det?

Den här skatten var ju inte bara signalpolitik. Det var en bedrövlighetsskatt, enligt Moderaterna i opposition. Nu är det så att den här skatten lever vidare, och man har dessutom höjt skatten.

Kan Boriana Åberg förklara detta, inte bara för mig utan kanske för de väljare som hade väntat sig en sänkning eller ett borttagande av den här skatten, och för de branscher som också väntar på besked.

Anf. 7 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Tack, Kalle Olsson, för denna fråga!

Jag vill först välkomna att jag för första gången under de 15 år jag har varit i riksdagen fått en fråga från en socialdemokrat som handlar om begäran om sänkt skatt. Det gläder mig oerhört mycket, och jag tar det som ett löfte om att vi den dagen – må det inte inträffa alltför snart – när Socialdemokraterna styr kommer att avskaffa och sänka ännu fler skatter.

När det gäller kemikalieskatten ska jag vara helt öppen. Jag tycker inte att det är någon bra skatt. Jag tycker fortfarande att skatten är kontraproduktiv, och jag är inte ensam om det. I december 2023 beslutade Moderaternas partistämma att partiet ska verka för att avskaffa elektroniskatten. Detta beslut grundades på kritik mot skattens bristande miljöstyrning och dess negativa påverkan på svenska företag.

Detta gäller fortfarande. Det tycker vi i alla fall i den moderata skattekommittén. Vi har sedan vi kom i regeringsställning gjort en rivstart när det gäller att sänka skatter och avskaffa skadliga skatter. Kalle Olsson nämnde själv både plastpåseskatten och flygskatten. Vi har inte tappat förhoppningen om att dagen kommer då andra för företagandet skadliga skatter kommer att avskaffas.

Anf. 8 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Boriana Åberg, för svaret! Det var ju ett ärligt svar, får jag säga. Det uppskattas.

När Socialdemokraterna ledde regeringsarbetet var kemikalieskatten – eller elektronikskatten – ett fult sätt att pungslå konsumenter. Det var en dålig skatt som inte träffade rätt. När Moderaterna sedan tog över regeringsmakten var det fullt rimligt att behålla en skatt de i oppositionsställning tyckte var illegitim. Det är så man måste sammanfatta läget i dag.

Jag tycker som riksdagsledamot att det är viktigt att man genomför det man har sagt och lovat väljarna. Jag kommer inte som socialdemokrat att börja tävla med Moderaterna om vem som kan sänka skatterna mest. På den punkten får jag ödmjukt lämna walkover redan i förväg. Däremot tycker jag att det är viktigt att man gör det man har lovat väljarna, och det är bara att konstatera att man här har svikit väljarna.

Anf. 9 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Många av löftena har vi uppfyllt, och det har bara gått hälften av mandatperioden. Vi har sänkt skatten på bensin och diesel. Vi har avskaffat flygskatten och plastpåseskatten, och vi har framför allt sänkt skatten på arbete och pensioner. Det är de löften vi gick till val på.

När det gäller Socialdemokraternas nyvakna intresse för elektronikskatten kan jag säga att vi har varit konsekventa. Vi gillar inte kemikalieskatten. Vi gillade den inte när vi satt i opposition, och vi är inte förtjusta i den nu heller. När man har kommit till regeringsmakten finns dock en prioriteringsordning gällande vad man ska åtgärda först.

Jag kan säga att Socialdemokraterna inte alls har varit konsekventa. I en interpellation sa Magdalena Andersson, som då var finansminister och en väldigt varm försvarare av kemikalie-/elektronikskatten så här: Sammanfattningsvis anser jag att regeringens politik, som kemikalieskatten är en del av, stärker svensk konkurrenskraft.

Ni har kanske ett och annat att rannsaka er själva för. Magdalena Andersson sa också att kemikalieskatteutredningen hade gjort bedömningen att skatten skulle medföra en relativt liten övergång till utländsk e-handel. Många företagare befarade nämligen att folk skulle importera sina vitvaror och sin elektronik från utlandet.

Jag välkomnar att ni har öppnat era ögon och nu ser att inte bara nya skatter och höjda skatter är bra, utan även sänkningar av dessa.
(Applåder)

Anf. 10 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Till att börja med yrkar jag bifall till reservation 17. Den handlar om just det vi debatterade, nämligen behovet av en översyn av elektronikskatten. Jag återkommer till det.

Punktskatter är konsumtionsskatter på vissa varor och tjänster. Precis som andra skatter inbringar även punktskatterna naturligtvis intäkter till statskassan, som vi kan använda till olika former av kollektiva nyttigheter. En skillnad med punktskatterna är dock att det finns ett ytterligare syfte med dessa skatter, nämligen att verka styrande exempelvis mot minskade utsläpp, för ett höjt tempo i klimatomställningen eller för ett främjande av folkhälsan. Alkoholskatt och tobaksskatt är väl två av de mer igenkända och tydliga exemplen på det sistnämnda området.

Som ledamöter i skatteutskottet träffar vi regelbundet företrädare från olika branscher, intressen och organisationer som har synpunkter på skatter och punktskatter och på hur dessa skatter träffar deras områden. Invändningarna är ofta att en specifik skatt leder fel och inte har den styrningseffekt vi som lagstiftare har velat uppnå. Ibland är invändningarna rimliga. Ibland rör vi oss kanske i ett gränsland där det finns argument både för och emot. Ibland kanske kritiken mer är ett utslag av ovälkomna kostnader som pressar marginalerna.

Oavsett vad, fru talman, är det viktigt att återkommande fundera på skatters verkan och hur väl de styr i den riktning vi vill att de ska styra. En förutsättning för att över huvud taget ha ett fungerande skattesystem är ju att människor uppfattar att skatterna är rimliga och fyller sitt syfte. Detta blir särskilt viktigt med just punktskatterna, eftersom de så att säga har en djupare mening än att bara inbringa medel till statskassan.

Ett exempel där det uppstått frågetecken kring en skatts träffsäkerhet är kemikalieskatten – eller i vardagligt tal elektronikskatten. Skattens syfte är att minska förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö genom att beskatta vitvaror som kylskåp och mikrovågsugnar samt elektronikprodukter som skärmar, läsplattor och liknande. Det är alltså produkter som innehåller vissa flamskyddsmedel.

Syftet med skatten får alltså beskrivas som rimligt och relevant. I utvärderingar har det dock visat sig att skatten inte har fått de positiva miljöeffekter man avsåg och hoppades på. Den har inte heller varit kostnads effektiv.

En viktig aspekt när vi talar om den här skatten är att dessa produkter oftast utvecklas för betydligt större marknader. De kanske rent av utvecklas för en världsmarknad och inte specifikt för den lilla svenska marknaden.

Vi socialdemokrater menar därför att utformningen av elektronikskatten bör ses över för att säkerställa att skatten leder till önskvärda effekter. Om man tar del av skatteutskottets betänkande SkU15 kan man notera en tämligen bred samsyn över flera partier i fråga om att den här skatten åtminstone bör ses över. Vissa partier vill därtill gå ännu längre. I det borgerliga lägret är kritiken mot den här skatten tydlig. Det har den i alla fall varit, fru talman. Därför är det lite märkligt att inte fler partier nu ansluter till kravet på en översyn.

Samtidigt är frågan om elektronikskatten ett av flera exempel på att Sverige skulle må bra av en bredare skatteöversyn. Våra partier har olika ideologiska utgångspunkter, vilket kommer till uttryck i inte minst skattepolitiken. Det här betänkandet är också ett uttryck för det. Men vissa skatter är det rimligen lättare än andra att finna samsyn kring.

Ett annat exempel på detta tema, som för övrigt nu är uppe för behandling i skatteutskottet, är regeringens förslag om att sänka subventionsgraden för installation av solceller. Det tycker vi är olyckligt. Det är ett typiskt exempel på hur snabba politiska förändringar riskerar att försämra planeringsförutsättningarna för såväl hushåll som företag som vill vara en del av den gröna omställningen.

Behovet av en omfattande översyn av skattesystemet är stort. Grundbultar i ett sådant arbete bör vara bland annat att eftersträva stabila skatteintäkter, för att säkra finansieringen av våra gemensamma åtaganden. Det bör även finnas just förutsägbarhet, så att medborgare och företag vet vad

som gäller. Det gäller förstås även principen att skatt ska betalas efter bärkraft.

(Applåder)

Anf. 11 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! I dag debatterar vi punktskatterna. Det är skatter som vi hanterar inom en rad olika områden: el, bränsle, fordon, kemikalier, spel, alkohol och tobak. Det är en stor bredd, men många av dessa skatter har ett gemensamt syfte: De ska påverka våra val och beteenden. De ska styra konsumtionen. Vi ska dricka mindre, vi ska röka mindre och vi ska spela mindre. I grunden handlar det om att minska skadliga effekter på såväl hälsa som miljö och samhällsekonomi.

I vissa fall är punktskatt ett fungerande verktyg för att nå sådana mål. I andra fall är det mer tveksamt. För oss kristdemokrater är det viktigt att varje enskild punktskatt är rättfärdigad, ändamålsenlig och träffsäker och att den inte får oproportionerliga konsekvenser för hushåll, företag och landsbygd.

Fru talman! Vi vill se en politik som förenar ansvar med omtanke. När det gäller energiskatten på el är det tydligt att den slår hårt mot både våra hushåll och företag, särskilt nu när energipriserna har varit mycket höga. Vi kristdemokrater har länge drivit frågan om att sänka energiskatten, eftersom vi vill se en mer rimlig och rättvis kostnadsnivå för el, inte minst för barnfamiljer, småföretagare och människor på landsbygden.

Tyvärr har vi ännu inte fått gehör för detta, men vi kommer att fortsätta arbeta för en sänkning. För oss handlar det om långsiktig konkurrenskraft, trygg energiförsörjning och familjernas ekonomi.

Samtidigt har elskatten också en styrande funktion. Den ska främja effektiv energianvändning och bidra till övergången till fossilfri elproduktion. Det är en balansgång som vi måste följa noga.

Det är också bra att vissa näringar, exempelvis jord- och skogsbruk och industrins tillverkningsprocesser, har en reducerad elskatt. Det bidrar till att stärka konkurrenskraften och den nationella produktionen.

Fru talman! När det gäller bränsleskatterna har regeringen under mandatperioden agerat för att lindra de ökade kostnaderna på bensin och diesel som drabbat många. De ökade drivmedelspriserna slog hårt, särskilt mot landsbygden, jordbruket och transportsektorn. Därför var det viktigt att sänka energiskatten på bensin och diesel, som regeringen har gjort. Det var ett nödvändigt steg för att dämpa inflationen, skydda hushållens köpkraft och stärka konkurrenskraften inom exempelvis svensk livsmedelsproduktion. Det märks tydligt varje gång man står vid pumpen.

Vi välkomnar också att regeringen har genomfört en sänkning av skatten på jordbruksdiesel. Det är ett viktigt stöd till lantbruket och är helt avgörande för vår självförsörjning och beredskap.

Fru talman! Punktskatterna på alkohol och tobak har positiva effekter. Dessa skatter har i viss utsträckning bidragit till en minskad konsumtion, särskilt bland våra unga. Det ska vi vara glada för. Allt tobaksbruk är ohälsosamt. För oss kristdemokrater är det angeläget att förbättra folkhälsan, som kan skadas, genom förebyggande arbete men också genom att lättare få rökare att sluta.

Vi måste samtidigt vara vaksamma. För höga skattenivåer kan få motsatt effekt. De riskerar att driva fram smuggling, illegal försäljning och annan brottslighet. Det är inte acceptabelt. Därför måste vi vara noggranna med avvägningen mellan den folkhälsa som vi vill skydda och rättssäkerheten i vårt land.

Fru talman! Vi kristdemokrater står för en politik som kombinerar ansvarstagande med omtanke om människor, företag och vårt samhälle. Vi vill att punktskatterna används med omsorg, inte som ett självändamål utan som ett medel för att nå våra genomtänkta mål. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 12 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Precis som Cecilia Engström tycker vi i Miljöpartiet att det är klokt att ha punktskatt på vissa varor för att främja folkhälsan.

Det finns ett gigantiskt folkhälsoproblem som vi måste adressera: antibiotikaresistensen. Antibiotikaresistens innebär att bakterier utvecklar motståndskraft mot de antibiotika som i dag används för att behandla allvarliga infektioner. Antibiotikan är nödvändig för att personer ska klara av stora operationer, till exempel canceroperationer, men också överleva lunginflammationer och sepsis. Ju mer antibiotikaresistensen utvecklas och sprids, desto större är risken att fler kommer att dö framöver av sådant som man i dag kan bota.

Antibiotikaresistens är något som Sverige har jobbat med länge. Vi var till exempel det första landet som redan 1986 beslutade att förbjuda användning av antibiotika i foder som ges till djur. Det används helt enkelt för att det gör att djuren växer snabbare. Det bidrar också till att djur kan behandlas mycket sämre och ha sämre villkor. Men ju mer antibiotika som ges till både människor och djur, desto högre är risken för att antibiotikaresistens utvecklas och sprids.

Miljöpartiet har därför tagit fram ett förslag om en punktskatt på antibiotika som har överanvänts i kött. Den skulle framför allt slå mot utländskt kött där man använder för mycket antibiotika. Hur ser Kristdemokraterna på en antibiotikaskatt?

Anf. 13 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Tack, Annika Hirvonen, för frågan!

Att antibiotika är ett stort problem i vårt jordbruk är vi alla överens om. Den svenska produktionen sticker verkligen ut. Våra svenska lantbrukare är duktiga på att inte använda antibiotika i onödan och framför allt inte i förebyggande syfte. Vi vill att många länder i EU tar till sig det och lär sig att göra som vi gör i Sverige.

Tyvärr har vi EU-förordningar att förhålla oss till. Enligt dem får vi inte lov att skydda en särskild produktionsmetod. Det här skulle bli en sådan. Därför menar vi att Sverige, utifrån statsstödsreglerna, inte får lov att ha ett sådant regelverk som skulle skydda mot just antibiotika, som det då skulle finnas mindre av i svenskt kött jämfört med i kött från andra länder.

Jag tror mer på att vi kan lära andra länder att använda de metoder som våra svenska lantbrukare är väldigt duktiga på. Man kan använda dem också i andra situationer. Vi ska alltså påverka EU-länderna att bli bättre, i stället för att Sverige ska drabbas av vad andra länder gör.

Anf. 14 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Det är mycket riktigt så att EU inte tillåter att vi inför en skatt bara på importerat kött för att skydda svenskt kött. Jag delar dock inte Cecilia Engströms uppfattning att det skulle strida mot EU-reglerna att införa en skatt på allt kött som har producerats med överanvändning av antibiotika, oavsett vilket land det kommer ifrån.

Det här är en otroligt viktig fråga. Det är en av de största globala hälso-utmaningar som världen står inför. Då behöver man våga pröva. Man behöver våga använda de verktyg som faktiskt skulle kunna göra skillnad. Det är förstås sant att en antibiotikaskatt på kött skulle gynna svenska bönder, eftersom de inte överanvänder antibiotika. De använder inte antibiotika i förebyggande syfte och ger det alltså inte till friska djur. I världen generellt, och i EU, ges faktiskt majoriteten av all antibiotika just till friska djur. Bara cirka 30 procent ges till sjuka människor.

Sverige bör driva på för lösningar när det gäller denna utmaning. Vi vet att pengar talar – om det blir dyrare att köpa en produkt som är dålig för hälsan minskar konsumtionen av produkten. Det skulle få effekt. En positiv bieffekt skulle vara att det skulle gynna svenska bönder, vilket jag och Miljöpartiet tycker vore positivt. Detta behöver dock inte utformas på ett sätt som strider mot EU:s diskrimineringsförbud.

Anf. 15 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Man får inte lov att särskilja produktionsmetoderna. Enligt EU-reglerna får man inte vara för eller emot produktionsmetoden och sätta en skatt på den. Reglerna är klara.

Vi har provat med Kravmärkt, men även detta har man svårt att göra särskilda regler för. Vi kan alltså inte sätta en skatt på just antibiotika; det hade inte funkat utifrån de regler som finns. Detta måste vi hantera.

Vi kunde ha varit bättre på att berätta för övriga EU-länder hur man gör i Sverige och att det funkar att ha ett lantbruk även utan antibiotika. Jag tror att det är bättre att påverka andra länder i EU än att förändra för Sveriges bönder.

Anf. 16 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag hörde att Cecilia Engström tog upp elskatten i sitt anförande. Jag noterade också att Cecilia Engström själv har motionerat i frågan.

Jag drar mig till minnes hur det lät en gång i tiden. Då ville Kristdemokraterna, Liberalerna, Sverigedemokraterna och Moderaterna sänka elskatten. Den som kanske var mest på i den här frågan var Cecilia Engströms partiledare Ebba Busch. Hon är ju numera näringsminister och i mångt och mycket ansvarig för dessa frågor.

Nu vann man ju valet. Det var ett val som i mångt och mycket handlade om plånboksfrågor. Elskatten och det faktum att hushållen hade pressats hårt av höga elpriser var en del av berättelsen.

Vad gjorde man då efter att man hade vunnit valet? Man lovade sänkt elskatt. Sedan började man fundera – kanske kunde man åtminstone frysa indexeringen av elskatten? Till slut höjde man elskatten. Det är en ganska ordentlig resa. Man har höjt elskatten inte bara en gång utan två gånger. Man har höjt elskatten med 12 procent vid det här laget.

Varför höja elskatten när man har lovat att sänka den? Om man med emfas har lovat en sak, är det då inte viktigt att hålla det löftet?

Prot. 2024/25:104
24 april

Anf. 17 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Tack, Kalle Olsson, för frågan!

Absolut är det så. Jag håller med Boriana Åberg om att det är roligt att höra att Socialdemokraterna kan prata om skatter och att man faktiskt vill sänka skatter, för det är ju någonting som vi tycker är väldigt viktigt i många situationer. Vi försöker också att göra det på alla områden där det påverkar hushållen och människorna ute i landet. Det handlar om företag och om familjer som drabbas.

Vi ser naturligtvis att elskatten är något som skulle kunna göra skillnad. Samtidigt ser vi att det är en skatt som är ganska liten i förhållande till vad det skulle innebära att sänka den lite. Man måste göra ganska stora grejer för att det ska påverka hushåll, och därför kostar det ganska mycket.

Naturligtvis måste vi prioritera. Vi har prioriterat att få ned inflationen. Hushållens ekonomi påverkas väldigt mycket av vad det kostar att till exempel handla eller tanka bensin. Det påverkar också livsmedelspriserna, eftersom transporter är en stor del i detta.

Naturligtvis måste man göra en prioritering. Här har vi prioriterat andra skatter framför elskatten, eller rättare sagt har regeringen gjort den prioriteringen. Vi kristdemokrater hade gärna sett att elskatten hade varit med bland dessa skatter.

Anf. 18 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag kan tycka att det blir lite märkligt när man ska försöka stå på två ben samtidigt. Man är kristdemokrat när det passar att vara kristdemokrat, men när det passar lite bättre är man en del av regeringen. Man får faktiskt ta ansvar för den samlade politiken.

Det här var ju inte ett litet löfte på marginalen, utan sänkt elskatt var en av de stora och viktiga frågor som Cecilia Engströms parti gick fram med. Om inte vi socialdemokrater kunde sänka elskatten kunde vi kliva åt sidan, så skulle de borgerliga partierna fixa det.

Nu står vi här ett antal år senare. Elskatten har inte sänkts, och indexeringen har inte frysts. Man har i stället höjt elskatten. Det stämmer att man har gjort andra prioriteringar. När den här mandatperioden har löpt ut kommer man att ha sänkt skatten på drivmedel med 17 miljarder. Det ser ju ut som en tanke – det ska bli radikalt billigare att köra fossildrivet samtidigt som man bromsar elektrifieringen. Man höjer priset på el genom att höja den skatten. Vi ska brumma in i klimatapokalypsen, så att säga.

Fru talman! Oavsett om vi pratar om elektronikskatt eller om den här skatten tycker jag att det är viktigt att man håller det man har lovat. Vi svenska politiker har ett ganska bra track record när det gäller detta. Ibland finns bilden att vi bara lovar runt och håller tunt, men så är det faktiskt inte. Vi brukar hålla våra vallöften. Detta är dock ett tydligt väljarsvek från Kristdemokraternas sida.

Anf. 19 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Då börjar jag undra vad S vill med elskatten. Socialdemokraterna var ju med och införde den. Hur tänkte man då? Var det verkligen det som var målet? Vad skulle man ha elskatten till när man införde den?

Punktskatt

Det är faktiskt också en skatt som drar in ganska mycket pengar till vår samhällsgemenskap och till budgeten. Man måste naturligtvis göra en prioritering. Som kristdemokrat driver jag denna fråga, vilket jag tror har framgått, men tyvärr är vi kristdemokrater inte ensamma i regeringen. Liksom Socialdemokraterna fick kompromissa i vissa frågor i tidigare regeringar måste vi göra det i den här regeringen. Det är tyvärr inte så att vi själva kan bestämma var vi vill lägga våra pengar.

Detta är en prioritering för oss, och som kristdemokrat tycker jag att den är viktig. Vi kommer att ha den med oss även framöver.

Anf. 20 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tänkte att vi skulle kunna prata lite grann om kombinationen tillväxt och klimatpolitik.

Sverige införde som ett pionjärland koldioxidskatt år 1991.

Åren har gått. Utvärderingar har visat och en enig forskarkår säger att koldioxidskatten har varit en stor succé. Det som har hänt i Sverige är att vi har lyckats med något som kallas för decoupling. Vi kan fortfarande ha en väldigt hög tillväxt samtidigt som vi har en grön hållbar utveckling med minskade koldioxidutsläpp. Vi får en hållbar tillväxt.

Det som är lite märkligt med tanke på vad forskningen säger om svensk koldioxidskatt är att regeringen bedriver en klimatpolitik som gör att vi inte når våra klimatmål. Då blir den naturliga följdfrågan: Har Kristdemokraterna och övriga regeringspartier tappat tron på att det går att vara ett litet land långt uppe i Norden som både driver en offensiv klimatpolitik med skatter och andra styrmedel där de behövs och samtidigt har en hög tillväxt som gör att företagen kan växa från små till stora och bedriva export ut i världen, så att vi kan få in nya skatteintäkter? Har Kristdemokraterna tappat tron på kombinationen av en offensiv klimatpolitik och en offensiv tillväxtpolitik?

Anf. 21 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Anders Ådahl för frågan.

Att vi har en stark tillväxt i Sverige är otroligt viktigt för våra företag men också för vår välfärd. Ju större tillväxt vi har, desto mer kan vi få in av skattemedel som vi kan använda till skola, vård, omsorg och annat som är viktigt för oss i vår vardag. Vi ser naturligtvis gärna att tillväxten fortsätter och att den fungerar med en grön omställning. Jag är absolut inte emot att vi har en grön omställning i Sverige. Vi ser att det finns möjlighet att ha en sådan samtidigt som vi håller kvar tillväxten.

Sedan finns det naturligtvis frågor där man ser att det är något som inte träffar rätt, till exempel när man inför en skatt som missgynnar det svenska näringslivet eller svenska hushåll i jämförelse med andra länder. Då skadas svensk tillväxt snarare än gynnas. Att vi i Sverige tidigare har varit duktiga på att ha en bra klimatpolitik och låga utsläpp gör också att vi kanske hamnar i ett sämre läge än många andra länder som har en lägre nivå att utgå från i sitt system.

Anf. 22 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Cecilia Engström för svaret, men jag blir nog inte alldeles nöjd. Cecilia Engström pratar om att vi i Sverige har haft en bra klimatpolitik där vi har lyckats kombinera tillväxt med låga utsläpp.

Men regeringen lämnar denna svenska paradlinje. Vi hamnar i en situation där vi inte lyckas uppfylla ett enda av våra klimatmål. Vi har inrättat ett klimatpolitiskt råd, men klimatministern behagar inte infinna sig när de ska presentera sin rapport. Jag kan tycka att det är väldigt olyckligt att vi som ett litet land som ska ligga i framkant med innovationer och grön omställning inte längre kan vara ledare i klimatpolitiken i världen, för det kommer att skada svenskt näringsliv i förlängningen.

Ledamoten sa också i sitt anförande någonting i stil med att vi måste vara rädda om våra skatter. Då funderar jag en del på vad som händer i vårt energisystem. Forskning och rapporter från Energiföretagen, Energiforsk, våra universitet, Svenska kraftnät och Energimyndigheten pekar på att vi kan ha ett koldioxidneutralt energi- och elsystem på väldigt många olika sätt. Ändå har regeringen, med Kristdemokraterna vid näringsportföljen, valt att låsa in oss i en planekonomisk modell där vi bara ska satsa på en enda teknologi: kärnkraft.

Det som kommer att hända är att skattekollektivet, vi medborgare, får betala för att regeringen inte väljer en teknikneutral väg. Forskningen visar som sagt att det finns många olika sätt att nå ett energisystem som har väldigt hög leveranssäkerhet, har låga priser och når noll i koldioxidutsläpp. Därför blir det så märkligt att ett parti som jag tänker mig är marknadsliberalt väljer att slå in på en planekonomisk modell där skattebetalarna måste finansiera lösningen. Hur motiverar ledamoten det?

Anf. 23 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Detta är en väldigt svår fråga, när man ser på vilka olika medel som går in i systemet. Vi ser att den energiproduktion som vi har i Sverige inte följer den verksamhet som faktiskt behövs. Vi har ett ökat behov av energi i vårt land. Att då bara satsa på de medel som inte alltid står stadiga, vilket innebär en fluktuation i vår elförsörjning, är någonting som drabbar såväl våra företag som våra konsumenter. Det måste finnas någonting som balanserar upp det här.

Att Centerpartiet var med och lade ned svensk kärnkraft och därmed gjorde oss mer utsatta för det här är ingenting som vi tycker är bra. Vi hade kunnat ha en stabil och god energiproduktion även framöver om det inte hade gjorts. Nu måste man återställa detta för att vi ska kunna ha en bra försörjning av el i Sverige även framöver.

Jag undrar också vad det hade inneburit om Centerpartiet fått fortsätta styra med sin reduktionsplikt, som hade gått upp väldigt mycket. Vad hade det inneburit för svenska hushåll? Drivmedlet hade blivit mycket dyrare. Med en mycket högre skatt än vad vi har i dag hade man haft svårt att förflytta sig, inte minst på landsbygden, där människor faktiskt också bor.

Anf. 24 ERIK HELLSBORN (SD):

Fru talman! Då ska vi alltså diskutera punktskatterna. Vi i Sverigedemokraterna står förstas bakom samtliga våra förslag, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 12.

Sveriges skattepolitik måste präglas av rättvisa, logik och respekt för människors vardag. I vår kommittémotion lyfter vi fram flera punktskatter som snarare skadar än tjänar samhällets intressen. Jag vill här särskilt lyfta fram trängselskatten.

Fru talman! Trängselskatten har blivit något helt annat än vad den från början utlovades att vara. Den skulle minska trafiken och förbättra miljön i våra storstäder, men i verkligheten ser det annorlunda ut. Vi ser hur denna skatt fungerar som en extra påлага på människor som inte har något alternativ till bilen. Det är en straffskatt för arbetare, småföretagare och pensionärer som kämpar för att få livspusslet att gå ihop.

Trängselskatten slår särskilt hårt mot låg- och medelinkomsttagare. För många är bilen inte en lyx utan en nödvändighet. Det handlar om att kunna ta sig till jobbet, skjutsa barnen till skolan eller ta sig till vårdcentralen. Skatten gör det dyrare att arbeta, inte minst för dem som bor i ytterområden eller på landsbygden, där tillgången till kollektivtrafik är begränsad. Det är både orättvist och samhällsekonomiskt ineffektivt. Folkomröstningen i Göteborg ger också en fingervisning om ett lågt folkligt stöd. Vi föreslår därför att regeringen överväger en successiv utfasning av trängselskatten och söker andra lösningar.

Men, fru talman, trängselskatten är inte den enda skatt som behöver ses över. Vi behöver göra en översyn av energibeskattningen för att skapa rättvisa villkor på energimarknaden. Subventioner för vissa och straffskatter för andra skapar en obalans som hotar svensk industris konkurrenskraft. Vi måste ha en energibeskattnings som bygger på logik och behov, inte ideologisk särbehandling.

Framöver hoppas vi att regeringen kan överväga en avskaffning av malusbeskattningen, som drabbar dem som behöver använda större fordon, exempelvis företagare, men också funktionsnedsatta som behöver extra lastutrymme för exempelvis en ramp eller en rullstol. Malus resulterar i att färre byter till modernare fordon, vilket ironiskt nog leder till ökade utsläpp. Det är dags att avsluta detta misslyckade system.

Likasa vore det önskvärt med en översyn av kemikalieskatten, som i praktiken är en straffskatt på hemelektronik. Den har minimal miljöpåverkan men stor negativ påverkan på svenska företag och konsumenter. Den svenska marknaden är helt enkelt för liten för att påverka stora, globala företagsutbud. Skatten fungerar därför bara som ett påslag för konsumenten utan att miljön vinner någonting alls.

(Applåder)

Anf. 25 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Vi hörde precis Erik Hellsborn tala om att han vill ta bort alla Sveriges trängselskatter. I Stockholms stad genomfördes en folkomröstning om trängselskatten där stockholmarna sa: Det här vill vi ha.

När trängselskatten sedan infördes blev den en succé. Framkomligheten för dem som måste ta bilen inne i staden blev bättre eftersom trafiken minskade. De som inte behövde köra sin bil in i Stockholm gjorde inte det. Ytterligare fördelar med detta var bättre luft. Det blev en trevligare stad för alla som rör sig till fots eller med cykel eller som vill sitta på en uteservering.

Trängselskatterna har dessutom dragit in stora summor som har kunnat användas för att investera i ny infrastruktur och inte minst kollektivtrafik. Vi i Miljöpartiet tycker att fler städer ska få bestämma själva. De ska ha möjlighet att själva besluta om att införa trängselskatt där de tycker att det behövs.

Pengarna ska sedan kunna användas för att till exempel bygga ut kollektivtrafiken och järnvägen för att göra det enklare för människor att resa när det fungerar att resa utan bil.

Min fråga till Erik Hellsborn är: Menar han att till exempel stockholmarna inte ska få välja själva och behålla sin trängselskatt?

Anf. 26 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Då var vi här igen. Det drar in pengar, och det är kanske det som är huvudsyftet trots allt.

Miljöpartiet är väldigt piggt på att gå in och tala om för människor hur de ska leva sina liv och vad de får och inte får lov att göra. Vill människor åka kollektivt får de jättegärna göra det. Vill de cykla får de jättegärna göra det. Men vissa människor behöver ta bilen för att få livspusslet att gå ihop.

Det här med trängselskatt är ett sätt att försöka tvinga människor att leva på ett sätt som Miljöpartiet vill att de ska göra. Vi ser det även i synen på bränsleskatt och utblandning av diesel.

Vi vill inte bestraffa människor för att de lägger sitt livspussel på det sätt som passar dem. Det är kanske den stora ideologiska skillnaden mellan höger och vänster och då i synnerhet miljöpartistisk vänster.

Anf. 27 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Vi vill inte förbjuda människor att åka bil. Men lika lite som människor kan välja själva hur mycket de betalar för bussen kan de själva välja hur mycket skatt de betalar. Det bestäms gemensamt.

Det finns de som behöver bilen. Det gäller till exempel de som är hantverkare och behöver frakta mycket verktyg eller maskiner, de som är funktionsnedsatta och behöver färdtjänst eller för den delen de som är ensamstående med många barn som ska skjutsas till allt möjligt samma eftermiddag. Då blir det mycket bättre när de som inte måste ta bilen väljer att åka buss i stället.

Då slipper man stå i köerna, som jag inte känner någon enda människa som egentligen väljer och längtar till. Det är därför som trängselskatten i Stockholm har blivit så uppskattad inte bara av cyklister och kollektivtrafikresenärer utan faktiskt av bilister. Det är bilister som slipper sitta fast lika länge i köerna.

Ju smartare vi ser till att fördela resenärerna i städerna på ett sätt som tar mindre plats i vägnätet, desto snabbare kommer det att gå både för dem som får fler bussturer när vi har mer pengar som vi kan lägga på kollektivtrafiken och för dem som måste ta bilen. Det är kanske framför allt de som gynnas av mindre trängsel.

Anf. 28 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Jag tycker att ledamoten ändå sätter fingret på en väldigt bra punkt. Vem sjutton vill sitta i en lång bilkö? Det vill inte jag, och det tror jag inte heller att någon annan vill. På så vis blir det i någon mån självreglerande.

Om alla tar bilen kommer inte bilen att vara något attraktivt alternativ. Då blir det givetvis mer attraktivt med alternativa resesätt. Men den avvägningen klarar den enskilde av att göra själv.

Återigen: Låt människor lägga sina egna livspussel. Tvinga dem inte att leva efter en miljöpartistisk mall.

Anf. 29 ANDERS EKEGREN (L):

Fru talman! Dagens debatt handlar om punktskatter. Man kan säga att vi i huvudsak har punktskatter för två olika syften som i och för sig kan förenas.

Först och främst är punktskatter rent fiskala; staten behöver pengarna för att använda dem för olika ändamål. Det andra syftet är att staten vill styra konsumtionen. Det kan gälla att minska koldioxidutsläpp, minska alkoholkonsumtionen eller styra mot användning av mer miljövänliga alternativ.

I dag ska vi behandla motioner som spänner över ett brett område: energiskatter, skatt på drivmedel, fordonsskatt, flygskatt, alkoholskatt och skatt på bekämpningsmedel, för att nämna några områden.

Punktskatter lever ju inte ett självständigt liv. Först tar staten ut skatt på arbete och pension. Därefter betalar medborgarna, med tidigare beskattade medel, såväl moms som olika punktskatter.

Jag kan konstatera att senast riksdagen beslutade om sänkta punktskatter var det för skatten på bensin och diesel, som började gälla den 1 januari i år. Det var punktskatter som medborgarna inte ansåg som rimliga.

Fru talman! Jag tänkte i dagens debatt i kammaren fokusera på energiskatterna. Att staten behöver pengar till olika ändamål kommer vi inte ifrån, men att lägga betydande skatter på el känns ju inte som rätt prioritering. Den negativa miljöpåverkan som elen kan föra med sig, beroende på hur den produceras, löser sig bäst genom skatt på utsläpp.

Sveriges energisystem har blivit mindre robust och planerbart genom vänsterpartiernas onödiga och förtida avveckling av kärnkraften. Detta ledde till att ett av världens bästa energisystem med kärnkraft och vattenkraft som huvudsakliga energislag kraftigt försvagades.

Sverige var tidigare självförsörjande dygnet runt och året runt. Det var bra för företagens och hushållens ekonomi, för klimatet och för säkerhetspolitiken.

Avvecklingen har lett till effektbrist när vi behöver elen som mest. Sverige behöver en mix av olika energislag, där kärnkraften ingår som en viktig del och på ett bra sätt kan kombineras med energislag som är mer väderberoende.

Fru talman! Elskatten har under vissa år varit väldigt betungande för företag och privatpersoner, framför allt i södra Sverige. Därför gick regeringen in med stöd under en övergångsperiod.

Det råder en bred politisk samsyn om att vi behöver ställa om vårt energisystem. Det har funnits olika skäl till varför vi har en punktskatt på el från rent fiskala skäl till oljekriser och energieffektiviseringar. Nu borde snarare energiskatterna sänkas för att gynna elektrifieringen av Sverige.

Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på att det finns tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser, vilket är viktigt för både företag och privatpersoner.

Liberalernas uppfattning är att energiskatterna är för höga, och jag har uppfattat att även de andra Tidöpartierna har insett det.

En möjlighet är att börja med att ta bort indexeringen av energiskatten – ett förslag som regeringen tidigare har skickat ut på remiss. Även andra åtgärder är möjliga. Det viktiga är att vi sänker skatten på el.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. (Applåder)

Prot. 2024/25:104
24 april

Punktskatt

Anf. 30 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära replik. Men det låter snarast som att ledamoten företräder oppositionen när han talar om allt som borde genomföras. Han glömmer att nämna att det är ledamotens parti som deltar i regeringsarbetet. Även Kristdemokraterna var uppe här i talarstolen och sa: Sänk elskatten!

Ja, men varför gör ni då inte det? Det var ju precis det ni lovade väljarna i valet 2022! Sedan kom ni till Rosenbad. Då började ni fundera på att ni kanske skulle frysa indexeringen, som ledamoten nu nämner. Men det gjorde ni inte. Ni skickade ut förslaget på remiss, och sedan struntade ni i det. I stället höjer ni elskatten.

Någon gång måste ni börja ta lite ansvar från er sida. Varför har ni inte sänkt elskatten om det nu är så viktigt?

Anf. 31 ANDERS EKEGREN (L) replik:

Fru talman! Jag deltog i min första debatt här i kammaren för några veckor sedan. Den första fråga jag funderar på är denna: Den ledamot som då företrädde Socialdemokraterna och du, Kalle Olsson – är ni ens med i samma parti? Han hade väldigt många argument för att det var bra med höga skatter. Nu vill du sänka skatter. Det känns som att ni kanske först borde prata inom socialdemokratien.

Man har fyra år på sig att genomföra sin politik, och man får givetvis genomföra olika reformer i takt med vad man har ekonomiska medel till. Den moderata ledamoten sa tidigare att vi har börjat med att sänka skatten på arbete och pensioner. Det gynnar givetvis i första ledet i stort sett alla i Sverige, om man inte är barn.

Vi har gjort en stor förändring av skatten på bensin och diesel. Det är inte så konstigt, för det här var punktskatter som inte alls hade någon acceptans ute i landet. Jag har bara tolv minuters väg från min bostad till riksdagen, men när man befinner sig i andra delar av landet inser man att den där skatten var väldigt betungande. Den hade inte någon acceptans alls ute i landet. Därför har vi gått vidare med den.

I nästa steg inför nästa budgetarbete, som kommer att äga rum nu under våren och till hösten, är elskatten självklart en viktig skatt att sänka. Liberalerna är inte ensamma bland regeringspartierna i den frågan, utan vi hörde ledamoten från Kristdemokraterna tidigare här säga att han delar uppfattningen att vi nu ska titta på elskatterna.

Vi kommer nog att hinna med att göra en förändring innan vi möter väljarna till nästa val. Och det är framför allt vårt problem, inte ditt.

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag påminner om att vi tilltalar varandra med namn eller ”ledamoten”, inte med ”du”.)

Anf. 32 KALLE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Nej, det är kanske inte mitt personliga problem, men det är ett problem för politiken, för demokratin och för tilltron till det system som vi verkar inom när partier går ut stenhårt i en valrörelse och lovar saker som de sedan inte kan hålla.

Vi har talat om elektronikskatten, energiskatten och skatten på el. Det är tydliga exempel där de nu styrande partierna har svikit sina vallöften. Det finns fler exempel. Vi har haft debatter här om den stora folkräkningen, som skulle genomföras under den här mandatperioden. Det har inte skett någon folkräkning, och det kommer inte att ske någon heller.

Jag hörde för övrigt att ledamoten i sitt anförande talade om elektrifiering och att den processen är viktig att främja. För att gå in lite mer i sak: Hur ser ledamoten på det faktum att Tidöregeringen, SD-regeringen, nu när vi summerar mandatperioden har sänkt energiskatterna på diesel och bensin med 17 miljarder samtidigt som ni har höjt elskatten under perioden med 12 procent? Det är alltså tvärt emot det ni lovade.

Hur ser ledamoten på den balanseringen? Vart leder detta? Leder det till ökad hållbarhet? Leder det till att vi påskyndar den omställning som vårt samhälle måste genomgå? Eller ser ledamoten att vi nu bromsar upp den nödvändiga omställningen på grund av det svikna vallöftet att inte sänka elskatten samtidigt som ni går fram med kraftiga sänkningar av energiskatten?

Anf. 33 ANDERS EKEGREN (L) replik:

Fru talman! Svikna vallöften, ledamoten, kan det bli först den dag då vi genomför ett val i det här landet. Man har faktiskt fyra år på sig att genomföra sin politik.

Vi har sänkt skatten på jobb och pension. Vi har genomfört förändringar i en mängd olika andra punktskatter. Nu tycker vi att det är viktigt och rimligt att också gå in och sänka energiskatten.

Jag kan delvis dela ledamotens argument. Det är självklart viktigt att sänka elskatten för att påskynda elektrifieringen. Därför pågår nu ett arbete mellan partierna och Regeringskansliet för att se hur vi skulle kunna genomföra en sänkning av elskatten.

Jag vet inte om ledamoten blir nöjd. Men jag är helt säker på att vi kommer att leverera ett förslag som innebär sänkta elskatter.
(Applåder)

Anf. 34 MALIN ÖSTH (V):

Fru talman! Ledamöter! I dag debatterar vi betänkandet *Punktskatt*.

Punktskatter är viktiga som styrmedel, och jag kommer i mitt anförande att fokusera på hur vi från Vänsterpartiet ser på behovet av styrmedel på transportområdet.

Jag börjar med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 10.

För transportsektorn finns två mål på kort sikt, dels det nationella 2030-målet, som ställer krav på en 70-procentig utsläppsminskning fram till 2030, dels EU:s bindande krav om halverade utsläpp inom ESR-sektorn, där transporter ingår, också det till 2030.

Att ställa om transportsektorn på det sätt som krävs för att klara antagna mål och hålla uppvärmningen väl under två grader handlar om att åstadkomma en snabb, stabil och genomtänkt utsläppsminskning.

Men utsläppsminskningar är i sig inte nog, utan det som krävs de kommande åren är ett systemskifte där vi fasar ut och gör oss oberoende av fossila bränslen. Det är en stor omställning på samhällsnivå som också den behöver ske snabbt men framför allt ordnat och rättvist.

Vad gäller punktskatter på transportområdet är beskattning av drivmedel ett viktigt verktyg för att minska transportsektorns klimatpåverkan; det vet vi. Omvänt betyder det naturligtvis att en sänkt skatt på bensin och diesel försvagar detta verktyg och gör det svårare att styra mot minskad miljö- och klimatpåverkan. Men det försvagar också incitamenten till elektrifiering och transporteffektivisering.

Att en sänkning av skatten på bensin och diesel ger precis de här effekterna konstaterade regeringen själv i sin konsekvensanalys. Men regeringen genomförde detta ändå, medan vi från Vänsterpartiet yrkade avslag på förslaget.

Med det sagt är beskattning av drivmedel ett trubbigt verktyg som kan slå väldigt olika; det måste man vara medveten om. Det är naturligtvis stor skillnad beroende på om jag är höginkomsttagare eller låginkomsttagare och om jag bor i en storstad med god tillgång till väl utbyggd kollektivtrafik eller om jag bor i glesbygd och helt enkelt saknar alternativ till bil.

Det är därför viktigt att styrmedel utformas på ett sätt som gör att de inte förstärker utan minskar klyftor mellan stad och landsbygd och att man sätter in kompensatoriska åtgärder för att undvika negativa fördelnings-effekter.

Men vi behöver också bygga ut alternativen och åtgärda de brister i likvärdighet som finns över landet genom att förstärka och bygga ut kollektivtrafiken, så att vi faktiskt lever upp till funktionsmålets krav om grundläggande tillgänglighet av god kvalitet i hela landet. Det gör vi inte i dag. Vi backar på det här området och kommer längre och längre bort från funktionsmålets krav.

Här driver vi från Vänsterpartiet på för att staten ska ta ett större ansvar för en utbyggd, tillgänglig och prisvärd kollektivtrafik. På det här området saknar regeringen helt förslag.

Vi från Vänsterpartiet vill också utreda förutsättningarna för en geografiskt anpassad vägskatt för personbilar, med en högre vägskatt i storstäder som har god tillgång till kollektivtrafik och en låg, alternativt slopad, vägskatt på landsbygden där alternativ till bil saknas. En differentierad vägbeskattning av den här typen har förutsättningar att styra mot mer hållbara transportslag samtidigt som den också skulle bidra till stärkt regional rättvisa.

Fru talman! Ulf KristerSSon och Moderaterna gick till val på att få ordning på klimatet. Jag vet inte om ni kommer ihåg den valaffisch som Moderaterna hade i den senaste valrörelsen, med en bild på Ulf KristerSSon på skogspromenad och sedan "Nu får vi ordning på klimatet" med stora bokstäver. Så här mer än halvvägs in i mandatperioden ser vi att regeringens politik inte har fått ordning på klimatet, tvärtom. Faktum är att utsläppen i dag hade varit lägre om regeringen inte hade tagit några beslut alls. Det betyder alltså att man aktivt valt styrmedel som ökar utsläppen.

Att utsläppen skulle komma att öka är ingen överraskning för någon. Detta har man gjort väl medveten om konsekvenserna. I mars förra året konstaterade Klimatpolitiska rådet att Sverige med regeringens politik för första gången på 20 år kommer att öka utsläppen av växthusgaser.

Allt det som regeringen lyfte fram i sin egen konsekvensanalys när den sänkte skatten på bensin och diesel hände också under 2024. Utsläppen från vägtrafiken ökade med 18 procent. Det är ett dramatiskt trendbrott. Dessförinnan hade de minskat stadigt sedan 2007. Elektrifieringen av transportsektorn saktade in. Nybilsförsäljningen av elbilar minskade med 16 procent, samtidigt som exporten av elbilar från Sverige till andra länder ökade med 74 procent. Det har gått fort åt fel håll.

Eller för att citera en tidigare talare här i dag: Vi ska brumma in i klimatapokalypsen. Väl talat! Det skulle man kunna brodera på en väggbord.

Jag nämnde inledningsvis EU:s krav på utsläppsminskningar för ESR-sektorn, det vill säga den icke-handlande sektor där transporter ingår. Det gör de dock bara några år till. År 2027 kommer transportsektorn att inkluderas i utsläppshandelssystemet, och 2027 är alldeles runt hörnet, väldigt nära i tid.

Då skulle man kunna tänka att det land som har gjort sig mest oberoende av fossila bränslen fram till 2027 kommer att ha en stor fördel, och så är det naturligtvis. Men i stället för att snabba på omställningen så att vi slipper en chockhöjning av drivmedel 2027 kör regeringen det fossila hela vägen in i kaklet, motverkar transporteffektivitet och minskar incitamenten för en kraftfull elektrifiering av transportsektorn. Det är en politik som förutom att den går på tvärs med av riksdagen antagna klimatmål också riskerar att skapa stora problem framöver.

Med de muntra orden vill jag tacka för ordet.

Anf. 35 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Punktskatter är konsumtionsskatter som tas ut på specifika varor och tjänster. I betänkandet ser vi att det handlar om alkoholskatt, tobaksskatt, koldioxidskatt, energiskatt och så vidare. Punktskatter syftar till att både dra in pengar till statskassan, det fiskala syftet, och styra utvecklingen i en viss riktning, det styrande syftet.

Av de totala skatteintäkterna från punktskatterna bidrar punktskatterna på energi och koldioxid med ungefär hälften. De styrande effekterna av punktskatter kan, vilket också är avsikten i många fall, vara betydande.

Vi i Centerpartiet vill att vi använder punktskatter med återhållsamhet för fiskala syften och med stor eftertänksamhet för styrande syften. Skillnader, som mellan stad och land och mellan fattiga och rika, måste beaktas när vi designar punktskatter.

Vi vill till exempel att punktskatter anpassas så att de inte drabbar landsbygden oproportionerligt. Höjd bensinskatt utan att det finns realistiska alternativ för transporter ute i landet är inget alternativ för oss. Vi vill också att punktskatter ska vara teknikneutrala, alltså att man inte gynnar en specifik lösning utan beskattar efter miljöpåverkan oavsett teknik.

Fru talman! Låt oss ge oss ut på en liten historisk tripp i punktskatternas förlovade land.

Förra året hade vi ett 100-årsjubileum – inte uppmärksammat, men väl ett jubileum. Sveriges första punktskatt på energi infördes 1924. Det var skatt på drivmedel. Syftet då var fiskalt: Pengar behövdes för att finansiera det snabbt växande vägväsendet. Principen om att skatter på drivmedel, fordon och väganvändning ska täcka transportsektorns samhällsekonomiska kostnader har sedan avspeglats i propositioner och utredningar genom åren, även om vi måste ha i minnet att skatter inte öronmärks för vissa utgifter.

Skatt på elektricitet och andra bränslen infördes på 1950-talet för att bidra till finansieringen av snabbt ökande offentliga utgifter inte minst inom energiområdet. Under 1970-talet behövde vi minska oljeberoendet som en följd av oljekrisen 1973–1974, och vi höjde då skattenivåerna på olja.

Men som vi har varit inne på har energiskatter, förutom det fiskala värdet, även och alltmer införts för att få en styrande effekt.

Idén om att använda skatter som miljöstyrmedel kan vi härleda till slutet av 1960-talet – det hade lite tidigare kommit en bok av Rachel Carson som hette *Tyst vår*. Däremot konkretiserades den inte förrän under slutet av 1980-talet. Miljöavgiftsutredningen föreslog 1989 införande av en koldioxidskatt. Som en del av en större skattereform infördes koldioxidskatt i Sverige 1991. En forskningsstudie från 2021 från Lunds universitet meddelar att införandet var institutionellt väl förberett genom att strukturerna från befintligt energiskattesystem kunde utnyttjas.

Införandet av koldioxidskatten kombinerades med en sänkning av de då befintliga energiskatterna, och kostnadsökningarna för hushåll och industri blev därmed begränsade. Vi hade, kan man säga, under 1990-talet genomfört en intern skatteväxling på punktskatteområdet från enkom fiskal beskattning till en blandning av styrande och fiskal beskattning utan att alltså i absoluta tal belasta skattekollektivet – ganska elegant, egentligen.

Fru talman! Lägg därtill, vilket är synnerligen viktigt för att förstå de styrande punktskatternas natur, att vi när vi inför en styrande punktskatt, exempelvis koldioxidskatt, inte styr beteendet bara för att vi känner för att göra det. Nej, det vi gör är att vi i ekonomin internaliserar negativa externaliteter.

Hur smakade det, fru talman – att internalisera negativa externaliteter i ekonomin? Det betyder att vi ser till att med skatteinstrumentet ta in kostnaden i samhällsekonomin för negativa effekter som global uppvärmning till följd av koldioxidutsläpp eller sjukhusvård för lungcancer till följd av tobaksrökning. I själva verket är alltså de styrande punktskatterna ett sätt att prissätta för samhället negativa aktiviteter.

I det ljuset har den svenska koldioxidskatten varit en succé. Vi har ställt om stora delar av vårt energisystem och vårt näringsliv utan att hämma tillväxten. Vi har skapat en vinn-vinn i Sverige. Självklart är det med både förvåning och oro som vi betraktar hur regeringen monterar ned svensk klimatpolitik. Man ser inte vilken nytta den gör för svenskt näringsliv, svensk tillväxt och vår globala konkurrenskraft.

Fru talman! Vi i Centerpartiet vill se högre ambitioner för vår ekonomi och tillväxt än vad regeringen gör. Vi vill med hjälp av ett stort paket av åtgärder använda punktskatterna för att kombinera grön tillväxt med rätt-

visa förutsättningar för stad och land. Vägen för svensk tillväxt går genom både elektrifiering och svensk bioenergi. Vi vill använda svensk koldioxidfri elproduktion och den svenska bioenergin som en hävstång in i den hållbara tillväxten för landet Sverige.

Sverige måste kunna leda utvecklingen av biobränslen. Bioenergi är Sveriges största energislag och står för ungefär en fjärdedel av Sveriges totala energianvändning. Det gör gröna näringar till en helt neutral spelare i klimatomställningen, och vi kan inte blunda för det. Det är i svenskt skogsbruk och jordbruk som vi sitter på potentialen för den hållbara tillväxten.

Fru talman! Vi måste premiера dem inom jord- och skogsbruk som satsar på att sluta sina kretslopp genom att använda rester från skogsråvaror eller jordbruk till biobränsle, biogas, uppvärmning med mera – eller använder vind- och solkraft på markerna.

Olika transportslag samverkar i hela transportarbetet, och alla transportslag måste uppnå en högre klimateffektivitet. Även de riktigt tunga transporterna måste ställa om. Ett sätt att minska utsläppen från den tunga trafiken är att tanka lastbilarna med rena biodrivmedel. En fortsatt skattebefrielse på rena biodrivmedel är i nuläget avgörande för att dessa ska kunna konkurrera med fossila drivmedel. Sverige måste därför vara pådrivande för att höginblandade biodrivmedel ska få en permanent skattebefrielse.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 5.

Anf. 36 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi punktskatt. Det kan låta torrt och tråkigt, men bakom rubriken döljer sig några av de hetaste politiska frågorna i Sverige.

Vi talar om skatten på bensin och diesel. Vi talar om flygskatten. Vi talar också om skatten på energi och el, trängselskatten, kemikalieskatten och skatten på alkohol och tobak – liksom den viktiga frågan om antibiotikaresistens i form av Miljöpartiets förslag om en antibiotikaskatt på kött som är producerad med hjälp av hög antibiotikaanvändning.

Fru talman! Det finns många stora och viktiga frågor, men något som Miljöpartiets förslag om punktskatter har gemensamt är att det handlar om att beskatta sådant som är dåligt för människa och miljö. Syftet är att på det sättet se till att priset för miljön genom den miljöförstöring som orsakas av till exempel användningen av fossila bränslen ska betalas av den som använder bränslet. På det sättet får man in samhällskostnaden i prislappen för den som faktiskt använder det som är dåligt för miljön.

Vi har sett dramatiska effekter när punktskatter har träffat mitt i prick. När vi till exempel införde en skatt på eldningsolja för villor minskade användningen av olja för att värma upp småhus snabbt. Gamla oljepannor slängdes ut till förmån för mycket mer miljövänliga alternativ. Många gladdes åt att de hade installerat till exempel bergvärme, inte minst när elpriserna i Europa skenade när fossila bränslen blev dyra efter Rysslands invasion av Ukraina.

På samma sätt anser vi i Miljöpartiet att det behövs styrmedel som innebär att den som förorenar också betalar för miljökonsekvenserna. Den akuta klimatkrisen som vi står inför kräver att vi vidtar kraftfulla åtgärder för att styra bort från fossila bränslen. I dag är Sveriges största utmaning

transportsektorn när det kommer till klimatutsläpp. Fortfarande körs en stor del av Sveriges persontransporter och godstransporter på fossila bränslen, och det behövs en rad åtgärder för att ändra på det.

Låt oss börja med godstrafiken. Det är ett jättestort problem att regeringen har gjort det ännu dyrare, ännu mindre förmånligt, för företagen att transportera gods på järnväg, som ju är det mest klimatvänliga sättet att transportera gods.

Vi från Miljöpartiet föreslår att man sänker kostnaden för företag som väljer att transportera gods på järnväg och att man ser till att de som transporterar gods med lastbilstrafik, inte minst de utländska åkarna, också börjar betala för det slitage som de orsakar på de svenska vägarna. För mig är det obegripligt att Tidöpartierna fortfarande är motståndare till en sådan rättvis vägtrafikbeskattning, och dessutom missgynnar man godstransporter på järnväg.

När det kommer till persontrafiken har vi i Miljöpartiet en lång rad förslag. En del av dem handlar om skatten på fossila drivmedel. Regeringens svar på klimatkrisen har varit att göra det billigare att bränna bensin och diesel. Miljöpartiets svar är en rättvis klimatomställning där vi ser till att styra bort från det fossila, göra det billigt och enkelt att byta till elbil och slutligen att man kan åka kollektivtrafik med Sverigekortet i hela landet för 500 kronor i månaden. Men det handlar också om att införa ett utsläppshandelssystem där de som fortsätter att bränna fossilt får en högre kostnad och där pengarna som betalas in kan användas för att stödja de hushåll som fortfarande behöver bil. Vi har pratat om de grupper som lever på landsbygden, men det finns också grupper i städerna med låga inkomster, till exempel ensamstående föräldrar, som behöver bilen för att klara livspusslet. De grupperna ska få en större utdelning från systemet.

Fru talman! Vi har också talat om flygskatten. Flyget står i dag inte för sina egna klimatkostnader. Det är bra att mycket har gjorts på EU-nivå, men i Sverige har vi en regering som återigen blundar för klimatkrisen och gör det billigare med fossila utsläpp. Det är inte ansvarsfullt. Flygskatten är dessutom uppskattad av svenska folket. Det är ganska oväntat att en skatt har så starkt stöd som flygskatten har. Men som en ung person en gång sa om flygskatten: Jag vet att det här inte är bra, så det behövs att någon markerar och säger ifrån.

För egen del tycker jag dessutom att det är otroligt beklämmande att den här regeringen subventionerar människor som har råd med privatflygplan genom att just nu hålla Bromma flygplats öppen enbart för dem. Det sker dessutom på allas vår gemensamma bekostnad, eftersom Bromma flygplats är en total förlustaffär.

Fru talman! Jag står givetvis bakom samtliga reservationer från Miljöpartiet, men för att vinna tid vid voteringen väljer jag att yrka bifall enbart till reservation 6.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 7.)

§ 4 Prioriteringar inom hälso- och sjukvården

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU17
Prioriteringar inom hälso- och sjukvården
föredrogs.

Anf. 37 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Nu har vi att debattera ett motionsbetänkande med titeln *Prioriteringar inom hälso- och sjukvården*.

Under den här rubriken gömmer sig en lång rad olika frågor, bland annat om vård vid ett stort antal olika specifika sjukdomar och tillstånd. Det är omöjligt för mig att under den här debatten täcka alla de områden som tas upp i betänkandet. Jag kommer därför att fokusera på några delar, såsom förlossningsvården och kvinnosjukvården, men låt mig inleda något mer övergripande.

Hälso- och sjukvården har varit mycket hårt provad de senaste åren. Först kom pandemin, som innebar en enorm påfrestning för en redan ansträngd sjukvård och personal. Sedan slog inflationen till, vilket innebar en ny käftsmäll för regionerna. När Magdalena Andersson lämnade posten som statsminister var inflationen omkring 10 procent, vilket innebar att pensionskostnaderna för regionerna skenade och att stora underskott och varsel hotade.

När Moderaterna och Tidöpartierna vann valet 2022 var det därför självklart för den nya regeringen att agera snabbt och kraftfullt och att prioritera sjukvården. Tack vare en framgångsrik inflationsbekämpning i kombination med sektorsbidrag till hälso- och sjukvården har uppsägningar hindrats och vården värnats. Ja, läget är alltså ansträngt – men det ljusnar. Hela 25 miljarder kronor extra finns nu tillgängliga tack vare de lägre pensionskostnader som har följt. Underskott vänds till överskott.

Den moderatledda regeringens ansvarsfulla ekonomiska politik och extra sektorsbidrag har helt enkelt gjort mycket positiv skillnad. De 9 miljarder i sektorsbidrag som betalades ut till regionerna under fjolåret motsvarar 10 500 sköterskor. De extra sektorsbidragen har varit riktade till sjukvården, men regionerna har haft möjlighet att självständigt prioritera resurserna dit de regionalt har behövts som allra mest.

I de oroliga tider vi nu lever i är det viktigt att agera med lugn och saklighet. Vi förfäras ju alla över hur president Trumps nycker och infall både skapar allvarlig säkerhetspolitisk oro och får världens börser att skaka. Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att Socialdemokraterna och deras partiledare Magdalena Andersson väljer att på Trumpmanér sprida rena lögner om den svenska vården. Nu senast påstod hon att 1 000 vårdanställda skulle sägas upp bara i Region Skåne. Sanningen är att ingen vårdpersonal i Region Skåne är varslad om uppsägning. Faktum är att Region Skåne aldrig har haft fler som arbetar i vården än nu.

Fru talman! Även om det ekonomiska läget för regionerna är väsentligt mycket bättre nu än för bara ett år sedan är regionernas ekonomi utmanande både i dag och, framför allt, långsiktigt – inte minst givet den demografiska utvecklingen med allt fler äldre som är i behov av vård och allt färre yngre som är i arbetsför ålder. Det kommer att kräva mer diskussioner om det som är temat för dagens debatt, det vill säga prioriteringar.

Vad vi framför allt behöver fokusera på är dock hur vi kan få mer vård för pengarna. Att det går är jag och Moderaterna fast övertygade om. Men för att få mer vård för pengarna och nå det som för oss moderater är särskilt prioriterat, nämligen en mer tillgänglig vård utan långa vårdköer, måste onödig administration minska, liksom annat som stjälar tid från det enskilda patientmötet.

Angående vårdköerna är jag väldigt glad över att vi nu har en regering som prioriterar arbetet med att korta köerna och öka vårdkapaciteten – en regering som testar nya lösningar för att kapa köerna. En särskild satsning görs nu för att öka operationerna av starr, framfall och höftledsproteser. Arbetet är också i full gång med att ta fram en nationell vårdförmedling. Men mer behövs. Ytterligare åtgärder krävs. Inte minst behöver vi bli bättre på att nyttja hälso- och sjukvårdssystemets alla delar och de många olika kompetenser som arbetar inom vården.

I detta betänkande finns det gott om förslag om vad inom vården som borde ges högre prioritet. Slående är dock att förslagen om vad som då bör prioriteras lägre lyser med sin frånvaro.

Inom den nationella hälso- och sjukvårdspolitiken prioriterar den moderatledda regeringen strukturella och strategiska utmaningar, liksom frågor och områden som kräver nationell handling. Konkret handlar detta särskilt om att korta vårdköerna och öka vårdkapaciteten. Det kräver i sin tur satsningar på kompetensförsörjning och andra strukturellt viktiga frågor, såsom skapandet av en nationell digital infrastruktur.

Andra exempel där ett nationellt ledarskap behövs handlar om kvinnosjukvården och förlossningsvården. Vi vet att vården ännu inte är jämställd och att vården och forskningen kring sjukdomar och besvär som särskilt drabbar kvinnor är eftersatt. Därför är jag väldigt glad att Tidöavtalet tack vare oss har en särskild punkt om jämställd vård och forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa.

Utifrån denna punkt sker nu otroligt mycket. Nämnas kan exempelvis arbetet med en nationell förlossningsplan, liksom det breda uppdraget till Socialstyrelsen att genomföra insatser för en jämlik hälso- och sjukvård med fokus på just sjukdomar som drabbar kvinnor och flickor. Uppdraget innebär konkret att bland annat ta fram relevanta kunskapsstöd. Ett område som har lyfts som prioriterat är klimakteriebesvär, där myndighetens plan är att publicera ett nationellt kunskapsstöd nu i höst. S och MP:s reservation 1 i detta betänkande är således helt överflödigt.

Fru talman! Flera andra reservationer handlar om olika screeningprogram. Screening är ett typiskt område där jag och Moderaterna ser anledning för staten att kliva fram och ta ett större ansvar.

Detsamma gäller blodgivning, där jag är väldigt stolt över de initiativ som regeringen har tagit och de satsningar som regeringen har gjort för att varje person som vill ge blod ska bedömas individuellt och inte väljas bort utifrån sin sexuella läggning. Nu görs också stora satsningar för att stegvis införa så kallad NAT-testning, som innebär en säkrare screening av blodgivare. Det kommer att betyda att vi kan korta karenstiderna vid blodgivning.

Sverige behöver fler blodgivare, så är du frisk – anmäl dig som blodgivare på geblod.nu! Du kan vara med och rädda liv.

Avslutningsvis, fru talman, är det en fråga för Vårdansvarskommittén att titta på hur styrningen av hälso- och sjukvården framåt bör se ut. Jag

har själv förmånen att få ingå i kommittén, och jag känner att det finns gott hopp om att vi i början av juni ska kunna lämna ett betänkande till regeringen med förslag som tar fasta på det som fungerar väl i svensk hälso- och sjukvård men också adresserar utmaningarna och problemen vad gäller bland annat tillgänglighet och geografiska skillnader.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.
(forts. § 8)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.49 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

§ 5 Frågestund

Anf. 38 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av utrikesminister Maria Malmer Stenergard, statsrådet Lotta Edholm, statsrådet Erik Slottnér och statsrådet Jessica Rosencrantz.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Utrikesminister Maria Malmer Stenergard besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Statlig närvaro i hela landet

Anf. 39 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! I en debatt med mig om statens närvaro sa näringsminister och vice statsminister Ebba Busch att det om hon fick bestämma skulle finnas fler servicekontor i hela landet. I en annan debatt om nedläggning av servicekontor sa civilminister Erik Slottnér att det ska finnas minst ett servicekontor i varje funktionell arbetsmarknadsregion. Bara veckan efter det uttalandet kom beslutet om att lägga ned servicekontoret i Ludvika, trots att Ludvika och Smedjebacken tillsammans är en funktionell arbetsmarknadsregion och trots att det finns en exceptionell utveckling av näringslivet i just Ludvika.

Min fråga till civilministern är: Vem styr egentligen över statens närvaro i hela landet – är det regeringen eller myndigheterna? Varför följer ni inte era egna löften i praktiken, särskilt när verkligheten, som i Ludvika, går i helt motsatt riktning?

Anf. 40 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan! Statlig närvaro är en fråga för regeringen, naturligtvis. Sedan är det myndigheterna som beslutar var deras verksamhet ska ligga, om inte regeringen har fattat andra särskilda beslut.

Lokaliseringen av de statliga servicekontoren, som i dag är 148 till antalet, är ett beslut för Statens servicecenter att fatta. Man kommer att behöva dra ned antalet statliga servicekontor på grund av nya budgetförutsättningar. Det är en prioritering som regeringen har gjort.

Antalet kontor som kommer att behöva läggas ned de kommande åren beräknas vara ungefär 35. Det gör att vi kommer ned till samma nivå som år 2019.

En av de riktlinjer som vi har gett från regeringens sida är att det ska finnas ett kontor i varje så kallat FA-område. Det är den långsiktiga ambitionen att det ska vara så. De nedläggningar som nu behöver göras ska göras utifrån ekonomiska analyser men också utifrån effektivitet och var de gör som störst verksamhetsnytta.

Anf. 41 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret! Det är just det här som är problemet. Regeringen lovar service i hela landet, men i verkligheten stängs servicekontor, poliskontor och annan statlig närvaro. Den ena ministern pekar på den andra ministern, som i sin tur pekar på en myndighet – ingen tar ansvar, och ingen styr.

Jag frågar igen: När ska regeringen ta ett helhetsgrepp och se till att regeringens egna ambitioner faktiskt blir verklighet?

Anf. 42 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Vad gäller den statliga närvaron totalt sett kan vi se att den expanderar stort runt om i Sverige på grund av ökade anslag till polisväsendet.

Det skulle förvåna mig mycket om antalet poliskontor generellt sett minskar. Poliserna ökar ju i Sverige, och antalet synliga poliser ökar också. Militären ökar, och Kriminalvården ökar. Detta gör att den statliga närvaron i landet ökar.

Sedan kommer ett antal fysiska servicekontor att läggas ned, men myndigheten Statens servicecenter jobbar parallellt med detta med att få fler ambulerande och mobila kontor för att kunna öka sin närvaro i hela landet.

Välfärdsbrottsligheten

Anf. 43 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Min fråga går till utrikesministern, som i dag har hand om de allmänpolitiska frågorna. Den handlar om välfärdsbrottsligheten. Det är kanske den mest cyniska brottstyp som nu har ätit sig in i det svenska samhället, och den kostar oss tiotals miljarder varje år. Vi får rapport efter rapport som visar att nya områden drabbas av detta, senast den personliga assistansen.

Sverigedemokraterna som parti har varnat för den här utvecklingen så länge som vi har funnits. Men först nu har vi fått ett regeringssamarbete som faktiskt tar dessa frågor på allvar, och det gläder mig. Det finns dock partier utanför Tidösamarbetet som säger sig värna välfärden men samtidigt har mer eller mindre motarbetat alla våra viktiga förslag.

Våra partier lyckas dock göra väldigt mycket ändå. Vi har tillsammans presenterat förslag, inte minst rörande just den personliga assistansen. Men för att utrota problemet kan vi inte sluta där. Därför är min fråga: Kommer regeringen fortsatt att prioritera kampen mot välfärdsbrottslighet, och hur kommer man att nå roten till problemet?

Anf. 44 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack, Leonid Yurkovskiy, för denna otroligt viktiga fråga!

Detta är någonting som har stått högst upp på regeringens dagordning sedan vi tillträdde. Vi ser tyvärr hur den grova organiserade kriminaliteten också har trängt in på djupet inom våra välfärdsområden. Vi har arbetat intensivt med denna fråga sedan vi tillträdde, men det är ett digert arbete. Det handlar om alltifrån informationsdelning mellan myndigheter till att bryta sekretess. Ofta finns det ju information, men den kommer inte rätt person till del för att vi på ett effektivt sätt ska kunna bekämpa denna brottslighet.

Men vi gör mycket. Vi ökar kontrollerna. Vi anställer i detta nu fler på Försäkringskassans kontrollenhet. Vi har också precis nyligen tillsatt en utredning för att komma åt just välfärdsbrott inom personlig assistans.

(Applåder)

Anf. 45 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret!

Jag är helt övertygad om att jag och ministern står på samma sida i kampen mot välfärdsbrottslighet och i kampen mot osund politik. Men jag måste ändå få möjligheten att uttrycka både min och många andras frustration i frågan: Varför tar det så lång tid?

Vi har sett den här utvecklingen i minst 20 års tid. Man kan undra varför det tar sådan tid. Jag lägger givetvis stor skuld på tidigare vänsterregeringar och vågar knappt tänka på vad som skulle hända om de fick makten igen.

Just nu är det många bra utredningar på gång, absolut, men vi behöver också agera här och nu.

Anf. 46 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag kan bara instämma. Den här brottsligheten är ett angrepp på hela vår välfärd, men den riskerar ytterst att gå ut över dem som allra bäst behöver välfärden. Det är därför som detta är så oerhört stötande. Det är också därför som det här arbetet är så högt prioriterat av regeringen.

(Applåder)

Anf. 47 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! I nästa vecka är det pressfrihetens dag. Just det fria ordet, yttrandefriheten och journalistiken är under stor press globalt.

I Gaza dör fler journalister än någon annanstans i världen, och de som försöker sprida ordet om det pågående folkmordet blir själva måltavlor. I förra veckan dödades journalisten och filmaren Fatima Hassouna sedan det stod klart att hennes film skulle visas på filmfestivalen i Cannes.

Även för svenska journalister är utsattheten stor. I går talade anhöriga till journalisten Dawit Isaak på ett seminarium i Sveriges riksdag. Hans döttrar har växt upp i 24 år utan kontakt med sin pappa. I Kina är den svenske bokförläggaren Gui Minhai fängslad utan kontakt med omvärlden och sin familj. Och senast är det journalisten Joakim Medin, vars rättegång börjar i Turkiet nästa vecka.

Jag undrar vad utrikesministern gör för att stå upp för det fria ordet och för de journalister som förtrycks, grips och i värsta fall dödas av regimer som vill tysta deras röster.

Anf. 48 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, Håkan Svenneling, för att du lyfter den här otroligt viktiga frågan!

Det är alltid oerhört allvarligt när journalister grips för sin journalistiska gärning, oavsett var i världen det sker. Arbetet för att få dem som Håkan Svenneling nämnde fria pågår med oförminskad styrka. Men det är klart att det inte är något lätt arbete, och varje fall är unikt. Regeringen kan, av förklarliga skäl, inte heller berätta om allt som den gör. Även jag tycker ibland att det är väldigt frustrerande. Men jag kan försäkra Håkan Svenneling och riksdagen om att vi verkligen, i varje enskilt läge, gör allt vi kan för att nå resultat så fort vi kan.

(Applåder)

Anf. 49 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, utrikesministern!

Det är med mycket stor oro som vi följer utvecklingen i fallet Joakim Medin. I går kom beskedet om hans rättegång. Han riskerar uppemot tolv års fängelse. Nu kräver hans fru att regeringen och utrikesministern höjer tonläget för att få honom fri. Jag undrar om utrikesministern kommer att göra det: höja tonläget.

Kommer utrikesministern själv att vara på plats eller säkerställa svensk närvaro på plats vid rättegången i nästa vecka?

Anf. 50 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Som jag har sagt tidigare går processen nu in i ett annat skede i och med att åtal har väckts. Det innebär också att vårt arbete delvis förändras. Jag kan inte, av hänsyn till komplexiteten och sekretessen, gå in på exakt vad som görs. Men jag vill verkligen försäkra riksdagen om att vi gör vad vi kan göra.

Ambassaden kommer också att söka tillstånd om att få närvara vid rättegången, för det är naturligtvis oerhört viktigt.
(Applåder)

Undervisningen om sexuell hälsa

Anf. 51 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Lotta Edholm.

För en tid sedan kom Folkhälsomyndighetens rapport om ungas sexuella hälsa. Den innehåller många alarmerande uppgifter, bland annat att 24 procent av tjejerna har upplevt sexuellt tvång eller våld mot sin vilja. Sexualundervisningen i skolan, som ska omfatta samtycke, verkar fungera sisådär.

En annan fråga i rapporten handlar om den menstruella hälsan. Kunskapen om mens och dess biverkningar är väldigt låg trots att detta drabbar halva vår befolkning. Många tjejer vet var de kan söka hjälp för dåligt mående under mens, men ganska få gör det. Det finns fortfarande ett tabu kring flickors menstruation – det måste vi göra något åt. Dessutom stannar många tjejer hemma på grund av mensbesvär och missar därmed skolundervisning.

Skolan är den källa till information om sex, relationer och hälsa som flest unga uppger. På vilket sätt tycker ministern att skolans undervisning i dag svarar upp mot de problem som jag beskriver?

Anf. 52 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar för den väldigt viktiga frågan.

Det är alldeles uppenbart att undervisningen i de här ämnena i skolan inte fungerar tillräckligt bra. Vi vet att det är stora olikheter i hur det fungerar. Skolinspektionen har också visat det i en rapport. För mig är det helt uppenbart att undervisningen i sex och samlevnad och samtycke måste förbättras. Vi måste få tydligare kursplaner kring detta, så att det blir mer likvärdigt.

Jag skulle också vilja säga att vi behöver förstärka och ändra elevhälsans uppdrag i Sverige. Vi har tillsatt en utredning, som har kommit med ett delbetänkande. Men den del som handlar just om elevhälsan är inte klar än. Det här är otroligt viktiga frågeställningar.

Anf. 53 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Det är bra inspel. Ett annat inspel, som jag skulle vilja skicka med, gäller tillgången till gratis menstruationsskydd. Det tycker jag att man borde kunna ha på alla skolor.

Det viktigaste, när det gäller varför vi ska komma åt det här, är att många tjejer stannar hemma någon dag varje gång de har mens. Det är många dagar de missar skolundervisning. Dessutom avstår de från fysisk aktivitet.

Ingår detta i det arbete som ministern nämnde i det förra anförandet?

Anf. 54 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Vi har nu en läroplansutredning som är ute på remiss. När det sedan blir ett förslag till riksdagen kommer det också att komma ett

uppdrag till Skolverket om att ta fram kursplaner. Men jag tror att det parallellt med det krävs att vi också förändrar elevhälsans uppdrag så att man återigen jobbar närmare eleverna ute på skolorna. Det är *en* del i det här arbetet.

(Applåder)

Prot. 2024/25:104

24 april

Frågestund

Associeringsavtalet med Israel

Anf. 55 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Sedan ett par decennier har EU ett associeringsavtal med Israel som ger Israel rätt att handla tullfritt med EU. I artikel 2 i det associeringsavtalet står det att parterna ska respektera mänskliga rättigheter.

Sedan den 2 mars i år har Israel stoppat alla leveranser av mat, mediciner och vatten till Gaza. Men hunger får inte användas som vapen i en konflikt. Det strider mot internationell rätt och definitivt mot att respektera mänskliga rättigheter.

Jag undrar egentligen: Vad ska krävas gällande MR-brott för att den svenska regeringen och utrikesministern ska vara beredda att driva på för ett pausande av associeringsavtalet med Israel?

Anf. 56 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, Jacob Risberg, för frågan!

Vi är av uppfattningen att vi har större möjligheter till dialog och att påverka när vi också har samarbete och handel med Israel. Det har jag förklarat flera gånger i den här kammaren, också för Jacob Risberg.

Jag har nyligen varit på resa till bland annat Israel och då haft ett bilateralt möte med min motpart och varit väldigt tydlig med att Israel har en skyldighet att säkerställa humanitärt tillträde till Gaza, där situationen är oerhört svår.

Vi har också avgörande från Internationella domstolen som säger att Israel måste göra mer för att skydda den civila befolkningen, och det är någonting som vi tar fasta på i dialogen med Israel. Det är en otroligt svår situation vi ser. Gisslan måste släppas. Vi måste få till en varaktig vapenvila.

(Applåder)

Anf. 57 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Häromveckan släpptes Ahmad Manasra ut efter tio år i israeliskt fängelse. Han fängslades när han var 13 år gammal – han var bara en ung pojke. Han har fått utstå både fysisk och psykisk tortyr i israelisk fångenskap.

Det är definitivt ett MR-brott, så frågan kvarstår: Vad ska krävas gällande brott mot mänskliga rättigheter för att regeringen ska vara beredd att pausa avtalet med Israel? Om man inte är beredd att göra det spelar artikel 2 ingen som helst roll.

Anf. 58 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Regeringen gör i varje läge det som regeringen tror har störst möjlighet att påverka. Jag tror att en dialog med Israel är det som har störst chans att vinna framgång i det här läget – inte att klippa banden med

Israel och att sluta handla med dem. Däremot är vi mycket tydliga i våra budskap, och det kommer vi också att fortsätta att vara. Men från båda sidor har det begåtts fruktsvärda övergrepp. Det måste vi också våga lyfta – på båda sidor.
(Applåder)

Assisterade utresor från Gaza

Anf. 59 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Min fråga går till Sveriges utrikesminister Maria Malmer Stenergård.

Nyligen bistod Utrikesdepartementet med assisterade resor då ett tjugotal svenskar lämnade Gaza. Sammanlagt har cirka 600 svenskar lämnat Gaza sedan kriget bröt ut. För några dagar sedan kunde vi läsa om en familj som valde att inte lämna Gaza eftersom alla utom pappan stod med på evakueringslistan. Familjen valde därför att stanna kvar.

Jag förstår såklart att utrikesministern inte kan uttala sig om just det specifika fallet. Men kan ministern klargöra, i generella ordalag, hur regeringens arbetar med familjesituationer som den här?

Anf. 60 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack, Ann-Sofie Alm, för den väldigt viktiga frågan!

Det är som bekant en otroligt svår situation i Gaza. Det är också mycket, mycket svårt för Sverige att bistå dem som befinner sig i Gaza. Vi har sedan mer än tio år tillbaka en reseavrådan när det gäller alla resor dit. Ett mycket stort ansvar vilar på den enskilde som i strid med den avrådan väljer att ändå resa till Gaza.

Generellt sett är det lokala myndigheter som fattar beslut om vem som tillåts lämna Gaza. Exakt hur den bedömningen görs är svårt att redogöra för. Vi försöker naturligtvis vara behjälpliga i den mån vi kan, men det är som sagt mycket, mycket svårt.

Om man får möjlighet att lämna Gaza ska man göra det. När svenska myndigheter står beredda att hjälpa till ska man ta den hjälpen. Det är min absoluta uppfattning. Allt annat är faktiskt oansvarigt, särskilt när det handlar om barn.

Anf. 61 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Tack, ministern, för klargörandet!

Min uppföljande fråga handlar om det budskap som ministern önskar skicka till de svenska medborgare som befinner sig kvar i Gaza. Ministern svarade halvt på det, men har ministern något ytterligare att tillägga?

Anf. 62 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Till att börja med ska man alltid följa EU:s och UD:s rese-rekommendationer. Åk därför inte till Gaza eller något annat ställe där det är avrådan, och utsätt inte dig själv eller andra, framför allt inte barn, för fara. Det finns ju en anledning till att vi har ett system med reseavrådan.

Som jag sa: Får man möjlighet ska man lämna omedelbart. Man kan inte heller räkna med att man kommer att få ekonomiskt stöd eller kommer att kunna få hjälp när det råder avrådan.

(Applåder)

Anf. 63 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Jessica Rosen... Nu tappade jag efternamnet – Jessica!

Vi har olika direktiv som vi följer, EU-direktiv och liknande. Samtidigt märker man att det finns en rätt stor skillnad mellan hur Sverige agerar och hur andra länder agerar.

Ett sådant exempel gäller Naturvårdsverket, som varnar för översvämningar på grund av klimatförändringar. Samtidigt sitter vi med ett vattendirektiv som vi tolkar på ett sådant sätt att man tar ur dämmen exempelvis runt Karlstad och Vänern, i förlängningen med risk för översvämning i Göteborg, medan andra länder, bland annat Norge, som ingår i de här avtalen, väljer att bygga fler dämmen för att klara miljöförändringar.

Är det vi som överimplementerar, eller är det andra länder som underimplementerar? Varför gör EU-länderna så olika i den här typen av frågor?

Anf. 64 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Fru talman! Varmt tack till ledamoten för en viktig fråga! När det gäller EU-ministrar brukar det räcka med att säga Jessica – då är det någon som svarar!

Vår ingång i de här frågorna är att det är väldigt viktigt att ha ett starkt miljö- och klimatarbete men att samtidigt väldigt tydligt värna våra viktiga svenska intressen som kan handla om det svenska skogsbruket men också om den svenska vattenkraften.

Det är klart att när vi nu implementerar olika former av lagstiftning till exempel på vattenområdet är det viktigt dels att vi vidtar åtgärder som faktiskt säkerställer att vi får en god vattenkvalitet, minskar förorening och spridning av läkemedelsrester och även tar höjd för klimatförändringar, dels att vi gör implementeringen på ett så välvägt sätt som möjligt.

Sveriges generella ingång är att vi inte ska överimplementera EU-direktiv utan titta på de lämpliga undantagsmöjligheter som finns. Det gäller också på det här området.

(Applåder)

Anf. 65 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Min andra fråga handlar om EU:s förordning för restaurering av natur och avskogningsförordningen. Här har vi den intressanta situationen att dessa två förordningar kolliderar med varandra. I det ena fallet ska vi så att säga återställa miljön till ett bestämt årtal; i det andra fallet ska vi skydda skog och inte avskoga.

Då uppstår frågan: Hur ska en enkel jordbrukare eller skogsägare hantera regelverk som EU tar fram i förhandling med regeringar när regelverken går emot varandra?

Anf. 66 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Fru talman! Vi är väldigt stolta över svenskt skogsbruk, ett hållbart skogsbruk som säkerställer att för varje träd som vi avverkar planterar vi också nya. Sverige har tillsammans med Finland uppvaktat kommissionen

Frågestund

väldigt aktivt under många år för att skapa en större förståelse just för detta.

När det gäller exempelvis naturrestaureringslagen påminner mitt svar om mitt svar gällande vattenfrågan, det vill säga när vi nu har gett ett uppdrag till flera myndigheter att ta fram ett förslag på hur den nationella planen ska utformas måste vi göra det så välavvägt som möjligt och använda de undantagsmöjligheter som finns.
(Applåder)

En svensk molntjänst för säker datahantering

Anf. 67 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Erik Slottner.

Sverige har som mål att bli bäst i världen när det gäller att använda digitaliseringens möjligheter. Det handlar bland annat om digitala data, bredband och lagringsmöjligheter. Här används amerikanska molntjänster av väldigt många kommuner.

EU lyckades under Bidenadministrationen få förståelse för EU:s lagstiftning för dataskydd, GDPR, och fick ett undantag från NSA:s möjlighet att ta del av data som lagras hos amerikanska företag.

Nu har den amerikanska presidenten uttalat att han funderar på att ta bort det här undantaget genom en ny presidentorder. Mot den bakgrunden är min fråga: Hur ser ministern på behovet av en svensk molntjänst för en säker hantering av data?

Anf. 68 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Det är mycket riktigt så att Sverige och Europa i dag är beroende av amerikanska molntjänster i stor utsträckning. Det vore naturligtvis inte bra om den nya administrationen skulle ta bort det avtal som vi lyckades sluta med den förra administrationen. Vi gör dock bedömningen att det fortfarande kommer att vara möjligt att använda amerikanska molntjänster. Det är problematiskt, men det kommer fortsatt att vara möjligt om än svårare.

Hur vi får lagra data är en väldigt stor fråga, inte minst i offentlig sektor och ute i kommuner och regioner, där vi behöver mycket personkänsliga och skyddade data för att kunna utveckla exempelvis nya AI-tjänster. Detta är därför en stor fråga som växer väldigt mycket i aktualitet både här i Sverige och inom EU.

EU-kommissionen har nu aviserat att det ska komma ett nytt lagstiftningsinitiativ vad gäller just molntjänster kopplat till AI. Den frågan följer vi mycket noga. Vi vet också att det planeras nya etableringar av europeiska datacenter.

Anf. 69 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret!

AI-kommissionens rapport presenterades nyligen, och de pratar om att de vill se att Sverige utvecklar en egen molntjänst. Precis som ministern tog upp tas det ju initiativ till att utveckla molntjänster även i Europa.

Min fråga är: Vilka för- och nackdelar ser ministern med en svensk kontra en europeisk molntjänst? Är det något som har diskuterats inom ministerrådet?

Prot. 2024/25:104
24 april

Frågestund

Anf. 70 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag ser denna fråga mycket utifrån ett europeiskt perspektiv. Som i så många andra frågor tror jag att vi måste jobba tillsammans inom Europeiska unionen i och med att vi är en inre marknad. Kan vi låta data flöda mer inom unionen har vi väldigt mycket att vinna på det.

Vi är i dag väldigt beroende av amerikanska molntjänster. Det etableras nu fler och fler europeiska datacenter, men vi är långt ifrån att vara oberoende av amerikanska molntjänster. Jag är därför helt övertygad om att vi kommer att behöva fortsätta titta på den här frågan, för detta har med Europas säkerhet och konkurrenskraft att göra.

Klimatet och konkurrenskraften

Anf. 71 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! EU-ministern lyfter i olika sammanhang fram klimat och konkurrenskraft och att det inte finns någon motsättning däremellan. Men i praktiken väljer regeringen varje gång bort klimatet och ökar i stället med berätt mod de svenska klimatutsläppen och bidrar till att urholka de europeiska klimatambitionerna. Resultatet är att Sverige riskerar att missa alla de svenska klimatmålen och också de bindande EU-målen när det gäller klimatet.

Nu väntar vattenbrist i Skåne, och snöfattiga fjäll ger redan här och nu en sämre företagsamhet och konkurrenskraft för svenska företag. Arbetslösheten ökar i Sverige samtidigt som vi redan har EU:s näst högsta arbetslöshet.

Tar EU-ministern och regeringen över huvud taget intryck av verkligheten? Har man någon krisinsikt? Vad drar statsrådet för slutsatser gällande sin och regeringens politik och trovärdighet i frågan om relationen mellan klimat och konkurrenskraft här hemma i Sverige men också på EU-nivå?

Anf. 72 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Jag tror att om du frågar ett medlemsland i EU hur man uppfattar Sverige i de här frågorna skulle de säga att vi väldigt tydligt är ett av de länder som verkligen ligger i framkant när det gäller att värna ett fortsatt starkt klimatarbete hand i hand med att säkra Europas konkurrenskraft.

Vi har ambitiösa klimatmål i Sverige och EU som vi har för avsikt att göra vårt yttersta för att nå. Sverige är exempelvis ett av de länder som har ställt sig bakom kommissionens mål om ett nytt utsläppsmål för 2040. Samtidigt är vi, till skillnad från den förra regeringen, tydliga med att man även måste skapa goda förutsättningar för till exempel det svenska skogsbruket att spela en roll för att nå målen. Det är också så att vi måste se till att alla medlemsstater ska nå sina klimatmål. Det är inte bara några få som ska göra jobbet.

Att Sverige är en stark och tydlig röst för att värna både klimatet och konkurrenskraften är alldeles uppenbart.
(Applåder)

Anf. 73 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag påminner samtliga om att tilltalet i kammaren inte är du och inte heller förnamn, utan för- och efternamn. Samtliga talar via talmannen.

Tillämpningen av lagen om gårdsförsäljning

Anf. 74 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Fru talman! I går sa riksdagen ja till gårdsförsäljning av alkohol. Det är en efterlängtat reform som Sverigedemokraterna har drivit igenom tillsammans med regeringen för att främja företagande, landsbygdsutveckling och turism. Men tillämpningen av lagen har kritiserats trots att den inte ens har införts än. Bakgrunden är att Folkhälsomyndigheten i sina förslag till nya föreskrifter har lagt onödigt skarpa begränsningar. Dessutom har Socialdemokraterna, som säger nej till gårdsförsäljning, redan börjat sätta käppar i hjulet för små dryckesproducenter genom att begränsa öppetiderna i de kommuner där de styr.

Kommunala avgifter och villkor kommer att kunna slå väldigt olika. Jag vill därför fråga vad civilminister Slottner kommer att göra för att säkerställa att mikrobryggerier, vingårdar och destillerier som vill införa gårdsförsäljning inte drabbas negativt beroende på i vilken kommun de verkar och vem som styr den.

Anf. 75 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Det är med stor glädje och också stolthet som vi äntligen har fått igenom den här reformen. Det är väldigt glädjande att riksdagen ställde sig bakom den i går. Efter årtionden av utredningar, politisk tröghet och nej-sägande har regeringen nu levererat. Men vi är inte i mål än, vilket Angelica Lundberg även antydde, för nu ankommer det på kommunerna att ta sitt ansvar. Kommunerna behöver fatta beslut om avgifter, förbereda tillståndprocessen och se till att företagen mycket snabbt kan komma igång.

Det har redan, precis som Angelica Lundberg sa, kommit mycket oroväckande signaler från Stockholm, som vill förbjuda försäljning på söndagar. Det sätter naturligtvis bara stopp för friheten och företagsamheten i storstadsregionen. Nu behöver vi se till att reformen får genomslag i hela landet.

(Applåder)

En förändrad sexualundervisning

Anf. 76 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Ända sedan 1955 har sexualundervisningen, som var en feministisk reform, haft avgörande betydelse för väldigt många människor i vårt land när det kommer till undervisning i skolan och samhället som sådant. Det har handlat om frågor om samtycke och jämställdhet, och man har spridit sund kunskap om relationer.

Nu har det på kort tid kommit två utredningar som föreslår att man ska göra de största inskränkningarna i modern tid av just sexualundervisningen. Det ifrågasätts om samtycke ska finnas kvar i skolans läroplan och om sexualundervisning ens ska ingå i de huvuduppgifter som skolan har. RFSU har startat en namninsamling som samlat över 21 000 personer på några få dagar för att protestera mot detta. Jag vill med detta rikta min kritik mot den aktuella utredningen.

Jag undrar var regeringen står i dessa frågor. Står man upp för en av de större feministiska reformer som fungerat i 70 år, eller kommer man att följa utredningens rekommendationer?

Anf. 77 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för den här viktiga frågan!

I dag vet vi att sex- och samlevnadsundervisningen inte fungerar likvärdigt i våra skolor. Det finns utredningar som visar att det ser väldigt olika ut. Därför är det viktigt att man parallellt med att man gör om läroplanen också får bättre kursplaner i det här otroligt viktiga ämnet i skolan.

Målsättningen är på intet sätt att ta bort sex- och samlevnadsundervisningen. I stället ska den se likadan ut i hela landet. Det framgår tydligt vad eleverna faktiskt ska lära sig, och när och hur, genom tydliga kursplaner. Det finns ingen som helst ambition att avskaffa detta. Jag skulle nog vilja säga att ämnet är viktigare än på mycket länge i Sverige.

(Applåder)

Grov ekonomisk brottslighet i offentlig upphandling

Anf. 78 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Varje år upphandlar det offentliga Sverige för 1 000 miljarder kronor. Ungefär 1 miljard av dessa gick häromåret till Hells Angels, alltså ett kriminellt mc-nätverk där nästan varannan medlem finns i bodelsregistret. De har engagemang i företag; det är så det ser ut i dag. De här grovt kriminella personerna uppträder ofta i kavaj när de gör affärer eller kanske går på bröllop och minglar med politiker och andra.

En rapport från Försvarshögskolan visar också att vi har rysk maffia i ett hundratal bolag som verkar i Sverige. Det har varit känt länge, samtidigt som det offentliga skriker efter effektiva verktyg för att se till att vi inte får in några kriminella aktörer i offentlig verksamhet.

Leverantörskontrollutredningen lämnade över ett betänkande för snart två år sedan till Erik Slottnér. Det innehåller flera förslag som verkligen skulle ha effekt på området. Men sedan dess har det stått still. Jag undrar när det blir verkstad vad gäller att slå mot den grova ekonomiska brottsligheten i offentlig upphandling.

Anf. 79 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Med all respekt – jag tror inte att Malin Björk har följt den här frågan särskilt noggrant senaste tiden. I budgetpropositionen för 2025 ligger det nu pengar för att genomföra Leverantörskontrollsutredningens förslag om just ett register. Som upphandlande myndighet ska man mycket tidigare än i dag kunna upptäcka oseriösa eller rent kriminella aktörer så

att vi aldrig sluter kontrakt med eller låter kriminella aktörer få del av offentliga medel.

Bolagsverket jobbar nu med det här registret, och vi ser såklart fram emot att det ska kunna användas. Parallellt vidtas många andra åtgärder för att göra det svårare för kriminella aktörer att sluta avtal med upphandlande myndigheter. Exempelvis ska det tas fram någon form av track record för upphandlade företag för att man lättare ska kunna utesluta dem med dålig historik. Det ska dessutom bli lättare att utesluta onormalt låga anbud.

Vi jobbar med en ny färdplan för offentlig upphandling för att underlätta för inte minst kommuner att göra bra och sjysta affärer.

Ökad andel behöriga lärare

Anf. 80 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP):

Fru talman! Skolforskningen är tydlig med att en av de absolut viktigaste faktorerna för hur väl elever lyckas i skolan är hur duktiga lärare de har. Utbildade och behöriga lärare är en grundförutsättning för att skapa goda lärmiljöer för alla och lyfta barn ur socioekonomisk utsatthet. Samtidigt visar siffror från Skolverket att ungefär 30 procent av alla heltidsanställda lärare i Sveriges skolor saknar legitimation och behörighet. På vissa skolor och i vissa kommuner är andelen betydligt högre.

Tillgången till behöriga lärare är i högsta grad en fråga om likvärdighet. Många kommuner har brist på legitimerade lärare, men fackförbund och experter varnar också för att skolor väljer bort att utannonsera tjänster eller hellre anställer obehöriga än behöriga lärare, av ekonomiska skäl.

Det är tydligt att staten behöver ta ett större ansvar. Min fråga till skolministern är därför hur regeringen tänker agera för att öka andelen behöriga lärare i skolan.

Anf. 81 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack, Malte Tängmark Roos, för en väldigt viktig fråga!

Det vi måste göra är att stärka läraryrkets attraktivitet så att fler unga människor vill bli lärare. Det grundläggande problemet i detta är lärarbristen.

Vi har till exempel statsbidrag för att man ska kunna anställa fler speciallärare och få fler undervisningsgrupper, men vi måste också förbättra villkoren för läraryrket i Sverige. Jag är helt övertygad om att arbetsvillkoren för lärare måste bli bättre, och vi måste se till att klassrummen blir tryggare. Alldeles för många lärare utsätts i dag för hot och trakasserier på ett helt oacceptabelt sätt. Det gör självklart också att yrket blir mindre attraktivt.

Det här är som sagt en väldigt viktig fråga, och regeringen jobbar med den på många olika sätt.

Anf. 82 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Slottner.

Överskultsättningen har ökat, vilket är ett allvarligt samhällsproblem. Regeringen har sänkt skatten för att öka de disponibla inkomsterna, vilket är bra för många, men vi har fortfarande ett problem med överskultsättning. Regeringen har agerat genom uppdraget om budget- och skuldråd-givningen, som nyligen slutrapporterades. Uppdraget var en del av förslagen från Överskultsättningsutredningen.

Min fråga till statsrådet Slottner är: Vad tänker regeringen ytterligare göra i frågan?

Frågestund

Anf. 83 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Det här är en viktig fråga för regeringen. Ett flertal åtgärder har redan vidtagits – mycket på finansmarknadsminister Niklas Wykmans område – för att göra det svårare att ge oansvariga kreditgivningar. Räntetaket har sänkts. Vi har infört tuffare krav för att exempelvis få starta verksamheter som dessa. Nyligen tillsatte vi en ny överskultsättningsutredning, som ska se över möjligheterna att försvåra lån nattetid och införa omvänd avbetalning så att man kan börja betala på själva skuldkvoten i stället för räntan så att man snabbare kommer ned i skuld.

Det finns alltså flera olika åtgärder, och nu nämnde jag bara några.

Därutöver har vi gett både Konsumentverket och Statskontoret i uppdrag att se över hur vi kan förbättra den kommunala budget- och skuldråd-givningen, och nu har vi tagit emot ett antal förslag om detta. Det är för tidigt att här och nu säga hur vi ska gå vidare med just dessa förslag, eftersom de fortfarande bereds. Vi får återkomma om det lite längre fram.

En statlig e-legitimation

Anf. 84 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Erik Slottner.

Det finns en EU-förordning som är särskilt inriktad på elektronisk identifiering och som ska möjliggöra användning av e-legitimation i inte bara Sverige utan alla EU:s medlemsstater. Förordningen som kallas e-IDAS underlättar säkrare gränsöverskridande transaktioner genom att inrätta en ram för digital identitet och autentisering. Syftet är att skapa förtroende för elektronisk interaktion och främja sömlösa digitala tjänster.

Flertalet medlemsstater – för tillfället 21 stycken – har nu godkända e-legitimationer, men ett införande i Sverige dröjer. Vi förlitar oss för närvarande på Bank-id, som drivs och administreras av ett privat företag. Det har dock vissa brister.

Mina frågor är följande: Varför dröjer implementeringen av en e-legitimation i vårt land? Hur fortskrider arbetet med att ta fram en e-legitimation i enlighet med förordningen? När kan den förväntas vara på plats?

Anf. 85 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Att det har dröjt i Sverige att få till en e-legitimation på högsta tillitsnivå beror på att vi har haft väldigt välfungerande privata

e-legitimationer, med Bank-id som den absolut största. Men den uppfyller inte kraven i e-IDAS-förordningen, som Elofsson nämner här. Regeringen har därför tagit frågan vidare och utrett om man kan införa en statlig e-legitimation, vilket är den lösning som regeringen har landat i och som vi nu finansierar.

Polismyndigheten utvecklar just nu en e-legitimation som kommer att utfärdas av en statlig myndighet, Polismyndigheten. Parallellt med detta arbetar Myndigheten för digital förvaltning fram en digital plånbok så att vi genom e-legitimationen ska kunna använda en digital plånbok och identifiera oss oavsett var inom EU vi befinner oss. En sådan plånbok skulle kunna innehålla körkort, pass, e-recept, olika utbildningsbevis etcetera. Jag ser mycket fram emot detta. Tidsplanen är slutet av 2026.

Åtalet mot Joakim Medin

Anf. 86 MARKUS KAUPPINEN (S):

Fru talman! Min fråga går till utrikesminister Maria Malmer Stenergård.

Journalisten Joakim Medin har nu suttit frihetsberövad i Turkiet i tre veckor. Enligt journalistens advokater riskerar Medin tre års fängelse för att ha förolämpat presidenten och nio års fängelse för terrorbrott. Döms han riskerar han upp till tolv års fängelse. Vi tillsammans med Medins familj känner stor oro. Nu är det extra viktigt att visa både stöd och handlingskraft.

Hur ser utrikesministern på att Medin är åtalad för att han påstås ha förolämpat presidenten? Utrikesministern har sagt att arbetet med att få Medin frigiven nu går in i en ny fas. Vad innebär det?

Anf. 87 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack, Markus Kauppinen, för frågan!

Jag har redogjort för detta tidigare här i kammaren. Arbetet går nu in i ett lite annat skede, och vi får också mer information om vad som enligt Turkiet faktiskt läggs Joakim Medin till last. Det gör att vi får en annan insyn och kanske en annan möjlighet att agera.

Jag har förklarat att det är svårt att här redogöra för exakt vad regeringen gör på grund av sekretessskäl men också på grund av hur känsligt ärendet är. Jag vill dock försäkra kammaren om att vi gör allt vi kan i varje givet läge. Vi agerar på en rad olika nivåer för att säkerställa att vi så fort som möjligt når vårt mål, och det är att Joakim Medin ska få komma hem till sin fru.

Slöja och hedersförtryck i skolan

Anf. 88 ANDERS ALFTBERG (SD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Lotta Edholm.

Den 19 mars meddelade regeringen att en ny utredning för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan och skolan skulle tillsättas. Detta är inte bara välkommet, utan det är en fråga om liv och död för tusentals flickor i Sverige.

Minst 240 000 människor lever under hedersförtryck. Unga flickor mördas i hederns namn. De tvingas till äktenskap med äldre män eller får sina könsorgan stympade. Att detta skulle bli vardag i det moderna Sverige är djupt tragiskt.

Under mina 16 år som lärare i särskilt utsatta områden har jag kunnat notera en uppenbar koppling. Mer än 99 procent av de flickor som lever under hedersförtryck bär slöja. Slöjan är inte bara en symbol utan ett reellt verktyg för hedersförtryck.

Mina frågor lyder: Ser statsrådet, som jag gör, att slöjan är ett viktigt verktyg i hedersförtrycket av unga flickor? Borde det då inte tydligare framgå i utredningsdirektivet att detta är problematiskt?

Anf. 89 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack, Anders Alftberg, för en väldigt viktig fråga!

Hedersförtryck förekommer i Sverige i en förskräckligt stor omfattning. Vi vet att tiotusentals framför allt flickor men även pojkar är utsatta för detta. Därför är utredningen väldigt viktig.

I dag utövas hedersförtryck inte bara av föräldrar och släktingar, utan det förekommer också att hedersförtrycket ibland faktiskt till och med förstärks av förskolans personal. Därför är utredningen viktig. Den har ett brett uppdrag att föreslå de åtgärder som man anser är rimliga för att komma åt detta vidriga förtryck.

En förändrad alkohollagstiftning

Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! I går beslutade vi här i kammaren äntligen om att införa gårdsförsäljning. Statsministern har sagt att Sverige med detta blir lite mer som resten av Europa. Men, fru talman, i resten av Europa behöver man faktiskt inte betala för att i 45 minuter lyssna på en föreläsning och få information om alkoholens skadeverkningar för att få köpa en flaska vin. Det här är krav som regeringen själv och på eget bevåg har fört in i lagförslaget. Det fanns inte med i Centerpartiets förslag och heller inte i utredningens förslag.

I resten av Europa kan man dessutom köpa en kall öl. Man kan ta en drink vid stranden utan att det måste finnas serveringsplatser inomhus. Det behövs heller inte en kokplatta för att få ta ett glas konjak. Så ser det ut i resten av Europa.

Min fråga går till statsrådet Malmer Stenergård, min medskåning, som vet hur det ser ut bara på andra sidan Öresund. Vad tänker regeringen göra för att Sverige faktiskt ska bli lite mer som Europa på den här fronten?

Anf. 91 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Medskåning kan vara ett av de vackraste ord jag någonsin har hört.

Det är en frihetsreform, och jag är väldigt glad att riksdagen i går röstade igenom den. Detta var inte något som Centerpartiet lyckades få igenom i sitt tidigare samarbete, så det är ändå ett mycket stort steg framåt som vi är väldigt glada för.

Den 1 juni får småskaliga producenter i Sverige sälja sina drycker – både vin, öl, sprit och andra jästa drycker – direkt till besökare. Sedan omgärdas det av en rad bestämmelser. Som jag sa i ett tidigare inlägg är det nu mycket upp till kommunerna att se till att det blir en ändamålsenlig tillämpning av bestämmelserna så att det inte blir alltför byråkratiskt.

Jag oroas som sagt över att Socialdemokraterna i Stockholm vill förbjuda försäljningen på söndagar, men låt oss se hur frihetsreformen faller ut och om vi i framtiden får anledning att ytterligare närma oss Europa.
(Applåder)

Regeringens arbete mot terrorism

Anf. 92 MARGARETA CEDERFELT (M):

Fru talman! Min fråga går till utrikesminister Maria Malmer Stenergard.

I tisdags inträffade en fruktansvärd terrorattack i Kashmir i Indien. 26 personer dog. Vi vet att terrorismen inte känner några gränser. Den kan förekomma var som helst och när som helst över hela jordklotet. Därför vill jag fråga utrikesministern om hon kan nämna något om regeringens arbete för att motverka terrorism, så att vi inte får fler våldsamma terrordåd världen över.

Anf. 93 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, Margareta Cederfelt, för den mycket angelägna frågan!

Det var verkligen en fruktansvärd attack, som omvärlden också har fördömt. Det instämmer vi naturligtvis i.

Att bekämpa terrorismen står mycket högt på regeringens dagordning. Det är ett arbete som bedrivs delvis på Justitiedepartementet, under Gunnar Strömmers ledning. Där genomför vi en rad lagändringar för att inte minst polisen ska få effektivare verktyg för att komma åt den här brottsligheten.

Detta är också en helt central del i vårt internationella samarbete, för det handlar om organisationer som rör sig över gränser. Där är samarbetet och, inte minst, informationsutbytet med andra länder helt avgörande för att vi ska kunna bekämpa dem på ett effektivt sätt. Det står ständigt på dagordningen när jag träffar mina kollegor.

(Applåder)

Konfessionella inslag i förskolan

Anf. 94 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Edholm.

Förskolan är det första steget i utbildningskedjan och lägger grunden för det livslånga lärandet. Det är en plats för omsorg, lek och lärande, inte religion. I förskolan förekommer både utbildning och undervisning.

En dom har nyligen slagit fast att det är okej med bordsbön i samband med måltiderna. Det öppnar upp för en väldigt vid tolkning när det gäller konfessionella inslag i förskolan.

Min fråga är: Hur kommer regeringen att verka för att konfessionella inslag i förskolan, oavsett vilken religion det är, tydligare särskiljs från den ordinarie verksamheten och på ett enkelt och icke stigmatiserande sätt kan väljas bort?

Prot. 2024/25:104
24 april

Frågestund

Anf. 95 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar för en viktig fråga.

I förskolan och skolan ska det separeras i den mån det förekommer. Det är otroligt viktigt att kommunerna, som har ett tillsynsansvar för fristående förskolor, tar detta ansvar på stort allvar så att man kan se till att undervisningen är konfessionsfri. När det gäller utbildningen kan det få förekomma.

Regeringen har gett ett uppdrag till Skolinspektionen att särskilt granska att olika typer av extremism inte förekommer i vårt skolväsen. (Applåder)

UD och evakueringen av svenska medborgare från Gaza

Anf. 96 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! För en vecka sedan kom uppgifter om att ett tjugotal svenska medborgare hade evakuerats från Gaza. Utrikesdepartementet har sedan den 1 augusti förra året utfärdat en strikt avrådan från alla resor till Gaza. Det innebär att de som trots denna avrådan har rest till Gaza har gjort det på egen risk, medvetna om att de inte skulle få någon hjälp från svenska utlandsmyndigheter att ta sig ut från området.

Det finns en risk att vissa av dem som rest till Gaza sympatiserar med Hamas, men även om så inte är fallet är det problematiskt om Utrikesdepartementet först utfärdar en strikt avrådan från att resa till ett visst område och därefter bistår med evakuering av personer som rest dit trots varningen.

Min fråga till utrikesministern är följande: Har Utrikesdepartementet haft en avgörande roll i evakueringen av svenska medborgare från Gaza?

Anf. 97 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack, Nima Gholam Ali Pour, för frågan!

Som jag sa tidigare har ett antal svenskar fått tillstånd av lokala myndigheter att lämna Gaza vid gränsövergången Kerem Shalom för vidare resa till Sverige via Jordanien. Den 16 april kunde mycket riktigt 20 svenskar lämna Gaza. Det var en fortsättning på det konsulära arbete som har pågått sedan Hamas attacker mot Israel i oktober 2023. Det genomfördes i nära samarbete mellan våra utlandsmyndigheter, polisen och Migrationsverket.

Jag vill vara väldigt tydlig med att det görs en mycket noggrann kontroll av vilka som lämnar Gaza för Sverige. En liknande insats genomfördes den 12 mars, då sex personer lämnade Gaza.

Precis som Nima Gholam Ali Pour säger vilar det ett enormt ansvar på enskilda att inte resa till Gaza när det finns och länge har funnits en så tydlig avrådan emot det. Man kan inte räkna med hjälp, heller inte ekonomisk hjälp, utan man ska följa vår avrådan.

(Applåder)

Frågestund

Anf. 98 LARS PÜSS (M):

Fru talman! Det pågår ett totalt tullkrig i världen just nu, mer eller mindre. Den amerikanska administrationen har infört en generell tull mot EU på 10 procent på samtliga EU-varor. Utöver detta har administrationen infört 25-procentiga tullar på stål, aluminium och bilar.

Sverige är en mycket exportberoende ekonomi. Dessa tullar slår hårt mot viktiga svenska näringar och slår därigenom hårt också mot svensk välfärd. Därmed blir det en svagare ekonomi. Därför vill jag fråga utrikesministern: Vad gör regeringen för att minska eller helt få bort dessa mycket skadliga tullar?

Anf. 99 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack, Lars Püss, för den mycket angelägna frågan!

Det är en riktigt dålig politik som vi nu ser från amerikansk sida – en protektionistisk handelspolitik som bara leder till att alla blir fattigare. Vi vill ju handla friare med USA men också med resten av världen.

Nu är jag glad över att det finns utrymme för förhandlingar från EU:s sida. Det är EU som sköter detta, men vi har en tydlig roll i förhandlingarna inom EU och i att man får möjlighet att förhandla med USA. Vår målsättning är naturligtvis att vi ska ha så få och låga tullar som möjligt.

Om jag ska försöka vara lite positiv kan jag säga att jag nu ser en möjlighet till ökad hastighet i förhandlingarna med andra länder runt om i världen, där Mercosur, Mexiko, Australien och kanske också Indien kan vilja sluta frihandelsavtal. Nu tycker jag att vi ska se till att det också blir så.
(Applåder)

Nedläggningen av statliga servicekontor i Dalsland

Anf. 100 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Regeringens nedskärningar på Statens servicecenter leder till att ett trettiotal kontor runt om i landet får läggas ned.

Nyligen kom det slutgiltiga beskedet att kontoret i Åmål kommer att läggas ned redan den 30 maj i år. Att kontoret i Åmål läggs ned innebär att alla servicekontor i landskapet Dalsland nu försvinner. Det kommer att leda till att de som är i behov av myndighetens stöd får göra timplånga resor för att kunna ta del av det stöd de är i behov av.

Länsstyrelsen såväl som Västra Götalandsregionen, samtliga Dalslandskommuner och politiker från både opposition och majoritet har kritiserat regeringens nedskärningar på myndigheten och nedläggningen av kontoret i Åmål, men de har ännu inte fått något tillfredsställande svar från regeringen.

Jag vill därför ta tillfället i akt och fråga civilministern: Vad är hans svar till alla de dalslänningar som nu får betydligt sämre tillgång till den statliga service som de är i så stort behov av?

Anf. 101 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Att lägga ned servicekontoret i Åmål är alltså inte ett beslut som regeringen har fattat. Det är ett beslut som myndigheten har fattat –

utifrån budgetförutsättningar som regeringen har givit, ska sägas. Nya budgetförutsättningar gör att ett antal fysiska kontor kommer att behöva läggas ned, och myndigheten har utifrån ett antal riktlinjer om effektivitet och kostnadskontroll – och även geografisk spridning, icke att förglömma – fattat beslut om ett antal nedläggningar.

Det här innebär inte att staten försvinner. Det innebär inte att statliga servicekontor försvinner på totalen. Men det innebär att en del kommer att få längre till sitt närmaste servicekontor.

Alla de myndigheter som i dag finns på de statliga servicekontoren har dock väl utvecklade digitala tjänster, och min förhoppning är att väldigt många av dem som har sökt sig till fysiska kontor ska kunna lösa en del av uppgifterna digitalt. De kanske kan ta hjälp av närstående och få hjälp digitalt. De kan ringa till myndigheterna eller åka till det servicekontor som kommer att vara närmast efter nedläggningen.

Kriminella gäng i skolan

Anf. 102 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Lotta Edholm.

I gårdagens *Uppdrag granskning* kunde vi se en av många konsekvenser av massinvandringen: Kriminella gäng delar upp och styr över skolor. De ägnar sig åt narkotikahandel, mördar och misshandlar och sprider allmän skräck. Detta föranleder enligt inslaget från SVT inga åtgärder från lärarnas sida. Det skapar stark oro bland föräldrar som har sina barn i skolan. Det skapar också skräck hos eleverna.

Vi gör mycket från Sverigedemokraternas och de övriga Tidöpartiernas sida för att komma till rätta med det här, men det räcker inte till. Min fråga till statsrådet är vilka ytterligare åtgärder statsrådet är beredd att vidta för att komma till rätta med problemen och skapa trygghet för barnen i skolan och för föräldrarna som har sina barn i skolan.

Anf. 103 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Ja, det här är väldigt allvarliga frågor.

Regeringen kommer att ta till de åtgärder som krävs, men just nu är det väldigt många frågor som ligger på riksdagens bord som gör det mycket lättare för myndigheter att agera.

Till exempel river vi sekretessen mellan skola, socialtjänst och polis. Vi säger att skolan har ett brottsförebyggande uppdrag och att huvudmannen för skolan är ansvarig för att se till att inte obehöriga befinner sig på skolområdet. Vi ger möjligheter till skolan att till exempel undersöka väskor men också ett uppdrag till skolan att alltid polisanmäla brott.

Jag vill understryka hur viktiga alla de här åtgärderna är för att komma åt dessa väldigt stora problem som vi ser.

En förbättrad elevhälsa

Anf. 104 NORIA MANOUCHI (M):

Fru talman! Den moderatledda regeringens ambition att varje elev ska klara skolan blir mycket tydlig när man tar del av delbetänkandet från Utredningen om en förbättrad elevhälsa.

Trots att forskningen är tydlig med att insatser under de första skolåren är avgörande var detta aldrig den tidigare S-regeringens prioritering.

Nu har vi med statsbidrag satsat närmare 2 miljarder för att skolor ska kunna anställa speciallärare och elevhälsopersonal. Men jag undrar: Vad avser skolministern att vidta för ytterligare åtgärder för att varje elev ska klara skolan?

Anf. 105 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar för en viktig men väldigt stor fråga.

Ja, vi behöver göra om läroplanen för grundskolan. Vi behöver göra om kursplanerna. Vi behöver göra om lärarutbildningen i Sverige.

Vi måste se till att särskilt stöd sätts in mycket tidigare, för det är precis som ledamoten säger: Särskilt stöd sätts in alldeles för sent i svensk skola. Vi måste se till att elever som till exempel har svårt att lära sig läsa får extra stöd och helt enkelt får läsa mer – inte mindre, som det ibland är.

Det är en lång rad områden där vi måste förändra politiken i grunden. Det är också viktigt att till exempel förändra elevhälsans uppdrag så att man jobbar mer direkt med elever på ett något annorlunda sätt än man gör i dag. Men det får vi återkomma till.

Små företags skydd mot bedrägerier

Anf. 106 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Fru talman! Svenska företagare är i dag en viktig del av vårt samhälle. De driver butiker, levererar tjänster och bygger välfärd som vi alla är beroende av.

Men när det gäller skydd mot bedrägerier lämnas många av småföretagarna ensamma. I dag saknar företagare det konsumentskydd som privatpersoner har, trots att de i praktiken ofta är lika sårbara. En enskild firma eller ett mindre aktiebolag kan förlora allt genom en kapad identitet eller ett riktat digitalt angrepp. Ändå möts en företagare inte av samma stöd, skydd eller ersättning som en konsument.

Jag vill fråga statsrådet Erik Slottnér vilka initiativ han avser att ta för att stärka skyddet mot bedrägerier även för småföretagare.

Anf. 107 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Här blir jag nog svaret skyldig. Jag tror – jag kan ha fel; det händer någon enstaka gång att jag har det – att sådan lagstiftning skulle komma på en annan ministers ansvarsområde, i det här fallet näringsminister Ebba Busch. Det skulle jag gissa eftersom det är skydd för småföretagare som efterfrågas. Jag har svårt att se framför mig att enskilda näringsidkare skulle in under konsumentskyddslagstiftningen för privatpersoner. Men nu är jag ute och svävar lite grann.

Kommer det konkreta förslag från oppositionen, från Socialdemokraterna, tittar jag gärna på dem. Jag är alltid för åtgärder som kan öka skyddet för småföretagare. Näringsidkare är många gånger utsatta i dag, och de är en fullkomlig förutsättning för att vi ska ha välfärd och ett väl fungerande samhälle i övrigt, så stärkt skydd för småföretagare ser jag gärna.

Regeringen gör överlag mycket för att förbättra företagsklimatet i Sverige. Kan detta vara ytterligare ett steg i den riktningen stänger jag inte dörren, men jag vill veta vad det kan vara för konkreta åtgärder.

Prot. 2024/25:104
24 april

Frågestund

Vinster i skolan

Anf. 108 NIKLAS SIGVARDSSON (S):

Fru talman! För två veckor sedan överlämnades den så kallade vinstutredningen till skolministern. Regeringen och ministern har talat om helrenovering och krafttag mot så kallade osunda drivkrafter, men av utredningen blev det ingenting.

Grundproblemet med utredningen är att den inte föreslår ett verkligt vinstförbud utan bara begränsningar i vissa fall. Vinstintresset i skolan kommer alltså att finnas kvar med denna utrednings förslag.

I själva verket gynnar förslaget att begränsa vinsterna de fem första åren de stora aktörerna, som redan har exploaterat den svenska skolan finansiellt.

SD-regeringen har utlovat en helrenovering av skolmarknaden, men det här påminner mer om homestyling av ett genomruttet hus. Min fråga till skolministern är: Varför vill regeringen att det fortsatt ska vara vinst som är drivkraften i den svenska skolan?

Anf. 109 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Ja, regeringen tar nu itu med de osunda drivkrafter som finns i det svenska friskolesystemet.

Vi har tagit emot den första delen av den här utredningen, och vi kommer nu att skicka ut den på remiss. Men det är viktigt att vi sätter igång med en helrenovering av friskolesystemet så att vi får bort de osunda drivkrafter som finns.

Utredningen lägger också fram en rad olika förslag som gör att det inte längre kommer att gå att ta ut vinst om man till exempel bedriver undermålig verksamhet eller tar emot statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder.

Dödandet av palestinska hjälparbetare

Anf. 110 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! Min fråga går till Sveriges utrikesminister Maria Malmer Stenergard.

I slutet av mars dödades 15 palestinska hjälparbetare i Gaza av den israeliska militären. De dödade hjälparbetarna hittades i en massgrav. Den ansvarige officeren har blivit avsatt.

Min fråga är: Hur ser regeringen på denna händelse?

Anf. 111 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, Jörgen Berglund, för frågan!

Vi ser oerhört allvarligt på den bristande säkerhet som råder för humanitär personal i Gaza och på den förfärliga händelsen då 15 hjälparbetare och räddningspersonal dödades. Det är naturligtvis attacker som Sverige fördömer.

Vi har varit väldigt tydliga gentemot Israel om att säkerheten för hjälparbetare har varit undermålig och måste säkerställas. Vi noterar att Israel har genomfört sin utredning och att konsekvenserna har blivit att en befälhavare har avskedats.

Alla parter i en väpnad konflikt har enligt internationell humanitär rätt en skyldighet att utreda om sådana överträdelser har ägt rum och att se till att ansvariga ställs till svars. Sverige kommer i detta läge då folkrätten faktiskt utmanas att mycket tydligt stå upp för den, inklusive den humanitära rätten, och säkerställa att den respekteras. I det ingår naturligtvis också stöd till våra viktiga internationella domstolar, såsom ICC.
(Applåder)

Silon i Frihamnen

Anf. 112 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman! Även min fråga går till utrikesministern.

Jag vill tala om silon vid Frihamnen i Stockholm. I dag saknas tydlig nationell styrning och medel för regionala och lokala åtgärder gällande livsmedelsberedskap. Det är bekymmersamt att utrikesministerns kollega Carl-Oskar Bohlin som minister för civilt försvar inte har tagit detta ansvar tillsammans med kommunerna och regionerna.

Kommunerna har ansvar för måltidsberedskap och kommunala verksamheter. Staten har däremot ansvar för livsmedelsberedskap för hela befolkningen. Vad som händer med silon är därför statens ansvar.

Vi från Stockholm vill ha besked från regeringen om vad som kommer att hända med silon. Är silon strategiskt viktig för livsmedelsförsörjningen av svenska folket? Är staten i sådana fall beredd att även ta finansieringen av denna, eller vill man skjuta över detta på Stockholm?

Anf. 113 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jag är inte helt säker på att en fråga om silon i Frihamnen kan anses vara en allmänpolitisk fråga. Däremot väcker Jytte Guteland en otroligt viktig fråga utifrån ett något större perspektiv, det vill säga om vår beredskap när det gäller livsmedelsförsörjning.

Är det någonting jag tror har framgått tydligt är det att vi från regeringens sida tar just beredskapsfrågorna på allra största allvar. Jag vet att detta är någonting som statsrådet Peter Kullgren jobbar mycket intensivt med, men det ligger naturligtvis också mycket nära det intensiva arbete som förs av vår minister för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin. Jag är övertygad om att de ser fram emot att diskutera silon i Frihamnen med Jytte Guteland.

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.13 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

§ 6 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 23 april

UbU13 Vuxenutbildning

Punkt 1 (Kompetensförsörjning och omställning)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

91 för res. 1

13 för res. 2

187 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

187 för utskottet

91 för res. 1

13 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 19 V, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 1: 91 S

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 3 (Samverkan med arbetsmarknaden)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

Votering:

270 för utskottet

21 för res. 5

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 63 SD, 58 M, 19 V, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 5: 21 C

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 5 (Utbildning inom vissa områden)

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

215 för utskottet

63 för res. 7

13 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 58 M, 19 V, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 7: 63 SD

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 8 (Studiesociala frågor inom yrkeshögskolan)

1. utskottet

2. res. 12 (V)

Votering:

271 för utskottet

19 för res. 12

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 SD, 58 M, 21 C, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 12: 19 V

Frånvarande: 15 S, 10 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Carita Boulwén (SD) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU15 Lagändringar till följd av ändringar i EU:s formskyddsförordning

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU17 Näringspolitik

Punkt 1 (Företagsstöd)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

91 för res. 1

21 för res. 3

179 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

147 för utskottet

91 för res. 1

53 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 1: 91 S

Avstod: 19 V, 21 C, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 6 (Åtgärder mot oseriösa företag)

1. utskottet

2. res. 15 (V)

Votering:

160 för utskottet

19 för res. 15

111 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 15: 19 V

Avstod: 90 S, 21 C

Frånvarande: 16 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 9 (Företagens kapitalförsörjning)

1. utskottet

2. res. 22 (SD)

Votering:

196 för utskottet

63 för res. 22

32 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 58 M, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 22: 63 SD

Avstod: 19 V, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 17 (Industrifrämjande åtgärder)

1. utskottet

2. res. 43 (MP)

Votering:

176 för utskottet

14 för res. 43

101 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 1 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 43: 1 V, 13 MP

Avstod: 62 SD, 18 V, 21 C

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Mats Hellhoff (SD) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2024/25:104

24 april

Punkt 20 (Kontantförbud vid handel med järn- och metallavfall)

1. utskottet
2. res. 48 (M, V, C, KD, MP, L)

Votering:

154 för utskottet

136 för res. 48

1 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 63 SD

För res. 48: 57 M, 19 V, 21 C, 14 KD, 13 MP, 12 L

Avstod: 1 M

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Arin Karapet (M) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU6 Personalfrågor

Punkt 2 (Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal)

1. utskottet
2. res. 4 (S, V)
3. res. 5 (SD)
4. res. 6 (C)

Förberedande votering 1:

63 för res. 5

21 för res. 6

206 avstod

59 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Förberedande votering 2:

110 för res. 4

63 för res. 5

118 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

147 för utskottet

110 för res. 4

34 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 4: 91 S, 19 V

Avstod: 21 C, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 3 (Jämställdhet och inkludering)

1. utskottet
2. res. 8 (S, V, C, MP)

Votering:

147 för utskottet

144 för res. 8

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 8: 91 S, 19 V, 21 C, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 8 (Skydd för utländsk personal)

1. utskottet

2. res. 19 (MP)

Votering:

278 för utskottet

13 för res. 19

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 63 SD, 58 M, 19 V, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 19: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU8 Arbetsmiljö

Punkt 1 (En statlig kriskommission mot dödsolyckor i arbetslivet)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V)

Votering:

181 för utskottet

110 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 21 C, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 1: 91 S, 19 V

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 3 (Arbetsgivarens arbetsmiljöansvar)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

3. res. 6 (MP)

Förberedande votering:

21 för res. 5

13 för res. 6

257 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

147 för utskottet

21 för res. 5

123 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 5: 21 C

Avstod: 91 S, 19 V, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 4 (Lokala skyddsombud och skyddskommittéer)

1. utskottet

2. res. 8 (SD)

Votering:

118 för utskottet

63 för res. 8

110 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 21 C, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 8: 63 SD

Avstod: 91 S, 19 V

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 6 (Våld, hot och kränkande särbehandling)

1. utskottet

2. res. 15 (MP)

Votering:

105 för utskottet

13 för res. 15

173 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 15: 13 MP

Avstod: 91 S, 63 SD, 19 V

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

1. utskottet
2. res. 22 (S)

Votering:

187 för utskottet

91 för res. 22

13 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 58 M, 19 V, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 22: 91 S

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU33 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2024

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 7 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SkU15 Punktskatt

Punkt 2 (Skatt på drivmedel)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

3. res. 6 (MP)

Förberedande votering:

22 för res. 5

13 för res. 6

256 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

151 för utskottet

21 för res. 5

119 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 4 S, 63 SD, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 5: 21 C

Avstod: 87 S, 19 V, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Gustaf Lantz, Sanne Lennström, Ardalan Shekarabi och Inga-Lill Sjöblom (alla S) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 4 (Vägs katt m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (V)

Votering:

196 för utskottet

19 för res. 10

76 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 58 M, 21 C, 14 KD, 12 L

För res. 10: 19 V

Avstod: 63 SD, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 5 (Trängsels katt)

1. utskottet

2. res. 12 (SD)

Votering:

175 för utskottet

63 för res. 12

53 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 58 M, 14 KD, 12 L

För res. 12: 63 SD

Avstod: 19 V, 21 C, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Punkt 7 (Skatt på kemikalier)

1. utskottet

2. res. 17 (S)

Votering:

116 för utskottet

91 för res. 17

84 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 19 V, 14 KD, 13 MP, 12 L

För res. 17: 91 S

Avstod: 63 SD, 21 C

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 10 M, 5 V, 3 C, 5 KD, 5 MP, 4 L, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 114 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Ledamoten Hultberg tog upp Malmö, eller snarare Skåne-regionen, och personalkostnaderna inom vården i Skåne. De ska sänkas med 1 miljard, vill jag ändå säga. Det kommer på olika sätt att innebära vissa uppsägningar, tror jag. Jag vill bara säga det. Där styr Tidöpartierna mer eller mindre.

Jag har också en fråga som gäller en studie om ojämlikhet som kom förbisvischande i går. Den klassbundna ojämlikheten är någonting vi pratar om ibland. Det är forskare vid Högskolan i Jönköping och Stockholms universitet som har tittat på det här med livslängd. Man har mätt under perioden 1962–2021. Skillnaden i livslängd mellan män med lägst och högst inkomst har ökat från 3,5 år på 60-talet till nästan 11 år nu. Det är ganska anmärkningsvärt. För kvinnor har det ökat från 3,8 till 8,6 år.

Under den här perioden har det suttit ett antal regeringar – inte tu tal om det. Men det här borde, tycker jag, ändå ha funnits med i funderingarna inför den budget som Tidöpartierna lade fram. Det jag saknar i era utspel, i er budget och så vidare är en tanke om den klassmässiga ojämlikheten i hälsa. Är detta någonting som ledamoten har funderat på?

Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Låt oss börja i Skåne. Jag tycker att det är viktigt att försöka reda ut en del av de på riktigt falska påståenden som har kommit från ledande företrädare för oppositionen, faktiskt även från oppositionsledaren Magdalena Andersson, som gör anspråk på att bli statsminister i Sverige. Hon har i direktsänd nationell tv ljugit om situationen i Skåne och hävdat att 1 000 personer skulle sägas upp. Faktum är att antalet vårdanställda i Skåne har blivit fler.

Det man har lyckats med i Skåne är bland annat att man har brutit med hyrberoendet. Man har sett till att få fler som är anställda direkt av Region Skåne, vilket har bidragit till en stärkt kontinuitet. Jag och ledamoten Rågsjö har många gånger diskuterat värdet av att man har en fast vårdkontakt och möter samma personal på vårdcentralen eller som kroniker i den specialiserade sjukvården. Jag tycker att Skåne förtjänar beröm för att man har lyckats väl med den omställningen.

När det gäller frågan om ojämlikhet är det inte alldeles enkelt för mig att uttala mig om den. Den utredning som ledamoten Rågsjö refererar till har jag inte tagit del av, herr talman. Jag kan ändå lite övergripande kommentera frågan.

Herr talman! Var finns den största skillnaden i inkomst mellan människor? Det är mellan den som arbetar och den som inte arbetar. Det är därför som det är så otroligt viktigt för oss moderater att vi nu återupprättar arbetslinjen och gör det mer lönsamt att arbeta.

Vi sänker trösklar in på arbetsmarknaden och stärker utbildningsinsatser som gör att människor kan bli anställbara. Vi gör också reformer för att skapa ett bättre näringslivsklimat i Sverige på olika sätt i smått och stort.

I går diskuterade jag och ledamoten Rågsjö en liten men ändå viktig reform för att skapa ett bättre näringslivsklimat, nämligen införandet av

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

gårdsförsäljning. Där är Moderaterna för och Vänsterpartiet emot. Det är ännu ett exempel på skillnaden i politik mellan höger och vänster i svensk politik.

Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Där spriten går in rinner vettet ut.

Tillbaka till Skåne. Det var ett litet break i debatten här innan. Då gick jag och kollade en gång till om 1 miljard ska bort. Det handlar då inte om hyrläkare utan att man kommer att skära ned.

Man kommer att skära ned i Helsingborg. Man kommer att skära ned i Lund. Man kommer att skära ned i Malmö och överallt i Skåne. Det är inte fina moln och idel solsken där nere. Det är en allvarlig kris i Region Skåne. Det anser jag.

Jag ska inte strida mer för Skåne. Men jag tycker ändå att det är anmärkningsvärt. Om man tar bort 1 miljard från budgeten i en region innebär inte det att det enbart är hyrpersonal, utan det innebär att man kommer att göra nedskärningar.

Jag var själv i Helsingborg för någon månad sedan. Det är uppenbart att man har en stor kris i Skåne. Det är inget snack om det.

Nu till någonting helt annat, som jag knappast kommer att hinna med. Vi brukar ofta tala om kostnaden för administrationen. En fråga som kommer att öka administrationen oerhört är välfärdsbrotten.

Herregud! Varje region kommer att få anställa allt fler personer för att ha koll på välfärdsbrotten. Välfärdsbrotten kan framför allt ske tack vare de svängdörrar som specifikt högern har öppnat när det gäller etableringsfriheten.

Jag undrar, ledamoten Hultberg: Har ni funderat på alla de specifika insatser som måste göras just på grund av välfärdsbrotten och vad det kommer att innebära för regionerna i ökade kostnader i administration?

Anf. 117 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Vi får väl ta debatten om den regionala sjukvården i grunden i respektive regionfullmäktige.

Återigen: Antalet vårdanställda i Skåne har ökat. Från 2021 till 2023 ökade antalet vårdanställda med hela 6,1 procent. Det är en ganska rejäl ökning.

Därmed inte sagt att det inte finns utmaningar och problem i skånsk sjukvård. Köerna i Skåne är för långa. Ekonomin är absolut ansträngd. Därför är det bra att man vakansställer tjänster om det är så att någon av naturliga orsaker lämnar regionen och att man prövar om varje tjänst ska återbesättas eller inte.

Det jag är mer bekymrad över är den otroligt snabba försämringen i sjukvården som vi ser i Region Stockholm, i ledamoten Karin Rågsjös region där Vänsterpartiet är med. Där ser vi nu dramatiska försämringar av tillgängligheten och också av ekonomin. Skatten blir högre, bussarna färre, vårdplatserna färre och vårdköerna längre. Det är det facit som det röd-gröna styret i Region Stockholm har efter två år.

Herr talman! Vi behöver kapa administrationen. Det är en av de viktigaste frågorna för att skapa mer tid för de vårdanställda att ägna sig åt patienter och således kunna få det som jag talade om i mitt anförande, nämligen mer vård för pengarna.

Där tror jag att det är viktigt med den digitala infrastrukturen för att säkerställa att vårdanställda inte behöver registrera samma uppgifter i journalsystem och nationella register utan att man kan göra det på ett ställe.

När det gäller välfärds kriminaliteten är det ett enormt problem som regeringens verkligen tar på största allvar. Vi tar en lång rad olika initiativ för att komma till rätta med det.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis innan tiden rinner ut påpeka det faktum att välfärds kriminaliteten finns överallt. Den finns på kommunala förvaltningar, i regioner och i privata företag. Vi ska bekämpa det fula trycket var det än dyker upp. Men det finns överallt i välfärden.

(Applåder)

Anf. 118 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Herr talman! Kristdemokraternas främsta prioritering när det gäller hälso- och sjukvården handlar om att den som är sjuk ska kunna få vård i tid och att människor ska kunna få del av den bästa vården oavsett var i landet de kommer ifrån. Vi vill avskaffa regionernas ansvar och låta staten ta över det fulla ansvaret för svensk sjukvård så att vi kan erbjuda människor en jämlik vård.

Dagens motionsbetänkande berör väldigt många olika typer av förslag, men flera av yrkandena sätter fingret på just ojämlikheten inom vården. Det efterfrågas mer av nationella riktlinjer och mer av statlig styrning. Det handlar om alltifrån krav på en nationell strategi för diabetesvården till Kristdemokraternas krav på likvärdiga regler för antalet IVF-försök vid ofrivillig barnlöshet och nationella planer för förlossningsvården. Jag välkomnar förstås detta. Sverige behöver en ökad statlig styrning av vården.

För mig som kristdemokrat är det också uppenbart att nationella riktlinjer inte alltid räcker till, utan att staten faktiskt behöver få det fulla mandatet att kunna kliva in och säkerställa att vi har en jämlik vård för människor i Sverige.

Ta bara cancervården som exempel. Socialstyrelsen har redan i dag i uppdrag att ta fram rekommendationer om nationella screeningprogram, och vi har regionala cancercentrum. Men det är samtidigt upp till de 21 självstyrande regionerna att bestämma om och när ett screeningprogram ska startas.

Det har lett till det orimliga och orättvisa i att det skiljer mer än tio år när det exempelvis gäller införandet av screeningprogram mot tarmcancer. Det är mer än ett decennium mellan den första regionen som införde detta program fullt utbyggt 2014, Region Stockholm, och Västra Götalandsregionen, som är sista regionen att fullt ut implementera programmet.

Det här är en oacceptabel ojämlikhet. Den drabbar svårt sjuka människor som är i behov av en tidig upptäckt för att kunna botas från sin sjukdom.

När det gäller lungcancer var väntetiden mellan remiss och läkemedelsbehandling 23 dagar i Uppsala i januari i år. I Gävleborg och Västmanland var väntetiden mer än dubbelt så lång. Då finns det ändå många regioner som har ännu längre väntetider.

För att ta ett tredje exempel omnämns i betänkandet screeningen för livmoderhalscancer. I december förra året kunde Dagens Nyheter avslöja att regionerna, tvärtemot de nationella riktlinjerna, hade valt bort HPV-test

för 155 000 kvinnor som borde ha testats innan de skrevs ut ur det nationella screeningprogrammet för livmoderhalscancer.

Av dessa kvinnor diagnostiserades 117 med livmoderhalscancer åren 2021–2023. I 76 procent av fallen upptäcktes cancer i ett så sent stadium att den redan hade spridit sig och blivit svår eller omöjlig att bota. Det hade inte behövt hända om regionerna följt de nationella riktlinjerna.

I fall av livmoderhalscancer som upptäcks genom screening är andelen cancer i ett sent stadium endast 3 procent. I Sverige har kvinnor alltså blivit svårt sjuka i cancer helt i onödan på grund av att enskilda regioner har valt bort dem.

Att det finns 21 självstyrande regioner leder till en ojämlig vård, och ojämligheten kan bokstavligt talat vara skillnaden mellan liv och död.

Vi kristdemokrater kommer därför att fortsätta arbeta för att låta staten ta ansvaret för svensk sjukvård. Det gör vi inom ramen för den pågående Vårdansvarskommittén och inom ramen för vårt regeringssamarbete.

Herr talman! Kristdemokraterna står i huvudsak bakom utskottets betänkande, men jag vill därutöver yrka bifall till reservation 12, som berör frågan om den nya könstillhörighetslagen.

Våren 2024 beslutade riksdagen om en ny könstillhörighetslag, som ska träda i kraft den 1 juli 2025. Endast två partier reserverade sig: Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Vi kristdemokrater menar fortfarande att den nya lagstiftningen riskerar att få allvarliga konsekvenser för de barn och ungdomar som berörs. Vi är fortfarande emot införandet.

Vi säger för det första nej till att sänka åldersgränsen för juridiskt könsbyte till 16 år så att den möjligheten framöver också ska omfatta barn efter föräldrarnas ansökan. Vi vet att allt fler barn i Sverige har sökt sig till vården de senaste åren på grund av könsdysfori. Antalet fall av könsdysfori sköt verkligen i höjden under 2010-talet, och vi vet inte fullt ut vad detta beror på.

Vi vet däremot att professorer och specialistläkare inom psykiatri har varnat oss för att möjligheten att enklare byta juridiskt kön i unga år skulle kunna leda till att könsdysforin förvärras och att detta därför blir ett första steg mot hormonbehandlingar och könskorrigering i ett senare skede. Det här är behandlingar med irreversibla biologiska konsekvenser, som kanske inte hade behövts eftersom det finns studier som visar att könsdysforin kan avta eller försvinna efter puberteten. I det här fallet menar vi därför att det gäller att iakttä försiktighet.

Herr talman! Vi kristdemokrater vänder oss för det andra mot den principiella uppfattningen att juridiskt könsbyte är något som man fritt ska kunna göra trots att det inte finns någon diagnos om könsdysfori i botten. Sverige ska inte ha en lagstiftning som innebär att könstillhörighet reduceras till något godtyckligt.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att det juridiska könet ska stämma överens med det biologiska könet. Det ska självklart fortsatt vara möjligt att byta juridiskt kön, men först efter en medicinsk utredning där man har diagnosticerats med könsdysfori och efter godkännande av Socialstyrelsen. Vi säger av det skälet nej till den förenklade prövningen inför ett juridiskt könsbyte som föreslås i den nya könstillhörighetslagen.

Problemet med den förenklade prövningen är att när läkarnas möjlighet att ställa krav på en diagnos om könsdysfori inför ett juridiskt könsbyte

försvinner och när även läkarnas möjlighet att fästa vikt vid hur länge en person har haft den här självuppfattningen försvinner påverkas också vårdpersonalens möjlighet att göra en ordentlig medicinsk utredning.

Om vårdpersonalen bakbinds på det sättet är risken att man missar andra förklaringar till personens självuppfattning och mående och att barnen och ungdomarna inte får det som stöd de behöver. Vi vet att psykisk ohälsa, exempelvis ångest och autism, är vanligare bland personer som lider av könsdysfori. Det är vanligt bland personer med autism att inte fullt ut kunna relatera till sin kropp, särskilt i tonåren.

Att bekräfta barn och ungdomar i deras upplevda könsidentitet genom ett juridiskt könsbyte i unga år, utan ordentlig utredning, är därför inte ansvarsfullt.

Den psykiska ohälsan bland transpersoner är utbredd, och många får i dag vänta alldeles för länge innan de får det stöd de behöver. Kristdemokraterna vill förbättra vården och korta väntetiderna till stöd för personer som lider av könsdysfori så att fler får vård i tid.

Regeringen arbetar nu intensivt för att korta väntetiderna till vården, inklusive barn- och ungdomspsykiatrin. Nyligen presenterades en förstärkt satsning på psykiatrin för 2025. Allt detta är satsningar som vi kristdemokrater har drivit på för.

Den nya könstillhörighetslagen bör dock rivas upp. Kristdemokraterna kommer därför att göra gemensam sak med Sverigedemokraterna, och vi kommer att rösta för att upphäva den nya könstillhörighetslagen innan den träder i kraft.

Anf. 119 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag kommer inte att prata könsidentitet. Jag kommer inte att prata transvård. Det gjorde vi för ett år sedan här inne i vad som kändes som ett dygn. Och ni förlorade.

Herr talman! Jag har några andra frågor som handlar om sjukvården. Allting låter så rosenrött när ni på högersidan pratar om den svenska sjukvården, och riktigt så är det ju inte. Nu pratas det väldigt mycket om försvar och beredskap, och samtidigt kan vi se att intensivvårdsplatserna har minskat med 5 procent efter pandemin. Så illa är det, och det kan man fundera på.

Herr talman! För att man exempelvis ska få möjlighet till mammografi om man känner på sina bröst och blir orolig krävs en sjyst primärvård. Det har kommit diverse utredningar, bland annat från Vårdanalys, som säger att det efter de satsningar man i flera år har gjort på omställning – en god och nära vård, som det heter – nu krävs omtag. Man kan nämligen se att väldigt lite har hänt. När det gäller antalet patienter per läkare, exempelvis, har vi helt enkelt inte uppnått målen. Det handlar också om tillgängligheten över huvud taget, om delaktigheten och om kontinuiteten. Nästan allting har backat.

Därför blir man lite orolig. Har vi ingen primärvård som fungerar ute i landet lär det bli väldigt svårt att få snurr på den andra delen av vården. Då blir det svårt att som patient få hjälp och exempelvis få remiss till en specialist.

Jag undrar om regeringen har några otroligt bra tankar om just primärvården, för det krävs ganska mycket för att rigga om den.

Anf. 120 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! Allting som rör svensk sjukvård är sannerligen inte rosenrött, utan ojämlikheten är stor och vårdköerna alldeles för långa. Men det kanske i så fall är just vårdköerna som är rosenröda. Låt mig påminna om den situation vi befann oss i när vi fick ta över makten i Sverige. Efter åtta år av socialdemokratiskt styre i Sverige hade vårdköerna fördubblats, och till barn- och ungdomspsykiatri hade de tredubblats. Och köerna var rekordlånga även före pandemin.

Men faktum är att vårdköerna har bitit sig fast, och regeringen gör mycket för att korta dem. Vi skjuter till särskilda medel för att korta vårdköerna och öka vårdkapaciteten.

En viktig del är också att stärka primärvården. Det är oerhört frustrerande att se att det inte har blivit någonting av de medel som staten har skjutit till, över 16 miljarder under fyra års tid, för att regionerna ska öka budgeteringen till primärvården och stärka den. Regionerna har alltså inte hållit vad man har lovat. De har inte skjutit till mer pengar till primärvården.

Detta innebär 16 miljarder i sjön av statens pengar. Det sätter fingret på hur dysfunktionell svensk sjukvårdsorganisation är och hur ineffektiv den är.

Vi hade gärna sett att staten fick ta ett större ansvar och få det fulla ansvaret. Vi kan konstatera att det hade underlättat omställningen eftersom staten har varit beredd att budgetera mer till primärvården, vilket inte regionerna har varit.

Vår ambition är att man ska ha en fast läkarkontakt. Det är det som på riktigt gör att man får en kontinuitet i vården, vilket leder till bra kvalitet och trygghet för patienterna.

Anf. 121 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! När KD pratar låter det alltid som om man vore på ett promotionmöte, ett marknadsföringsmöte, om statlig vård. Det är intressant.

Ni har fantastiska förutsättningar att göra någonting och att inte bara skjuta över ansvaret på regionerna, som ni gör i varje debatt. När man lyssnar på er hör man att det egna ansvaret är långt borta, medan regionernas ansvar är totalt när det gäller primärvården och så vidare.

Läser man Vårdanalys olika rapporter, som jag rekommenderar, kan man se att det handlar om att staten inte har gett förutsättningar. Det är de långsiktiga förutsättningarna som saknas när det gäller att bygga upp en primärvård. Detta saknar jag, och det saknar också patienterna. Man kan inte hela tiden säga att regionerna inte har gjort vad de ska göra. Herregud! Man har levt under en extrem kris ekonomiskt de senaste åren, både 2023 och 2024.

Det låter som att det var fantastiska satsningar på vården, men dem kan jag inte riktigt se. Om det hade varit sådana fantastiska satsningar på vården skulle ju allting gå som tåget – nu går ju tåget inte heller längre, men det skulle i alla fall gå framåt.

Hur kan det komma sig att KD och de övriga partierna ständigt bollar över allt ansvar till regionerna fastän staten har en möjlighet att arbeta långsiktigt, exempelvis med resurser? Den frågan tycker jag är intressant, herr talman.

Anf. 122 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! Staten tar sitt ansvar. Vi tar gärna ett ännu större ansvar för att bland annat stärka primärvården. Kristdemokraterna skulle vilja att staten tog det fulla finansieringsansvaret för sjukvården. Vi skulle också gärna ha det fulla ansvaret för kompetensförsörjningen. Det är två problem som också Karin Rågsjö lyfter upp. Om vi ska kunna få en bra primärvård behöver vi hantera detta. Till dess att vi har det fulla mandatet att göra detta får vi laga efter läge.

Vad gör vi då? Ja, 16 miljarder till regionerna för att stärka primärvården är ett försök från vår sida att få dem att göra det. Men vi har ju inget mandat att faktiskt styra dem till att göra det. Vi ska göra upp med SKR i överenskommelser, men vad ska staten göra när SKR inte håller sitt ord och det inte blir några pengar? Här har vi ett problem: Statens styrning når inte hela vägen fram.

Vad gäller personalförsörjningen vet vi att det finns för få allmänläkare som kan bemanna våra vårdcentraler. Det var först den här regeringen som såg till att vi fick en nationell plan för kompetensförsörjningen så att vi får ett samlat grepp om vilka kompetensbehov vi har och vad man faktiskt borde göra för att möta dem.

Detta gör alltså vi. Men då är det samtidigt ett problem att inte alla regioner ser det som sin kärnuppgift att tillhandahålla tillräckligt många utbildningsplatser. Om man inte prioriterar det och inte heller vet hur behoven ser ut, och om staten inte kan peka med hela handen och säga till regionerna att de har ett visst utbildningsbehov och måste ta sitt ansvar, ja, då får vi se problem inom svensk sjukvård som vi ser.

Staten är beredd att ta ansvar. Vi tar gärna ett större ansvar. Men Kristdemokraternas slutsats är att vi då också behöver få det fulla mandatet.

Anf. 123 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag håller egentligen med Karin Rågsjö om att detta är färdigdiskuterat, men när nu Kristdemokraterna vill dra upp det igen måste jag ändå svara.

Jag vill börja med en kortare historieskrivning. År 1972 – samma år som jag föddes, alltså för ganska länge sedan – införde Sverige världens första könstillhörighetslag. Då gjorde vi detta brott mellan biologiskt kön och juridiskt kön.

I reservationen uttrycks det nu att KD:s och SD:s hållning är att man egentligen tycker att de två sakerna ska stämma överens. Då blir jag nyfiken på vad man menar. Vill vi backa tillbaka till det läge som var före 1972?

Nästa årtal jag vill dra upp är 2013. Det var då Sverige till slut avskaffade tvångssteriliseringarna av personer som ändrar juridiskt kön. Kristdemokraterna var i allra högsta grad medverkande till att den processen blev väldigt utdragen. På grund av Kristdemokraterna har vi i dag fler personer i Sverige som är tvångssteriliserade än vad vi annars hade haft. Där kan man snacka om ett irreversibelt ingrepp som människor ångrar.

Detta berodde bland annat på att det fanns ett väldigt strikt regelverk för vilken typ av vård man skulle genomgå för att få ändra juridiskt kön. Därmed har människor tvingats till ingrepp som de egentligen kanske inte kände något behov av.

En stor vinst med de reformer som har genomförts sedan dess är att vi har skilt på det juridiska och det biologiska och att det har blivit möjligt att ändra juridiskt kön utan att genomföra några ingrepp som personen inte är i behov av – som läkare inte bedömer att personen behöver och som personen själv inte önskar. Då är det mindre risk att man ångrar någonting än om det finns en tvingande lagstiftning eller en tvingande praxis som tvingar fram fler ingrepp på en kropp som inte är i behov av de ingreppen. Det är detta vi måste ha med oss när vi diskuterar frågan här i dag igen.

Anf. 124 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Ulrika Westerlund för frågorna.

Kristdemokraterna menar att utgångspunkten självklart måste vara att det juridiska könet stämmer överens med det biologiska könet. Ska det inte göra det måste det också finnas någon grund för det. Det är det vi menar: Vi tycker inte att man bara ska få välja. Har man könsdysfori ska man få byta juridiskt kön, men det är just att man avskaffar diagnoskravet om könsdysfori för att få genomföra ett juridiskt könsbyte som vi har invändningar emot.

Vi tycker att man ska kunna byta juridiskt kön även fortsättningsvis. Kravet är då också att man ska vara myndig. Man ska vara en vuxen person för att få göra detta. Vi vänder oss emot den sänkta åldersgräns som gör att även barn omfattas av möjligheten att byta juridiskt kön. Det var också därför vi valde att säga nej till den nya lagstiftningen.

Anf. 125 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret.

Själva grunden för och anledningen till att könstillhörighetslagen finns är inte synen på diagnoser och vilka tillstånd som kan finnas utan att vi anser att könsidentitet finns. Det är ganska många länder i världen som inte tycker det utan tycker att du är född med ett visst biologiskt kön – slut på diskussionen; du får ett juridiskt kön som matchar. I vår del av världen är det dock ganska vanligt att man erkänner att det finns någonting som heter könsidentitet. Det är hela anledningen till att man har en könstillhörighetslag, inte diskussionen om vilka medicinska diagnoser som ska finnas och hur vården sedan ska bedrivas. Det är just detta att man respekterar könsidentiteten som är själva orsaken till lagens existens. Det måste man också ha med sig när man uttrycker sig som Christian Carlsson nu gjorde.

Samtliga våra nordiska grannländer har också infört könstillhörighetslagar med självbestämmande. Vi har inte gjort det. Det som infördes här i Sverige var en kompromiss – som alla här minns, tror jag. Olika partier, till exempel mitt eget, som ville ha självbestämmande gick med på kompromissen för att komma vidare och få någonting som ändå var bättre än det som fanns innan.

Det är inte heller bara Norden som tycker att det kan vara på det här sättet, utan det tycker också tunga aktörer inom MR-området. Som exempel kan nämnas att både Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter tycker att det är självbestämmande som ska ligga till grund för ändring av juridiskt kön.

Detta handlar alltså inte om vården. Det är kanske också värt att upprepa att de i vårdpersonalen som beslutar om vem som ska få vilken sorts vårdinsats inte är styrda av vilket juridiskt kön personen har eller vad som

har ändrats i skatteverkets register. De gör en bedömning: Tror vi att en vårdinsats kommer att få den här personen att må bättre? Det är alltså upp till läkarna.

Prot. 2024/25:104
24 april

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

Anf. 126 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! Ja, det finns biologiskt kön, och det finns könsidentitet. Det skriver vi naturligtvis under på. Det är därför vi över huvud taget har en könstillhörighetslag. Det är inget märkligt med det.

Problemet är bara att det när man avskaffar kravet på att det ska föreligga en könsdysforidiagnos för att få ändra juridiskt kön blir väldigt mycket svårare för läkarna att göra en bedömning och en ordentlig medicinsk utredning. I och med det nya förslaget får läkarna inte heller fästa någon vikt vid hur länge någon upplevt att man tillhör fel kön. Ändå förväntas vårdpersonalen skriva ett intyg om att man borde få ändra juridiskt kön.

Det hade varit väldigt intressant att veta vad de vårdanställda själva tycker om det. Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna ville också att förslaget skulle skickas på remiss för att vi skulle kunna ta reda på hur de bedömde att det påverkade möjligheterna att göra en medicinsk bedömning och utredning, men tyvärr fick vi inte den möjligheten. Det hade varit väldigt bra. Begränsningarna i hur vårdpersonalen skulle göra sina bedömningar fanns inte med i det förslag som skickades ut på remiss från början.

Vi tycker inte att det är ett genomtänkt förslag. Vi tar fasta på att specialisterna inom barn- och ungdomspsykiatri varnar för att den sänkta åldersgränsen för det juridiska könsbytet kan innebära att könsdysforin förstärks och att man i ett senare skede leds in på hormonbehandlingar och fysiska ingrepp som inte hade varit nödvändiga. Därför borde lagen upphävas innan den träder i kraft.

Anf. 127 LINA NORDQUIST (L):

Herr talman! Det är många bra saker som föreslås i dagens betänkande. En hel del är sådant som redan är påbörjat. Mycket har gjorts av denna regering, och en del saker har gjorts av tidigare regeringar. Socialstyrelsen har till exempel fått två uppdrag av regeringen att betala ut medel för sällsyntare screening av blodgivare, precis som motionärerna vill. Det pågår i detta nu satsningar på tryggare, bättre och mer kunskapsfylld vård när det gäller sjukdomar som oftast drabbar kvinnor. Det kan vara klimakteriebesvär, endometrios, eftervård efter svåra förlossningar och så vidare. Regeringen har också satsat stort på kompetens när det handlar om vården av människor som har utsatts för våld, specifikt hedersrelaterat våld.

Det finns många områden som är viktiga men som inte riktigt är riksdagens uppgift att fatta beslut om. Det som slår mig när jag läser yrkandena i betänkandet är att mycket är lovvärt, men varje rad handlar om satsningar. Allt ska läggas till men inget ska dras ifrån. Jag vet inte riktigt hur detta ska lösas på sikt.

Två saker blir tydliga för mig. Det första är att vi måste införa en rätt till fortbildning för alla sjukvårdens anställda. Alla dessa yrkanden landar alltid i att det krävs mer kompetens, mer kunskap, i mötet med patienter med olika diagnoser. Rätten till fortbildning är det enda sättet att lösa detta problem på ett säkert sätt utan att dutta i enskilda diagnoser och riskera att glömma andra.

Det andra är att vi glömmer vissa diagnoser men minns andra. Det är helt uppenbart att svensk sjukvård behöver en fördjupad och ansvarstagande utredning om prioriteringsplattformen. Det är snart 30 år sedan som riksdagen ställde sig bakom dagens riktlinjer – och de är bra. De baseras på tre grundläggande principer. Vi liberaler står helt bakom att vården ska prioriteras – i rangordning – efter människovärdesprincipen, behovs- och solidaritetsprincipen samt kostnadseffektivitetsprincipen.

Men vi ser många otydligheter i hur dessa principer tillämpas. Hur säkra kan vi vara på att principerna följs? Vi tycker till exempel att kostnadseffektivitetsprincipen är relevant när det handlar om vårdens organisation eller när det handlar om valet mellan olika behandlingsmetoder för samma patientgrupp, men vi tycker inte att det är relevant med den principen när det handlar om att ställa patientgrupper mot varandra. Det får inte ske. Där är vi inte övertygade om att det inte är så i dag.

Därutöver anser vi att det i dag är otydligt hur förebyggande vård ska prioriteras. Det förebyggande arbetet finns tydligt med i prioriteringsgrupperna, men vi uppfattar inte att det alltid är så vården de facto finansieras och utförs. Det behövs en fördjupad prioriteringsutredning, det vill säga en fördjupad diskussion om vilken vård som behöver prioriteras högre och vilka insatser som inte ska prioriteras lika högt eller som ibland, lite motsvarande närsynthetsoperationer och vissa åderbräck, behöver utföras av sjukvårdskunniga anställda men som vi kanske inte ska använda vårdens gemensamma resurser till. Allt detta är helt nödvändigt, men lika nödvändigt är det att vi inte duttar i enskilda saker här i kammaren.

Jag är stolt över att regeringen och många myndigheter, med de uppdrag de har fått av regeringen, gör betydelsefulla insatser i dag. Jag är tacksam över att vårdens yrkeskunniga gör de riktigt betydelsefulla insatserna. Själv lovar jag att göra allt jag kan för att fortbildning och rejält genomtänkta prioriteringar blir verklighet i vården framöver.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 128 KARIN SUNDIN (S):

Herr talman! Vi talar om prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Det här betänkandet utgår från tidigare riksdagsbeslut om vilka riktlinjer som ska gälla för prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Utgångspunkten är viktiga grundläggande principer om att alla människor är lika värda och har samma rätt till hälso- och sjukvård, oberoende av personliga egenskaper och funktioner i samhället. Resurserna ska fördelas efter behov, och det bör finnas en rimlig relation mellan kostnader och effekt mätt i förbättrad hälsa och förhöjd livskvalitet.

Det här är en bra utgångspunkt för att debattera dessa frågor. Det handlar om 140 förslag – det vi kallar yrkanden – från den allmänna motions tiden. Det är en stor bredd på frågorna; det har vi redan hört i kammaren i dag. Men innan jag går in på frågorna och på vad Socialdemokraterna har valt att särskilt lyfta fram i år vill jag stanna upp ett ögonblick vid de övergripande principerna om hur man bör prioritera inom hälso- och sjukvården. Tidigare beslutade principer är en sak, och det är en annan sak att leva upp till dem. Jag tänkte ge tre exempel på hur svårt det kan vara.

Mitt första exempel är att en fungerande sjukvård är en av de politiska frågor som medborgarna betraktar som allra viktigast. Det är med all rätt. En fungerande sjukvård är livsviktig i ordets rätta bemärkelse. Vi vet att

det finns stora bekymmer i sjukvården i dag. Primärvården har inte rätt förutsättningar att klara sitt uppdrag att vara navet för patienten. Köerna är på många områden långa, och när det saknas vårdplatser blir prioriteringarna ibland så hårda att de går ut över patienterna.

Men när Tidöregeringen i budgeten för 2025 bedömde att det fanns ett stort reformutrymme, 60 miljarder kronor, valde man att prioritera att sänka skatten för dem som tjänar mest framför att ge mer resurser till hälso- och sjukvården. I stället minskade man på statsbidragen för kommuner och regioner. Det underlättar inte när man ska prioritera inom hälso- och sjukvården.

Mitt andra exempel på hur svårt det kan vara att prioritera är när regeringen säger att man ska ta krafttag för att minska väntetiderna i vården. Det gör man med en engångssatsning på 497 miljoner kronor i prestationsbaserade medel för att korta vårdköerna. Det är bra att regeringen satsar pengarna eftersom varenda krona behövs i svensk sjukvård. Men man begränsar satsningen till tre tydligt avgränsade områden, apropå att inte dutta, nämligen operationer av höftledsproteser, framfall och grå starr.

Det är utan tvivel så att det är viktigt att vården fungerar på dessa områden. Många patienter lider och upplever stort obehag. En del har mycket ont, och det kan förstås vara både frustrerande och svårt att leva i väntan på operation. Men är det inom dessa områden som behoven är som störst inom svensk sjukvård i dag? Är det verkligen rätt prioritering att landets regioner ska tävla om att göra så många operationer som möjligt på just dessa tre områden? Finns det inte andra, kanske rent av livshotande tillstånd, som borde prioriteras högre än till exempel grå starr?

Det ser dessutom väldigt olika ut över landet. Vore det inte klokare om regionerna fick avgöra vilka köer som är för långa hos just dem?

Mitt tredje exempel på hur svårt det är att prioritera är läkemedelsbehandling, som ju är en central del av sjukvården.

Med nya läkemedel sker det underverk i vården i dag, men kostnaderna ökar. Regeringen väljer att lämna över en stor del av kostnadsökningen för läkemedel på de sjuka själva genom att chockhöja egenavgiften i högkostnadsskyddet med 34 procent, från 2 900 kronor till 3 800 kronor. Det här är en höjning som per definition drabbar sjuka människor. Runt om i landet varnar nu patientorganisationer och pensionärsorganisationer, läkare och farmaceuter för att den kommer att leda till att många inte har råd att hämta ut sina mediciner.

Det här är enligt min mening en helt galen prioritering. Det är orimligt, orättvist och ovärdigt. Jag och Socialdemokraterna anser att hälso- och sjukvården borde prioriteras mycket högre än vad regeringen gör, och i vårt förslag till statsbudget för det här året lade vi 10 miljarder mer än regeringen till välfärden, sjukvården och tandvården.

Herr talman! I det betänkande som ligger på bordet i dag vill jag särskilt lyfta fram tre områden.

Det första är klimakterievården. En stor andel av alla kvinnor, 70 procent, drabbas under en period i livet av klimakteriebesvär som på olika sätt påverkar deras livskvalitet. Men många vet inte vilken hjälp de kan få eller var de kan få den.

Den tidigare, socialdemokratiskt ledda, regeringen gav Socialstyrelsen i uppdrag att beskriva vilka insatser som görs i vården för att möta besvären, och den undersökningen visade på ett stort behov av förbättrad infor-

mation och vägledning. Den visade också på stora regionala variationer när det gäller råd, stöd och behandling.

Socialstyrelsen föreslog att det skulle tas fram ett nationellt kunskapsstöd om råd, stöd och behandling vid klimakteriebesvär. Det är ett förslag som vi har drivit på för, och vi noterar med stor tillfredsställelse att Socialstyrelsen nu arbetar med nationella riktlinjer för vård vid klimakteriebesvär som ska presenteras i höst.

Det andra området jag vill lyfta fram är arbetet för att utrota livmoderhalscancer. I Sverige drabbas ungefär 500 kvinnor om året av detta, och ungefär 150 kvinnor dör. Det är 150 kvinnor för mycket.

Vi kan skydda oss genom vaccination mot HPV-virus, men det bygger på att så många som möjligt vaccinerar sig. Det arbetet pågår, både genom att vaccin erbjuds till alla skolbarn – både flickor och pojkar – och genom en särskild vaccinationsinsats för alla kvinnor födda mellan 1994 och 1999. Den satsningen har förlängts, vilket är bra.

Det räcker dock inte. Ska vi lyckas utrota livmoderhalscancer måste också så många vuxna kvinnor som möjligt delta i screeningen för livmoderhalscancer. Det finns grupper som har ett betydligt lägre deltagande än andra, till exempel kvinnor som lider av psykisk sjukdom eller missbruk. Därför vill vi socialdemokrater se en särskild samordnad informationsinsats för att nå de kvinnor som i dag inte deltar i screeningen.

Det tredje och sista området jag vill lyfta fram är blodgivning. Tillgången till blod är avgörande inom bland annat cancervård och vid olika blodsjukdomar, operationer, förlossningar och allvarliga olycksfall. Blod är en ständig bristvara, och Sverige behöver varena en som kan och vill ge blod.

I dag har vi dock en förlegad syn på vilka som kan ge blod, vilket innebär olika regler beroende på människors sexuella läggning. Män som har sex med män får i dag inte ge blod om de har haft sex det senaste halvåret, oavsett om de har haft sex inom ramen för en långvarig, monogam relation eller inte. I dag vet vi tillräckligt mycket om smittspridning för att veta att det är helt orimligt att på det sättet betrakta en hel befolkningsgrupp som potentiella smittbärare. Man behöver göra en individbaserad riskbedömning.

Som vi har hört här i dag är det också på gång; Folkhälsomyndigheten har kartlagt hur man har gjort i andra länder och konstaterar att det inte har skett någon tydlig ökning av transfusionsöverförd smitta i länder som har övergått till en individbaserad riskbedömning. Det är dags att Sverige behandlar alla människor lika också när det gäller blodgivning. Självklart ska homosexuella som inte riskerar att sprida någon smitta kunna ge blod som andra.

Herr talman! Med detta sagt om Socialdemokraternas prioriteringar inom hälso- och sjukvården vill jag yrka bifall till reservation 5.

Anf. 129 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! I mitt anförande gick jag lite grann till attack mot Socialdemokraterna för det faktum att Magdalena Andersson, partiordförande för Socialdemokraterna, ljuger om den svenska sjukvården. Lite på samma tema talade Karin Sundin om läkemedelsfrågorna i sitt anförande och kritiserade i hårda ordalag den moderatledda regeringen för förändringen av högkostnadsskyddet.

Jag är den första att hålla med om att det är en förändring som naturligtvis kommer att påverka många människor. Det är absolut en tuff förändring. Men jag vill också påminna om att Socialdemokraterna i sin budget inte lägger ett korvöre mer till läkemedelsförmånen än vad regeringen gör i sin budget. Den kritik som Socialdemokraterna riktar mot regeringen tycker jag alltså rimmar väldigt illa med verkligheten och vad man prioriterar i sin budget, herr talman.

Sedan är det bra att ledamoten Sundin lyfter kvinnohälsan. Jag gjorde också det i mitt anförande, och jag tycker att det är fantastiskt bra att det nu sker så mycket på det området. Det sker tack vare den moderatledda regeringen och tack vare att det är en särskild punkt i Tidöavtalet.

Det sker även tack vare att moderater ute i Sverige driver de här frågorna lokalt. I Västra Götaland, som jag kommer från, har en partikollega till mig i Partille – Marith Hesse – gått före och visat hur man som arbetsgivare, genom att erbjuda utbildning till chefer och medarbetare, kan ge kvinnor som är i klimakteriet bättre vård och bättre stöd och på det sättet faktiskt sänka sjukskrivningstalen och kostnaderna. Det är ett gott exempel på något som man kan göra lokalt och som förstärker det viktiga arbete som den moderatledda regeringen gör nationellt.

Anf. 130 KARIN SUNDIN (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag uppfattade att jag fick någon fråga, men jag konstaterar att ledamoten Hultberg har rätt när det gäller budgeteringen för läkemedelskostnader.

Den besparing som regeringen gör motsvarar en halv miljard i en budget som omfattar 40 miljarder till läkemedel. I Socialdemokraternas budget finns motsvarande besparing med, men man kan göra en besparing på olika sätt. Vi menar att det finns förutsättningar att göra betydligt smartare upphandlingar. Det finns betydligt mer att göra vad gäller samarbete inom Europeiska unionen för att pressa kostnaderna för läkemedel.

Det regeringen väljer att göra är att lägga hela besparingen på dem som är sjuka. Och personer som behöver läkemedel – som är beroende av läkemedel – är generellt sett personer som har sämre ekonomiska förutsättningar än andra. Det hänger ihop med att man är sjukskriven eller att man lever på sjuk- eller aktivitetsersättning. Lever man på sjuk- eller aktivitetsersättning i Sverige i dag är man dessutom högre beskattad än den som har ett lönearbete. De som har minst inkomster har i dag högst skatt och får nu en radikalt mycket högre kostnad för sina läkemedel.

Det är en precisionsjakt på sjuka människor som pågår i det här landet, och så hade vi i Socialdemokraterna inte valt att prioritera om vi hade haft möjligheten att prioritera i landets budget.

Anf. 131 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Om man läser Socialdemokraternas budget ser man att det inte är ett öre mer till läkemedelsförmånen.

Jag håller med ledamoten Sundin om att det långsiktigt finns andra åtgärder som vi också kan vidta för att pressa ned läkemedelskostnaderna. Men att göra bättre upphandlingar och jobba på EU-nivå är långsiktiga förändringar. Det finns inga skarpa förslag från Socialdemokraterna om hur vi här och nu ska minska statens kostnader för läkemedel – eller snarare, herr talman, hejda kostnadsutvecklingen. För detta handlar i grunden

inte om en besparing. Det handlar om att statens andel och statens kostnader för läkemedel har ökat dramatiskt de senaste åren.

Detta, herr talman, är i grunden ett uttryck för en fantastisk positiv utveckling. Vi har en medicinsk utveckling här i landet och globalt som är fantastisk. Nya läkemedel och nya behandlingar utvecklas, men detta driver också kostnaderna. Staten har tagit de kostnaderna i väldigt stor utsträckning. Kostnaderna för enskilda patienter har inte alls utvecklats i samma utsträckning som kostnaderna för staten. Denna utveckling är helt ohållbar. Det konstaterar Socialdemokraterna också i sitt budgetförslag eftersom man lägger sig på precis samma nivå som regeringen.

Min kritik och min fråga till ledamoten Sundin var: Hur ska ni, på riktigt, finansiera detta när faktum är att ni å ena sidan inte lägger ett öre mer men å andra sidan med brösttoner säger nej till den förändring vi gör av högkostnadsskyddet? Vi menar att det är viktigt att vi har ett hållbart system som gör att vi kan erbjuda nya läkemedel även i morgon. Vi ser utvecklingen med kostnader som kommer att öka radikalt. Om till exempel de nya effektiva läkemedlen mot övervikt, obesitas, får förändrade indikationer för förskrivning kan läkemedelskostnaderna bara på grund av detta rent av fördubblas.

Vi behöver ha en ansvarsfull politik, men Socialdemokraterna agerar här faktiskt rent populistiskt, när man säger saker som man inte har täckning för i budgeten.

Anf. 132 KARIN SUNDIN (S) replik:

Herr talman! Det ska erkännas att det socialdemokratiska riksdagskansliet inte har samma utredningsresurser som Finansdepartementets tjänstemän, som tar fram underlag för statsbudgeten. Men i en budget för läkemedel som omfattar 40 miljarder finns det andra förutsättningar att göra besparingar än att lägga hela kostnaden direkt på patienterna. Regeringen förmår inte att på något sätt förklara hur man ska jobba långsiktigt för att få ned dessa kostnader utan väljer att lägga hela kostnaden direkt på dem som behöver läkemedel. Det är inte rimligt, och det är kanske detta som skiljer den nuvarande regeringen från den tidigare.

Man behöver klara av att attackera frågorna ur både ett kortsiktigt och ett långsiktigt perspektiv. Jag menar att det den här regeringen gör när man lägger hela ansvaret på patienterna är att tänka långsiktigt, och det är att bedriva en klappjakt på en utsatt grupp.

Anf. 133 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Karin Sundin, för ditt anförande!

Socialdemokraterna brukar så fort de kan ta tillfället i akt att skylla vårdkrisen, som de säger, på den nuvarande regeringen och inte minst på Sverigedemokraterna. Om man tittar tillbaka historiskt ser man att Socialdemokraterna tidigare satt vid makten i åtta år. Under den tiden ökade vårdplatskrisen – 160 000 patienter väntade på vård när sossarna lämnade regeringsmakten 2022, trots löften om kortare köer. Trots höga skatter har vården varit underfinansierad. Antalet administratörer ute i vården ökade med 36 procent mellan 2010 och 2020.

Under den tidigare regeringen ökade beroendet av dyr hyrpersonal explosionsartat. Mellan 2014 och 2022 mer än fördubblades kostnaderna för inhyrda stafettläkare och sjuksköterskor. Det ledde till försämrad kontinui-

tet, pressade arbetsmiljöer för fast personal och miljardkostnader – pengar som kunde ha gått till permanent personal.

Socialdemokraterna tog inte fram något åtgärdsprogram. I stället sköt man problemen på framtiden. Vårdköerna fördubblades, och köerna till bup tredubblades.

Jag undrar nu: Vad tänker Socialdemokraterna att de ska göra annorlunda om de kommer till makten igen? Vad har man för nya förslag? Det hjälper uppenbarligen inte med de förslag som man har lovordat och som man har fört fram att man själv har genomfört. Var brister det? Har ni rannsakat er själva för att se vad ni kan göra annorlunda?

Anf. 134 KARIN SUNDIN (S) replik:

Herr talman! Det var en bred och svår fråga med väldigt många siffror som ingångsvärde. Jag kan konstatera att det finns många utgångspunkter när vi pratar om kötider i vården och om hyrpersonal och kostnader för den, och det ser väldigt olika ut över landet.

I mitt tidigare liv som regionråd i Örebro län följde jag noggrant hur vi arbetade i regionen med både kötider och inte minst det ledamoten lyfter gällande hyrpersonal. Jag är den första att säga att jag är djupt imponerad och väldigt glad över att det mångåriga arbete som har bedrivits för att bryta beroendet av hyrpersonal runt om i landet faktiskt har gett effekt. Det har krävt en enorm kraftansträngning av alla regioner för att klara detta.

Jag kommer från en region där vi klarade att aldrig släppa in hyrsjuk-sköterskor i någon större omfattning. Det har vi haft stor nytta av. Vi ser nämligen att kostnaderna ökar dramatiskt så fort vi släpper in bemannings-företagen.

Det har kostat på att hålla emot. Det är resultatet av ett långsiktigt arbete som har drivits av regionerna gemensamt, med stöd av inte minst Sveriges Kommuner och Regioner, och som gör skillnad.

När det gäller rannsakan och hur vi borde göra kanske vi ska titta på det motsatta – vad som nu händer i Region Stockholm, där Socialdemokraterna har kunnat ta över regionledningen efter 16 år, tror jag att det är, av moderatlett styrde. Där ser vi nu hur köerna faktiskt minskar. När man tar tag i marknadsmisslyckandena, gör upp med privata företag som inte har lyckats leverera och tar tillbaka vård hem kortar man också köerna. Detta tänker jag att vi socialdemokrater kommer att fortsätta följa, med stort intresse.

Anf. 135 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Ledamoten Sundin tar upp situationen i Region Stockholm. De har varit föremål för ganska hård kritik, för att vårdval och mot-tagningar har lagts ned och köerna faktiskt har ökat med 2 700 personer sedan mars 2023. Jag vet inte vilka siffror som stämmer. Jag får till mig en siffra från ett håll och ganska ofta en helt annan från Socialdemokraterna.

Man har försämrat barn- och ungdomspsykiatri, och man skär ned inom kvinnosjukvården. Det finns en rad orosmoment när det gäller hur man ska ge vård till invånarna i Stockholm.

Utöver detta ser vi att man lägger ned sjukhus runt om i landet. Nu är det Sollefteå som riskerar att drabbas av stora nedläggningar, och vi ser det också på andra håll i landet. Där är Socialdemokraterna med och styr.

Prot. 2024/25:104
24 april

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

Jag undrar hur det rimmar med hur ni framhåller att ni vill se en jämlik vård i hela landet.

Anf. 136 KARIN SUNDIN (S) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Socialdemokraterna i Stockholm tog över ett budgetunderskott på 3 ½ miljard kronor när man tog över makten. Jag förstår att det skaver att se hur man nu långsiktigt arbetar för att komma till rätta med det underskottet. Och jag förstår att det skaver ännu mer när det oberoende kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor nu alldeles nyligen, i mars, höjde Region Stockholms kreditbetyg från AA+ till AAA, som är den högsta nivån. Jag förstår att det skaver.

Men jag tänker att det kanske skaver ännu mer att Region Stockholm, som hade de längsta väntetiderna på akuten, har kortat den tiden med i genomsnitt en halvtimme sedan Iréne Svenonius tid. Och jag förstår att det skaver att man i dag genomför en högre procentandel av alla operationer inom vårdgarantin än under den borgerliga tiden i Region Stockholm.

Anf. 137 CARITA BOULWÉN (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande nummer 17, *Prioriteringar inom hälso- och sjukvården*. Vi i Sverigedemokraterna står bakom samtliga våra reservationer, men jag yrkar här särskilt bifall till reservation 12, som vi delar med Kristdemokraterna.

Herr talman! Sverige är ett av de länder i världen som satsar mest pengar per invånare på sjukvård. Ändå har vi bland Europas längsta vänteköer, och vi har färre vårdplatser per capita än många jämförbara länder. Vi har en personalbrist som gör att vårdkapaciteten inte kan utnyttjas fullt ut.

Detta handlar inte om resursbrist utan om bristande prioriteringar, svag nationell styrning och ett splittrat system där 21 regioner drar åt lite olika håll. Den tidigare regeringen hade år efter år möjlighet att åtgärda problemen, men man valde att inte göra det. Problemen tilläts växa.

Herr talman! Sverigedemokraterna är i dag en del av ett samarbete som på allvar tar itu med utmaningarna i vården. Genom Tidöavtalet driver vi nu igenom nödvändiga reformer för att rätta till de allvarliga brister som fått växa i decennier trots att problemen varit kända. Det handlar om reformer som bland annat ska kapa vårdköerna, öka tillgängligheten, förbättra effektiviteten och jämlikheten i hälso- och sjukvården samt förbättra arbetsmiljö och kompetensförsörjning för anställda inom vården.

Vi har också initierat flera åtgärder för att bekämpa välfärdskriminaliteten, stärka rättssäkerheten, öka effektiviteten i välfärdssystemet och förhindra att offentliga medel missbrukas. Inte heller här har den tidigare regeringen tagit ansvar och visat handlingskraft. Det här är resultatet av en naiv och oansvarig politik som har fått pågå alltför länge.

För år 2025 satsas det 18,4 miljarder på vården, bland annat 7,5 miljarder till regionerna för att stärka vårdkapaciteten och korta köerna. Vi inrättar en ny nationell vårdförmedling, så att patienter ska få vård där kapaciteten finns. Vi avsätter 500 miljoner kronor till flera operationer inom höftled, grå starr och framfall. Vi upprättar en nationell plan för kompetensförsörjning med 25 konkreta förslag från Socialstyrelsen och vårdkompetensrådet.

Herr talman! Regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna genomför som jag nyss nämnt en rad konkreta och avgörande satsningar inom hälso- och sjukvården, exempelvis när det gäller cancervården. Det är satsningar på en mer jämlik och effektiv cancervård med fokus på kortare väntetider, tidig upptäckt och tillgång till avancerad diagnostik.

Vi gör en förstärkt satsning på kvinnors hälsa och förlossningsvård inklusive eftervård och bemötande. En nationell förlossningsplan har tagits fram för att stärka förlossningsvården och minska regionala skillnader. En nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention har beslutats, med särskilt fokus på barn och unga. Detta är exempel på hur vi arbetar brett, målinriktat och ansvarsfullt – inte med tomma löften utan med konkreta reformer.

Herr talman! Trots de viktiga satsningar som görs ser vi fortfarande behov av ytterligare åtgärder som vi lyfter i detta betänkande. Vi i Sverigedemokraterna föreslår bland annat en nationell strategi för diabetesvård för att minska orättvisa skillnader mellan regionerna när det gäller behandling, hjälpmedel och uppföljning. Vi föreslår utökad screening för tidig upptäckt av typ-2-diabetes och att Sverige skyndsamt ska implementera EU:s screeningrekommendationer inom cancerstrategin.

Vi vill också att Socialstyrelsen på nytt ska utreda ett nationellt screeningprogram för prostatacancer och att det nationella vårdprogrammet för palliativ vård av barn ska genomföras i hela landet. I dag är programmet ännu inte fullt ut implementerat, vilket innebär att barn i livets slutskede får olika vård beroende på var i landet de bor. Det är oacceptabelt. Alla barn och deras familjer har rätt till samma stöd, trygghet och värdighet.

Herr talman! Det finns mycket viktigt i detta betänkande. Jag skulle kunna stå här ganska länge och rada upp alla förslag som jag och vi i Sverigedemokraterna tycker är bra och verkar för. Men jag ska gå in lite grann på den reservation som vi yrkar bifall till. Det är den reservation som gäller könstillhörighet.

Efter en lång debatt i kammaren i fjol klubbades en ny lagstiftning gällande könstillhörighet igenom. Den väntas träda i kraft den 1 juli i år. Enligt vår uppfattning bör riksdagens beslut i detta upphävas, utom när det gäller förslagen till ändring i fängelselagen och häkteslagen.

Jag vill vara tydlig med att jag hyser stor respekt för det allvar och lidande som könsdysfori kan innebära. Det handlar ofta om unga människor i en mycket sårbar situation som kämpar med psykisk ohälsa och söker trygghet och identitet. Men just därför måste vi agera med eftertanke. Den nya lagen riskerar att förvärpa situationen, inte förbättra den.

Vi står inför en lagändring som i grunden förändrar synen på kön, identitet och samhällets ansvar gentemot barn och unga. Från och med den 1 juli i år ska en 16-åring kunna byta juridiskt kön utan diagnos, utan ordentlig medicinsk utredning och utan krav på mognad och förståelse. Detta sker i en tid när ungas psykiska ohälsa ökar och identitetsförvirring ofta hänger ihop med trauma, mobbning eller neuropsykiatrisk problematik.

Herr talman! I stället för att ge unga trygghet, förutsägbarhet och hjälp ger staten dem en juridisk identitet på glid. Det är en politisk eftergift till en ideologiskt driven rörelse som sätter känslor före fakta och symbolhandling före ansvar. Det här är inte bara en förändring av folkbokföringen, utan det är en förändring av grunderna för vår lagstiftning.

Den tidigare kopplingen mellan kropp, biologi och juridik monteras nu ned. Det juridiska könet blir ett slags självvalt identitetsuttryck som samhället tvingas anpassa sig efter.

Vi säger därför nej till att sänka åldersgränsen till 16 år. Vi säger nej till att juridiskt kön ska kunna ändras utan medicinsk diagnos och prövning. Vi säger nej till förenklad prövning av könsidentiteten, liksom till att avskaffa Socialstyrelsens tillståndsprövning vid kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Herr talman! Vi och många med oss, inte minst kvinnorörelsen som under så lång tid kämpat för kvinnors rättigheter, är ganska glada över avgörandet från högsta domstolen i England som slog fast att begreppet ”kvinna” i lagtext syftar på biologiskt kön och inte på könsidentitet.

Herr talman! Allra sist vill jag lyfta vikten av förebyggande insatser. Ska vi klara framtidens vårdutmaning kan vi inte enbart behandla – vi måste förebygga. Sjukvården måste tidigt fånga upp risker, minska livsstilsrelaterad ohälsa och arbeta långsiktigt, inte bara akut. Det handlar om både ansvar och långsiktig hållbarhet.

Vi måste också se hela människan, inte bara en diagnos. Orsakerna till ohälsa måste tas på allvar. Vi ser hur många patienter med kronisk smärta, klimakteriebesvär eller autoimmuna tillstånd i dag upplever att vården saknar helhetssyn och tvingas söka sig till kostsamma privata behandlingar eftersom kunskap och möjligheter allt oftare saknas inom den offentligt finansierade vården.

Anf. 138 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag har många frågor till ledamoten Boulwén. Jag antecknade flitigt under hennes anförande.

Först undrar jag om Carita Boulwén skulle kunna berätta vad könsidentitet enligt Sverigedemokraterna är för någonting. Är det någonting som finns och ska tas på allvar? Hur tänker ledamoten Boulwén när hon beskriver en grupp människor som att deras existens är ideologiskt driven – vad betyder det?

På vilket sätt bryts kopplingen mellan biologiskt kön och juridiskt kön just genom den ändring som vi röstade igenom förra året till skillnad från vad som gällt enligt den lag som vi haft sedan 1972? På vilket sätt strider ändringen mot fakta?

I den här debatten låter det ofta som att de som är för en ändring av könstillhörighetslagen, vill ta könsidentitet på allvar och menar att självbestämmande är en bra grund inte förstår att det finns biologiskt kön.

Då blir det en väldigt konstig diskussion. Jag har till exempel fått frågan om jag känner till att det bara finns ägg och spermier och liknande typer av väldigt konstiga kommentarer. För mig är det väldigt tydligt att det, om man ställer en sådan fråga, betyder att man inte förstår vad skillnaden mellan biologiskt kön, juridiskt kön, könsidentitet och könsuttryck är.

Det som det beslutades om i riksdagen var just vad som skulle gälla för ändring av juridiskt kön. Det var inte vad som skulle gälla för att man skulle få tillgång till olika typer av vårdinsatser. Men i inlägget från ledamoten här och i den tidigare debatten blandades allt det här ihop. Därför tar jag nu tillfället i akt att ställa lite frågor.

Anf. 139 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Westerlund, för dina frågor!

Jag får säga som en ledamot tidigare sa: Det var väldigt många frågor. Jag hann inte anteckna allting.

Finns könsidentitet? Ja, det finns kön, och det finns könsidentitet. Men när det gäller lagstiftningen bör det vara så att du antingen är man eller kvinna. All statistik är baserad på kön, helt enkelt, inte på könsidentitet. Det är där vi ser problematiken. Du kan mycket väl uppleva att du inte hör till det kön som du är född i, men det ska inte inverka på våra lagar och regler i detta land.

Detta ställer till ganska mycket problem både inom vården och inom idrotten, där vi ser män som tävlar mot kvinnor i damidrott. Det ställer till problem.

Där är skillnaden. Vi vill att det ska vara en tydlig skillnad när det gäller biologiskt kön och när det gäller egen könsidentitet eller egen könsuppfattning.

Sedan gäller det detta med ideologiskt driven. Ja, jag vill mena att det är väldigt mycket lobbyorganisationer som har varit drivande i de här frågorna och som har varit med och påverkat i förskola och skola. Man ser att politiker inte vågar gå emot. Går man inte med i det här tåget anses det många gånger som att man inte vill alla människors väl och som att man är en ond människa.

Det här är väldigt komplexa saker att diskutera. Många gånger avstår man från det; man hänger bara med. Jag tycker inte att vi gör barn och unga en tjänst genom att bara hänga med på det här tåget. Många barn och unga som mår dåligt och som upplever att de har en annan könsidentitet behöver ju vård.

Anf. 140 ULRICA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det känns som att det är underlag för ett helt litet rundabordssamtal, som vi kanske får ha vid något annat tillfälle.

Det är otroligt mycket som skiljer våra uppfattningar åt – det är väldigt tydligt.

I svensk lagstiftning finns det flera olika diskrimineringsgrunder. Det finns diskrimineringsgrunden kön. I den har sedan länge även personer som har ändrat juridiskt kön – och som har genomgått olika typer av behandlingar, så som gällde tidigare – ingått. De ingår i diskrimineringsgrunden kön. Sedan har vi den andra diskrimineringsgrunden, som kallas för könsöverskridande identitet och könsuttryck, som, så att säga, täcker in alla andra transpersoner. Könsidentitet påverkar alltså redan svensk lagstiftning. Det är för att vi försöker respektera alla människor och jobba även mot diskriminering mot transpersoner. Det är alltså inget nytt här.

I den här debatten, både i kammaren i dag och i offentligheten, dyker det ofta upp exempel som inte riktigt är tillämpliga i en svensk kontext. Det gäller till exempel det här med idrott.

Jag har haft ganska mycket kontakt med Riksidrottsförbundet i den här frågan om hur de ställer sig. De olika exempel som lyfts upp i debatten kommer inte från den svenska kontexten. Riksidrottsförbundet har tagit fram ett underlag om hur de tänker sig att man ska jobba med inkludering av transpersoner och intersexpersoner i svensk idrott. Där är de ganska

tydliga med att det är väldigt stor skillnad på till exempel barn- och ungdomsidrotten och breddidrotten, som syftar till en allmän höjning av folkhälsan, och elitidrotten. De tycker inte heller att man, bara för att man ändrar juridiskt kön, helt plötsligt ska få tävla i vilken kategori som helst, hur som helst.

Den diskussionen förs i den svenska idrottsrörelsen. Det har inget med den här lagen att göra, som vi försöker diskutera här i dag.

Jag skulle önska att det skulle vara mer fakta och mer koppling till den svenska kontexten och de lagar som vi har här när vi, här i kammaren i Sveriges riksdag, diskuterar våra svenska lagar och vår situation i Sverige.

Anf. 141 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag uppfattade någon konkret fråga.

Det är en rad företrädare inom professionen, bland annat barnläkare och specialistläkare, och inom psykiatrin som varnar för att man, när man tar det första steget och ändrar juridiskt kön, fullföljer processen.

Vi vet att väldigt många barn och unga är förvirrade i sin pubertet men att de hamnar rätt när de kommer ur puberteten. Många av dem har mått dåligt, som jag sa i mitt anförande. De har utsatts för mobbning eller övergrepp av något slag, som gör att de känner som de gör.

Det här är någonting som vi måste ta på allvar. Vi tycker att det är oansvarigt att sänka åldersgränsen när det gäller juridiskt kön när man riskerar att få in dem i fortsatt behandling. Åldersgränsen bör i stället höjas. Man säger ju att det är först när man är 25 år som hjärnan är mogen.

Det här är väldigt viktiga frågor. Barn och unga riskerar att hamna mellan stolarna, så att de inte får den vård och den hjälp de behöver. Upplever man att man har en annan könsidentitet har man någon form av könsdysfori. Man upplever sig då inte höra till det kön som man är född i. Och man vill, i det här fallet, då få en ändring av personnumret. Jag förstår inte hur det skulle göra att de här barnen och unga skulle må bättre. Jag tycker inte att vi ska släppa dem så lätt, utan vi behöver verkligen utreda. Ska man ändra juridiskt kön ska det föregås av en ordentlig utredning, och man ska få diagnosen könsdysfori. Det är för oss grundläggande i den här frågan.

Anf. 142 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! I Tidöavtalet har utrikesfödda fått ta över rollen som syndabockar för Sveriges alla problem. Att montera ned trygghetssystem, välfärd och rättighetsskydd är lättare att motivera om man pekar på vissa grupper och börjar där.

Inom hälso- och sjukvården blir den politiken som tydligast i regeringens förslag om att införa en angiverilag och att begränsa rätten till tolktjänster. Genom att peka ut minoriteter som syndabockar slipper regeringen ta ansvar för att politiken inte funkar i Sverige just nu, att tillväxten tillhör de lägsta i Europa, att arbetslösheten har tickat upp till 8,1 procent och att matpriserna har ökat med 25 procent sedan 2022.

Hur är läget med vården? Jag är ganska oroad. Jag tänker på om vi exempelvis skulle få en pandemi i Sverige – eller en kris eller ett krig. Antalet intensivvårdsplatser har minskat med 5 procent sedan före pandemin. Det kan man fundera på.

En annan fråga som jag tycker är oerhört viktig och som handlar om prioritering gäller den nära vården, som känns väldigt långt borta, alltså

primärvården. Vi har fått dragningar i socialutskottet på olika sätt om detta. Enligt patientundersökningar har tillgängligheten, delaktigheten och kontinuiteten i vården inte blivit bättre under de här åren, skriver Vårdanalys. Det kan bero på att det har varit en extrem kris inom vården under två år – 2023 och 2024. Men det är jätteproblem.

Det finns en annan fråga som jag vill lyfta och som handlar om prioritering. Forskare vid Högskolan i Jönköping och Stockholms universitet har analyserat sambandet mellan inkomst och livslängd i Sverige under en ganska lång period – 1962–2021. Gapet när det gäller förväntad livslängd har ökat kraftigt.

Skillnaden i livslängd mellan män med lägst och högst inkomst har ökat från 3,5 år på 60-talet till nästan 11 år där vi befinner oss nu. För kvinnor har skillnaden i livslängd ökat från 3,8 år till 8,6 år under samma period. Det är ganska svarta siffror som handlar om stor ojämlikhet.

Jag övergår nu till att prata om cancer.

Varje år insjuknar 3 000 kvinnor i Sverige i gynekologisk cancer. Det kan vara livmoderkroppscancer, äggstockscancer eller livmoderhalscancer. De här sjukdomarna skiljer sig förstås åt.

Det är viktigt att upptäcka cancer i tid och få grepp om den i dess förstadier, för då kan man göra väldigt mycket mer än senare. Men då krävs en stabil vård. Kvinnor som regelbundet deltar i olika screeningprogram för gynekologisk cellprovtagning sänker risken för att drabbas av livmoderhalscancer med cirka 90 procent, vilket är en oerhört glädjande siffra. Screening enligt det nationella vårdprogrammet kommer att stärka skyddet ytterligare.

För övriga gynekologiska cancersjukdomar finns dock ingen screening i dag. Vi har diskuterat vad staten ska göra och inte göra. Där tror jag att Moderaterna har lyft att det kanske vore bra om staten tog ett lite fastare grepp om screening – någonting som vi kan vara överens om!

Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag som leder till att fler genomgår screening för gynekologisk cancer. I dag finns det också stora skillnader, herr talman, mellan regionerna. Region Stockholm-Gotland har rapporterat en deltagandegrad i studier vid primär sjukdom på 19 procent, medan Sydöstra regionen har en deltagandegrad på 1,4 procent.

Deltagande i den här typen av studier är avgörande för att få fram nya behandlingsmetoder och läkemedel som provas och godkänns. Studier spelar en avgörande roll för framsteg inom medicinsk vetenskap men även för patienternas direkta överlevnad och livskvalitet. Vi menar att regeringen bör återkomma med förslag om att stärka vården för gynekologisk cancer och göra den jämlik över hela landet.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Bröstcancer är den vanligaste cancersjukdomen bland kvinnor i västvärlden, och den ökar dessutom. Totalt ställs 61 000 cancerdiagnoser varje år i Sverige, och av dessa är över 9 000 bröstcancerdiagnoser.

80 procent av alla som fått en bröstcancerdiagnos är över 50 år. Bröstcancer har blivit allt vanligare, men samtidigt har möjligheten att överleva sjukdomen glädjande nog också ökat. Att allt fler kan botas anses framför allt bero på en förbättrad behandling och på mammografikontrollerna, som gör att bröstcancer upptäcks tidigare. Vänsterpartiet har tillsammans med

den tidigare regeringen infört avgiftsfri mammografi i hela landet för kvinnor mellan 40 och 74 år.

Ungefär hälften av alla fall av bröstcancer upptäcks vid screening med mammografi, och tre fjärdedelar av tumörerna upptäcks hos kvinnor som är 55 år eller äldre. Samtidigt har var femte kvinna som drabbas av bröstcancer uppnått 74 års ålder, och vid 74 år tar screeningen slut.

Åldersgränsen är alltså 74 år och är baserad på Socialstyrelsens rekommendationer om åldersgränser. Rekommendationerna motiveras med att det inte har gått att bevisa att bröstcancerscreening för kvinnor över 74 år skulle minska dödligheten hos äldre. Det här beror i sin tur på att det inte finns några studier om bröstcancerscreening för just den gruppen. Socialstyrelsen har inte tagit ställning till andra data eller efterlyst nya studier eller pilotprojekt. Det beklagar vi i Vänsterpartiet.

Mot bakgrund av att medellivslängden har ökat och att flertalet av de förändringar som hittas hos äldre kvinnor är just cancer som behöver behandlas finns det skäl att se över dessa rekommendationer. Det får inte finnas någon typ av åldersdiskriminering när det gäller den här typen av behandling.

Regeringen bör arbeta aktivt för jämlik mammografi även för kvinnor över 74 år för att motverka åldersdiskriminering. Vi vill att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att komma med förslag på just detta.

Nu går jag över till något helt annat, nämligen könsstympning, som är en vidrig sedvänja.

Mellan 13 000 och 23 000 flickor uppskattas befinna sig i risk för att utsättas för könsstympning. Det här är väldigt höga siffror. Vänsterpartiet har sedan tidigare föreslagit införande av obligatorisk utbildning om könsstympning för personal inom hälso- och sjukvård, skolväsen, socialtjänst, skolhälsovård och så vidare för att upptäcka detta.

Vi vill även här att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att följa upp och utvärdera de kunskapshöjande insatser om könsstympning som måste genomföras.

Amelmottagningen på Södersjukhuset i Stockholm har i flera år arbetat metodiskt och effektivt för att sprida kunskap om könsstympning. Verksamheten har fokuserat på att erbjuda stöd och vård till flickor och kvinnor som har utsatts för könsstympning. Verksamheten har även haft ett utbildningsuppdrag, där de har utbildat personal inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten runt om i Sverige.

Genom Amelmottagningens arbete har en bred kunskap och djup förståelse för problematiken spridits vidare, och vi anser att regeringen borde tillsätta en utredning för att se om verksamheter som har specialistkompetens om kvinnlig könsstympning kan få ett utvidgat ansvar och fungera som regionala eller nationella kompetenscentrum.

Anf. 143 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 13.

Jag vill i dag prata om dödshjälp.

”Om du läser det här, så har jag gått ur tiden.” Så inledde den tidigare buddhistiska munken, näringslivschefen och sommarprataren Björn Natt-hiko Lindeblad sitt avskedsmeddelande till allmänheten när han valde att avsluta sitt liv.

Natthiko Lindeblad kom fram till att hans liv hade nått en punkt där döden var att föredra framför livet eftersom livet med ALS inte längre hade mycket mer att erbjuda än smärtor, förlamning och en långsam död. Att han valde att framkalla döden tidigare, enklare och snabbare är inte så svårt att förstå.

Men Natthiko Lindeblad valde inte döden, herr talman. Döden hade redan valt honom. Han valde dock *hur* han skulle möta döden. Han valde att bestämma att över sig själv, över sitt liv och sitt lidande – ett val han tyvärr inte får göra i Sverige. Hans sista handling, hans befrielse, var inte ett val han hade rätt till.

Dödshjälp är nämligen inte tillåtet i Sverige i dag, herr talman. Den läkare som hjälper personer som Natthiko Lindeblad bryter mot reglerna när de ger döende hjälp att få ett värdigt avslut. Det är inte rimligt.

Så behöver det inte heller vara. Många länder – allt fler, faktiskt – tillåter dödshjälp. Danmark och England är de senaste två länderna som har satt igång processen för att införa dödshjälp. Men svenskar åker redan i dag till exempel till Schweiz för att få den hjälp som de inte kan få i Sverige. Det kostar såklart väldigt mycket pengar, och man kan inte åka dit om ett sjukdomsförlopp har gått för långt. Med dagens lagstiftning är det alltså bara de som har pengar nog och är friska nog som kan slippa lida sig igenom sin sista tid i livet. Den som inte har pengar eller befinner sig i den absolut sista stunden i livet får inte den möjligheten.

Det kan inte vara en rimlig ordning.

Det händer dock redan, och jag tror inte att det krävs så mycket för att undersöka det, att människor i Sverige får hjälp till en värdig och trygg död. Det finns hemliga grupper som åker runt och hjälper människor som vill ha hjälp att lämna livet på ett värdigt sätt utan lidande när det ändå är på väg att ta slut. Hemliga, eftersom den läkare som hjälper en person att avsluta sitt lidande straffas med att förlora läkarlegitimationen. Så skedde för läkaren Staffan Bergström, som hjälpte Natthiko Lindeblad.

I grunden är det här dock inte reglerat i svensk lag, vilket också strider mot Europadomstolens krav på att just detta måste regleras när det inte är olagligt. Statens medicinsk-etiska råd, Smer, har flera gånger bett skiftande regeringar att utreda frågan om dödshjälp. Men varken Reinfeldtregeringen 2008 eller Löfvenregeringen 2017 har velat lyssna.

Inte heller den nuvarande regeringen har velat utreda frågan, trots ett nytt och gediget underlag från Smer, trots att den svenska befolkningen är överväldigande positiv till att följa andra länders exempel och ge människor makten över sin sista stund på jorden och trots att majoriteten av alla läkare, sjuksköterskor etcetera är för. Åtta av tio bland befolkningen är för att införa någon form av dödshjälp. Bland läkare är det lite mer än hälften, men bland vårdpersonal generellt är det också åtta av tio som är för.

Två partier i Sveriges riksdag hindrar just nu att det görs en utredning av frågan. Man behöver fråga sig varför Socialdemokraterna och Kristdemokraterna vill att plånboken ska avgöra om livets sista tid ska befrias från lidande. Är det likvärdighet? Är det kristen etik?

Herr talman! Den första friheten som skapades sägs vara rätten till tro. Den sista friheten är rätten att bestämma över sitt eget liv. Varför har vi lov att bestämma över så många saker men inte rätt att bestämma över vår död? Dödshjälp är verkligen ingen enkel fråga. Jag har extremt stor respekt

för det. Men den är viktig. Att den är svår betyder inte att vi ska låta bli att diskutera den – tvärtom!

En sådan existentiell fråga som människors rätt att ha makten över sin egen död förtjänar både diskussioner och medvetna beslut. Därför är det bra – det vill jag verkligen säga – att politiken inte tar den här typen av beslut lättvindigt. Det är rimligt att det tar tid, för det ska vara genomtänkt. Om det tror jag i alla fall att vi alla kan vara överens. Men om det ska vara genomtänkt borde det också vara rimligt att utreda frågan. Att hindra en utredning är att hindra den diskussion som frågan och de människor som lider och är sjuka förtjänar.

Natthiko Lindeblad skrev i sitt offentliga avskedsbrev: ”Tycker du som jag, att alla, under vissa omständigheter, borde få samhällets hjälp till en värdig och trygg död, så gör dig hörd.” En majoritet av befolkningen, en majoritet inom vården och en majoritet i riksdagen har hört honom och tycker att frågan bör utredas. Sveriges befolkning har som sagt gjort sin röst hörd. De vill se en förändring. Men Socialdemokraterna och Kristdemokraterna är fortfarande svaret skyldiga. Ska den utan pengar lida i onödan, eller kommer partierna att lyssna på befolkningen och vårdpersonalen och säga ja till att utreda dödshjälp? Jag hoppas på det sista.

Anf. 144 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill tacka ledamoten för att han väcker en mycket viktig och etiskt svår fråga.

Jag vill börja med att säga att jag känner oerhört stor ödmjukhet inför det lidande som svårt sjuka människor kan drabbas av. Jag förstår att det finns tillfällen då man som patient önskar att allt bara skulle ta slut. Det är viktigt att alla människor får en värdig tillvaro också i livets slutskede. Därför är det viktigt att man lindrar smärta och ångest. Men när det gäller att införa dödshjälp i Sverige anser Kristdemokraterna mycket riktigt att det vore fel väg att gå.

Det kan naturligtvis framstå som en enkel lösning att införa dödshjälp, men vi ser många problem. Ett är att en diagnos eller bedömning av förväntad livslängd lätt kan bli felaktig. Den som är svårt sjuk kan även drabbas av psykisk sjukdom och depression, vilket kan leda till självmordstankar. Men de tankarna kan försvinna och vara övergående.

I många andra länder har man sett en påtaglig risk att den som på grund av ålder eller sjukdom ansöker om dödshjälp faktiskt inte gör det för sin egen skull, utan för att man känner sig som en belastning för samhället för att man kostar pengar eller för familj och anhöriga som också lider i den svåra situationen. Vi tycker inte att någon människa ska behöva känna så. I Oregon har det uppgetts vara den tredje vanligaste orsaken till att man begär ut den dödliga dosen. Ingen ska behöva välja mellan fortsatt vård och att ta sitt liv. Det är därför Kristdemokraterna säger nej till detta.

Anf. 145 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag tycker att ledamoten Christian Carlsson tar upp många rimliga frågor – och det är just för att det finns många rimliga frågor från båda håll som frågan bör utredas. Det är min, Centerpartiets och riksdagsmajoritetens uppfattning. Det är också majoritetens uppfattning bland befolkningen och bland vårdpersonalen på grund av att det är en jättesvår

fråga. Jag uppskattar att även Christian Carlsson säger det. Det är en etisk balansgång, definitivt.

Till exempel Danmark har precis gjort en utredning kring det här. Det är det senaste landet som har gjort en sådan utredning – jag nämner den inte bara för att jag kommer därifrån. I den tas det upp att svåra avvägningar måste göras. De säger att bedömningen måste vara mycket tydlig – och göras av inte bara en läkare, utan två – att det handlar om någon som har väldigt kort tid kvar i livet. Det går inte bara att säga att man vill ha döds hjälp. Det måste gå en tid mellan att man säger det första gången och sedan säger det igen. Man måste också kunna utföra det själv. Självklart ska ingen annan kunna göra det åt en. Det är ett exempel på gränsdragningar.

Det ska sägas att det finns länder som gör detta mycket lättvindigt. Jag tror att vi är helt överens om att vi vill undvika det. Men det finns även väldigt mycket lidande som vården i dagsläget inte kan ta hand om. Det handlar också om trygghet för en hel del människor att veta att möjligheten finns.

I dagsläget är det faktiskt så, som jag sa, att detta strider mot Europadomstolens beslut. När det här inte är olagligt bör det vara reglerat. I dagsläget är det inte reglerat i lag var gränsen går för om man begår ett brott när man hjälper någon eller inte. Det i sig självt gör att vi, oavsett på vilken sida vi står i detta, borde vara överens om att detta måste utredas. Vi behöver kunna säkra att det här faktiskt blir reglerat område – för vårdpersonalens skull men också för den som i sin sista stund har svåra smärtor.

Anf. 146 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Herr talman! De som förespråkar dödshjälp brukar ofta lyfta fram att det här skulle vara en fråga om att få välja själv. Vissa anser till och med att det skulle vara en mänsklig rättighet att få begära dödshjälp. Men frågan blir då vem som ska ha rätt till dödshjälp. Vems liv är tillräckligt värdefullt för att levas? Och vem är tillräckligt sjuk för att staten ska kunna välja att ta den personens liv?

Frågan blir om man ens ska behöva vara sjuk om det i grunden handlar om självbestämmande och rättigheter. Jag tycker att erfarenheten från länder som Nederländerna och Kanada verkligen förskräcker. Där har man sett en lavinartad ökning av antalet dödshjälpsfall. Fler och fler begär dödshjälp, och fler och fler beviljas dödshjälp.

Sådan här lagstiftning tenderar tyvärr att utvidgas. Det börjar ofta med något som det är lätt att känna sympati och förståelse för. Och det som också riksdagsledamoten ger uttryck för är att personen ska ha väldigt kort tid kvar att leva och att det inte ska finnas något hopp. Det ska vara väldigt mycket lidande. Men det hörs snart krav på att fler och fler grupper ska omfattas eftersom det anses vara en valfrihetsfråga och en mänsklig rättighet. Från att det har varit tänkt endast för dödligt sjuka och dem som lever med obotligt lidande har det gått till att det i dag i till exempel Nederländerna inte finns något krav på att man ska lida av en dödlig sjukdom.

Det som dödshjälp innebär är de facto att vi får en stat som värderar vissa medborgares liv så högt att självmord måste förebyggas, medan andras liv värderas så lågt att vi är beredda att ta deras liv. Det här innebär en farlig förskjutning i synen på varandra och när det gäller respekten för människovärdet. Det är därför Kristdemokraterna säger bestämt nej till att införa dödshjälp i Sverige. Därmed vill vi inte heller utreda frågan.

Prot. 2024/25:104
24 april

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

Anf. 147 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag måste bemöta det Christian Carlsson säger om att staten väljer att ta människors liv. Det är inte det som ska hända. Det är jätteviktigt. Där är vi helt överens. Det är viktigt att differentiera. Staten ska inte ta människors liv. Vi är helt överens om det. Jag vill inte öppna för någon lagstiftning som gör att staten kan ta människors liv. Det är jätteviktigt!

Det jag och Centerpartiet vill utreda är om det finns tillfällen där staten kan möjliggöra för en människa att på eget bevåg, med massor av gränsdragningar och kontroller, få möjlighet att ta sitt liv på ett sätt som gör att de inte går igenom svåra smärtor och lider i livets absoluta slutskede. Det är otroligt viktigt. Jag vill inte att staten ska bestämma över folks liv. Allas liv är lika värda att leva. Det kan inte ifrågasättas. Det är inte staten som ska avgöra det. Jag tror dock att vi alla vet att självmord förekommer. Vi vet att det redan nu händer att folk får hjälp. Det finns kända fall som det har stått om i tidningarna. Det finns också tv-dokumentärer om dem. Det här finns, men det är inte reglerat.

Jag vill också vara jättetydlig med den andra delen, det vill säga att staten inte ska ta liv. Det är människan själv som bestämmer. I dagsläget har vi ingen lagstiftning om det. Frågan behöver besvaras: Varför är det så när vi vet ju att det här händer? Människor får hjälp att ta sitt liv, och sannolikt sker det hundratals gånger varje år i Sverige. Vi vill ju reglera allt annat – ibland kanske lite för mycket, vilket vi väl kan vara överens om – men just när människor förlorar livet ska vi tydligen inte ha några regler. Det är inte rimligt.

Anf. 148 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Vi är uppenbarligen flera här i kammaren som brinner för ungefär samma frågor. Det blir lite upprepningar i mitt anförande. Jag ska försöka korta det något. Jag vill tala om bröstcancerscreening, även om flera redan har tagit upp det.

I somras såg jag ett upprop från Bröstcancerförbundet mot ålderism. Det handlade om äldre kvinnors rätt till mammografi. Bröstcancerförbundet konstaterade att vart fjärde fall av bröstcancer hittas hos en kvinna som är över 75 år och att fler än dubbelt så många kvinnor över 75 dör av sin bröstcancer än vad yngre kvinnor gör.

Bröstcancerförbundet var såklart starkt kritiskt till att Socialstyrelsen trots detta beslutat att fortsatt rekommendera att äldre kvinnor inte ska kallas till mammografi. Det här beslutade Socialstyrelsen efter en utredning 2022, då man tittade på en eventuellt höjd åldersgräns för bröstcancerscreening. Man kom fram till slutsatsen att eftersom det inte existerar några studier om bröstcancerscreening för äldre kunde man inte bevisa att bröstcancerscreening skulle minska dödligheten. Därför beslutade man att behålla den övre åldersgränsen på 74 år.

Enligt min uppfattning ska politiker inte lägga sig i hur vård ska bedrivas. Det sköts bäst av specialiserade läkare med utgångspunkt i vetenskap och beprövad erfarenhet med stöd av kunskapsstöd och riktlinjer från ansvariga myndigheter. Men det här handlar inte om vård, som flera tidigare talare också har nämnt, utan det handlar om rekommendationer för screening. Det framstår som väldigt olyckligt att bristen på studier som

inkluderat äldre leder till att äldre kvinnor nekas screening trots tydlig statistik om den högre dödligheten.

Det framstår som rimligt att åtminstone initiera nya studier eller kanske ett pilotprojekt i syfte att få tillgång till mer information. Många aktörer var kritiska när beslutet kom om att fortsätta med samma rekommendation om 74 år, bland annat en överläkare vid Karolinska som också är registerhållare för Nationellt Kvalitetsregister för Bröstcancer.

Herr talman! Alla vet att tidig upptäckt bröstcancer förbättrar överlevnaden. Det ger också möjlighet till lindrigare behandling. Det är därför vi har mammografiscreening för alla kvinnor mellan 40 och 74 år. Dödligheten har nära halverats sedan screeningen infördes.

Bröstcancer är den vanligaste cancersjukdomen bland kvinnor. Varje år insjuknar 9 000 kvinnor och dessutom 60 män i bröstcancer. Registerdata som Socialstyrelsen skulle kunna ha tittat på visar att vart fjärde fall av bröstcancer drabbar en kvinna över 75. Deras tumörer är större och hittas i ett mer avancerat stadium av sjukdomen. Äldre dör alltså också oftare av bröstcancer: 114 kvinnor i åldern 75–89 år jämfört med 48 kvinnor i åldern 60–74 år per 100 000 kvinnor.

Här kan man påminna sig om att kvinnors medellivslängd har ökat från 80 till 85 år mellan 1990 och 2022. Många fler har alltså goda chanser till ett längre friskt liv nu än för bara 35 år sedan. Dessa kvinnor vill inte heller dö av bröstcancer i onödan.

Miljöpartiet vill därför att det ska säkerställas att screening av till exempel bröstcancer inte ska vara diskriminerande avseende ålder. Åldersgränserna borde ses över och uppdateras utifrån ny forskning och annan tillgänglig kunskap. Tycker man inte att forskningen är tillräcklig får man initiera mer forskning, men det finns som sagt statistik.

Vi anser också att frågan om genetisk testning och screening för att tidigt identifiera kvinnor med förhöjd risk för bröst- och äggstockscancer behöver utredas. Det här handlar vår reservation 8 om, och jag yrkar bifall till den.

Herr talman! Den förra regeringen gav i mars 2020 Socialstyrelsen i uppdrag att beskriva vilka insatser som ges vid klimakteriebesvär i primärvården och i den gynekologiska specialistvården. Uppdraget resulterade i en rapport som visade på behov av förbättrad information och vägledning till kvinnor. Som vanligt visade den också på stora regionala variationer när det gäller råd, stöd och behandling.

I myndighetens rapport föreslogs att man skulle ta fram ett nationellt kunskapsstöd om råd, stöd och behandling av klimakteriebesvär utifrån en helhetssyn. Det är väldigt glädjande att det här arbetet har tagits vidare och att riktlinjer nu är på gång med planerad publicering i höst. Jag kommer att följa det här arbetet noga.

Jag kommer även att fortsätta följa arbetet med att förbättra vården vid endometrios, något som den här regeringen också har sagt sig vilja lägga mycket kraft på. Här finns sedan tidigare nationella riktlinjer, vilket är bra. Socialstyrelsen har ett uppdrag att stärka implementeringen av riktlinjerna. Man samarbetar med regionerna för att öka kunskapen om användandet av riktlinjerna. Det är väldigt välbehövligt.

Det skulle också vara välbehövligt att inrätta ett nationellt kvalitetsregister för hela endometriosvården och inte bara för vissa delar av kirurgin. En käpphäst för mig är också att man bör ge TLV ett uppdrag om att

Prot. 2024/25:104
24 april

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

säkerställa att de mediciner som har tagits fram särskilt för behandling av endometrios ingår i högkostnadsskyddet.

Det här var egentligen allt jag tänkte tala om, men jag vill bara säga någonting ytterligare om en vårdfråga som vi har diskuterat några gånger.

Jag skulle önska att de som vill debattera könsbekräftande vård tog del av kunskapen från dem som är specialister, till exempel Socialstyrelsens personer som jobbar med att ta fram kunskapsstöd eller de läkare som jobbar med själva vården. Det är ju inte dem vi har hört i debatten. Dessa specialister i barn- och ungdomspsykiatri är med ganska få undantag själva involverade i just den könsbekräftande vården. Det var ett väldigt olyckligt inslag i förra vårens debatt som ledde till att en hel del felaktiga påståenden spreds och att de läkare som verkligen är kunniga inte hördes i diskussionen. Det leder till att man får fel information och kanske driver politiska frågor på ett sätt som inte är det allra bästa.

Också jag tycker att det är viktigt att människor får hjälp med alla sina problem. Man ska naturligtvis få utredning vid alla besvär som man känner. Det kan handla om olika typer av psykiatriska problem, och dem ska man självklart få hjälp med. Jag tror inte att någon här i kammaren tycker att man lättvindigt ska erbjuda en viss typ av vård. Den ska självklart ges efter en noggrann utredning, och det görs också av de läkare som jobbar med den könsbekräftande vården. Jag rekommenderar därför verkligen en kontakt med de specialister som är kunniga inom området könsbekräftande vård.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Anf. 149 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Westerlund, för anförandet! Det var mycket i ditt anförande när det gäller cancerscreening som vi fullt ut instämmer i. Det är verkligen jätteviktiga åtgärder, och det ska inte finnas någon diskriminering över huvud taget i fråga om ålder.

Jag skulle vilja ta upp det som handlade om könsdysfori. Vi menar att man antingen föds som flicka eller som pojke. Sedan finns det i ytterst få fall tveksamheter vid födseln, men det brukar rätta till sig så småningom. Det handlar alltså om extremt få fall. De allra flesta föds som man eller som kvinna.

Det vi ser som problematiskt är att man inte har möjlighet att leva fullt ut som det man faktiskt är. Vi menar att det handlar mycket om könsnormer. Om man känner att man inte är som en kvinna, som man faktiskt är född som, utan identifierar sig mer som en man ska det inte spela någon roll. Du är som du är oavsett om du är född som man eller som kvinna.

Jag skulle vilja ställa några frågor till ledamoten.

Det finns en kroppsidentitetsstörning som orsakar en ihållande och intensiv önskan att bli amputerad. Debuten sker vanligtvis i tonåren. I början av 2000-talet uppmärksammades internationellt ett par fall där läkare i Asien och USA genomförde amputation av friska ben efter patientens önskemål. I Kanada rapporterade man ganska nyligen om en 22-årig man som genomgått amputation av två fingrar efter att långvarigt ha haft en kroppsidentitetsstörning. Han mådde väldigt bra efter att ha fått göra det här,

uppgav han själv. Innan han fick göra det mådde han väldigt dåligt och hade tankar på att ta sitt liv.

Prot. 2024/25:104
24 april

Anf. 150 ULRICA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Nu pratar vi återigen om lite olika frågor. När det gäller det här med tveksamheter om huruvida man är flicka eller pojke när man föds pratar vi om intersexpersoner, antar jag. Spädbarn kan ju sällan uttrycka en könsidentitet. Intersexpersoner är inte samma sak som transpersoner. Det är en helt annan grupp av personer.

Med undantag för just intersexpersoner, där det biologiska könet inte är entydigt, föds alla som antingen pojke eller flicka. Men här kommer vi åter in på skillnaden mellan biologiskt kön och könsidentitet, en känsla som många barn kan ge uttryck för i två- till treårsåldern när de kanske börjar tänka att de är pojkar eller flickor. För den absoluta majoriteten personer överensstämmer biologiskt kön och könsidentitet. De flesta är ju inte transpersoner. Då är det väldigt lätt. I sammanhanget kan man nämna att de flesta intersexpersoner inte heller är transpersoner; de har också en entydig könsidentitet, även om det biologiska könet inte är entydigt. Det är viktigt att hålla isär alla de här sakerna.

Jag är verkligen för att man bedriver vård baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet. Jag känner inte till just de fall som ledamoten tog upp, men de handlade om någonting annat än transpersoner. Jag känner inte till att det i svensk vård skulle förekomma att vi rekommenderar läkare att operera bort till exempel ett ben om någon skulle vilja det. Jag tycker verkligen att vi ska fortsätta hålla oss till den svenska kontexten och vara tydliga med att vi anser att svensk vård ska bedrivas baserat på den tillgängliga kunskap som finns av olika slag, både olika typer av forskning och beprövad erfarenhet. Jag är helt för att vi fortsätter att göra så.

(Applåder)

Anf. 151 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Jag fortsätter med frågan som jag inte hann ställa färdigt.

I Sverige betraktas önskemål om amputation av friska kroppsdelar som en psykiatrisk fråga. Vården erbjuder psykologisk behandling snarare än kirurgiska ingrepp. Denna praxis står i kontrast till hanteringen av könsdysfori, där könsbekräftande kirurgi kan erbjudas efter noggrann utredning. En person som vill ta bort en frisk arm för att det inte känns rätt att ha den nekas dock kirurgi och får remiss till psykiatri.

Svensk lag förbjuder i dag könsstympning av flickor. Det är ett förbud som är absolut. Det spelar ingen roll om den berörda personen är myndig eller själv samtycker till ingreppet – detta med rätta, eftersom syftet är att skydda individen från oåterkalleliga kroppsliga skador som inte är medicinskt motiverade.

Samtidigt tillåter man i Sverige i dag omfattande könskirurgi inom ramen för så kallad könsbekräftande vård. Denna vård inkluderar ingrepp som borttagande av bröst, livmoder och testiklar, trots att den medicinska nyttan ofta är omtvistad och trots att flera länder i Europa nu inför kraftiga begränsningar av sådan vård. Jag undrar hur ledamoten ställer sig till detta. Det är jag genuint intresserad av att höra.

Som jag nämnde tidigare: Mannen som fick amputera två fingrar mådde dåligt innan det gjordes och mådde bättre sedan. Var drar vi gränsen?

*Prioriteringar inom
hälso- och sjukvården*

Jag vet att det är en komplex fråga, och det här är inte direkt samma sak. Men i förlängningen – var drar vi gränsen för när man ska gå in och operera bort frisk vävnad? Som jag sa är det enligt svensk lag förbjudet med könsstympning. Då är frågan: Hur ser ledamoten på att man faktiskt utför könsstympning i Sverige?

Anf. 152 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Ledamoten sa själv precis det som är mitt svar, nämligen att man *efter noggrann utredning* kan få olika typer av vårdinsatser inom ramen för den könsbekräftande vården. Det är ju själva grejen. Det är det som är vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi har en könsbekräftande vård som innehåller inslag som till exempel hormonbehandling eller kirurgi. Sedan är det långt ifrån alla som vill ha kirurgi. Det har också blivit färre nu när man inte längre är tvungen till kirurgi för att ändra juridiskt kön, vilket jag tycker är superpositivt. Man får ha vilken kropp man vill och ändå ändra juridiskt kön. Så ska det vara, tycker jag. Men när ett ingrepp eller en hormonbehandling sker gör kunniga läkare en noggrann utredning och en helhetsbedömning av om det här kommer att få personen att må bättre. Om så är fallet är jag för att vi har den vården, om det nu var detta ledamoten undrade.

Jag är emot könsstympning. Traditionell könsstympning görs inte med syftet att en person ska börja må bättre psykiskt utan utifrån kulturella föreställningar om vad som händer annars. Det är alltså en annan fråga.

Poängen är att det här ska göras inom ramen för vårdens kompetens med den tillgängliga och samlade kunskapen om vad som brukar få personer att må bättre. Det är också en missuppfattning att det inte skulle finnas någon evidens alls för att den könsbekräftande vården hjälper. Det stämmer inte. Sedan tvistar läkarna om exakt hur mycket evidens som behövs för att man ska tycka att det är rimligt med olika typer av åtgärder. Det tycker jag absolut att de ska fortsätta med. Jag ser också fram emot mer forskning om detta.

Jag tycker såklart också att man får vara precis som man vill. Man får vara en pojkflicka, och man får vara en tjejig kille. Det är toppen med den här unga killen som var i medierna nyligen och som vill ha långt hår, smink, hårspännen och så vidare och ändå identifierar sig som pojke. Jag är helt för detta. Den här diskussionen handlar inte om det.
(Applåder)

Anf. 153 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Det är med de orden vi alltid inleder våra anföranden i kammaren. Det händer väl ibland att man glömmet det, men det hör till ovanligheterna. Det känns särskilt viktigt för mig att inte glömma det, eftersom jag tänkte ta upp den här bollen med konststillhörighet som den miljöpartistiska ledamoten spelade upp.

Herr talman! Jag yrkar inledningsvis bifall till reservation 12. Sedan ska jag förklara varför jag gör det och varför jag anser att detta är en fråga som är mycket viktig. Tyvärr är det i den allmänna debatten en undangömd fråga. När den diskuteras försöker förespråkarna för så kallat självbestämmande blanda bort korten. Det har vi hört ett väldigt bra exempel på i kammaren här i dag från Miljöpartiet. Det gjordes väldigt skickligt och erfaret.

Ledamoten kan frågorna och vet precis hur rökridåerna ska läggas för att man ska slippa svara på de riktiga frågorna. Men jag kommer till det.

För ett år sedan tog vi ett mycket olyckligt beslut här i riksdagen. Vi beslutade om en ny lag som i princip gör det möjligt att välja vilket kön man har – om man är man eller kvinna, om man är herr eller fru talman. Beslutet riskerar att skapa många olika problem. Det fanns många och tunga argument emot beslutet, men bara få och svaga argument för. Om riksdagen skulle bifalla reservation 12 skulle man kunna beträda en väg tillbaka från ett olyckligt beslut. Bland de ledamöter som röstade för den nya lagen fanns det olika bevekelsegrunder och resonemang. Det var naturligtvis på samma sätt bland de ledamöter som röstade emot. Jag röstade emot, och jag ska förklara varför. Det är mina uppfattningar jag talar om. Jag talar inte för alla som röstade som jag.

Det första skälet att rösta emot den nya lagstiftning som beslutades för ett år sedan – det är bland annat det här som ledamoten från Miljöpartiet försöker ”dimma bort” – är att den bygger på en felaktig uppfattning om världen. Den är felaktig på grund av hur världen ser ut när vi studerar den på ett rationellt och vetenskapligt sätt. Det tror jag faktiskt att vi som röstade emot kan vara ganska överens om. Man kan inte välja kön. Vi tillhör det kön vi föds till, och det kön vi föds till är också det kön vi har när vi dör. Det är obestridliga fakta. Det går inte att välja kön.

Enligt min erfarenhet kan man inte heller välja sexuell läggning. Jag har inte lika stark biologisk argumentation för det. Men jag är övertygad om att man inte kan det.

Min erfarenhet bygger jag på samtal med människor av olika sexuell läggning. Det är ingenting som man har valt. Jag har i varje fall inte träffat någon som säger sig ha valt det. Det kanske finns. Jag är inte riktigt lika stenhård på den punkten som när det gäller att man inte kan välja kön.

Jag är född som pojke, man, och jag är heterosexuell. Det är så. Jag har inte valt det. Jag ska återkomma till det här med sexuell läggning lite senare i mitt anförande.

Det förekommer många konstiga påståenden i den här debatten. Det kan jag hålla med om. Ett av dem är att man skulle vara född i fel kropp. Det är inte heller möjligt. Det finns en kropp och inte något rätt eller fel. Man kan av olika skäl vara missnöjd med den kropp som man fick sig tilldelad. Men det är något helt annat.

Bland dem som röstade för den nya lagen fanns det de som tror att man inte bara kan välja kön. Det finns dessutom många kön att välja på. Det är naturligtvis inte heller sant. När jag berättar för människor utanför det här huset att det finns riksdagsledamöter som tror att man kan välja kön skratrar de flesta lite misstroget.

När jag berättar att det dessutom finns ledamöter som tror att det finns många kön att välja på, då slutar de flesta att skratta, skakar på huvudet och undrar: Vad håller ni egentligen på med där? Har ni inget viktigt att syssla med? Finns det inga verkliga problem att lösa?

Det här är kanske en förklaring till att vi kunde hamna så här fel i frågan. Även de som egentligen inte tror på att kön är något man kan välja tycker inte att frågan är viktig, och då bryr de sig inte. Det är naturligtvis en spekulatio n från min sida. Men jag tror att det kan vara en orsak till att vi har hamnat så fel.

Herr talman! Att vi har en lagstiftning som grundar sig på tro och inte på vetande, som grundar sig på vanföreställning och inte på vetenskap, är naturligtvis skäl nog för att inte genomföra en sådan lagstiftning.

Herr talman! Men det finns andra tunga argument mot den lag som antogs för ett år sedan och som om ingenting görs kommer att träda i kraft den 1 juli i år.

Det finns en orsak till att den samlade svenska kvinnorörelsen kämpade emot denna lagstiftning och en massa orimliga företeelser i samhället som visserligen inte ingår i lagstiftningen men som grundar sig på samma vanföreställningar och som drivs av samma grupper och personer. Det är grupper som skickligt arbetat med påverkansarbete och kommit väldigt långt i att förändra samhället enligt sin på tro och vanföreställningar grundade uppfattning.

Själv snubblade jag på den här frågan när jag i sociala medier noterade en märklig debatt. Den handlade om att man i värden skulle undvika ordet kvinna. Det var faktiskt en partikamrat till mig som röt ifrån och pekade på det orimliga i att sluta kalla kvinnor för kvinnor.

Det resulterade i en hatkampanj som förvånade mig både för dess styrka och för dess orimlighet i sak. Jag försökte förstå vad som höll på att hända och insåg att man under radarn var på väg att genomföra en samhällsförändring som få ville ha och som inte debatterades offentligt. Det var naturligtvis skickligt jobbat, men inte desto mindre obehagligt.

Den som hade invändningar skulle tystas och utsättas för smutskastning. Många tystnade, men kvinnorörelsen, som såg vad som stod på spel, kämpade emot. Det som kvinnorörelsen såg var ju naturligtvis att om begreppet kvinna gröps ur försvåras jämställdhetsarbetet. Utan kvinnor ingen kvinnorörelse. Det är också därför som det företrädesvis är kvinnor som kämpar emot.

Det är jämställdheten på alla plan i samhället som hotas. Ekonomiskt, politiskt och idrottsligt inflytande i alla dess former för kvinnor hotas. För kvinnorörelsen är en samhällsanalys baserad på förståelsen av könsmaktsordningen helt central. Det är inte konstigare än att det för arbetarrörelsen är helt centralt att ha en klassanalys för att förstå hur samhället fungerar, eller för den delen att vara väldigt noggrann med arbetstagarbegreppet. Det är helt centrala begrepp för arbetarrörelsen på samma sätt som kön är centrala begrepp för kvinnorörelsen.

Männen kan skratta hela vägen till banken, styrelserummet eller prispallen. Det är inte manliga boxare som protesterar hos IOK när de upptäcker att de lottats mot fyra kvinnor på vägen till guldmedaljen. Det är kvinnor som upplever obehag när deras utrymmen, som till exempel omklädningsrum, inte upplevs som säkra. Det är kvinnor som känner sig hotade om de tvingas duscha med män. Det är också bara kvinnor som hamnat i rättstvister när de ifrågasatt att detta förekommer.

Att könsmaktsordningen är biologi är inte någonting man komma runt genom att låta människor välja något som inte går att välja. Det är så självklart att det känns märkligt att behöva säga det. Det är ännu märkligare att det ifrågasätts här i Sveriges riksdag.

Jag har inte läst domen från Högsta domstolen i London som togs upp här tidigare i debatten. Men jag kan i nyhetsrapporteringen konstatera att det är kvinnor som jublar. Frågan har gällt att definiera vem som är kvinna. Hur hamnade vi där?

Svaret från Högsta domstolen i London är att kön bestäms vid födseln. I Storbritannien har man låtit gammal kunskap bli ny, och så har man lämnat vidskepligheten bakom sig.

Hur kunde man hamna där? Hur hamnar man i en situation där Högsta domstolen i London ska rättsligt pröva vem som är kvinna?

Den utveckling som ledde fram till det olyckliga beslutet som vi fattade den 17 april förra året hotar flickor och kvinnor, herr talman, och nota bene flickor och kvinnor oberoende av deras sexuella läggning. Alla flickor och kvinnor hotas av denna utveckling. För att tillfredsställa en liten grupp män slänger man halva mänskligheten under bussen.

Men det finns fler tunga argument mot det beslut som togs för ett år sedan och som borde rivas upp så fort som möjligt. De första att drabbas är som sagt flickor och kvinnor, oavsett sexuell läggning. Men det är något som uppmärksammats för lite, tror jag. De som står på tur att drabbas, tror jag, är alla hbt-plus-personer oavsett kön.

Först och främst: När det går upp för allmänheten vad som är på gång är risken stor att det uppenbart orimliga i trosföreställningen om vad kön är kommer att leda till en backlash för hela hbt-plus-kollektivet och kan användas för att ta tillbaka många decenniers viktiga framsteg för allas lika värde och för den självklara rätten att älska vem man vill. Det är en stor risk som hbt-rörelsen tar.

Den andra uppenbara risken är att om det går att hävda att kön är någonting man kan välja är det naturligtvis mycket lättare att hävda att sexuell läggning är något som man kan välja. Kan du välja kommer det alltid att finnas någon som tycker att du gjort fel val. För att tillfredsställa en liten grupp män slänger man hela hbt-plus-kollektivet under bussen. Det är en väldigt stor risk man tar.

Det finns ytterligare argument för varför denna utveckling är farlig. Det är en utveckling som undergräver demokratin. Jag hör till dem som anser att folkrörelserna är en viktig del av den svenska demokratin. Men som det uppmärksammades i en ledare i Expressen häromdagen har medlemsengagemanget i folkrörelserna minskat så kraftigt att små välorganiserade grupper kan ta över och driva ett extremt påverkansarbete med gamla organisationers goda renommé och rykte.

Vem ifrågasätter Amnesty International? Det vet väl alla att de är på den goda sidan. Vem ser att en organisation som bildades för att stödja politiska fångar och arbeta för att man inte skulle fängslas för sina åsikter nu arbetar för att skapa politiska fångar, kvinnor som slåss för sina rättigheter?

Sedan några ord till hbt-rörelsen. Jag tror att det är dags för lite själv-rannsakan. Var det hit ni ville? Ni borde göra upp med patriarkala strukturer. Ni reflekterar inte ens över att ni utser Agnes Wold till er största fiende.

Antingen har ni tappat det helt, eller så har ni uppnått alla era mål och kan lägga ned verksamheten. Om ni inte har större problem än Agnes Wold har ni inga problem. Agnes Wold står naturligtvis upp för allas lika värde och allas rätt att älska vem man vill. Det gör jag också.

Jag tar gärna emot utmärkelsen Rosa tisteln. Den har nu blivit någon sort hedersutnämning för den som orkar stå upp för sunt förnuft och allas lika värde. Jag tar emot den med stolthet. Var det så ni tänkte att det skulle bli?

Erfarenheterna från vår omvärld pekar på att den utveckling som den olyckliga lagstiftningen är ett resultat av fortsätter. Det kommer att ställas krav på att legalisera surrogatmödraskap och så vidare – allt i någon sorts tokliberal valfrihetsextremistisk ideologisk anda.

Ett av de få och svaga argumenten för det olyckliga beslutet den 17 april förra året var att man skulle förbättra situationen för barn och unga med psykiska problem. Tyvärr talar allt för att det är tvärtom. Det finns inga vetenskapliga belägg för att unga med identitetsproblem och psykiska diagnoser skulle må bättre av att man bara bekräftar deras diagnoser.

Det är också viktigt att komma ihåg att vårdskandalen med behandlingen av barn och unga inträffade med den nuvarande lagstiftningen. Det är alltså ingen fråga som har med det här att göra, utan det är en separat fråga. Och det är naturligtvis en stor tragedi. Däremot är det viktigt att komma ihåg att denna vårdskandal inträffade som ett resultat av samma vridna verklighetsuppfattning som ledde fram till det olyckliga beslutet den 17 april förra året.

För tydlighetens skull och med tanke på de replikskiften som har varit här tänker jag vara väldigt tydlig med att jag tycker att den nuvarande lagstiftningen, som gör det möjligt för vuxna att byta juridiskt kön efter en noggrann utredning och efter ett myndighetsbeslut, är bra. Det är en rimlig balans mellan samhällets behov av ordning och reda och en liten grupp individers speciella behov.

Det här kan dock aldrig vara en valfrihetsfråga, för då går vi helt vilse. Och det är det vi är på väg att göra med den nya lagstiftningen. Man väljer inte föräldrar, kropp, ålder eller kön. Det är sådant som man bara får acceptera.

Alla ska bli behandlade med respekt; det är en annan sak. Att man får älska vem man vill är för mig en självklarhet. Att man har rätt att tro på att man lider av elallergi eller är född i fel kropp är en sak. Men att samhället ska underordna sig den tron är en annan. När WHO, Strålsäkerhetsmyndigheten eller Socialstyrelsen inte hittar några vetenskapliga belägg för elallergi beror det inte på att de saknar respekt för de människor som anser sig lida av det. Det beror på att de tar sitt samhällsansvar.

Det hade varit vansinne om myndigheter och lagstiftare hade underordnat sig vanföreställningar. Man kan tänka sig en situation där Folkhälsomyndigheten hade haft ett gäng antivaxxare i ledningen under pandemin. Det kanske hade varit respektfullt mot antivaxxarna men förödande för vårt samhälle.

Det är okej, herr talman, att tro att jorden skapades för 6 000 år sedan – det har vi exempel på i den här kammaren. Men om myndigheter, skolor, högskolor och universitet accepterade detta i sin verksamhet och om vi lagstiftare stiftade lagar utifrån sådana uppfattningar skulle det bli samhällsfarligt.

Jag ser fram emot en debatt om de här frågorna med er som anser att man kan välja kön. Visa upp era bästa argument – ni som tror att det finns många kön att välja på! Begär gärna replik på mig nu och förklara det för mig och era väljare så att vi förstår! Det är nyttigt med debatt, och jag tror att den här frågan behöver debatteras mycket mer och mycket mer offentligt. Det behövs möjligheter att blåsa bort rökridåer.

Anf. 154 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag satt och väntade ganska länge på att få höra vilket av mina inlägg som ledamoten ansåg vara rena galenskaper. Jag förstår att ledamoten menar att det är rena galenskaper, men jag fick liksom inte riktigt något exempel.

Jag har till exempel inte hört någon i den här diskussionen använda formuleringen att man tror att man kan födas i fel kropp. Jag har inte sagt det, och jag har inte hört någon annan säga det heller.

När det gäller diskussionen om att välja kön och när ledamoten uttrycker sig så som han gjorde nu kan jag inte tolka det på något annat sätt än att han anser att könsidentitet inte finns. Det är ju det vi pratar om. Det är inte att välja kön i betydelsen att jag skulle tro att det är möjligt att byta ut varenda cell i en kropp eller någonting sådant. Det handlar inte om att jag helt plötsligt kan få spermier i stället för ägg, som jag föddes med.

Det är inte det som diskussionen handlar om, utan den handlar just om huruvida vi tror att könsidentitet finns och om vi tänker att det ska respekteras eller inte. Det är ingenting som dök upp i den här kammaren förra våren, utan detta är som sagt svensk lagstiftning som har funnits ganska länge. År 2009 kom den diskrimineringsgrund som handlar specifikt om andra transpersoner än dem som ofta kallas transsexuella. De har varit inkluderade tidigare i diskrimineringsgrunden.

Jag tycker att det är ovärdigt att prata om vanföreställningar. Den enda vanföreställning jag har hört ledamoten tala om är föreställningen att man tror att könsidentitet finns, det vill säga att transpersoner finns.

Jag tror att transpersoner finns. Jag tror också att män och kvinnor finns. Det är ingen motsättning här. Jag är kvinna, till exempel. Jag föddes som flicka och är kvinna nu. Det är inga konstigheter med det. Jag uppfattar ledamoten som man – rätta mig gärna! Herr talmannen uppfattar jag också som man. Det är inga konstigheter. Det är för mig jättesvårt att förstå vari den konflikt ligger som leder till de hårda orden.

(Applåder)

Anf. 155 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Herr talman! Jag tackar särskilt för att Miljöpartiets ledamot begärde replik. Men nej, jag tror inte att jag kallade ledamoten från Miljöpartiet för galen eller något sådant. Jag sa att ledamoten från Miljöpartiet var ett exempel på hur man sprider ut rökridåer när man diskuterar de här frågorna. Det tycker jag är lite annorlunda.

Sedan sa jag att det finns mycket galenskap i den här debatten, och då menar jag inte specifikt den här debatten utan den stora samhällsdebatten. Det förekommer också i den stora samhällsdebatten diskussioner om att man föds i fel kropp och så vidare. Det var inget citat av någon som deltar här.

Däremot anklagade – så kan man möjligen uttrycka det – jag ledamoten från Miljöpartiet för att sprida dimridåer. Det handlar om att försöka låtsas som att det inte handlar om biologi. Det är trots allt så att själva definitionen av man och kvinna är biologi. Sedan får man naturligtvis ha identiteter, uppfattningar eller olika sätt att leva. Man kan älska vem man vill och leva sitt liv hur man vill.

Men vi måste ändå någonstans ha lite ordning och reda i det här samhället. Då måste den som byter kön göra det under reglerade former. Precis

som ledamoten säger, herr talman, har man kunnat göra det i Sverige under lång tid. Vi hade ett sätt att göra det under reglerade former som har moderniserats under tiden. Det infördes 1972 och har alltså moderniserats flera gånger. Det är mycket möjligt att man hade kunnat se över den lagstiftningen och skruva lite i den.

Det som blir helt fel är när det blir ett så kallat självbestämmande. Den här lagstiftningen är så snubblande nära ett självbestämmande att den så kallade lilla spärren som finns kvar är näst intill ingenting värd. Det är om man själv kan välja som det blir fel. Det är det som jag starkt vänder mig mot. Det är då jämställdhetsarbetet och kvinnorörelsens arbete försvåras starkt.

Anf. 156 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Återigen: Kön har olika dimensioner. När man pratar om kön måste man ha det med sig; annars går det inte att ha diskussionen om huruvida transpersoner finns eller inte. Kön har flera delar. Kön har en biologisk del. Sedan har vi juridiskt kön, som är en samhällelig konstruktion som alla stater i världen har, såvitt jag känner till. Vidare har vi könsidentitet och könsuttryck. Alla dessa är en helhet som tillsammans bildar kön.

Vill man prata om kön bara utifrån biologiskt kön är vi tillbaka i att det är väldigt svårt att kombinera det med ett erkännande av att transpersoner finns. Transpersoners existens handlar ju inte om hur deras kroppar ser ut eller om huruvida biologiskt kön finns eller inte, utan det handlar just om könsidentiteten.

Jag är av uppfattningen att det som hände förra våren var just att vi skruvade i den befintliga lagstiftningen och gjorde en justering där vi närmade oss rekommendationerna från alla tunga MR-organ i världen som har uttalat sig om detta, där man rekommenderar självbestämmande. Vi närmade oss detta, även om det inte är fullt självbestämmande.

Jag tycker inte att det är så bra när ledamöter i Sveriges riksdag beskriver en folkrörelse, som hbtq-rörelsen faktiskt är, som en sorts suspekt lobbyverksamhet som håller på med något slags undercoverpåverkansarbete.

Hbtqi-rörelsen har varit enormt tydlig med vad man tycker i frågan. När ledamoten själv använder förkortningen hbt-plus ingår ju transpersoner där. Menar ledamoten att hela hbtqi- eller hbt-plus-rörelsen har låtit sig luras av några konstiga krafter någonstans, att man inte ser sitt eget bästa, att det är något man inte vet, att man inte respekterar kvinnor, att man inte respekterar lesbiska kvinnor och så vidare?

Det finns ingen som driver något slags tes som går ut på, för att ta en annan vanföreställning som exempel, att lesbiska kvinnor inte skulle ha rätt att säga nej. Om jag inte vill ha sex med en transkvinna behöver jag naturligtvis inte det. Man får inte ha sex med personer som inte vill det.

Detta är det som ofta kommer upp: att det skulle hota lesbiska kvinnor. Det är en märklig vanföreställning.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Anf. 157 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Herr talman! Jo, trans finns. Trans finns eftersom det finns kön att transistera sig från, så att säga. Hade det inte funnits kön hade det inte funnits trans. Det kan vi vara helt överens om.

Frågan är vem som bestämmer vad som står i mitt personnummer, mitt pass eller något sådant. Det som samhället har rätt att bestämma över är om jag är man eller kvinna. Det kan jag inte bestämma själv. Det har funnits en möjlighet att ändra det under livet, och det tycker jag är bra. Men det måste vara reglerat, och det får inte vara självbestämmande. På något sätt försvinner själva begreppet om man äger det själv.

Däremot äger man sin identitet helt själv. Den har inte samhället någonting med att göra. Det har inte någonting med att göra hur människor klär sig eller betar sig, hur man rör sig eller dansar, om man använder smink eller peruk fast man är man eller något sådant. Samhället har ingenting med det att göra.

Alla människor ska få leva i lugn och ro, i fred och utan trakasserier. Man ska bli behandlad likadant som alla människor och ha samma människovärde. Men de frågorna äger man själv. Dem ska inte vi lägga oss i.

Vi hade en diskussion här tidigare om huruvida det var rimligt att samhället lägger sig i dödshjälp eller inte. Det var någon ledamot från Centerpartiet som tyckte att samhället inte borde lägga sig i det. Jag kan tycka att samhället borde lägga sig i det, men det är en annan fråga. Det kan man alltid diskutera.

Vilket kön jag har kan jag inte få bestämma själv, för då försvinner möjligheten att reglera samhället på ett demokratiskt vis. Då försvinner möjligheten att arbeta för jämställdhet och lika rättigheter. Det är det som är problemet med självbestämmande.

Identiteten äger man själv. Har man en transidentitet äger man den själv. Men ska man byta sitt juridiska kön måste det finnas någon form av regelverk för det. Jag tyckte att det vi hade var ganska bra. Det är möjligt att man hade kunnat skruva lite i det; jag vet inte. Men att gå därifrån, som vi har gjort nu, till näst intill ett självbestämmande är helt fel väg att gå.

Jag tror att detta sakta men säkert kommer att rullas tillbaka – kanske inte i dag, men det kommer att ske. Det är nämligen fel.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 29 april.)

§ 9 Civila samhället, trossamfund och folkbildning

*Civila samhället,
trossamfund och
folkbildning*

Kulturutskottets betänkande 2024/25:KrU8

Civila samhället, trossamfund och folkbildning
föredrogs.

Anf. 158 CARL NORDBLOM (M):

Herr talman! Samhället är större än staten. Samhället är större än vår offentliga byråkrati, våra myndigheter och våra skattefinansierade politiska satsningar.

Voluntary cooperation is the basis of a free society – så skrev Milton Friedman i boken *Kapitalism och frihet* 1962. Jag håller med. Vårt civila

samhälle grundar sig på fria individers samverkan med varandra i fria sammanlutningar. Det är A och O i ett demokratiskt och fritt samhälle.

Alla våra föreningar, idrottslag, trossamfund, välgörenhetsorganisationer, spelklubbar, studieförbund, föräldrakooperativ, intresseföreningar med mera bidrar med valfrihet och till ett mer levande samhälle. Ett starkt och levande civilsamhälle är därför mycket viktigt i ett land som Sverige.

Den politiska debatten här i riksdagen har under mandatperioden präglats av ett stort fokus på ökad kontroll och en uppstramning av regelverket kring hur skattebetalarnas pengar som går till vårt civilsamhälle ska hanteras och redovisas. Det har varit bra och nödvändigt. Under lång tid har bidragsgivningen till det svenska civilsamhället och folkbildningen grundat sig på tillit. Det har kanske fungerat en gång i tiden, men tyvärr inte i det samhälle vi i dag lever i.

Detta har inte minst blivit tydligt i Riksrevisionens kritik av bidragsgivningen, där man tydligt signalerar att skattepengar har missbrukats och utnyttjats av bland annat kriminella och extremistiska krafter eller riskerar detsamma. Detta, herr talman, tycker ingen är bra.

Varje morgon går miljontals människor i Sverige till jobbet. De arbetar långa dagar för att sedan komma hem och ta hand om familjen och försöka få ihop vardagspusslet. Alla dessa hårt arbetande skattebetalare ska känna sig trygga med att deras hårt hoparbetade pengar går till rätt saker och rätt ändamål. Det är därför bra och glädjande att regeringen under mandatperioden infört demokrativillkor för att hindra att skattepengar går till föreningar, individer och organisationer vars verksamheter strider mot samhällets grundläggande värderingar.

Herr talman! En viktig del av det svenska civilsamhället är vår folkbildning, inte minst alla folkhögskolor runt om i landet som bidrar med bildning och en möjlighet att förbättra sina studieresultat. Många folkhögskolor är även en viktig utbildningsplats för jobb och kompetensutveckling. Regeringen satsar under mandatperioden 100 miljoner extra per år på just folkhögskolorna för att återuppta en satsning på dessa efter fler tuffa år av ökade kostnader och avslutade pandemistöd.

Herr talman! Även studieförbunden är en viktig del av det svenska civilsamhället. För att återupprätta förtroende och tillit och värna skattebetalarnas pengar som finansierar studieförbunden har regeringen infört skärpta återrapporteringskrav för Folkbildningsrådet, stärkt Folkbildningsrådets roll och gett dem möjlighet att dra tillbaka statsbidrag från mottagare som inte uppfyller villkoren för statsbidragen. Regeringen har även infört att rådet ska kunna begära in ekonomisk redovisning från mottagaren gjord av en auktoriserad revisor.

Att inte minst barn och unga ska ha meningsfulla fritidssysselsättningar är av största vikt för folkhälsan, integrationen, tryggheten och sammanhållningen i samhället.

En välfungerande folkbildning bidrar till att fler människor från alla delar av samhället får möjlighet att påverka sin livssituation och delta i samhällsutvecklingen. Den höjer den allmänna bildningsnivån och ökar även intresset för kulturlivet.

Herr talman! Under mandatperioden har den moderatledda regeringen tagit ansvar för Sverige och Sveriges ekonomi. Man har bekämpat en skyhögt inflation och genomfört historiska satsningar på försvaret, rättsväsendet och Sveriges trygghet.

Man har under denna mandatperiod tvingats att prioritera. Trots tuffa prioriteringar och stora nödvändiga satsningar på andra håll har man fortsatt att prioritera det svenska civilsamhället och folkbildningen. Folkbildningen prioriteras fortfarande med 4 miljarder per år. 800 miljoner per år satsas på fritidskortet för barn och unga. Nästan 1 miljard per år satsas på bibliotek och fysiska böcker.

Under 2023–2025 har man via civilsamhället satsat 300 miljoner mot ofrivillig ensamhet. 150 miljoner per år har gått till satsningar för människor i social utsatthet via civilsamhället och 200 miljoner till att motarbeta psykisk ohälsa, även det via civilsamhällets organisationer.

Herr talman! Listan fortsätter. Jag skulle kunna fortsätta flera minuter till.

Jag kan bara åter konstatera: Trots en global lågkonjunktur, trots krig i Europa och trots kampen mot den organiserade brottsligheten orkar och vill vår moderatledda regering fortsätta att prioritera civilsamhället, föreningslivet, folkbildningen och våra barn och unga.

Anf. 159 AZADEH ROJHAN (S):

Herr talman! Jag kommer att fokusera på civilsamhället, och min partivän Magnus Manhammar kommer senare att tala om folkbildningen.

En kammardebatt om civilsamhället borde inte handla om budgetposter eller bidragsregler. Den bör främst handla om vår syn på samhället, om människors rätt att organisera sig och om civilsamhällets plats i vår demokrati. För oss socialdemokrater är civilsamhället inte en kvarleva från förr, inte heller en symbol att hålla upp, utan det är själva blodomloppet i vår demokrati. Det är där engagemanget växer, där gemenskap formas, där förändring börjar – i föreningar, i studieförbund och i samlingslokaler.

Civilsamhället är inte en lyx vi kan välja att ha, utan det är en nödvändighet för att vår demokrati ska fungera. Ändå tvingas vi nu bevittna hur detta utrymme begränsas, inte bara genom politiska prioriteringar i budgeten utan även genom en alltmer misstänkliggörande ton från makthavare som ser organiserat engagemang som ett hot snarare än en tillgång.

Herr talman! Sverige har byggt sin demokrati underifrån. Det har varit genom folkbildningen, föreningslivet, Kooperationen och kampen för jämlikhet som demokratin har fördjupats och breddats. Och vi har gjort det tillsammans över klassgränser, mellan generationer och över hela landet.

Men sedan regeringsskiftet 2022 har vi sett en motsatt rörelse. Nedskärningar slår hårt mot folkbildningen, och självklara mötesplatser stängs igen. Föreningslivet på landsbygden pressas.

I Giva Sveriges rapport *Staten, kapitalet eller medborgaren – vem finansierar civilsamhället?* kan vi läsa att det inte bara handlar om nedskärningar, utan att det också handlar om en förändrad politisk styrning där själva stödstrukturen för civilsamhället har förskjutits. Det handlar om hur röstbärande organisationer, som fredsrörelsen eller konsumentorganisationer, får mindre stöd eller inget stöd alls. Samtidigt styrs offentliga medel i allt högre grad till verksamheter som främjar gemenskap men inte påverkan.

Rapporten väcker därför viktiga frågor: Vad är civilsamhällets roll i framtiden? Ska den bara vara en sektor som levererar service? Vad händer med föreningslivet som politisk kraft, som röst för dem utan röst?

Herr talman! Vi ser också hur organisationer som granskar makten eller försvarar mänskliga rättigheter misstänkliggörs. Den politiska retoriken har blivit allt hårdare, och i stället för att erkänna civilsamhället som en demokratisk kraft ifrågasätter man dess legitimitet.

I intresseorganisationen Forums rapport *Stämplad som demokrati-extremist* går det att läsa hur civilsamhällesorganisationer i Sverige i dag utsätts för en allt hårdare retorik. Organisationer och enskilda individer inom civilsamhället stämplas som extremister, som samhällshot och till och med som terrorister. Det är inte för att de bryter mot några lagar, utan det är för att de höjer sina röster för jämlikhet, antirasism, klimatfrågor och andra demokratiska värden.

Över 150 ledare från ideella organisationer vittnar i rapporten om hur deras verksamheter har påverkats och om kännbara konsekvenser såsom minskad finansiering, förlorade samarbeten, en ökad känsla av otrygghet och behovet av självcensur.

Herr talman! Civilsamhället möter också allvarliga praktiska hinder i vardagen. Visste ni att 70 procent av våra ungdomsorganisationer i dag har svårt att öppna eller inneha ett bankkonto? Krångliga regler, höga avgifter och långa handläggningstider tvingar unga att lägga ned föreningar innan de ens har hunnit komma igång. Det är faktiskt absurt, och det är dags att vi tillsammans ser över hur dessa hinder kan undanröjas.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill underlätta för det ideella engagemanget, inte försvåra det. I dialog med det civila samhället vill vi se över hur vi kan utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemang och vilja att påverka. Vi vill stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald av verksamheter. Vi ser ett stort behov av att fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Vi anser att det behövs riktlinjer för hur myndigheter ska hantera denna sektor med respekt för dess särart. På senare år har det skett en glidning där ett antal myndigheter har hävdat att samma regler som gäller för privat näringsverksamhet också ska gälla för ideell föreningsverksamhet. Ibland har frågan kommit upp för att ett företag har drivit ett rättsfall, och ibland har myndigheterna agerat på eget initiativ, ofta med hänvisning till EU-direktiv.

Utvecklingen förändrar förutsättningarna för ideell föreningsverksamhet och tvingar föreningarna att anpassa sig till lagstiftning som är skriven för vinstsyftande aktörer på en marknad, alltså för aktörer som agerar utifrån en helt annan logik. Den här glidningen har skett i strid med en bred politisk enighet om att värna det civila samhällets särart. Vi behöver sätta ett stopp för detta.

Herr talman! Runt om i vårt land finns en imponerande mängd allmänna samlingslokaler som drivs av föreningslivet. Många har sitt ursprung i de svenska folkrörelserna. De föreningsdrivna samlingslokalerna har en avgörande roll för vårt civilsamhälles förutsättningar att verka, inte minst på landsbygden och i glesbygd där samlingslokalerna på många platser är nävet för bygden. De fungerar som mötesplatser för föreningslivet, och de är på många platser arenan för att konst och kultur ska finnas tillgänglig i hela landet. Det var därför vi socialdemokrater föreslog en ökning med

50 miljoner kronor till samlingslokaler – just för att värna möjligheten och existensen av allmänna samlingslokaler runt om i vårt land.

Herr talman! När demokratin utmanas i Europa och i världen måste vi stärka dess fundament här hemma. Då måste vi försvara våra samlingslokaler, våra studieförbund, vår folkbildning och våra ideella rörelser. Då måste vi förstå att föreningsfrihet, yttrandefrihet och organisationsfrihet inte är symboler utan byggstenar i varje levande demokratiskt samhälle. Därför väljer vi socialdemokrater att värna civilsamhällets frihet, dess mångfald och dess kraft. Vi vill rusta det för framtiden – inte pressa det till tystnad.

Vi vill ha en ideologisk debatt om hur vi ser på samhället, om människors rätt till organisering, om makt och motmakt. Vi står upp för civilsamhället – inte för att vi måste, utan för att vi vet att vi utan det förlorar vår demokratiska ryggrad och den framtid vi alla har rätt att forma tillsammans.

Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation 6.
(Applåder)

Anf. 160 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr talman! Vi lever i ett starkt och väl organiserat samhälle där den ”starka staten” har gett enskilda personer en stor frihet att utveckla sina egna liv utifrån egna tankar och idéer. Så ser det inte ut i de flesta länder. Tvärtom! I större delen av världen är staten inte vare sig väl utvecklad eller en trovärdig partner, vilket gör att den enskilde litar mer till familjen och släkten för att utveckla ett gott liv.

För många av oss som lever i Sverige är detta något främmande eftersom vi har vant oss vid en stat som tar hand om oss från vaggan till graven. Frågan är dock om den starka staten verkligen ger oss den frihet som vi behöver. Psykisk ohälsa och ensamhet breder ut sig. Många känner att de saknar en djupare mening i livet, och en del är så bekymrade att de är rädda för att gå ut på kvällen eller samtala med en granne. Staten verkar inte lösa alla våra problem.

Herr talman! I vår välorganiserade vardag tror jag att vi behöver fundera över vad som är statens naturliga uppgifter och vad vi alla, var och en tillsammans, har ansvar för. Staten kan organisera offentlig trygghet samt välfärd, men det är i familjen och släkten, i de naturliga gemenskaperna i civilsamhället i form av idrotts- och kulturföreningar samt i kyrkor och samfund som närvarmen frodas. Det är där vi lär känna varandra på ett djupare sätt. Det är i dessa gemenskaper vi kan se att livet är mer än bara arbete och att betala skatt.

När vi i dag debatterar civilsamhället, trossamfund och folkbildning vill jag som kristdemokrat vara tydlig med att vi anser att det är i dessa gemenskaper som det goda samhället har störst förutsättningar att utvecklas. Det är bland annat därför vi arbetar för att biståndet ska ligga på en högre nivå än i dag men förmedlas via olika delar av civilsamhället, vilket minskar risken för korruption.

Det är också därför vi anser att folkhögskolorna borde ha ett större budgetanslag, då de har visat att de är duktiga på att få personer som står långt från arbetsmarknaden att komma i jobb. Det är även utifrån detta perspektiv som vi har kämpat för att få till ett fritidskort som gör att barn

Prot. 2024/25:104
24 april

*Civila samhället,
trossamfund och
folkbildning*

och unga i utsatta områden får lättare att engagera sig i idrotts- och kultur-föreningar.

Herr talman! Förutom att civilsamhället, trossamfunden och folkbildningen ger den enskilde en möjlighet att utvecklas som person är det i dessa gemenskaper som den moderna svenska demokratin har växt fram. När Fredrik Olaus Nilsson år 1848 anordnade det första baptistdopet i Halland lades grunden till den första svenska baptistförsamlingen, och det var i denna kyrkorörelse som man för första gången hade lika rösträtt för män och kvinnor.

Baptisterna blev en förebild för flera fria samfund som växte fram under 1800-talet. Utifrån dessa samfund utvecklades frisinnet, som kämpade för religionsfrihet och allmän och lika rösträtt. Vartefter frikyrkorna och bönehusen växte fram började även nykterhetsrörelserna att växa, och då det ofta fanns en personunion mellan dessa rörelser tog de med sig de demokratiska traditioner som växte fram i frikyrkan. I slutet av 1800-talet, när arbetarrörelsen växte fram, var även den en del av den nya demokratiska traditionen.

På så sätt förenades frikyrkor, frisinne, nykterhetsrörelse, fackföreningar och arbetarpartier i en kamp för religionsfrihet, åsiktsfrihet, yttrandefrihet, mötesfrihet och föreningsfrihet, och än i dag är det inom civilsamhället som dessa friheter bäst utvecklas och bevaras.

Herr talman! Vi kan alltid tvista om hur mycket resurser som ska fördelas från stat, regioner och kommuner till olika delar av civilsamhället, men vi kan inte förneka civilsamhällets, trossamfundens och folkbildningens betydelse för den svenska demokratin och framväxten av den svenska välfärdsmodell där alla bidrar utifrån sin förmåga och där vi försöker ge till den enskilde utifrån dennes behov.

Herr talman! Även om jag som kristdemokrat sjunger civilsamhällets lov tvingas jag tyvärr konstatera att det också finns problem. Vi har sett hur enskilda grupper utnyttjar regler för egen vinnings skull. Vi ser även hur en del fastnar i smala grupperingar där man inte träffar andra. Till vissa delar kan det senare vara förståeligt, särskilt om man kommer ny till ett land. Men även om det finns förklaringar till att en situation uppstår är det viktigt att vi värnar regelverket avseende demokratimål och hur samhället fördelar sina resurser.

Det är därför positivt att exempelvis studieförbunden har sett över sina regler och att de arbetar aktivt med att motverka felaktig användning av pengar. Det är också bra att det offentliga i form av kommuner, regioner och stat har sett över sina regelverk. Genom att skapa bra och väl fungerande regler avseende offentligt ekonomiskt stöd värnar vi dem som använder sig av detta stöd, vilket möjliggör ett fortsatt offentligt stöd även i framtiden.

Herr talman! Vi ser att samhällsklimatet har hårdnat. Konflikter i Mellanöstern spiller över till våra gator och torg. Antisemitism och hatiska utfall mot judar som bor i Sverige har fått som konsekvens att staten har varit tvungen att se över stödet till trossamfund och då framför allt till judiska synagogor, förskolor och skolor. Vi får aldrig acceptera att antisemitismen kommer tillbaka och förpestar vårt samhälle.

Herr talman! Vi ser också hur andra religiösa grupper – kristna och muslimer – utsätts för övergrepp. Även om dessa övergrepp inte är likställda med det som judar utsätts för är inte heller de acceptabla.

Avseende hot och våld är det staten som har det absoluta ansvaret i och med att staten äger våldsmonopolet. Det är ett ansvar som staten måste och ska ta. Men jag tror att civilsamhället, trossamfundet och folkbildningen kan vara med och dämpa den polarisering som finns i samhället. Det samlade civilsamhället har varit med och byggt upp vårt demokratiska samhälle, och jag tror att det har en viktig uppgift att bevara vårt samhälle även i denna tid, som tyvärr präglas av polarisering.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på alla motioner och bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 161 JONAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! I dag debatteras kulturutskottets betänkande om det civila samhället, trossamfund och folkbildning. Jag tänker redogöra för Sverigedemokraternas hållning när det gäller hur de här frågorna har behandlats i betänkandet.

Inledningsvis vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 7 i betänkandet.

Det civila samhället är enormt viktigt för Sverige som land och för enskilda svenskar. Det ger mening för många. Det ger gemenskap, bildning, kultur, fysisk aktivitet och mycket mer. Allt det vet vi.

För Sverigedemokraterna är det viktigt att politiken skapar bra förutsättningar för civilsamhället att frodas och vara fritt. Det är viktigt att civilsamhällets oberoende värnas. Av det följer att det samtidigt är viktigt att civilsamhället inte blir så pass beroende av staten att det går mot att bli en förlängd arm till det offentliga Sverige.

En sådan negativ utveckling såg vi enligt min uppfattning under de tidigare rödgröna regeringarna. Då ställde politiken till med invandringskaos och andra problem, och sedan försökte man rikta in civilsamhället på att städa upp och fixa de problem man själv hade ställt till med genom beslut i den här kammaren och i andra församlingar runt om i vårt land.

Herr talman! Innan Sverigedemokraterna och regeringspartierna tog över rodret i Sverige var politiken för civilsamhället gravt misskött av de rödgröna regeringarna. Till vilken grad det berodde på inkompetens, nonchalans eller båda delar kan förstås diskuteras. Klart står i varje fall att en massa problem uppstod som präglar politikområdet än och att de uppstod på grund av den politiska handlingsförlamning som då rådde.

Hittills under den här mandatperioden har civilsamhällespolitiken kretsat mycket kring att Sverigedemokraterna och regeringspartierna har fått rensa upp i det trask som de rödgröna lämnade efter sig. Jag har flera gånger tidigare pratat om det i kammaren.

Bland annat har vi redan genomdrivit skärpta riktlinjer till Folkbildningsrådet, tilläggsdirektiv till Folkbildningsutredningen samt en uppdelning av folkbildningens budgetanslag i en del för studieförbunden och en del för folkhögskolorna. Vi har även skärpt demokrativillkoren vid statsbidrag till civilsamhället.

Utöver de saker vi har gjort och gör med regeringen när det kommer till frågor om det civila samhället driver Sverigedemokraterna på för ytterligare förändringar som kommer att skapa ordning och reda. Ett förslag som behandlas i det här betänkandet återfinns i reservation 7, som jag yrkade bifall till i början av anförandet. Vi vill införa en central databas som

visar alla offentliga bidrag till civilsamhället och vilka organisationer som tar del av dem.

Det här vill vi göra för att det ska bli lättare för såväl statliga som lokala aktörer att få en bra överblick över vilka bidragsflöden som finns, liksom för att hjälpa myndigheterna att samverka för att stoppa fusk och felaktigheter. Egentligen tycker jag att det är helt galet att vi inte redan har en sådan databas på plats, måste jag säga.

I sin granskning av den statliga bidragsgivningen till civilsamhället från 2023 föreslog Riksrevisionen att en sådan typ av databas skulle inrättas. Det förslaget omfattade dock bara statsbidrag. Sverigedemokraterna går alltså längre i den delen då vi vill se att även den kommunala och regionala nivån omfattas.

Ett annat förslag av liknande karaktär från Sverigedemokraterna, som också finns med i betänkandet, är att införa ett nationellt företrädarregister som innehåller uppgifter om företrädarna för de civilsamhällesorganisationer som mottar offentliga bidrag. Att införa ett sådant register skulle hjälpa våra myndigheter att få bättre överblick och kontroll – det skulle bli svårare för personer i civilsamhällesorganisationer att använda bidrag felaktigt. Registret skulle också kunna användas för att se om företrädare varit inblandade i exempelvis ekonomisk brottslighet. Exakt hur ett sådant här register ska se ut behöver vi förstås utreda.

Gällande såväl våra förslag om en central databas för offentliga bidrag som förslaget om ett företrädarregister hänvisas i betänkandet till att förslaget som dessa bereds av regeringen. Det är viktigt att regeringen skyndsamt får dessa verktyg på plats. Med hjälp av dem kommer vi att ha ännu starkare möjligheter att slå tillbaka mot kriminella och andra mörka krafter som vill tillskansa sig skattebetalarnas pengar genom föreningslivet.

Herr talman! Förra året beslutade riksdagen om att införa demokrativillkor vid statsbidrag till civilsamhället, i linje med den proposition som Sverigedemokraterna och regeringen hade förhandlat fram. Det var ett viktigt steg framåt för att förhindra att skattebetalarnas pengar hamnar i fickorna på islamister, kriminella element och andra som ska hållas borta.

De nya reglerna började gälla vid årsskiftet. Det är alltså inte så länge sedan, men det är viktigt att vi följer upp konsekvenserna av de nya demokrativillkor som nu finns på plats.

Sverigedemokraterna har därför ett förslag i betänkandet som går ut på att ge en myndighet, exempelvis Statskontoret, i uppdrag att återkommande utvärdera konsekvenserna av de nya demokrativillkorens införande. Konsekvenserna behöver bli tydligt klarlagda över tid. Det handlar om förtroendet för det svenska civilsamhället och naturligtvis, för den delen, för politiken, som har varit med och genomdrivit dessa villkor. Det är viktigt att demokrativillkoren träffar rätt och att de blir skarpa nog när det gäller att hålla odemokratiska aktörer borta från statsbidrag till civilsamhället. Sverigedemokraterna är redo att agera för ytterligare skärpningar om det skulle visa sig behövas.

Herr talman! Folkbildningsväsendet är en del av det civila samhället som har fått särskilt mycket uppmärksamhet på senare år, i den här kam-maren och i samhällsdebatten i övrigt. Efter de nödvändiga reformerna och den uppstädning som Sverigedemokraterna och regeringen tillsammans har gjort på området under mandatperioden har tonläget från Socialdemo-kraterna och de övriga rödgröna partierna nått absurda nivåer, inte minst

när det gäller det minskade anslaget till studieförbunden i statsbudgeten. Man har pekat på att krisberedskapen skulle vara hotad i Sverige och drar paralleller till att Ukraina skulle stå emot Ryssland så pass bra som man gör tack vare folkbildning och studieförbund i stil med dem vi har i Sverige.

Är det inte den typen av överdrifter man kommer dragandes med är det i stället att landsbygden nu kommer att närmast ödeläggas när studieförbunden inte längre får fullt lika många miljarder i statsbidrag att bedriva sin verksamhet med. Även den svenska musikbranschen skulle, har vi fått höra, vara allvarligt hotad med tanke på att studieförbunden prioriterar bort replokaler i det rådande läget.

Socialdemokraternas och övriga rödgröna partiers absurda tonläge i frågan gör att studieförbunden och folkbildningen missgynnas – det blir ett slags björmtjänst, om man så vill. Det är uppenbart att en hel del av det man säger är överdrivet och skymmer en mer seriös debatt om dessa frågor, som jag tycker att de förtjänar.

Att vettig folkbildningsverksamhet får bra villkor är bra, men det finns naturligtvis stora möjligheter för studieförbunden att prioritera framåt med de budgetanslag som kvarstår. Väljer studieförbunden bort dagens lunchdiscon i utsatta områden, kurser i hundparkour, speciella trumkurser för icke-binära och andra tveksamma kurser som man i dag sysslar med kommer mer pengar att finnas över till det som är allra viktigast, till exempel replokaler, som vi har fått höra mycket om.

Herr talman! Sverigedemokraterna fortsätter att arbeta för ordning och reda i civilsamhällespolitiken. Vi har kommit en bra bit på väg, men än är vi inte nöjda.

Anf. 162 VASILIKI TSOUPAKI (V):

Herr talman! Dagens betänkande berör stora områden som Vänsterpartiet håller högt: folkbildningen, trossamfundens villkor och mer övergripande civilsamhällesfrågor. Vi har inga motioner på området i år men en väl utvecklad politik och stora förstärkningar i vår skuggbudget. Det svenska civilsamhällets organisationer är väldigt viktiga byggstenar i vår demokrati och behöver goda villkor för att verka.

Tyvärr verkar den konsensus som funnits kring behovet av ett starkt civilsamhälle ha försvunnit. I stället för att känna att de ses som en tillgång för samhället känner många som engagerar sig att politiska företrädare i kommuner och regioner och på nationell nivå behandlar dem med missräksamhet och ibland till och med ser dem som hot mot demokratin.

Företrädare för regeringsunderlaget vill begränsa yttrandefrihet och möjlighet till organisering, bland annat för personer som arbetar statligt, när man inte skiljer mellan människors privatliv och deras yrkesutövande. Vi såg det till exempel när Carl-Oskar Bohlin ifrågasatte en enskild anställds engagemang i klimatfrågor.

Nu diskuteras också vandelsregler som kan begränsa yttrandefriheten för den som har tillfälligt uppehållstillstånd. Det skrämde mig tyvärr mycket när jag hörde att ministern Jakob Forssmed i radio uttryckte att han inte såg några problem med att våra grundläggande fri- och rättigheter skulle kunna skilja sig åt beroende på om vi är svenska medborgare eller inte. Detta går helt på tvärs mot våra grundlagar och internationella över-

enskommelser. När man tar så lätt på grundläggande demokratiska principer känner jag att vi är illa ute.

Herr talman! Vi ser också att både brist på uppräknings av ekonomiska stöd och lagar och regelverk sätter käppar i hjulet för civilsamhället i dag. Vänsterpartiet vill att myndigheter och förtroendevalda får ökad kunskap om civilsamhällets funktion och vikt och att fler beslut belyses utifrån vilka effekterna blir för olika typer av organisationer.

Ideellt arbete bidrar med stora och viktiga insatser som vi som samhälle inte har råd att mista. Ändå har många organisationer svårt att ens kunna öppna ett bankkonto, hyra en lokal eller samarbeta internt genom att till exempel betala för stödtjänster. För personer med funktionsnedsättning utgör regelverk för färdtjänst, ledsagning och Försäkringskassans bedömningar hinder för att på olika sätt bli en del av föreningslivet. Detta måste åtgärdas skyndsamt.

Till dessa väldigt handfasta problem kommer frågan om hat och hot mot den som engagerar sig i politiska frågor. Särskilt svårt är det i dag för barn- och ungdomsorganisationernas företrädare, rasifierade personer och hbtqi-personer.

Herr talman! När det gäller folkbildningsområdet är det viktigt att den självförvaltningsmodell vi har i dag bevaras och att det även fortsatt råder armlängds avstånd mellan folkbildningen och politiken. Det har varit ett återkommande tema denna mandatperiod att företrädare för regeringspartierna har förlöjligat och ifrågasatt innehåll i och nytta med kurser inom såväl högskola som folkhögskola och studieförbund. Vi fick höra exempel härifrån talarstolen alldeles nyss. Alternativet till dagens fria folkbildning är kanske ministergodkända kurskataloger.

För oss i Vänsterpartiet är det centralt att det fortsatt är fritt och frivilligt som är ledorden och att politiker inte ska styra innehållet i kursutbudet inom folkbildningen.

Det finns också anledning att rikta stark kritik mot regeringens stora neddragningar på området. Folkhögskolorna borde ha fått behålla den förstärkning som tillkom under pandemin, för behovet av utbildningsplatser är alltför stort. Nu ser vi att väldigt många unga skulle behöva en plats när de inte klarat av gymnasiet och arbetslösheten är väldigt hög. Även om det inte primärt är folkhögskolorna som ska lösa dessa problem kan de spela en viktig roll med såväl allmän som särskild kurs och yrkesutbildningar.

Vi ser att det också behövs en rejäl höjning av ersättningen per deltagare, för den har släpat efter under väldigt många år. Detta kan till exempel försvåra rekryteringen av lärare, lyfter man från folkhögskolornas sida. Det ger också sämre möjligheter till extra hjälp för de många deltagare som har stora stödbehov.

Herr talman! Jag vill också beröra de nedskärningar som har skett inom studieförbundens verksamhet. Det är väldigt olyckligt. Det är många musikhus och replokaler som har tvingats stänga. Det är många studiecirklar som inte blir av och samarbeten med andra organisationer som ställs in. Detta drabbar människor runt om i hela landet som vill lära tillsammans med andra. Men effekterna är mest kännbara på mindre orter och i glesbygd, där mötesplatserna, kulturutbudet och hela föreningslivet är beroende av just studieförbunden.

I en debatt vi hade här för ungefär två veckor sedan fick vi från Moderaternas kulturpolitiska talesperson Kristina Axén Olin höra att hon var besviken på att deras neddragningar på studieförbunden hade fått dessa effekter. Kanske hade man i regeringspartierna fått en felaktig uppfattning om att det förekom en massa luft i systemet och att pengarna låg oanvända på hög. Jag vet inte vilka förväntningar man hade när man skar ned så mycket. Men min förhoppning är att man nu tänker om när man ser hur det drabbar verksamheter runt om i landet. Jag hoppas att man tänker om inför höstbudgeten och stärker studieförbunden igen.

Herr talman! Trossamfundens villkor ska jag också beröra. De förändrades ju helt nyligen i och med de nya demokrativillkoren. Vi stod bakom den förändringen, men vi är lite oroliga för att regelverket kommer att leda till att man försvårar till exempel religiös idédebatt och att enskilda personers agerande ska få stor påverkan på hela organisationer. Vi följer frågan väldigt noga och hoppas att oron är obefogad.

Jag vill också ta upp den flytt av Myndigheten för stöd till trossamfund som är planerad. Det är också en utmaning som vi hoppas inte ska ta för mycket kraft från det viktiga arbete som myndigheten bedriver i dag.

Jag har stor respekt för att religiös tro är viktigt för väldigt många människor i vårt land. Jag ser det viktiga jobb många trossamfund gör i vårt samhälle när det gäller att erbjuda stöd till människor i kris, människor som lever i ensamhet och människor som är nya i vårt land. Det är människor som behöver ett sammanhang, en mötesplats och vägledning i livet. Många religiösa mötesplatser är också viktiga kulturella arenor där man får uttrycka sig och uppleva sång och musik.

Som beslutsfattare måste vi därför hitta en balans – vi ska ha regelverk som stöttar detta viktiga arbete samtidigt som vi är uppmärksamma på att inte religiösa påbud eller odemokratiska värderingar och arbetssätt tillåts begränsa människors frihet och välmående.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis berätta för dem som lyssnar på debatten att vi är på väg i en farlig riktning när det gäller grundläggande demokratiska principer i vårt land. Det sker inte på samma sätt som vi ser i USA, och det blir inte lika stora rubriker. Det är kanske för att Trumps omvandling av USA kan liknas vid en actionfilm där allting går väldigt snabbt. Men förändringarna i vårt land är mer att likna vid slow-tv som älgvandringen.

Alltsedan den här regeringen tillträdde med hjälp av Sverigedemokraterna har lagförslag och ekonomiska förslag som försvagar rättssäkerheten och våra individuella fri- och rättigheter lagts fram. Det har skett med argument om att motverka fusk och extremism, att bekämpa kriminalitet, att stärka vår motståndskraft mot främmande makt och att göra oss mer attraktiva för Natomedlemskap. Men det har också skett med rasistiska förtecken.

Sverigedemokraterna har länge jobbat på att koppla ihop alla samhällsproblem med människor med utländsk bakgrund, och det har tyvärr slagit rot hos många politiker i den här kammaren. Det har gått så långt att man nu är beredd att kasta principer vi varit överens om i decennier över bord. Det är principer om alla människors lika värde och vad som bygger en stark demokrati.

Demokratin kan inte försvaras genom fler inskränkningar utan bara genom att stärka de rättigheter som generationer före oss har kämpat för.

Demokratins hjärta slår i skyddet av individuella rättigheter och i att vi tillåts uttrycka våra åsikter utan rädsla för repressalier.

Vi får inte låta oss luras av populistiska argument om säkerhet. Säkerhet utan frihet är inte säkerhet – det är förtryck.

Anf. 163 ANNE-LI SJÖLUND (C):

Herr talman! Det fria, oberoende civilsamhället – alltså våra föreningar, studiecirklar, trossamfund och frivilliga – är en grundsten i vår demokrati. För mig som har vuxit upp med byalag, idrottsföreningar och studiecirklar är det självklart vad civilsamhället betyder. Det är där vi lär oss att samarbeta, ta ansvar och lyssna på varandra. Det är där vi är människor tillsammans.

Jag har själv arbetat på ett studieförbund. Jag har sett vad som händer när människor möts. Jag har sett hur en studiecirkel blir mer än bara lärande. Det blir en plats där människor möts. De speglar sig i varandra, skrattar, lär och läker. Någon kanske går från att bara titta in till att bli cirkelledare, föreningsaktiv eller eldsjäl.

Det är där det händer – inte i föreläsningssalar eller i förordningar utan i mötet, i samtalet, i den lilla cirkeln där en person får växa. Det är så tillit byggs, och tilliten är limmet i vår demokrati.

Men världen har förändrats. Vi pratar mer om beredskap, totalförsvar och hotbilder. Här kommer såklart civilsamhället in. Idrotten, folkbildningen, kulturen och alla ideella krafter är också beredskap. Det räcker inte bara med fler soldater eller bättre vägar. Vi måste också bygga samhällen som håller, där människor mår bra, där vi känner våra grannar och där vi ställer upp för varandra.

Idrotts- och friluftslivsrörelsen, föreningslivet och folkbildningen är vår mjuka beredskap. Det är där vi bygger styrka, sammanhållning och framtidstro. När föreningar försvinner, när studieförbunden drar ned och när bygdegårdarna tystnar förlorar vi mycket mer än vad vi anar. Vi måste stärka våra organisationer och inte låta dem utarmas.

Vi ser redan hur kultur, studieförbund, idrott och bygdegårdar drabbas av nedskärningar. Det var inte staten som löste mathjälpen under pandemin – det var föreningarna, kyrkorna och grannskapen. Detta oroar mig när jag ser hur villkoren nu förändras. Nedskärningar i stödet till studieförbunden är ett dråpslag mot tusentals verksamheter, från små orter i inlandet till förorter i storstäderna. Redan nu tvingas cirklar ställas in. Personal sägs upp, replokaler stängs och dörrar låses.

Man slår undan benen för dem som mest behöver civilsamhället i en tid då vi behöver mer gemenskap, inte mindre. Det är både kortsiktigt och sorgligt.

En tredjedel av alla replokaler i Sverige riskerar att försvinna. Det handlar om cirka 20 000 unga människor som kanske inte längre har någonstans att spela, öva eller hitta sin röst. Det är band som splittras och röster som tystnar. Som Per Gessle sa: I replokalen träffade jag Marie Fredriksson. Utan replokal hade det inte funnits något Gyllene tider och inget Roxette.

För Centerpartiet är det självklart att värna denna kraft. Vi vill se långsiktiga villkor för föreningslivet. Vi vill se stabila och transparenta stöd och ett regelverk som utgår från tillit, inte misstro.

Det är rätt att ställa krav. Självklart ska inga offentliga medel gå till organisationer som bryter mot grundläggande fri- och rättigheter. Men vi får inte skapa så mycket kontroll att vi hindrar det goda engagemanget.

Herr talman! Det är ofta i civilsamhället som människor hittar sin plats. Vi vet att över 600 000 personer engagerar sig ideellt varje vecka bara inom idrotten. Vi vet att barn som deltar i föreningslivet mår bättre, både fysiskt och psykiskt.

Vi vet också att föreningar, studieförbund och eldsjälar gör skillnad varje dag. Det är där man första gången vågar prata inför en grupp. Det är där en ung ledare växer i sin roll. Där får en nyanländ språkträning och ett nätverk. Äldre får gemenskap, och barn får framtidstro.

Centerpartiet vill återställa stödet till studieförbunden, skydda Folkbildningsrådets oberoende och göra det enklare att driva föreningar i hela landet.

Vi vill investera i samlingslokaler och kulturplatser, inte minst på landsbygden.

Ett starkt civilsamhälle är inte ett särintresse. Det är en del av vårt demokratiska fundament. Det är ett samhällsnät och en beredskapsstruktur.

Fru ålderspresident! Jag vet hur mycket som krävs och hur mycket som bärs av ideella krafter, av människor som inte kräver rampljus utan som bara gör. Låt oss inte möta det engagemanget med byråkrati, neddragningar och misstro. Låt oss möta det med förtroende, stöd och samverkan.

Vi måste slå vakt om den fria akademien, om folkbildningen och om kulturens möjligheter att gestalta det som händer i vår tid. Utan detta står vi nämligen svagare, både som individer och som samhälle. Det är där – i det ideella, i föreningslivet och i folkbildningen – som samhället formas, och det är där som framtidens styrka byggs.

Med det vill jag yrka bifall till reservation nummer 2.

Anf. 164 MALIN DANIELSSON (L):

Fru ålderspresident! I kväll skulle jag egentligen ha varit på ett seminarium och diskuterat framtidens folkbildning. Men jag har turen att få stå här och prata folkbildning i stället. De tidigare debatterna var lite mer engagerande än vad jag hade räknat med.

Låt oss prata lite folkbildning. Folkbildningens rötter sträcker sig hela vägen tillbaka till 1800-talets slut, en tid då demokratin ännu var i sin linda och då stora delar av befolkningen inte hade tillgång till bildning. Studieförbund och folkhögskolor blev då portar till kunskap men också till självförtroende, reflektion och samhällsengagemang. Det handlade inte bara om att lära sig läsa, lära sig skriva eller förstå sin samtid. Det handlade också om att förstå sig själv och sin plats i världen och om att få egenmakt.

Det är det här som gör folkbildningen så unik. Den fångar upp det bildningsbehov som människor har. Och det kombineras med den särskilda pedagogik som vuxit fram inom studieförbund och folkhögskolor, som bygger på människans egen vilja att lära. Det är en fri bildning där lärandet sker i dialog, i gemenskap och i ömsesidig respekt. Det är en bildning som stärker både individen och demokratin. Folkbildningen är inte toppstyrd. Den är inte vinstdriven. Den är människodrivna. Det är just därför den är så kraftfull.

Fru ålderspresident! Även i dag fyller folkbildningen samma funktion, trots att vi sedan länge har en väl utbyggd skola. Det behövs fler vägar när

den traditionella skolan av olika anledningar inte fungerar för en individ. Här finns folkhögskolorna, som fångar upp och ger en andra chans. Vi har en fantastisk tillgång till högre utbildning, men vår lust att lära slutar inte när examen är klar. Den fortsätter för de allra flesta av oss resten av livet, oavsett om det handlar om att lära sig att hantera ny teknik eller om det handlar om att tillsammans utveckla beredskapen i tider av oro.

En av folkbildningens och civilsamhällets största krafter är förmågan att snabbt ställa om och möta behov som uppstår vid förändringar. Det har vi sett genom åren.

När industrier har lagts ned och större varsel har skett har folkhögskolor snabbt erbjudit omställningskurser.

Sverige har i flera omgångar tagit emot nyanlända – nu senast flyktingar från Ukraina. Då har studieförbunden startat språkkaféer och undervisning i samhällsorientering och svenska långt innan man har haft tillgång till kommunala verksamheter som sfi.

När man lokalt har svårt att rekrytera personal till vård och omsorg börjar folkhögskolor utbilda för att möta det akuta behovet av personal.

När man inte längre kan parkera bilen eller betala en räkning utan en app i telefonen är det folkbildningen som är där med cirklar, där man tillsammans kan lära sig att hantera den nya tekniken.

Nu, när vi är i orostider, kan man genom studieförbundens försorg förbereda sig för kriser och bygga nätverk med andra för att öka beredskapen både på individnivå och på samhällsnivå.

Fru ålderspresident! En kraft är att vara snabbfotad när det gäller att möta nya behov. En annan kraft inom folkbildningen handlar om att ge dem vars röst i samhället inte är så stark en starkare röst.

Inom studieförbunden arrangeras studiecirklar som riktar sig till personer med intellektuella funktionsnedsättningar och som syftar till att ge lättförståelig information om valet för att stärka fler personer att nyttja sin rösträtt. Det funkar. Över 80 procent av dem som deltog i den här typen av studiecirklar inför valet 2018 gick och röstade. Det är en stor framgång, för det här är en grupp som normalt sett har det lägsta valdeltagandet i Sverige.

Inom studieförbunden finns också exempelvis teatergrupper för personer med intellektuell funktionsnedsättning. När jag besökte en sådan för ett tag sedan berättade en av deltagarna att detta verkligen var veckans höjdpunkt och vilken tragedi det hade varit under pandemin när man inte fick ses en gång i veckan och spela teater ihop. Hon berättade också att hon genom teatergruppen faktiskt hade fått vänner. Det var väldigt viktigt för henne eftersom hon tidigare hade levt väldigt isolerat.

Nästan var fjärde person i Sverige i dag besväras just av ofrivillig ensamhet. Det måste finnas många vägar för att bryta sin isolering, hitta vänner och skapa nya nätverk. Folkbildningen är en sådan viktig väg. I folkhögskolan berättar många elever berörande historier om hur livsfarlig – bokstavligen – avsaknad av livslust vänts till framtidstro och sammanhang. Och studieförbunden skapar mötesplatser för människor genom hundratusentals studiecirklar, kulturprogram och andra arrangemang – varje dag, överallt i vårt avlånga land.

Fru ålderspresident! Jag inledde med att prata om folkbildningens rötter. Låt mig avsluta med några ord om folkbildningens framtid. Jag ser med stor tillförsikt på den utveckling som har skett inom Folkbildnings-

rådet, där man nu lägger fokus på att gå från kvantitet till kvalitet när man fördelar pengar till folkbildningen. Jag tror att det är mycket klokt, precis som det fokus man har på transparens och på att säkerställa att medlen går till verksamheter som upprätthåller demokrativillkoren. Jag tror att det lägger en bra grund för utvecklingen av framtidens folkbildning.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Prot. 2024/25:104
24 april

*Civila samhället,
trossamfund och
folkbildning*

Anf. 165 JACOB RISBERG (MP):

Fru ålderspresident! Det är sent i debatten. Vi har hört om det civila samhället, föreningslivet, de ideella och idéburna organisationerna, idrottsklubbarna och folkrörelserna men också om trossamfunden – vilken kraft i samhället de erbjuder och åstadkommer. Att samlas, göra saker tillsammans, mötas och organisera sig är en grundsten i det svenska, fria samhället. Det får människor att växa och ta ansvar. Det utvecklar både demokratin och våra lokalsamhällen.

Människor från olika samhällsskikt och med olika bakgrunder, förutsättningar, intressen och kulturer får genom organisationer och föreningar möjlighet att mötas och interagera. Det främjar social sammanhållning och mångfald. Det är en kraft att räkna med i bekämpandet av de avarter och kanske misslyckanden i samhället som vi ser i form av rasism, kriminalitet, diskriminering, utanförskap och ensamhet. Genom civilsamhällets organisationer kan vi säkerställa ett långsiktigt arbete för inkludering och för att upprätthålla kultur och språk inom olika etniska grupper.

Det är ett kitt som håller ihop samhället, som skapar mening och tillit och som inte minst främjar folkhälsan.

Över 6 miljoner människor, spridda över hela landet, engagerar sig på ett eller annat sätt. För Miljöpartiet är det naturligtvis prioriterat att stötta den här kraften. I vår budgetmotion har vi anslagit mer än 1 miljard till ett civilsamhälleslyft. Det är breda, permanenta, satsningar för att ge föreningslivet bättre förutsättningar att bedriva långsiktig verksamhet.

Projektstöd behöver ersättas med fleråriga verksamhetsbidrag. Med satsningen stöttar vi infrastrukturen med lokaler och möjligheten att anställa ledare, administratörer och annan personal. Byråkratin behöver förenklas och regelkrånglet minskas. Det ska inte vara helt omöjligt att skaffa ett bankkonto, till exempel.

Fru ålderspresident! Den här debatten har också handlat om hur civilsamhället inte bara bygger upp utan också bryter ned samhället, hur föreningar, organisationer och studieförbund används för att fuska till sig bidrag, odla antidemokratiska värderingar och sprida extrema åsikter.

Det är för Miljöpartiet helt fundamentalt att motverka fusk, fel, brottslighet och alla former av antidemokratiska tendenser. Inte en krona ska gå till den som vill undergräva det som vi har byggt tillsammans.

I regering var vi med och initierade de nya demokratireglerna som infördes vid årsskiftet. Den processen behöver fortsätta så att de kan omfatta all statlig stödgivning, inklusive till folkbildningen. Vi behöver ordentlig uppföljning och tydlighet i regelverken men också en utvärdering av de nya demokrativillkoren så att vi ser att implementeringen faller ut på det sätt vi vill.

Debatten om civilsamhället, folkbildningen och föreningslivet har dock, inte minst i den här kammaren, haft en tendens att kantra och tippa över till att nästan uteslutande handla om brottslighet, illvillighet, miss-

tänkliggörande och ökad kontroll snarare än om allt det positiva som följer av att vi organiserar oss tillsammans.

Den debatten tycks dessvärre ha spillt över på Tidöregeringens budgetar. Vi ser ett kulturliv som går på knäna med sänkta stöd och urholkade anslag till föreningar, friluftsliv och bidragsgivande organisationer. En tredjedel av stödet till studieförbunden ska också bort under mandatperioden. Så här långt har 350 miljoner dragits undan, och nästa år förväntas ytterligare 150 miljoner försvinna.

Fru ålderspresident! De här nedskärningarna har fått konsekvenser. Kulturlivet har bromsat in, och arbetslösheten bland kulturarbetare stiger. Läget är på vissa håll lika akut som under pandemins inledning, före pandemistöden.

För studieförbunden är situationen naturligtvis ännu värre. Vi kan följa utvecklingen på Nedskärningskartan, där rapporter, ofta från lokala medier, om verksamheter, lokaler och kurser som läggs ned i spåren av regeringens politik har plottats ut på en Sverigekarta.

Allra värst är det på små orter och i glesbygd, där studieförbunden många gånger är den enda tillgängliga lokalen för samlingar och möten. Både Studieförbunden i samverkan och Folkbildningsrådet bekräftar den bilden i sina rapporter. Miljöpartiet menar att regeringen också måste utvärdera konsekvenserna och effekterna av de minskade stöden.

Nyligen samlades delar av Sveriges artistelit och unga, ännu oetablerade, musiker i ett filmat upprop med anledning av den replokalskris som Tidöregeringen har ställt till med. 60 000 svenskar spelar i band och använder studieförbundens replokaler. Nu räknar studieförbunden själva med att en tredjedel av dessa – 20 000 personer, mestadels unga – kommer att bli av med sina replokaler.

Parallellt med det här görs neddragningar på det statliga stödet till kulturskolan. Stöden till folkhögskolorna urholkas genom uteblivna uppräkningsningar. Det är inte bara själva fundamentet till det svenska musikundret som hotas. Med regeringens samlade politik håller hela det kitt som håller ihop samhället på att rämna.

Fru ålderspresident! För Miljöpartiet är folkbildningen med sina 8 studieförbund och 155 folkhögskolor en enormt viktig komponent i det kulturella ekosystemet men också för utbildningskedjan. Det handlar inte minst om kulturens kompetensförsörjning men även om bildningen, demokratin och det starka samhället.

Miljöpartiet vill därför, tvärtemot vad regeringen gör, stärka folkbildningen. I vår budgetmotion avsätter vi 650 miljoner kronor mer än regeringen till folkhögskolor och studieförbund.

Vi vill även genomföra förslagen i folkbildningsutredningen. Folkbildningen ska vara fri och frivillig, och därför behöver självförvaltningsmodellen bestå. Folkbildningsrådet behöver vara kvar. Det behövs också en balans mellan tillit och kontroll, och vi tycker att utredaren har landat bra när det gäller detta. Utredningen har varit på remiss, och det är dags att genomföra förslagen.

Fru ålderspresident! Miljöpartiet har två reservationer i betänkandet. Jag står såklart bakom båda men yrkar bifall endast till reservation 12 om att genomföra förslagen i folkbildningsutredningen.

Fru ålderspresident! Ärade ledamöter! Det finns en karta över Sverige. Den är inte ritad med fjällens konturer, älvarnas vackra sträckningar genom landskapet eller längs kustens linjer. Den är i stället ritad med rödpenna och visar föreningslokaler, musikhus, bygdegårdar, fritidsgårdar, klassrum och bibliotek. Den är ritad över studiecirkelar som inte längre hålls, över språkkaféer och replokaler som tystnat, över folkbildning som monteras ned.

Det är en karta över ett Sverige som håller på att försvinna, ett Sverige där kunskap och gemenskap en gång växte fram, kväll efter kväll, i studiecirkelar och föreningslokaler. Detta Sverige håller nu på att raderas ut på många platser, budgetpost för budgetpost, nedläggning för nedläggning.

Vi pratar om folkbildning. Men vi pratar egentligen om något mycket större.

Vad är då folkbildning? Folkbildning är inte bara studietimmar och statistik. Det är inte bara ABF, NBV, Sensus, Medborgarskolan, Bilda, Studieförbundet, Vuxenskolan och andra namn i en Excel-fil. Folkbildning är en människa som vågar ställa sin första fråga. Det är en ung person som hittar sin röst i en skrivarcirkel. Det är en pensionär som lär sig svenska för att kunna säga "Jag älskar dig" till sitt barnbarn.

Det är demokratins vardagsrum, där samtal får ta tid och det finns plats för alla.

Och vet ni? Det fungerar. Folkbildningen fungerar. Därför är det så farligt att den nu monteras ned, för när folkbildningen rivs ned breder tystnaden ut sig. Polariseringen växer, utanförskapet tar ny mark, samtalen tystnar, människors möjligheter krymper och framtidsstron försvagas.

De här neddragningarna är inte bara siffror. De är berättelser. Jag har sett kartan över nedläggningar och nedskärningar. Den är framtagen av studieförbunden själva. Den visar inte bara tomma lokaler; den visar tomrum i människors liv.

Regeringens massiva nedskärningspolitik får konsekvenser. En hel cirkelverksamhet i Ronneby är nedlagd. En förening i Överkalix kan inte längre hålla sina möten. En musikstudio i Malmö har inte längre råd att hålla öppet. Det är konkreta konsekvenser som slår mot små orter, mot förorter och mot civilsamhällets infrastruktur.

Jag säger det tydligt: När regeringen drar undan mattan för folkbildningen drar man undan grunden för demokrati, kultur, språk och delaktighet.

Fru ålderspresident! Det här är inte en fråga om vänster eller höger. Det är en fråga om vilka vi är som samhälle. Vill vi bygga ett Sverige där människor får växa oavsett ålder, bakgrund eller utbildning? Vill vi ha ett land där nyfikenheten lever, där samtalet lever, där demokratin lever?

Då måste vi säga något nu. Vi måste säga att det är nog med nedskärningar och nog med nedmontering. Folkbildning är inte ett särintresse. Det är ett samhällsintresse som kräver långsiktighet, tillit och finansiering.

Låt mig fortsätta med en bild. På en liten ort i ett litet rum, kanske i en gammal skola eller ett bibliotek, sitter just nu en kvinna och lär sig läsa. Hon har inte haft den möjligheten tidigare. Det är hennes första bok, hennes första steg. Ingen kamera är där. Inga applåder hörs. Men det är där det börjar. Demokratin börjar där. Människans upprättelse börjar där.

Låt oss inte släcka det ljuset. Låt oss stå upp för folkbildningen.

Fru ålderspresident! Nu har jag använt halva min tid, och det finns mycket mer att säga. Men jag har inte skrivit någonting mer, så jag ska fortsätta utan manus. Jag skrev ett tal om det jag ville ha sagt. Detta är någonting som berör mig och oss alla i det här landet, i själen. Det är inte bara någonting vi debatterar här i talarstolen i dag utan någonting vi ser i verkligheten. Jag har själv varit ute och träffat studieförbund och folkhögskolor och sett hur verkligheten blivit helt annorlunda för dem jämfört med för bara några år sedan.

Jag skrev på sociala medier om det som har hänt med replokaler runt om i Sverige. Många läggs ned på grund av nedskärningar inom studieförbunden. Man räknar med att ungefär en tredjedel av replokalerna håller på att försvinna på grund av nedskärningarna. Många människor har kontaktat mig sedan i tisdags när vi debatterade detta.

En lärare berättade att man i en kommun i Skåne blivit så inspirerad av regeringens nedskärningar att man valde att skära ned sin egen folkbildningsbudget också. Tidigare hade man haft sammanlagt 500 timmar ungdomsverksamhet i veckan. Massor med ungdomar hade haft fritidsgårdar, aktiviteter, replokaler och annat som de kunnat gå till. Allt sopades undan i ett svep. De fick inget statligt stöd och inget kommunalt stöd. De studieförbund som fanns kvar hade helt enkelt inte möjlighet att ha verksamhet. Poliser, trygghetsvårdar och vaktbolag i den kommunen säger att de har märkt jättestor skillnad före och efter det här. Det är bara ett exempel.

De senaste dagarna har många som hållit i fritidsgårdar, replokaler och liknande verksamheter hört av sig till mig. De vittnar om att många ungdomar brukade vara på de fritidsgårdar som nu har försvunnit på grund av nedskärningarna. Det blev inte så mycket bus på kvällarna. Det blev inte lika mycket droger. I många fall blev det inte alls några droger.

Många unga beskriver att de var på rätt sida tack vare verksamheterna i områdena där de bor. En av dem skrev till mig med väldigt mycket känslor att två ungdomar som brukade vara i en replokal som lagts ned på grund av nedskärningarna har blivit skjutna. Han trodde aldrig att de skulle hamna i klistret eller ha något som helst problem. Han trodde att de hade en helt annan framtid. Men konsekvensen av nedskärningarna kan till och med vara förlusten av människors liv. Jag hade inte tagit upp det annars, för jag kände inte till det. Men en fritidsledare ute i en kommun hörde alltså av sig för att han ville att vi skulle vittna om just detta.

Jag tycker att det kan låta poetiskt när man pratar om studieförbund och folkbildning och hur mycket det betyder för oss människor att kunna lära genom hela livet. Men det som händer är också ren verklighet. Det här är allvarligt.

Att man skär ned en tredjedel av folkbildningsbidragen till studieförbunden får såklart konsekvenser. Det får konsekvenser för studieförbunden, men framför allt för människor runt om i landet. Jag läste ett inlägg från Synskadades Riksförbund som beskrev hur deras verksamhet var en av dem som först slogs ut på grund av nedskärningarna på folkbildningen. Den verksamheten kostar nämligen mer pengar än ordinarie verksamhet. Det krävs mer resurser att ha studieförbundsverksamhet för dem som har ett handikapp eller någon funktionsvariation.

Nedskärningarna har slagit stenhårt mot människor som bor på landsbygden och människor som redan hade svårt att få tillgång till bildning och

möjligheter. Det gör ont i hjärtat att se. Jag får dagligen mejl och samtal från människor runt om i landet som är oroliga.

Jag skulle verkligen vilja vädja till de borgerliga partierna KD, L, SD och M att stoppa det här. Stoppa nedskärningarna! Ni ser konsekvenserna. Ni kan också gå in på Nedskärningskartan. Ni kan googla konsekvenserna av nedskärningarna och se vad som händer. Se vad ni gör med Sverige, och ta det på allvar! Tänk på våra barn! Tänk på våra barnbarn och den framtid vi står inför!

Det pratas mycket om ordning och reda i samhället, men då ska man också satsa på ordning och reda. Man ska satsa, och man ska tro på människor. Med de orden vill jag uppmana till fortsatt diskussion och till förändring från regeringens sida.

(Applåder)

Anf. 167 JONAS ANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Tack, Magnus Manhammar, för anförandet!

Jag har en fråga till Socialdemokraterna om de eventuella bakomliggande skäl som kan finnas med i bilden. När man har det här extremt höga tonläget om folkbildningen och pratar om att hela demokratin är i gungning är det en typ av retorik som skadar debatten mer än vad det hjälper. Man gör studieförbunden en björntjänst, enligt min uppfattning, när man överdriver.

Socialdemokraternas mycket nära band till ABF är en illa dold hemlighet. ABF är det av studieförbunden som tar emot överlägset mest statsbidrag av alla studieförbund i Sverige. Det handlar om hundratals miljoner kronor årligen. Företrädare för Socialdemokraterna går från politiken, härifrån riksdagen, rakt in på fina toppjobb på olika nivåer i delar av Folkbildningssverige. Så sent som för någon månad sedan blev det känt att den mångåriga tidigare riksdagsledamoten och tidigare statsrådet Tomas Enroth tar över som ordförande för ABF.

Det nära band som finns mellan Socialdemokraterna och ABF blev också tydligt när det gäller vad som hände med ABF i Botkyrka. Medlemmar med kopplingar till ABF och de gängkriminella fritidsgårdarna deltog i att kupa bort den dåvarande kommunstyrelseordföranden Ebba Östlin på ett partimöte. Även det tidigare statsrådet socialdemokraten Anna Ekström gick rakt in i rollen som ordförande för Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation!

Jag tycker ändå att man måste ställa sig frågan om Socialdemokraternas extremt höga tonläge i dessa frågor har någonting att göra med att deras partivänner gynnas så mycket av det här. Man gynnar ju en del av sin egen rörelse.

Anf. 168 MAGNUS MANHAMMAR (S) replik:

Fru ålderspresident! Tack till ledamoten för debatten och för frågan! Den ger mig en chans att beskriva vad folkbildning är och varför jag är för den.

Jag kan börja med att säga att varken jag eller någon annan socialdemokrat i den här kammaren är i politiken av egenintresse. Vi är här för att vi känner solidaritet med våra medmänniskor och framtida generationer. Inte minst är mina barn en anledning till att jag över huvud taget är här. Jag tror på deras framtid och kämpar allt jag kan för den.

Faktum är att den svenska demokratin utan den folkbildning som kom till i Sverige i slutet av 1800-talet – studieförbunden var bara lokala på den tiden – inte hade funnits. Folkbildningen var helt avgörande för att få igång det civilsamhälle och det föreningsliv som i dag är hela grunden till vår demokrati.

Enligt demokratiforskningen runt om i världen utgör fria val egentligen bara en liten del av demokratin i ett land. När man mäter demokratin ser man att civilsamhället är avgörande. Civilsamhällets livsluft, alltså själva energin som gör att man kan utbilda sig och ha verksamhet, är folkbildning. Folkbildning gör att man kan utveckla och lära sig den demokratiska traditionen.

Jag har haft förmånen att jobba ganska mycket med bland annat Sida-projekt för demokratibistånd runt om i världen. I arbetet för demokrati har jag varit i Ryssland, Ukraina, Palestina, Sydafrika, Filippinerna och väldigt många andra länder. Det är just civilsamhället och folkbildningen som bygger demokrati.

I diktaturer engagerar sig människor med risk för sina egna liv för att bygga föreningsliv, civilsamhälle och folkbildning eftersom det bygger demokrati. Därför är jag besjälad av demokratitanken. Därför är jag stolt över att vara socialdemokrat och över att vara riksdagsledamot och stå upp för folkbildning. Det handlar om demokrati.

Anf. 169 JONAS ANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Jag tackar Magnus Manhammar för svaret. Jag tycker dock inte att jag fick så mycket till svar på frågan om ABF. Jag förstår att jag kan ha trampat på en öm tå, men de täta band som finns mellan ABF och Socialdemokraterna ser onekligen konstiga ut. Era politiker går rakt från kammaren in i toppjobb på ABF. Sedan står ni här och talar i ordalag som enligt min uppfattning är väldigt överdrivna.

Jag förstår att det kan vara tuffa tider för folkbildningen. Man måste ställa om och prioritera på olika sätt. Det är mycket riktigt betydande neddragningar, men det finns möjlighet att prioritera det man tycker är allra viktigast. I mitt anförande från talarstolen tidigare tog jag upp att man i stället för trumkurser för icke-binära, kurser i hundparkour, lunchdiscon i utsatta områden och liknande kan prioritera replokalerna och annan verksamhet som är mer uppbygglig. Man har möjlighet att göra det. Man får fortfarande mycket stora belopp, och det går att göra prioriteringar.

Magnus Manhammars engagemang kanske bottnar i någonting annat än egen vinning. Jag säger ingenting emot det. Däremot vidhåller jag att det är uppenbart att Socialdemokraterna har väldigt täta, ja, intima band till en del av de saker som de har genomdrivit i kammaren, till exempel regelverket för de partipolitiska lotterierna och hundratals miljoner kronor till ett visst studieförbund. Att det inte skulle finnas form av egen vinning i detta över huvud taget finner jag mycket osannolikt, fru ålderspresident.

Anf. 170 MAGNUS MANHAMMAR (S) replik:

Fru ålderspresident! Jag tackar för den här debatten.

Jag tar chansen än en gång att försöka ge en historielektion. Låt mig direkt svara på frågan, fru ålderspresident, varför socialdemokrater finns inom ABF och sedan kommer in i riksdagen eller tvärtom går från riksdagen eller kommuner till ABF. Det är inte så konstigt.

Det handlar om fackföreningsrörelsen. Även det brukar vara ett frågetecken för Sverigedemokraterna, vilket jag hört i många debatter. De tycker att det är konstigt att fackföreningsrörelsen har band till Socialdemokraterna. Det var fackföreningsrörelsen som grundade Socialdemokraterna. Det är bara att googla det eller gå in på Wikipedia. Det här är ingen hemlighet. Att ABF var en del av arbetarrörelsen och alltid har varit en del av arbetarrörelsen är också en självklarhet. Det är inga nyheter eller konstigheter, utan det är naturligt.

De andra partierna i kammaren, förutom Sverigedemokraterna, har också band till studieförbund. Också de har bedrivit folkbildning och är besjälade av demokrati. Det är inget konstigt utan något att vara stolt över.

Jag önskar att Sverigedemokraterna själva bildade ett studieförbund där de kunde jobba med demokrati, mänskliga rättigheter och allt det de brinner för. Det hade varit fantastiskt. Det kanske till och med hade förändrat Sverigedemokraterna som parti.

Det är alltså inte konstigt att socialdemokrater finns inom ABF och att ABF:are finns hos Socialdemokraterna. Det är ungefär lika konstigt som när Sverigedemokraterna grundades. Jag har ganska bra koll på det, eftersom jag jobbat på Stiftelsen Expo. Det var många från den väldigt extrema högerörelsen, gamla nazister och fascister som grundade Sverigedemokraterna och som var en del av den första partiledningen. Det är inte konstigt att sverigedemokrater som hoppar av riksdagen går till Alternativ för Sverige och andra extrema partier, eftersom det är samma rörelse, den högerextrema rörelsen. Det är alltså inte konstigt. Det är också bara att kolla på Wikipedia eller googla för att förstå Sverigedemokraternas rörelse. Man kan göra samma sak när det gäller Socialdemokraterna.

Det här är inga hemligheter utan bara verkligheten.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 29 april.)

§ 10 Våldsbrott och brottsoffer

*Våldsbrott och
brottsoffer*

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU11

Våldsbrott och brottsoffer

föredrogs.

Anf. 171 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Fru ålderspresident! Bakom varje brottsoffer finns en människa vars liv har förändrats i grunden. Det kan vara en kvinna som inte längre vågar gå ut på kvällen, en pensionär som förlorat sitt livs besparingar eller ett barn som aldrig kan få tillbaka sin barndom. När vi talar om stärkt skydd för brottsoffer talar vi om verkliga människor, inte om statistik eller ideologi. Vi talar om människor som mitt i sin mest sårbara stund behöver känna samhällets fulla stöd, inte bara i ord utan också i handling.

Vår regering har redan från dag ett placerat brottsoffren i centrum för politiken. I Tidöavtalet gjorde vi klart att ökade insatser ska göras för att brottsoffer ska ha full kännedom om sina rättigheter och möjligheter till

hjälp och stöd. Detta är inte tomma ord, utan det är ett löfte som vi nu systematiskt arbetar efter för att infria.

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket har fått ett tydligt uppdrag att stärka arbetet med stöd till brottsoffer och vittnen. Vi har också utökat avgiftsskyldigheten till Brottsofferfonden för att stärka dess finansieringsförmåga. En ny förordning om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer och andra ideella organisationer inom brottsofferområdet har också implementerats. Bidraget ska stärka det civila samhällets möjligheter att bidra till att förbättra levnadsvillkoren för dem som utsatts eller riskerar att utsättas för våld.

Under alldeles för lång tid har fokus legat på gärningsmannens behov i stället för på brottsoffer. Det är orimligt att den som utsätts för ett brott som leder till en fällande dom med skadestånd själv ska behöva driva en process via Kronofogden för att försöka få ut pengarna. De lagändringar som nu är på gång innebär att brottsoffer kommer att få pengar direkt från Brottsoffermyndigheten så fort domen vinner laga kraft.

Det blir sedan myndighetens jobb, inte brottsoffrets, att kräva tillbaka pengarna från förövarna. Det gör processen både enklare och snabbare för dem som drabbas av brott. För den moderatledda regeringen är det självklart att stå på brottsoffrens sida. Lagändringarna förväntas träda i kraft redan under nästa år.

Fru ålderspresident! När en människa utsätts för brott rasar hennes trygghet samman. I det ögonblicket behöver hon veta att samhället står starkare än någonsin bakom henne, men inte bara genom fina ord, utan genom konkreta åtgärder och genom ett rättsväsen som ser och hör henne och står upp för henne. Det är därför vi tar ett helhetsgrepp för att alla aktörer i rättsskedjan ska ta sitt ansvar. Det är därför vi ska se till att brottsoffer får information, stöd och ett gott bemötande genom hela rättsprocessen. Det är också därför vi förstärker både myndigheternas och civilsamhällets möjligheter att hjälpa. För oss är ett starkt brottsofferperspektiv inte förhandlingsbart. Det är en fråga om grundläggande anständighet och om respekt för den vars trygghet har kränkts.

När ett barn faller offer för brott har samhället ett särskilt ansvar. Det handlar inte bara om att lagföra gärningspersonen utan också om att omfamna barnet med rättssäkerhet, kompetens och medmänsklighet. Regeringen driver ett omfattande arbete för unga brottsoffer. Utredningen En uppväxt fri från våld har lämnat konkreta förslag som nu bereds noggrant. Barnombudsmannen utvecklar metoder för barns delaktighet med särskilt fokus på de mest utsatta. Brottsoffermyndigheten arbetar med riktade utbildningsinsatser för rättsväsendets aktörer. Statskontoret genomför en grundlig översyn av hela det strategiska barnrättsarbetet. Detta är inte tomma ord. Det är ett systematiskt arbete, som nu pågår för fullt.

Det som beskrivs om att skyndsamhetskravet i barnärenden inte upprätthålls är oroande. Det måste snarast rättas till. Befintliga regler ska efterlevas. Utredningen anser att det behövs en tidsfrist i brottmål när barn är målsägande. Väntetiderna i domstol måste kortas. Betänkandet om utredningstid när barn utsätts för brott bereds nu av regeringen.

Lika oroande är det när det gäller sexuellt övergreppsmaterial på nätet. Nu bereds ett förslag inom Regeringskansliet om en permanent så kallad hotline för att hjälpa barn att få bort materialet från internet.

Ett barn som möter rättsväsendet har rätt att bli lyssnat på, få information och känna trygghet i en process som även för många vuxna kan te sig skrämmande. Det kräver systematisk kompetenshöjning, förbättrad samverkan mellan myndigheter och konkreta förändringar i hur man arbetar.

Fru ålderspresident! Våld i nära relationer är ett av samhällets mörkaste uttryck. Det slår sönder hem och trygghet för alltför många. Här kan och får vi aldrig kompromissa. Regeringen har sedan den tillträdde varit tydlig med att frågan om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor är prioriterad.

Det är viktigt att brottets allvar speglas i brottets straff. Det handlar om att offret ska få upprättelse men också om att förhindra återfall. I mars överlämnade regeringen en proposition med ikraftträdande i juli 2025 om utökade möjligheter att besluta om kontaktförbud för att skydda utsatta personer. Vi skärper lagstiftningen betydligt. Vi stärker möjligheten till elektronisk övervakning vid kontaktförbud, och det ska kunna omfatta större geografiska områden. Syftet är att förbättra skyddet för kvinnor och barn som riskerar att utsättas för våld och andra kränkningar i nära relationer.

Vi arbetar för ett starkare skydd för våld utsatta. Sedan den 1 juli 2024 gäller förbättrade förutsättningar för en hyresgäst som utsatts för våld av närstående att få behålla sin bostad och överta ett hyreskontrakt. Vi har stärkt samverkan mellan myndigheter. Flera centrala myndigheter har fått tydliga uppdrag att utveckla effektiva metoder för att förebygga och förhindra våld i nära relationer och identifiera eventuella hinder för samverkan.

Frågorna om stödet till våld utsatta kvinnor som anmäler brott samt om eftervård omfattas redan av pågående arbete. Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram förslag på en samordnad stödkedja för våld utsatta. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska se över reglerna om bodelningsprocessen för att säkerställa en fungerande, effektiv och rättssäker ordning för dem som vill separera och för att motverka ekonomiskt våld. Det uppdraget ska redovisas i december.

Fru ålderspresident! Vår politik vilar på en tydlig övertygelse. Våld är aldrig acceptabelt. Offrets trygghet kommer alltid först. Regeringen driver en sammanhållen politik med kraftfulla insatser på flera fronter samtidigt. Vi har ett brett och systematiskt angreppssätt där vi angriper problemet från flera håll samtidigt.

När historien skrivs vill jag att den berättar om en regering som vågade ta krafttag för att stärka brottsoffrens ställning, som gjorde mer än att prata, som förstod att det bakom varje siffra i statistiken finns ett ansikte, en historia, en människa. Våra politiska utgångspunkter här i kammaren skiljer sig åt. Men jag tror att vi alla här inne kan enas om att bekämpandet av våld i nära relationer är en av samhällets viktigaste uppgifter. Även om vi har olika ingångar i hur detta bäst görs är jag övertygad om att den breda enigheten i detta ämne är en styrka.

Fru ålderspresident! Jag är glad att mycket har omhändertagits eller omhändertags av regeringen. Det handlar om allt från beslut och lämnade propositioner till pågående utrednings- och beredningsarbete. Med hänvisning till det yrkar jag bifall till utskottets förslag att riksdagen ska avslå samtliga motionsyrkanden i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 172 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru ålderspresident! Jag vill först rikta mig till Charlotte Nordström och tacka för hennes engagemang i fråga om mäns våld mot kvinnor och barn. Det engagemanget delar vi, och det är oerhört viktigt. Jag menar att det är en grundsten för både kriminalpolitiskt och socialpolitiskt arbete. Jag kan också hålla med om att det har kommit en hel del positiva reformer från regeringen under senare tid.

Men sedan är det detta med helhetssynen. Det är ju ibland så att lagreformer och viktiga steg inte följs upp med ekonomiska resurser. Det kan handla om Kriminalvården, som nu inte klarar av att ha ett bra brotts- och återfallsförebyggande arbete. Men går vi tillbaka till brottsofferperspektivet är det så att man skär ned på socialtjänsten och möjligheterna att ge stöd till kvinnor och barn. Man förändrar också möjligheterna för jourerna att bedriva skyddade boenden, som är enormt viktiga. Där har vi en kompetens som är uppbyggd via stark folkbildning, skulle jag vilja påstå. Man följer forskningsfronten väldigt noga och gör ibland starkare insatser än vad socialtjänsten i offentlig regi kan göra.

Jag skulle önska att vi också kunde bredda perspektiven. Min fråga blir då om Charlotte Nordström kan ställa upp på att vi gör det. Det är inte justitieutskottets primära uppgift. Men jag menar att det är vår politikens primära uppgift att se till att helheten fungerar.

Anf. 173 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Fru ålderspresident! Jag vill rikta ett stort tack till ledamoten för det fina beröm jag fick och för att hon stöder regeringens reformer. Som jag sa handlar det om att vi stärker arbetet och utökar avgiftsskyldigheten till Brottsofferfonden för att ge medel till civilsamhället tillsammans med de brottsförebyggande myndigheterna. Det handlar inte alls bara om pengar. Den här diskussionen har ledamoten och jag haft tidigare. Det handlar också om vad man gör för pengarna. Det är där vi anser att man måste bli mer effektiv i sitt arbete med samverkan. Det tror jag också är lösningen. Men vi satsar pengar på detta, och det är nödvändigt. Behövs det mer får vi se över det. Men det är inte en uppgift för vårt utskott.

Anf. 174 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru ålderspresident! Jag uppskattar också de här stöden till Brottsofferfonden. Jag har själv jobbat länge på Brottsoffermyndigheten och med de frågorna. Jag vet att pengar som går till Brottsofferfonden kan göra väldigt stor nytta, exempelvis när det handlar om forskning, där vi har breddat perspektiven väsentligt på ett sätt som det allmänna inte alltid kunnat ge. Man har också kunnat stödja jätteviktiga projekt som har handlat om allt från bemötande till utbildning inom jourerna, polisen, domstolsväsendet och så vidare och som har förbättrat läget väsentligt för de brottsoffer som kommer i kontakt med rättsväsendet. Det är viktigt. Men jag menar att det är ännu viktigare att vi kommer nära dem som är brottsoffer och som nyligen har varit utsatta, så att de får ett fortsatt kompetent stöd. Där är jourerna oerhört viktiga. Fonden ger till exempel inte medel till de skyddade boendena. De måste komma från annat håll.

Jag har uppskattat de reformer från regeringen som omnämndes och som verkligen har kommit närmare brottsoffer. Sedan är jag tveksam till en del annat, men det får bli en annan debatt. Jag undrar hur vi skulle kunna

gå vidare för att stödja skyddade boenden på ett kompetent sätt. Kan vi enas om någonting där?

Prot. 2024/25:104
24 april

Anf. 175 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Fru ålderspresident! Nu är risken att jag hamnar i den gamla kommunstyrelseordföranderollen igen, ledamoten! Jag vill försöka att hålla mig till justitieutskottet. Jag tror på och är positiv till att man kan arbeta med frågorna, och jag tror att ledamoten känner till mitt stora engagemang i dem.

Det vi i justitieutskottet och från regeringen gör och har gjort handlar bland annat om att ge Brottsoffermyndigheten bemyndigande att arbeta och om tydliga direktiv. Alla brottsförebyggande myndigheter har tydliga direktiv att ge stödjande insatser.

Det handlar om konkreta handlingar och återigen inte så mycket om pengar. Det gäller att stödja. Brottsoffermyndigheten arbetar med riktade utbildningsinsatser för rättsväsendets aktörer. Det kommer också att spela roll för resterande delar.

Jag går inte in på finansiering och vad kommuner och regioner kan göra tillsammans med dessa jourer för att stödja kvinnorna på plats, som vi har diskuterat förr.

*Våldsbrott och
brottsoffer*

Anf. 176 SANNA BACKESKOG (S):

Fru ålderspresident! Det är nu den tredje gången som jag deltar i riksdagens betänkandedebatt om våldsbrott och brottsoffer. Under den här mandatperioden har vi behandlat flera viktiga frågor som rör brottsoffers utsatthet och brottsoffers rättigheter.

Vi har i våra anföranden lyft fram mäns våld mot kvinnor såväl fysiskt som psykiskt och sexuellt. Vi har lyft fram hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel och brott mot särskilt utsatta brottsoffer som barn, unga, äldre och funktionsnedsatta. Det har ofta skett i politisk samsyn om att brottsoffers ställning fortsatt behöver stärkas, och det är bra.

I det här anförandet vill jag lägga särskild tonvikt på att prata om barnen. Det handlar om barn och unga som utsätts för brott i skolan, på sociala medier, i unga parrelationer, på gatan, i baksätet på någons bil eller i idrottsföreningen. Det handlar om alla de barn som i dag runt om i vårt land utsätts för våld på den plats där de ska vara som allra mest trygga, i hemmet.

Inget barn ska behöva utsättas för ett allvarligt brott. När de ändå gör det måste samhällets samlade resurser finnas där för att säkerställa barnets rättigheter, skydd, stöd och upprättelse.

Konsekvenserna för våldsutsatta barn är ytterst allvarliga. Det gäller särskilt när det är grövre former av brottsutsatthet och när förövaren är en vuxen anhörig till barnet. Det kan innebära livslånga känslomässiga konsekvenser, och risken för till exempel PTSD är överhängande. Det finns stor risk för psykisk ohälsa, och det får konsekvenser för barnets självkänsla och affektreglering. Man kan också se sämre skolresultat och missbruksproblematik hos våldsutsatta barn.

Förutsättningarna för trygga och tillitsfulla relationer till andra försämrats också. Barn som har utsatts för våld i hemmet löper högre risk att i vuxen ålder utsättas eller att själv bli en förövare.

Polis och åklagare ska enligt lag utreda allvarliga brott mot barn inom 90 dagar, men många barn får vänta betydligt längre än så. Enligt Rädda Barnen har mer än vart tredje barn fått vänta mer än 90 dagar på beslut om åtal, och utvecklingen fortsätter att gå åt fel håll.

Man ser dessutom stora skillnader över landet gällande utredningstider, åtal och lagförda brottsmisstänkta. Även FN:s barnrättskommitté pekar ut kommunala och regionala skillnader för brottsutsatta barn i rättsväsendet som ett område där Sverige måste vidta åtgärder för likabehandling.

Vid sidan av den allmänna påfrestning det medför att vara föremål för en brottsutredning och den särskilda påfrestning det innebär för ett barn kan också långa utredningstider resultera i ett sämre bevisläge.

En förundersökning som drar ut på tiden riskerar också att fördröja både socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens möjligheter att ge barnet stöd- och skyddsinsatser. Det brukar motiveras med att insatserna inte ska störa en pågående brottsutredning eller att barnets situation inte anses vara tillräckligt stabil under pågående utredning eller brottmålsprocess.

Konsekvenserna av långa handläggningstider riskerar att förvärra både barnets hälsa och möjligheter till skydd, stöd och behandling. När den misstänkte förövaren är en vårdnadshavare barnet bor med är det såklart extra allvarligt om socialtjänstens skyddsutredning sätts på vänt.

Utredningen En uppväxt fri från våld hade inom ramen för en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn bland annat i uppdrag att se över brottmålsprocessen för barn som utsatts för våld.

Utredningen konstaterar att det finns en rad brister i hur Sverige arbetar med att ge stöd och skydd, främja delaktighet och ge tillgång till behandling och upprättelse för barn utsatta för brott.

Fru ålderspresident! Sverige måste kunna bättre än så här, Sverige som på många sätt varit ett föregångsland när det gäller barnrättsfrågor.

Kopplingen mellan att utsättas för våld i hemmet och att själv blir förövare eller lockas till våldsbejakande och kriminella grupperingar går inte heller att bortse från. DN hade ett reportage strax före jul med en artikel med en brittisk forskare som konstaterar att unga pojkar som hamnar i gängkriminalitet ofta har upplevt våld i hemmet under barndomen. Våldet har påverkat självkänslan och skapat en maktlöshet. Forskningen ser att dessa pojkar försöker att återskapa självkänslan genom en position i kriminella sammanhang.

Barnombudsmannen gör samma iakttagelse i den rapport som kom alldeles precis, *Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem*. Den belyser barns och ungas uppväxt- och levnadsförhållanden och risk för att involveras och utnyttjas i kriminalitet.

I rapporten har Barnombudsmannen fått 560 enkätsvar och djupintervjuat 88 barn och unga som befinner sig på låsta institutioner. Resultatet är kanske inte direkt förvånande, men det fullständigt nedslående. En majoritet av deltagarna i studien har vuxit upp under otrygga förhållanden med fysiskt och psykiskt våld, försummelse eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Att aktivt arbeta för barns rätt till en uppväxt fri från våld är också en viktig pusselbit när det gäller bryta nyrekryteringen till och sårbarheten för att gromas in i kriminella gäng.

Fru ålderspresident! Jag vill också säga något om våra andra reservationer i det här betänkandet.

Många är berättelserna om ensamheten när du utsätts för våld i nära relationer. Det finns en betydande risk att alltför mycket ansvar läggs på den våldsutsatta. Hon ska våga lämna, hon ska samla bevis och anmäla, hon ska skydda sina barn och hon ska leva gömd. Samarbetet mellan de inblandade myndigheterna måste bli mycket bättre.

Den sociala och fysiska tryggheten för dem som anmäler brotten måste stärkas, och samhället behöver finnas med hela vägen. Det måste också gälla efter uppbrott och eventuell lagföring för att kvinnan ska våga lämna, att hon vet att samhället finns där även då.

Jag vill också säga något om eftervåldet. Det är ett begrepp för våldet som mannen fortsätter att utsätta kvinnan för trots att hon har lämnat relationen. Det är alltså begreppet till trots ett högst pågående våld. Det är en ny våldsspiral som tar vid.

Det kan handla om psykiskt våld, hot, återkommande vårdnadstvister, fördröjning av bodelning, ryktesspridning och ekonomiskt våld. Det handlar alltså om att förövaren fortsätter att använda alla sina till buds stående medel för att kunna bibehålla kontroll och makt över kvinnan och för att begränsa hennes frihet och trygghet.

Eftervåldet får allvarliga konsekvenser för barnen och för möjligheten att bygga upp ett tryggt nytt liv fritt från våld. Bostad och egenförsörjning är centrala delar, liksom barnens möjlighet till skolgång och stöd och behandling. Mycket mer måste göras för dem som är utsatta. Men ljuset måste också riktas mot förövaren, och hans möjligheter till fortsatt våldsutövning måste stoppas och brott lagföras.

Fru ålderspresident! När det gäller stöd till våldsutsatta spelar civilsamhället för många en avgörande roll. Civilsamhället är en viktig del av vår grundläggande demokrati. Det behövs för att erbjuda stöd till den enskilda, för att engagera och folkbilda. Det är också en viktig röst i samhällsdebatten.

Jag vet att ideella organisationer som Brottsofferjouren, Unizon och Roks utgör ett livsviktigt stöd för många brottsutsatta.

Fru ålderspresident! Jag vill här lyfta två problem där jag hoppas att vi kan ha samsyn. Brottsofferjouren har fått ett minskat anslag med 60 procent för just sitt kvinnofridsarbete, vilket drabbar de våldsutsatta kvinnor som söker stöd och hjälp där. Det är det första.

Det andra problem som måste belysas är att lagstiftningen om tillståndsplikt för skyddade boenden är underfinansierad. Dagens Nyheter rapporterade i förra veckan att flera skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor och barn har tvingats stänga sedan de hårdare lagkraven infördes förra året. Allra tydligast märks det i norra Sverige. Riskerna är överhängande att kvinnan stannar kvar i en våldsam relation för att det inte finns någon annanstans att ta vägen.

Vi socialdemokrater vill att all upphandlad drift av skyddade boenden ska reserveras för idéburna organisationer för att säkerställa kvalitet och skydd samt att det statliga stödet till ideella organisationer som arbetar med stöd till brottsoffer ska vara tillräckligt och långsiktigt.

Vi har ett ansvar här i riksdagens kammare att säkerställa att hela samhället finns där för de brottsutsatta: de rättsvärdande myndigheterna, den kommunala och regionala välfärden och ett stödjande civilsamhälle. Allt annat är att svek.

Avslutningsvis: Jag står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 2 om eftervård.

(Applåder)

Anf. 177 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru ålderspresident! I september 2022 gick det svenska folket till val för att utse sina företrädare i den här kammaren. En eskalerande och brutaliserad våldsbrottslighet i form av skjutningar, sprängningar och förnedringsrån och årtal av misslyckad migrationspolitik gjorde att tryggheten stod högst upp på agendan, och det med all rätt.

Folket valde en ny regering i hopp om förändring. Sedan tillträdet har regeringen inom ramen för Tidöavtalet arbetat oförtrutet för att vända våldsspiralen och slå mot gängkriminalitet och organiserad brottslighet som växt sig stark.

De brottsbekämpande myndigheterna och rättsväsendet har fått ökade anslag och nya kraftfulla verktyg. Ny lagstiftning finns på plats, och mer är på väg. Straffen för grova brott har skärpts, och nya tvångsmedel finns på plats.

Brottsuppleringen för de grova våldsbrotten i gängmiljö har ökat markant, från 20 procent till över 70 procent. På häkten och kriminalvårdsanstalter kämpar man med överbeläggningar, och på Sis-anstalter sitter för närvarande 240 unga i åldern 15–17 år, varav 40 procent avtjänar straff för mord eller försök och förberedelse till mord.

Fru ålderspresident! Polisen gör kraftfulla insatser mot det grova våldet, men det ligger fortsatt på en väldigt hög nivå. Dagarna före påsk var det två personer som sköts till döds i Biskopsgården i Göteborg. Nästföljande dag sköts två personer i Eslöv, varav en har livshotande skador. Ännu en dag senare skottskadades en man i Gislaved. Under påskhelgen greps också en 15-årig svensk i Australien, av alla platser, misstänkt för delaktighet i mord med kopplingar till Danmark och Sverige. Under påskhelgen detonerade dessutom ett tiotal sprängladdningar på skilda platser i vårt land. Detta är ett litet axplock av vad som hände enbart under den gångna helgen.

Fru ålderspresident! För att man ska förstå magnituden av det som pågår vill jag ge en kort lägesbild. Under de senaste 20 åren har den organiserade brottsligheten vuxit kraftigt och stärkt sin position. År 2024 polisanmälades knappt 1 ½ miljon brott. Runt 400 000 av dessa kan i dag kopplas till gängkriminalitet och organiserad brottslighet, samtidigt som anmälda så kallade vardagsbrott i form av stöld, skadegörelse och misshandel faktiskt har minskat.

Vårdskapitalet är stort, och i dag räknar polisen med att 35 000 personer på ett eller annat sätt är involverade i skjutvapenvåldet. En konservativ beräkning ger vid handen att minst 1 000 personer årligen dras in i denna brottslighet. Personer i våra utsatta områden utgör en mycket god rekryteringsbas, och därutöver ökar rekryteringen av och tillgången till experter och specialister.

Den negativa utvecklingen drivs på av goda rekryteringsmöjligheter, goda organisationsmöjligheter, goda vinstmöjligheter och svaga kontrollmöjligheter. I stor utsträckning används nu barn som både rekryterare och utförare. Många kommer från HVB-hem eller LSS-boenden och utnyttjas helt hänsynslöst.

Det har varit några färre skjutningar i år, men tendensen är att man nu skjuter för att döda. Fler skott avlossas, och riskerna för tredje man har ökat. Vi har 300–400 skjutningar per år. Av dessa leder drygt ett hundratal till att någon skadas. Andelen som leder till dödsfall har ökat från 25 till 40 procent, och andelen dödsskjutningar utanför storstäderna har ökat från 15 till 35 procent. Det dödliga våldet är nu inte enbart ett storstadsfenomen.

Polisen lagför utförare, beslagtar vapen, bevakar ett stort antal adresser och slår mot organisationer och anstiftare såväl i Sverige som utomlands. Vi ser att ett stort antal barn rekryteras eller anmäler sig frivilligt för att begå mord och sprängningar. Nya unga utförare strömmar ständigt till. Det finns en insocialisering i en kriminell norm att pengar inte räcker för status – för att vara någon måste man döda.

Det här kryper nedåt i åldrarna. Den yngste våldsverkaren som har gripits i min hemstad Malmö var elva år, och i Stockholm har man gripit en tioåring. Rekryteringen av mördare och andra våldsverkare sker nu helt öppet på sociala medier, där det även finns prisuppgifter på de brott som ska utföras.

Fru ålderspresident! Vad är det som gör barn till mördare? Forskarna verkar i nuläget inte ha något riktigt svar, men klart är att Sverige sticker ut i detta avseende. Goda normer och värderingar har lämnats helt till förmån för en gangsterkultur där det inte finns något rätt eller fel mer än rätten att utse sig själv till bödel.

Kristdemokraterna och regeringen jobbar varje dag för att Sverige och vårt rättssystem ska kunna flytta fram sina positioner mot det brutala våldet och vända brottsutvecklingen. Vi genomför nu den största kriminalpolitiska omläggningen i modern tid. Det är ett paradigmskifte i synen på våldsbrott och brottsoffer, i synen på upprättelse och rättvisa och i synen på gärningsmannen. Vi gör det på ett sätt som har reell effekt, men det kommer inte att vara någon quickfix – det inser alla som håller på med det här.

För att bryta utvecklingen krävs rejält ökade insatser och hög närvaro av såväl polis som andra aktörer. Skola, socialtjänst, näringsliv, föreningsliv och polis måste göra gemensam sak för att identifiera unga som visar tecken på att dras in i kriminalitet eller larmar om att de utsätts för påtryckningar.

Nu förbättras och förenklas informationsutbytet mellan myndigheter. Vi verkar för att personer som inte har rätt att vistas i vårt land ska omhändertas och utvisas. Permanenta uppehållstillstånd bör återkallas om det finns grund för det, och det bör även bli möjligt att under vissa förutsättningar frånta personer svenskt medborgarskap.

Frågan att väldigt unga begår mycket allvarliga brott är komplex. Målsättningen måste självklart vara att barn inte dras in i kriminalitet. Här har föräldrarna en nyckelroll, och det är viktigt att de tar sitt ansvar för barnens uppfostran. Den som har vårdnaden av ett barn ska hindra att barnet orsakar skada för eller mot någon annan.

Här krävs en skärpning, och regeringen avsätter nu medel till föräldraskapsstöd för att nå de föräldrar som behöver stöttning. Trygga familjer skapar trygga barn.

Fru ålderspresident! Vi ser till att bygga ut hela rättsväsendet. Polis och åklagare får fler verktyg. Vi river sekretesshinder mellan myndigheter så att samhället kan arbeta mer samordnat och förebygga fler brott.

Vi skärper arbetet mot våld i nära relationer och hedersförtryck. Polisen använder ny arbetsmetodik med fokus på förövaren. Brottsutsatta får ett stärkt skydd, och möjligheterna att utfärda kontaktförbud och möjligheterna till användning av elektronisk fotboja ökar.

Utöver detta vill vi kristdemokrater även se åtgärder för att stärka Brottsofferjourens viktiga arbete genom ökade resurser. Vi vill också se en höjning av inkomstgränsen för rättshjälp så att fler kan få del av denna. Kostnadsfrågan, att inte ha råd med ett juridiskt ombud, ska inte utgöra ett hinder för att få sin sak prövad.

Det finns mycket mer att säga, men jag ser att jag har dragit över min talartid. Jag yrkar därmed, fru ålderspresident, bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 178 KATJA NYBERG (SD):

Fru ålderspresident! Våldsbrott, särskilt våld i nära relation, utgör ett allvarligt samhällsproblem. Det är ett svek som sker där tryggheten borde vara som störst – i hemmet, i familjen och i relationen.

Det är också ett område där det offentliga länge har släpat efter, både vad gäller förebyggande åtgärder och vad gäller det stöd som erbjuds brottsoffer. Det är därför glädjande att vi nu genom Tidöavtalet har tagit viktiga steg för att återupprätta tryggheten.

Mycket är på gång. På straffrättens område genomförs nu en tydlig perspektivförskjutning, där brottsoffrens behov och samhällets behov av skydd står i centrum. Straffen för grov kvinnofridskränkning och brott mot kontaktförbud har skärpts. Från och med juli i år utökas möjligheten att besluta om kontaktförbud, särskilt efter allvarliga brott i nära relation. Elektronisk övervakning kan nu användas som förstahandsåtgärd. Vi inför också en presumtion för kontaktförbud i särskilt allvarliga fall.

Detta är reformer som Sverigedemokraterna har drivit i många år. När vår politik förverkligas blir Sverige bättre.

Fru ålderspresident! Det räcker dock inte med lagändringar. Det krävs ett fungerande helhetssystem – från polis och åklagare till socialtjänst och ideella aktörer.

Här sker nu viktiga satsningar. Polismyndigheten har genom operation Beta identifierat och kartlagt över 700 högriskaktörer inom relationsvåld. Det är ett exempel på hur brottsbekämpningen riktas dit där den gör störst nytta – mot de farligaste individerna. Samtidigt får Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården nu i uppdrag att samverka för att förhindra återfall, förbättra samordningen och säkerställa skyddet för våldsutsatta.

Vi välkomnar särskilt att samverkan nu också sker med Brottsoffermyndigheten och att arbetet med specialiserade stödsatser till brottsoffer förstärks.

Fru ålderspresident! En annan viktig fråga är ekonomiskt våld där gärningspersonen kontrollerar, skuldsätter eller saboterar offrets ekonomi. Riksrevisionen har nyligen inlett en granskning av statens insatser på detta område, och vi ser fram emot resultatet. Samtidigt pågår en statlig utredning om hur bodelningsprocessen kan förbättras för att skydda våldsutsatta, särskilt kvinnor som vill separera men riskerar ekonomisk utsatthet.

Sverigedemokraterna menar att det är helt nödvändigt att lagstiftningen kommer i takt med verkligheten. Den som vill lämna en våldsam relation ska kunna göra det utan att riskera att förlora bostad, barn eller framtidstro.

Fru ålderspresident! När vi talar om våldsbrott måste vi också lyfta hedersrelaterat våld. Det är ett våld som är kollektivt sanktionerat, där hela familjer och släkter deltar i kontrollen av framför allt unga kvinnors liv. Regeringen har gett flera myndigheter i uppdrag att fokusera särskilt på just heder, våld och utsatthet i ungdomsrelationer. För första gången kommer nu också ett för EU gemensamt hjälplinjenummer att införas i Sverige, samordnat av Nationellt centrum för kvinnofrid.

Häromdagen lämnade regeringen dessutom över en lagrådsremiss där det föreslås att oskuldskontroller ska bli olagliga. Det blir dessutom förbudet att utfärda oskuldssintyg och att underlåta att avslöja eller förhindra barnäktenskap eller äktenskapstvång. Detta är ytterligare exempel på att Sverige nu tar jämställdhetsarbetet på allvar, och inte genom symbolpolitik utan genom skarpa verktyg mot verkligt förtryck.

Fru ålderspresident! Det råder en bred enighet om att rättsstaten måste leverera. Men det finns skillnader i politisk vilja. I detta betänkande har oppositionen som brukligt krävt fler utredningar, mer bidrag till ideella organisationer eller ännu fler formuleringar i jämställdhetsmål. Det är inte bristen på mål som är problemet – det är bristen på resultat.

Därför ser vi positivt på regeringens styrning. Fokus ligger på uppföljning, utvärdering och att faktiskt genomföra det som redan är beslutat. Många av oppositionens förslag handlar om frågor som redan är föremål för utredning, utveckling eller myndighetsuppdrag. Det är ineffektivt och symboliskt att kalla på riksdagens kraft i frågor där arbete redan pågår.

Regeringen har i år avsatt över 600 miljoner kronor till arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Det handlar om stärkt tillsyn, tillståndsplikt för skyddade boenden, förbättrad samordning, fler skyddsmekanismer för barn och inte minst ett brottsofferperspektiv i rättsprocessen. Det är detta som är skillnaden mellan att vilja förändra och att faktiskt göra det.

Sverigedemokraterna kommer i samverkan med Tidöpartierna att fortsätta prioritera detta arbete. Det handlar om att återupprätta rättsstaten. Det handlar om att ge brottsoffer upprättelse och deras förövare kännbara konsekvenser av sitt handlande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 179 MARTIN MELIN (L):

Fru ålderspresident! För drygt 40 år sedan, närmare bestämt midsommarafton 1987, jobbade jag som 20-åring som väktare på Postens huvudkontor på Vasagatan här i Stockholm. Det var mitt första pass som väktare. Det var också mitt första jobb efter studenten.

Postkontoret skulle den här dagen vara öppet till klockan 15.00. Min uppgift var att stå vid entrén och se till att det inte kom in någon efter att klockan hade slagit tre.

När klockan var slagen fanns det bara en kund kvar i lokalen. Han lämnade disken och luckan där han hade gjort sitt ärende. Precis när han passerar mig ropar kassörskan: Stoppa honom! Han har rånat mig!

Personens och mina blickar möts. Sedan får han fart på benen och springer ut genom porten, ned på Vasagatan och vidare upp mot Klarabergsgatan. Där hinner jag i kapp honom, ungefär i höjd med Åhlénsvaruhuset. När jag är bara ett par meter bakom honom vänder han sig om, drar upp en revolver, siktar mig rakt i ansiktet och säger: Du stannar! Jag duckar och känner att oddsen inte är så bra, så jag låter honom springa vidare. Jag joggar tillbaka till Posten, där polisen nu har kommit, och sedan hålls det förhör med mig. Efter det slutade jag och åkte hem – själv.

Min poäng med det här är denna: Om man inte vet hur det känns att vara ett brottsoffer är det inte heller lätt att förstå det trauma, den utsatthet och den känsla av ensamhet som man känner när man har blivit utsatt för ett brott – i mitt fall att ha stirrat rakt in i en revolver.

Det är viktigt att vi lyssnar på dem som har blivit utsatta och tar till oss hur de mår. Många som har blivit utsatta för brott vittnar i dag dessvärre om att de inte alltid får det stöd de behöver.

Vi politiker pratar väldigt mycket *om* brottsoffer när vi kanske borde prata lite mer *med* brottsoffer.

Jag har som polis hanterat förvirrade, drogade, gråtande flickor som har ringt polisen från en gata där de har blivit utkastade eller utfösta från en lägenhet klockan sex på morgonen. De förstår eller känner att de har blivit våldtagna. De vet knappt var de är, än mindre i vilken lägenhet de har varit eller vem eller vilka som har förgripit sig på dem. Hur hjälper vi en sådan flicka med hennes frågor, skamkänslor, ångest och rädsla? Vem hjälper henne?

Jag har även varit hemma hos 14-åringen som kissat på sig för att han någon halvtimme tidigare fått en kniv upptryck mot sin hals och blivit avtvingad sin jacka. Han har fått två knytnävslag och sedan, när han låg på marken, en spark i magen. Han har blivit bespottad. Han är livrädd för att våga anmäla, han är livrädd för att träffa på förövarna igen och han är livrädd för en eventuell hämnd. Hur hjälper vi honom?

Jag kan nog, trots att jag själv har varit ett offer en gång i tiden, ändå inte förstå vilka känslor som just de två tidigare brottsoffren upplevde och förmodligen kommer att uppleva en lång tid framöver. Jag vet hur jag kände, och jag kan sätta mig in i hur det är att behöva vård, stöd, någon som finns där, någon som kan hjälpa och förklara.

Det är lätt att inte tänka så mycket på brottsoffer, utan i stället fokuserar man på gärningsmannen. Det har vi gjort politiskt under många år. Hur ska han få det i fängelset? Hur ska vi se till att han får det bra trots att han är inlåst? Hur ska vi rehabilitera honom, och hur kan vi se till att han får det bra när han kommer ut? Hur kan vi stötta honom?

Och det är bra. Vi ska tänka på förövaren, och vi ska absolut se till att rehabilitering och allt sådant fungerar.

Fru ålderspresident! Jag vill nog ändå att vi ska prata mycket, mycket mer om brottsoffren och deras anhöriga och om hur vi kan ta om hand om dem på ett bättre sätt. Det finns mycket kvar att göra på den fronten; alltifrån hur vi tar hand om barn som har blivit tvingade in i kriminalitet, hur vi hjälper kvinnan som flyr från en våldsam man till hur vi ger stöd till näringsidkaren som dagligen tvingas möta sina förövare. Vidare har vi

offret som tvingas äta i samma matsal på skolan som sin förövare. Hur hjälper vi henne eller honom? I det sista fallet är det i min värld enkelt: en förövare ska inte gå kvar i den skolan.

Jag tycker att det både från myndighetshåll och från civilsamhället spretar när det kommer till att hjälpa brottsoffer, och jag vet att det i många fall handlar om resurser, ekonomi, kunskap och ibland brist på förståelse. Men då måste vi prata om det.

Jag vet att det även finns många bra organisationer som hjälper brottsoffer. Det gäller inte minst brottsofferjourerna, stödcentrum och kvinnojourer. De fungerar bra, men jag vill också se att de får mer finansiellt stöd.

Men vi måste också prata mer om att skola och arbetsgivare ska vara med på tåget och förstå hur brottsoffer känner och mår. Jag vill att brottsoffers rättigheter flyttas högre upp på dagordningen oavsett i vilket forum man pratar om dem eller med dem.

(Applåder)

Anf. 180 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru ålderspresident! Jag kan börja med att tacka för att det har varit många rapporter och inlägganden som tar ställning för brottsoffren. Jag kan säga att historiskt fanns inte ens begreppet förrän 1970, och det har också präglat det faktum att det har varit oerhört svårt att få in de perspektiven. Vi är inte klara än, även om mycket har hänt under åren sedan ordet först förekom.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 8. Jag står självklart bakom alla reservationer som Vänsterpartiet har lagt fram, men den här upplever jag som viktigast. Reservationen gäller åtgärder som ska vidtas på grund av våldspornografi.

Jag har flera anledningar att ta upp denna reservation. En är att jag åtskilliga gånger har hört kvinnor berätta om att de har tvingats att se våldspornografiskt material, och sedan har samma scener iscensatts mot dem, ibland av deras man eller sambo, i andra fall har det varit främlingar. Jag har dessvärre också hört barn berätta om detta. Barn är ännu mer utlämnade när de får höra från en förövare, som de inte uppfattar som en förövare utan som en allmän person, att så här ska vi göra: Du ser på filmen. Vi ska göra likadant.

Jag kan ytterligare rapportera, och det här är något som ni kanske också har tagit del av, att de poliser som arbetar mot prostitution kan hitta att sexköparen har med sig en padda med filmer. Sedan tvingas samma handlingar på den kvinna som är involverad i prostitution. Det här är en form av våldtäktsreklam, och det ger definitivt uttryck för starkt kvinnoförakt. Vi måste inse att själva produktionen av våldspornografen per definition innebär att man också utsätter kvinnor och barn för våld och övergrepp.

Hur ser det ut när vi försöker hantera detta? Vi kan hitta att det finns förbud mot barnpornografi, och egentligen också mot våldspornografi, som kallas för olaga våldsskildring. Båda förbuden finns med i brottsbalkens kapitel 16, som avser brott mot allmän ordning. Man tänker inte på de personer som är involverade, utan här är det fråga om brott som har kriminaliserats därför att man vill begränsa spridningen av värderingar och uppmaningar till våldsamma handlingar; det man kallar att förhindra föråande beteenden och effekter liksom normförskjutningar.

När vi tittar på brottet olaga våldsskildring kan vi se att det finns oerhört få anmälningar och ännu färre som leder till åtal eller fällande dom. Det har gått år sedan vi hade något sådant case i Sverige – fastän vi är översvämmade av pornografiskt material.

Roks, Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige, har just den här veckan en aktionsvecka mot porr. Roks polisanmäler och försöker skapa en praxis. Organisationen menar att det som nu pågår är att när det avtalas om en inspelning av ett pornografiskt material undkommer en del män åtal för koppleri och brott mot sexköpslagen, samtidigt som kvinnor blir utsatta för sexuellt våld, övergrepp och våldtäkter.

Glädjande nog har det levererats ett antal utredningar, bland annat betänkandet *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften*. Det handlar om att synliggöra den våldsutsatta. I betänkandet föreslår man att vi ska öka uppmärksamheten på området. Vidare vill man att en hotline ska finansieras, där särskilt barn ska få hjälp genom att material som innehåller sexuella övergrepp tas ned från nätet. Vidare ska en hotline även fungera som en anmälningssida dit allmänheten kan vända sig för att göra en anmälan.

För barnen finns en ideell organisation, Ecpat, som stöder barn och som kan ta ned bilder från nätet där barn förekommer i sexuella situationer. Ecpat lyckas med det arbetet. Det man önskar i utredningen är att det ska bli samma möjligheter för både barn och vuxna.

Det som utredningen också pekar på är att det förekommer att barn som är utsatta för sexuell exploatering inte bedöms som våldsutsatta, utan de beskrivs som barn med ett socialt nedbrytande beteende. Risken finns att de här barnen inte får stöd utan i stället pekas ut som problematiska själva och blir omhändertagna enligt LVU. Det är naturligtvis en felaktig beskrivning av deras situation, på samma sätt som om man kallar det ett sexuellt självskadebeteende. Det handlar om utsatthet som sätter grymma spår.

Remisstiden gick ut för ganska exakt ett år sedan, och vi har ännu inte sett någon lagradsremiss från regeringen. I andra utredningar går utredningstakten snabbare, tyvärr. Här hoppas jag förstås att mer ska komma.

Ytterligare en utredning heter *Ut ur utsatthet*. Den kom också för ett bra tag sedan; den presenterades i december 2023, och remisstiden går ut om en månad. I utredningen lämnas förslag om mer organisering av program för barn som är utsatta för sexuell exploatering och människohandel samt förslag på aktörer som skulle kunna vara viktiga där. Det föreslås också att det jämställdhetspolitiska delmålet ska kompletteras med att man fokuserar på sexuellt utnyttjande i pornografiskt material, för att skydda och åstadkomma mer åtgärder mot detta.

Jag vill dessutom gärna lägga till att de här arenorna är en marknad där det även finns utrymme för organiserad brottslighet. De är med och skördar ekonomiskt av de här verksamheterna. Våld föder alltså våld och göder på flera sätt utvecklingen av den organiserade brottsligheten.

Jag anser sammanfattningsvis att regeringen bör fortsätta att tillsätta utredningar för att begränsa detta med våldspornografi samt föra de utredningsförslag i hamn som redan har kommit. Det är viktiga utredningar som har remissbehandlats för ganska länge sedan.

Det finns mycket mer att säga både om detta och om andra aspekter på brott och brottsoffer, men jag stannar där.

Fru ålderspresident! Vi debatterar våldsbrott och brottsoffer, och jag vill inledningsvis säga att mina tankar går till dem som har drabbats av dödligt våld, grovt våld och våld av alla de slag. Det är helt oacceptabelt. Tankarna går till både de drabbade och de anhöriga.

Centerpartiet välkomnar ett ökat och större fokus på brottsoffer och brottsutsatta. Vi ser positivt på den översyn av hela straffrätten som nu görs och på det sätt som brottsoffer lyfts i direktiven. Centerpartiets rättspolitik bygger på brottsoffret i fokus, rättsstatens principer och att se hela rättskedjan i hela landet.

Vi står därför bakom de stora resursförstärkningar till rättsväsendet som har gjorts. Men både jag och landets medborgare förväntar oss nu, tre år in i mandatperioden, en ökad leverans i enlighet med regeringens utfästelser.

Avseende brottsområden får grov organiserad brottslighet med skjutningar och sprängningar stor uppmärksamhet – och ska så ha, eftersom det är ett stort problem i samhället. Men som flera andra har gjort behöver vi även lyfta mäns, ofta dödliga, våld mot kvinnor, våldet mot barn och mängdbrott. Mycket av detta kräver en ökad stabil och långsiktig polisiär närvaro i hela vårt land, och där finns mer att göra från regeringens sida.

I betänkandet och även i den här debatten har många viktiga frågor lyfts, och jag väljer att nämna några av frågorna från våra reservationer. Jag vill inleda med utredningstider vid brott mot barn.

Vid en anmälan om ett allvarligt brott mot ett barn ska förundersökningen genomföras skyndsamt, och beslut om ett eventuellt åtal ska fattas inom 90 dagar. Detta är en föreskriven tidsfrist som bara ska överskridas om det är påkallat av tydliga utredningsskäl, som när ärendet är komplext. Ändå överskrider tidsfristen i många ärenden utan att det kan motiveras av ärendets art. En rapport från Rädda Barnen visar att mer än vart tredje barn har fått vänta mer än 90 dagar på beslut om åtal.

De långa handläggningstiderna får allvarliga konsekvenser för barnet. Vid sidan av den allmänna påfrestning det medför för alla att vara föremål för en brottsutredning som utsatt, vilket flera här har tagit upp, är det en särskild påfrestning när man är ett barn. Det kan även resultera i ett sämre bevisläge.

Barn får också ofta vänta på olika former av insatser till efter det att förundersökning och domstolsprocess har avslutats – detta för att insatserna inte ska störa en pågående förundersökning eller för att barnets situation inte är tillräckligt stabil under pågående utredning eller brottmålsprocess. Men de långa handläggningstiderna riskerar att förvärpa både barnets hälsa och möjligheterna till skydd, stöd och behandling.

Fru ålderspresident! Det är glädjande att höra att regeringen och de partier som är representerade här säger att man jobbar med detta, men jag vill påminna om att vi alltså är tre år in i mandatperioden. Det vore bra med en skyndsam handläggning såväl i Regeringskansliet som i domstolar och hos polisen, för barnens skull. Jag vill därför yrka bifall till reservation 6.

Jag vill även lyfta detta med registerkontroll. Vi från Centerpartiet anser att kontrollerna bör omfatta fler yrken och fler brott samt ske oftare. Vi anser att fler som arbetar nära barn, äldre och funktionshindrade bör kunna omfattas än vad som är fallet i nuläget. Vi anser också att fler brott ska

inkluderas; vi har tidigare lyft bland annat lyft terrorbrott, men det gäller även många andra brottstyper.

När det gäller frekvensen av kontroller har vi noterat att utredaren i sitt betänkande – det betänkande som nu bereds inom Regeringskansliet, vilket vi hoppas sker skyndsamt – anser att det inte bör införas en reglering som ger kommunala arbetsgivare rätt att regelmässigt göra förnyade eller löpande registerkontroller under pågående anställning. Man säger att det är med hänsyn till intrånget i den anställdes integritet.

Vi anser att man behöver överväga att ändra detta då vi pratar om anställda som jobbar med de allra mest skyddsvärda, det vill säga barn, äldre och funktionshindrade. Vi anser att *deras* integritet och deras skyddsvärde behöver uppvärderas. Vi kommer att noga följa regeringens hantering av utredningen och får förmodligen anledning att återkomma i frågan.

Avslutningsvis, fru ålderspresident, vill jag ta upp vikten av brottsförebyggande arbete utifrån brottsoffrens perspektiv. Den största vinsten med ett framgångsrikt brottförebyggande arbete är nämligen inte att någon inte blir en gärningsman, utan det är att ingen kommer att bli målsägande – att ingen blir brottsutsatt och ett brottsoffer. Det måste alltid vara det yttersta målet för oss alla.

(Applåder)

Anf. 182 JACOB RISBERG (MP):

Fru ålderspresident! Miljöpartiet vill skapa ett samhälle präglad av mångfald, jämlikhet och rättvisa.

Rasism är en ideologi och en struktur som skadar både individer och samhällen genom att skapa och upprätthålla orättvisor baserat på hudfärg, etnicitet, kultur och religion. Det är en allvarlig samhällsutmaning som kräver målmedvetna och omfattande insatser på flera nivåer. Rasismen begränsar människors frihet och trygghet, och den fortsätter att förstöra förutsättningarna för ett sammanhållet och inkluderande samhälle.

Därför är det av största vikt att vi arbetar aktivt för att motverka rasism och diskriminering genom strategiska åtgärder och reformer. Som en del i arbetet mot rasism är det helt nödvändigt att stärka hela rättskedjans arbete mot rasism och hatbrott genom utbildning och resurser.

Fru ålderspresident! Mäns våld mot kvinnor är ett av Sveriges allvarligaste samhällsproblem. Våldet kan ta sig olika uttryck och ske i olika former, till exempel fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt. Under Miljöpartiets tid i regeringen gjordes stora insatser för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Bland de stora framsteg som gjordes finns 40-punktsprogrammet, som bland annat handlar om förebyggande insatser, stöd och skydd för våldsutsatta, straffskärpningar och ökade satsningar på kompetens och forskning. Det har bland annat blivit lättare att utfärda kontaktförbud och fotboja. Straffet för grovt kvinnofridsbrott har skärpts, och satsningar har gjorts på polisen och fler särskilda utredare. Straffet för våldtäkt och sexköp har skärpts. Men mycket arbete återstår. Avgörande är insikten om att mäns våld mot kvinnor är precis lika allvarligt som gängkriminaliteten.

Mäns våld mot kvinnor slutar inte när den våldsutsatta lämnar relationen. Då startar ofta en ny våldsspiral, eftervåldet. Det kan handla om till exempel fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, materiellt eller juridiskt eftervåld. Många blir under relationen hotade med att de inte skulle klara sig utan

förövaren, att de inte ska få ett öre eller att de ska bli av med barnen. Det kan handla om allt från hot och misshandel till ryktesspridning. Gemensamma barn drabbas också av eftervåldet. Miljöpartiet vill tillsätta en utredning för att kartlägga eftervåldets olika uttryck och lämna konkreta förslag på lagändringar avseende alla eftervåldets olika uttryck.

Fru ålderspresident! Under de senaste åren har problemet med omvändelseförsök riktade mot hbtqi-personer uppmärksamrats alltmer, och bland riksdagens partier råder närmast total samsyn om vikten av att få på plats ett förbud. I Tidöavtalet från hösten 2022 nämns förbud mot omvändelseförsök som något som regeringen och SD kommit överens om att genomföra. Redan 2020 fick också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor i uppdrag av den dåvarande regeringen att utreda förekomsten av omvändelseförsök i Sverige. MUCF kunde sedan i sin rapport 2022 konstatera att omvändelseförsök är något som förekommer i inte obetydlig omfattning.

År 2022 fick också en redan arbetande utredning i uppdrag att utreda vilket straffansvar som i dag finns när det gäller så kallade omvändelseförsök riktade mot hbtqi-personer samt även om det straffrättsliga skyddet borde förstärkas. Utredningen presenterade sitt betänkande sommaren 2023 och föreslog då att omvändelseförsök inte skulle kriminaliseras, bland annat eftersom utredningen menade att de allvarligaste förekommande påverkansmedlen redan utgör brott, exempelvis om hbtqi-personer utsätts för påverkan genom handlingar som utgör olaga tvång, misshandel, olaga frihetsberövande, olaga hot, äktenskapstvång, ofredande, förtal, föroläpning eller hets mot folkgrupp. Utredningen ifrågasatte också om en straffsanktion skulle utgöra ett effektivt medel för att motverka beteendet.

Utredningens förslag möttes av stark kritik av flera organisationer inom hbtqi-rörelsen, bland andra RFSL Ungdom, som i en rapport sommaren 2024 pekade på vikten av att en lagstiftning kommer på plats.

Det är klarlagt att omvändelseförsök är skadliga, såväl för den som utsätts som för hbtqi-personer som grupp, och kan leda till bland annat stigmatisering, psykisk ohälsa och självmordsförsök – även om det inte är de redan kriminaliserade metoderna som används. Personer som har utsatts för omvändelseförsök i Sverige har berättat om bland annat total social utfrysning ur ett ofta religiöst sammanhang som varit personens hela värld, ständiga verbala påtryckningar om förändring och andra handlingar som syftar till att skapa skam och skuld och till att åstadkomma omvändelse. Detta är oacceptabelt, och det är dessutom sannolikt att omvändelseförsök kan ta sin början med denna typ av företeelser för att sedan gå vidare med grövre handlingar. Ett förbud mot omvändelseförsök skulle vara en lagstiftning med en normerande effekt, och det är en lagstiftning som behöver komma på plats.

Miljöpartiet vill därför se att regeringen snarast tillsätter en ny utredning med uppdrag att utreda hur ett förbud mot omvändelseförsök kan utformas.

Fru ålderspresident! Jag står givetvis bakom Miljöpartiets samtliga reservationer men yrkar bifall endast till reservation 4.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

Anf. 183 KATJA NYBERG (SD):

Fru ålderspresident! Svensk polis står i dag inför historiskt stora utmaningar. Det handlar inte bara om att bekämpa grov och organiserad brottslighet. Det handlar om att återskapa ett samhälle där trygghet, rättvisa och rättsstatens auktoritet åter är norm, inte undantag. Det är därför glädjande att Sverige har en regering som tar detta på allvar och som tillsammans med Sverigedemokraterna genom Tidöavtalet driver en reformagenda med fokus på effektivitet, tydliga resultat och lokal polisiär närvaro.

Fru ålderspresident! Polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete är en grundpelare i denna politik. Riksdagen har i flera år slagit fast att det inte räcker att sätta hårt mot hårt – vi måste också förebygga brott. Skillnaden nu är att detta arbete bedrivs samlat, evidensbaserat och med nationell samordning.

Det pågår ett omfattande och målinriktat arbete inom Polismyndigheten för att minska brottsligheten, öka tryggheten och reducera sårbarheten i samhällssystemen. Strategin för brottsförebyggande arbete, liksom satsningarna på områdespoliser, trygghetsmätningar, volontärverksamhet och samverkansråd med andra myndigheter, är resultat av en medveten politisk vilja att bygga upp ett robust och långsiktigt trygghetsarbete.

Fru ålderspresident! Särskilt viktigt är det arbete som nu bedrivs för att förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet. De så kallade Bob-råden, där flera myndigheter samverkar på lokal och regional nivå, är ett tydligt exempel på hur samhällets institutioner nu arbetar tillsammans. Här ser vi hur stat och kommun möts i konkret handling, inte i fler styrdokument eller rundabordssamtal.

Och vi ser resultatet. Polismyndighetens egen uppföljning visar att allt fler lokalpolisområden nu har tillgång till egen analysförmåga. Detta är avgörande för att kunna fatta rätt beslut, prioritera rätt insatser och använda resurserna där de behövs mest.

Fru ålderspresident! Ett brottsförebyggande arbete utan tydliga informationsvägar mellan myndigheter fungerar inte. Därför är det ett stort framsteg att riksdagen antog den nya lagstiftningen om informationsdelning, som möjliggör ett effektivare samarbete mellan exempelvis socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis. Det är precis sådana reformer som tidigare regeringar misslyckats med att få på plats men som nu genomförs.

Parallellt har 24 statliga myndigheter fått ett omfattande uppdrag: att själva utveckla sitt brottsförebyggande arbete. Detta är ett uttryck för det synsätt som Sverigedemokraterna länge drivit, nämligen att hela samhället har ett ansvar för att motverka brottslighet, inte bara polisen. Låt mig även passa på att nämna att vi i vårändringsbudgeten lägger 7 miljoner extra på det brottsförebyggande arbetet, just för att stärka det samordnande arbetet.

Fru ålderspresident! Naturligtvis är också den operativa polisverksamheten central. Ett tryggt samhälle kräver en stark, synlig och närvarande polis. Just därför är det så glädjande att Polismyndigheten nu kraftsamlar för att öka den lokala närvaron. Beslutet att all framtida tillväxt när det

gäller antalet poliser ska ske lokalt och avse uniformerad polis i yttre tjänst är ett kvitto på att vår politik ger resultat.

Polisen har också stärkt den uppsökande verksamheten, utvecklat sin patrullering av hotspots och skapat nya former för hur poliser i yttre tjänst arbetar, till exempel med kontaktförbudspatrullering och utredare i uniform. Arbetstiden ska förläggas när brottsligheten är som mest frekvent, inte när det passar schemaadministrationen. Polisens service till allmänheten förbättras via digitala kanaler, kontaktcenter och ökade öppettider. Därigenom har allmänhetens tillgång till polisen stärkts.

Sammantaget bygger detta upp ett förtroendekapital som är helt avgörande för att rättsstaten ska kunna fungera, för om polisen inte syns, inte finns tillgänglig eller inte agerar förlorar vi både människors förtroende och vår förmåga att förebygga brott.

Fru ålderspresident! Sverigedemokraterna har länge varit en drivande kraft i frågor som rör fler poliser, högre närvaro och tydligare befogenheter. Vi ser nu med tillfredsställelse att detta omsätts i praktisk politik, inte minst genom satsningar på att öka antalet poliser i yttre tjänst och genom utveckling av de verktyg som krävs för att bekämpa grov och systemhotande brottslighet.

Vi ser också att polisutbildningen fortsätter att stärkas både i kvalitet och i bredd och att Polismyndigheten arbetar aktivt för att nå fler kompetenta sökande med rätt drivkrafter och färdigheter. Fokus måste vara på att rekrytera dem som är bäst lämpade för uppdraget. Polisens uppdrag kräver mod, ansvarstagande och integritet – inte kvotering eller vackra ord.

Fru ålderspresident! Det är nu avgörande att vi håller kursen, att vi fortsätter att bygga ut polisen och fortsätter att samordna hela samhällets resurser mot kriminaliteten och att vi gör detta med fokus på resultat, inte symboler. Justitiekanslens betänkande visar tydligt att denna kurs ligger fast. Riksdagen ska inte ägna sig åt detaljstyrning. Myndigheterna ska själva ha kapacitet att agera. Vår roll är att staka ut vägen och att säkerställa att arbetet gör skillnad i människors vardag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 184 PETTER LÖBERG (S):

Fru ålderspresident! Jag har ett antal reservationer i betänkandet, men jag väljer att yrka bifall enbart till reservation 4, om vikten av det brottsförebyggande perspektivet. Ni kommer snart att bli varse varför jag väljer just den reservationen.

Polisen finns i vår vardag, ibland kanske mer via nyheter eller kulturinslag, filmer och deckare. Men den finns där, och den är en central aktör för att klara några av de absolut svåraste samhällsutmaningar som vi har i vårt samhälle. Polisen har fått stora resurstillskott – mer än fördubblade resurser i praktiken. Man har dessutom haft en del utmanande uppgifter utöver det, inte minst i form av den omorganisation som sju sattes för tio år sedan som naturligtvis har tagit enormt mycket kraft. Men man har fått ett starkare mandat, och man har vassare redskap.

Med detta följer också hårdare och starkare förväntningar från politikens sida. Vi förväntar oss att polisen ska ha högre uppläringsprocent. Vi förväntar oss en ökad tillgänglighet. Vi förväntar oss en ökad synlighet.

Låt mig vara ärlig: Det går åt rätt håll. Men vi behöver också ibland påminna oss om varför den stora polisreformen gjordes. Man hade under lång tid sett att stödfunktionerna hade växt sig allt större på bekostnad av den traditionella kärnverksamheten. Man såg att personalen ofta kände att de var tvungna att röra sig för att utvecklas i yrket och göra internkarriär inåt och uppåt i organisationen i stället för längst ut i ventriklarna. Detta innebar, som hos många andra myndigheter, att myndigheten blev över- tung. Det saknades kraft längst ut i organisationen.

Omorganiseringen blev närmast en reset av systemet, kan man säga. Vi skapade en enmyndighet och stängde ned det gamla sättet att organisera polisen.

På ett sätt har det varit segt att få ut resurserna i polisområdena. Det akuta läget, med skjutningarna och den övriga organiserade brottsligheten, har varit påfrestande och har gjort att det har varit svårt att hinna med det brottsförebyggande arbetet. Man har helt enkelt inte riktigt mäktat med detta fullt ut.

Även personaltillväxten har tagit mycket kraft. Den befinner vi oss mitt inne i, och den kommer ju att fortsätta. Det finns bred politisk enighet i kammaren om det.

Men nu står vi ändå här. Vi har egentligen inga ursäkter längre. Resurserna finns på plats. Poliserna har börjat jobba. Vi satte upp ett högt mål om 10 000 nya polisanställda till 2024, och man uppnådde det. Man nådde över den ribban, dessutom med lite luft emellan.

Det är synnerligen ovanligt i svensk förvaltning och svensk politik numera att vi klarar av någonting på utsatt tid. Vi kan knappt bygga en cykel- väg utan att det blir årslånga förseningar. Vårt land har tyvärr blivit en administrativ katastrof. Men även om vi inte ska detaljstyra polisen var den skarpa målsättningen, de tydliga uppföljningarna och det politiska kra- vet gällande de 10 000 nya polisanställda en succé. Detta kommer, hoppas jag, att finnas med i de flesta handböcker om hur politiker ska ägna sig åt styrning framöver: Man ska sätta ett tydligt krav och ett tydligt mål. Det blomsterspråk som vi älskar att omge oss med kanske inte alltid fungerar.

Nu har vi dessutom en polisledning på plats. Här får jag ge kredd åt det moderatstyrda departementet för att man ställer krav på att poliserna och de nya resurserna ska hamna längst ut i lokalpolisområdena: Mycket bra, Gunnar Strömmer och ni andra!

På förra årets högtidsstund – jag menar när vi debatterade motsvarande betänkande förra året – noterade jag att antalet öppna drogscener i stor- stadsområdet Stockholm hade minskat med tio. Det är oerhört glädjande. I en nyligen publicerad rapport från länsstyrelsen, för bara några dagar se- dan, har man noterat att ytterligare tio öppna drogscener har försvunnit från Storstockholm.

Nyckeln är kanske inte primärt vistelseförbud. Det kan man se när man tittar lite noggrannare på de olika drogscenerna. I exempelvis Rågsved är det ett fåtal personer vi pratar om. Det handlar om en bred palett av åtgär- der, där vistelseförbud förvisso är en del. Det ska sägas. Men jag ska gå igenom lite kortfattat vad det är för framgångsfaktorer vi talar om i poli- siärt hänseende.

Det handlar om lokal och regional samverkan. Samverkan är ju bloms- terspråk, ett ord som jag inte gillar. Men det är alltså ett tätt samarbete vi

pratar om. Det är ett samarbete mellan polis, socialtjänst, fastighetsägare, skolor, fritidsverksamhet och civilsamhälle. Det är en av nyckelfaktorerna.

Det handlar också om en synlig och närvarande polis på ett annat sätt än tidigare. Det är en nyckelfaktor när det handlar om att slå ut en öppen drogscen. Ökad fysisk närvaro och uniformerad polis i området har ofta en avskräckande effekt på en öppen narkotikahandel. Samtidigt innebär det ökad trygghet för vanligt folk. Det handlar om att störa ut logistiken för gängen och ta bort de samlingsplatser där rekrytering också sker, även om den även sker på nätet i allt större omfattning.

Det handlar också om fysiska förändringar och trygghetsskapande åtgärder som kommunen vidtar i olika avseenden. Det är alltifrån buskar som behöver klippas ned eller skymda utrymmen som behöver byggas bort.

Framför allt handlar det om tidiga insatser och om riktat socialt stöd. Detta är någonting som vi har pratat om i den här kammaren många gånger. Det är nyckeln till detta.

Målet måste vara att det inte ska finnas en enda bestående drogscen i vårt land. De ska bort, helt enkelt.

Gängen kommer naturligtvis att skifta strategi. Vi är inte så naiva att vi inte inser det. Vi vet att det kommer att ske. Man kommer att gå över till Postnord eller någonting annat i stället. Men samtidigt slår vi mot dessa öppna marknader och ser till att gängen inte kan skapa otrygghet.

Gängen kommer kanske att ägna sig åt LSS-verksamhet eller försvinna in i HVB-verksamhet, som vi ser i det här sönderprivatiserade landet. Men vi ska naturligtvis göra allt vad vi kan. Det gäller kommuner, och jag hoppas att myndigheterna också jobbar med det.

Parallellt med det här måste vi bygga ett starkt samhälle. Det handlar om fritidsverksamhet, kulturliv och en samlad skola. Vi behöver inte färre fritidsgårdar. Vi behöver ha fler fritidsgårdar. Vi behöver ha simskola för ungarna på sommaren och sommarjobb. Vi behöver, som jag brukar säga, ha lite mer saft och bullar för barnen i stället för en framtid där de poserar med vapen på sociala medier.

Vi socialdemokrater vägrar acceptera en framtid där Sverige närmar sig Turkiet, med Europas största fängelsepopulation. Det här är ingenting annat än ett politiskt haveri, som vi måste skifta fokus från.

Ett tydligt budskap kommer således från Socialdemokraterna. För varje krona som satsas på det repressiva ska det satsas en krona eller mer på det förebyggande arbetet. Det är det enda sättet att långsiktigt lösa problematiken. Därför har vi vår reservation.

Fru talman! Låt mig avsluta med att vara mycket tydlig. Vi kommer aldrig att backa i kampen mot den gängkriminalitet som sliter sönder vårt land.

Vi socialdemokrater står inte utanför verkligheten i den här delen. Vi går inte på studiebesök i våra särskilt utsatta områden. Vi är där. Vi verkar där. Vi har S-föreningar. Vi har verksamhet. Många av oss, inklusive underutvecklade, är uppvuxna i ett sådant område. Vi organiserar människor och samtal.

Det var en väldigt bra diskussion för en liten stund sedan om folkbildningens roll. Den är en nyckel när det gäller att bygga ett starkt civilsamhälle i de områden som är hårdast drabbade av gängkriminalitet.

Vi vägrar också att låta oss dras med i ett förenklat och hårdnande klimat när det gäller de här frågorna. Den kriminalpolitiska diskussionen präglas tyvärr av en ensidighet. Om jag ska ge lite beröm till SD – jag lovar att det är sista gången jag gör det i år – kan jag säga att jag tyckte att Katja Nybergs inlägg också präglades av den insikten. Nu är hon inte ens kvar i kammaren.

Men, mest av allt, ska vi också ha lite skuld och skam in på kroppen över att vi tillät den här utvecklingen att ske – att klyftorna växte, att segregationen fördjupades och att människor och samhällen lämnades därhän. Det är där roten till skulden ligger och ingen annanstans.
(Applåder)

Anf. 185 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna pratar ofta ganska stolt om en hög ambition vad gäller det förebyggande arbetet. Men blickar man tillbaka på de åtta åren av socialdemokratiskt styre ser man att det var ganska tomt på socialpolitiska reformer.

Vi kan titta på det stora behovet av en ny socialtjänstlag. Den tidigare, socialdemokratiska regeringen förmådde inte få fram den till leverans. Det är en reform som är efterlängtd bland alla dem som arbetar inom socialtjänsten, som behöver verktyg som är mer förebyggande och som gör att man kan vara mer proaktiv i insatserna.

Ett problem när Socialdemokraterna satte igång den utredningen var att man i direktiv till utredaren sa att det inte fick kosta mer pengar. Men det är klart att det kostar mer pengar om man reformerar socialtjänsten. Det är därför regeringen nu satsar 10 miljarder under fem år på implementeringen av en ny socialtjänstlag.

Jag ska nu gå över till min fråga. Vi är egentligen överens om vikten av lokalt närvarande och synlig polis. Min fråga är hur Petter Löberg definierar framgång. 10 000 fler polisanställda är en framgång. Men under den socialdemokratiska regeringstiden ökade antalet poliser i yttre uniformerad tjänst bara med 1 200. Det var alltså 10 000 fler polisanställda men bara 1 200 fler poliser i yttre uniformerad tjänst. Hur definieras framgång?

Anf. 186 PETTER LÖBERG (S) replik:

Fru talman! Man kan säga att detta är oerhört glädjande. Ledamoten Mikael låter som en traditionell gråsosse – med mer pengar till socialtjänsten och social prevention och allt möjligt trevligt.

Jag kan säga att vi har väldigt gott samvete när det gäller det brottsförebyggande arbetet under de åtta åren. Vi sjösatte till exempel det första brottsförebyggande programmet i Sverige på 25 år. Där fick vi ett helhetsgrepp på hur man skulle jobba med det brottsförebyggande arbetet.

Ute i kommuner och regioner där vi har styrt har vi tillskjutit enorma resurser. De generella och riktade statsbidragen från riksdagen för brottsförebyggande verksamhet ökade dramatiskt under våra åtta år, parallellt med det.

Sedan håller vi med om att vi behöver ha en spetsigare socialtjänst. Vi behöver se över sekretessregler och informationsutbyte mellan olika instanser – naturligtvis med förnuft. Den parallella utvecklingen gör vi tillsammans i olika utskott. Vi har en bred palett av brottsförebyggande arbete.

Jag kan säga att vi i de kommuner som vi styr – nu styr vi bland annat de tre största kommunerna – har ett oerhört framgångsrikt arbete tillsammans med polisiära myndigheter för att klara det här.

Framgången mäter man bland annat i färre öppna drogscener. Nu kan vi också se att vi har färre skjutningar än tidigare. Jag tycker ändå att vi ska ta med oss det – att skjutningarna har minskat tre år i rad. Antalet döda minskar år för år när det gäller det dödliga våldet. Det måste även ni tycka är positivt – eller hur?

Anf. 187 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Ja, vi bejakar verkligen det, och vi ser det positiva. Vi börjar skönja positiva trender vad gäller brottsutvecklingen i Sverige. Det är långt kvar, men vi skönjer ändå positiva trender. Det är viktigt att ta fasta på det.

Men det jag egentligen begärde replik för gällde frågan om hur man mäter framgång. Vi ser att det går framåt vad gäller en del resultat. Men jag tänker på att vi är överens om att vi vill ha en lokalt synlig och närvarande polis.

Man lät Polismyndigheten fördubbla sin budget. Antalet polisanställda växte med 10 000, men antalet poliser i yttre uniformerad tjänst ökade under Socialdemokraternas regeringstid bara med 1 200 poliser. Definierar ledamoten Löberg det som framgång?

Anf. 188 PETTER LÖBERG (S) replik:

Fru talman! En av orsakerna till att man inte förmådde trycka ut resurser i yttre tjänst handlade om att skjutningarna tog enormt mycket utredningsresurser i anspråk. Det hade vi inget alternativ till. Skulle vi inte ha utrett de brott som drog sönder samhället? Skulle vi stället uppnå specifikt detta med uniformerad polis i yttre tjänst?

Nu har vi nått en kritisk massa av poliser – med 10 000 nya polisanställda – på grund av de beslut vi tog och de gemensamma beslut som vi har kring fortsatt expansion.

Vi kommer självklart att se resultat av det. Jag hoppas det. Jag vet också att Petra Lundh och Stefan Hector har den inställningen i myndigheten. Jag har alltså en trygg förhoppning om det.

Men med det sagt ska jag också säga att resurserna kom under socialdemokratiskt styre. Polisutbildningarna i både Borås och Malmö skapades under den här perioden. Det är förutsättningen för en fortsatt expansion. Det kommer huvudsakligen propositioner till riksdagens bord som är beredda och utredda under socialdemokratisk ministär. Ni skördar frukterna av dem nu. Jag har inga problem med det. Det viktigaste är att det blir bra för samhället. Ni får gärna åka lite snålskjuts på våra utredningar och lägga fram förslag här i kammaren, bara det är bra och kloka förslag, vilket det ofta är när vi har lagt grunden för dem.

Jag tror i grund och botten att vi mår ganska bra av att ha samtal över blockgränserna mellan de två statsbärande partierna kring rättsfrågorna. Det tror jag att vi kan fortsätta att ha framöver.

Anf. 189 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Fru talman! Att återupprätta tryggheten i hela Sverige är en av Moderaternas allra viktigaste frågor. När regeringen Kristersson tillträdde för

två och ett halvt år sedan hade den grova organiserade brottsligheten tillåtit breda ut sig. Det grova våldet med skjutningar och sprängningar hade nått nivåer som helt saknar motstycke i länder vi normalt jämför oss med.

Tillsammans med Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna lägger vi nu om rättspolitiken för att bryta den destruktiva utveckling som vi har fått bevittna det senaste decenniet. Tidöavtalet innehåller en stor mängd offensiva och mönsterbrytande åtgärder. Det handlar om att slå hårt mot det grova våldet, strypa den kriminella ekonomin och bryta rekryteringen av barn och unga.

Preventiva vistelseförbud, säkerhetszoner och preventiv avlyssning av gängkriminella begränsar de kriminellas frihet men gör vanliga hederliga invånare i vårt land både tryggare och friare. Med hårdare straff kommer både gängkriminella och serievåldtäktsmän att sitta bakom lås och bom längre. Kontaktförbudslagstiftningen skärps för att öka brottsoffers trygghet. Med fler uniformerade poliser i yttre tjänst förebyggs brottslighet, och fler brott kan också utredas och klaras upp.

Vi inför en ny socialtjänstlag där det förebyggande arbetet är ett kärnuppdrag. Föräldrarnas roll och ansvar är centralt. Därför förstärks föräldraskapsstödet. Den statliga barn- och ungdomsvården reformeras. Kriminalvården tar över ansvaret för unga som döms för grova brott. Unga som vårdas med stöd av LVU på grund av koppling till grov kriminalitet ska kunna punktmarkeras med fotboja. Skolsociala team som redan i dag finns på många skolor utvecklas ytterligare. Informationsflödet till brottsbekämpningen från socialtjänst, skola och andra myndigheter ska öka.

Med en ny förverkandelagstiftning kan vi komma åt gängens kontanter och lyxprylar. Näringsförbud ska kunna utfärdas för personer involverade i grov organiserad brottslighet för att företag inte ska kunna användas som brottsverktyg. Därtill görs massiva satsningar på rättsväsendet. Från 2023 till 2027 ökar rättsväsendets budget från 69 till 100 miljarder kronor, en ökning med över 40 procent.

Fru talman! Sverige står som bekant inför allvarliga utmaningar när det gäller trygghet och säkerhet. Den systemhotande brottsligheten, terrorhotet och främmande maktens påverkan kräver kraftfulla åtgärder. Men vi får inte heller glömma det allvarliga samhällsproblemet kopplat till mäns våld mot kvinnor som vi måste bekämpa med samma kraft som vi bekämpar gängkriminaliteten. Vi har också en utbredd mängdbrottslighet med allt från tillgreppsbrott till bedrägerier som också måste beivras.

Fru talman! Polisen är helt avgörande för att vi ska kunna trycka tillbaka den brottslighet som har tillåtit breda ut sig. Det är förvisso många andra aktörer som också är viktiga i detta arbete. Men polisen är helt central för att trycka tillbaka den grova organiserade brottsligheten, för att även mängdbrott ska beivras och för att det förebyggande arbetet, som i stor utsträckning bedrivs av kommunala aktörer, också ska fungera.

Satsningen på polistillväxten behöver därför fortsätta. Vi har formulerat det som att Sverige ska ha en polistäthet som motsvarar EU-genomsnittet. Ditt har vi fortfarande en bra bit kvar.

När nu polisen växer ska misstagen från förra mandatperioden inte upprepas. Nyligen fick justitieutskottet ta del av Brottsförebyggande rådets utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda. Utvärderingen visade att de nationella avdelningarna växte betydligt mer än den lokala nivån. Under den socialdemokratiska regeringen ökade antalet anställda

på de nationella avdelningarna med 32 procent samtidigt som lokalpolisområdesnivån bara ökade med 13 procent. Under samma period växte stödverksamheten med 27 procent samtidigt som kärnverksamheten bara växte med 17 procent.

När företrädare för oppositionen emellanåt beklagar sig över bristande lokal polis närvaro är det alltså tomma tunnor som skramlar. Arvet från den förra mandatperioden gör sig nämligen fortfarande påmint.

Fru talman! Om det inte var så att Moderaterna redan förra mandatperioden hade tagit ansvar och drivit den dåvarande socialdemokratiska regeringen framför oss hade situationen varit ännu värre. Vid två tillfällen förra mandatperioden vann Moderaternas och Kristdemokraternas budget budgetomröstningen i riksdagen. Det innebar vid båda tillfällena att viktiga satsningar på polislöner kunde göras, satsningar som inte hade gjorts om den tidigare socialdemokratiska regeringen hade fått bestämma.

Polislönesatsningarna bidrog till att färre lämnade och fler sökte sig till polisyrket. Det bidrog också till att dämpa den tendens som vi har sett under många år, nämligen att poliser söker sig inåt och uppåt i organisationen – bort från uniformerad yttre tjänst på lokal nivå till inre tjänst på högre organisatoriska nivåer.

Nu ser vi hur den lokala polistillväxten faktiskt tar fart. Bara under 2024 ökade antalet poliser i yttre uniformerad tjänst med 700. Det är långt kvar tills vi är nöjda, men det är uppenbart att det nu går åt rätt håll.

Fru talman! För att vi ska ha en lokalt synlig och närvarande polis i hela landet behövs fler nya poliser. Längre var det ett problem att många platser på polisutbildningarna stod tomma. Så ser det inte längre ut. Nu är platserna fyllda, och vi har behöriga sökande i kö. Regeringen gav nyligen Polismyndigheten i uppdrag att undersöka möjligheten att öka antalet platser vid polisutbildningen. Det handlar både om att undersöka förutsättningarna att etablera polisutbildningen vid ett nytt lärosäte och om att utöka platserna vid befintliga lärosäten. Uppdraget ska återrapporteras till regeringen den 1 september.

Regeringen gör det också mer attraktivt att studera till polis genom att studielånen från tiden som polisstudent ska kunna skrivas av eller återbetalas. Det gäller alla som har påbörjat polisutbildningen från hösten 2024 och framåt. Regeringen tillsatte för knappt en månad sedan en utredning som ska utreda de närmare formerna för hur det ska gå till. Utredningen ska vara klar den 16 oktober. Därtill har aspirantlönerna höjts för första gången på 22 år, från 15 000 kronor i månaden till 23 000 kronor i månaden. Det gör alltså skillnad vilka som styr om vi ska få fler poliser.

Fru talman! Vi kan blicka tillbaka på ett decennium med en mycket destruktiv utveckling där skjutvapenvåld på öppen gata som tidigare hade skapat löpsedlar i dag endast blir en flash i mobilen som svischar förbi. Unga personer – barn – rekryteras till att begå mycket grova våldsbrott. En organiserad brottslighet åter sig in i samhällskroppen.

Vi befinner oss nu två år in i en tioårig resa med att trycka tillbaka den här brottsligheten och återskapa trygghet i Sverige. Även om mycket återstår att göra kan vi ändå skönja resultat som ger viss grund för hoppfullhet. Antalet skjutningar var under 2024 på den lägsta nivån sedan 2017. Antalet dödsskjutningar har minskat med 30 procent, och brottsuppleringen vad gäller dessa grova brott har gått upp från 15–20 procent för några år sedan till över 70 procent i dag. Polisen lyckas också förhindra allt fler grova våldsbrott innan de hinner begås.

Allt detta gör att våldsspiraler kan brytas. Men utvecklingen är skör. Konfliktnivån är hög i den kriminella miljön, och våldskapitalet är stort. Men samtidigt som man enträget måste fortsätta arbetet är det viktigt att ge erkänsla för det arbete som görs och erkänna de framgångar som faktiskt uppnås.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis rikta ett tack till alla anställda inom polisen för de viktiga uppdrag de varje dag utför runt om i hela Sverige. Tack för ert arbete med att upprätthålla trygghet och säkerhet, med att förebygga och klara upp brott och inte minst med att ge god service och gott bemötande till alla hederliga svenskar som i olika sammanhang kommer i kontakt med polisen!

Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 190 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nummer 2. Den fokuserar på att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet, alltså polisens huvudsakliga uppgifter.

Jag och många med mig menar att polisens brottsförebyggande arbete fortsatt är eftersatt även om det har utökats. Det finns brister när det gäller metoder och resurser och inte minst utvärdering, trots att det är ett centralt område. Enligt utomstående bedömningar behöver polisens trygghetsskapande och kontaktskapande verksamhet kraftigt förstärkas med resurser. Vidare behövs forskning och systematisk metodutveckling. Det ska också omsättas i utbildning av poliserna.

Polismyndigheten har tagit strategibeslut om hur arbetet ska bedrivas. Det är viktigt men inte komplett. Det vore en början om vi i lagstiftningen kunde stärka polisens markerade uppgift att vara förebyggande, men det bör ske i samverkan med många andra. Polisen klarar inte detta ensam.

Det finns många utmaningar. Vi har berört några tidigare i debatten. En av dem är definitivt den organiserade brottsligheten. Förutom skjutningar och sprängningar, som vi ofta pratar om, sker nu en ökad infiltration av de kriminella i ekonomiska sammanhang. Där förekommer exploatering av välfärden. Den har möjliggjorts av den långtgående privatisering som öppnar för infiltrering av vinstdrivande företag inom skola, vård och omsorg. Förutom att detta dränerar samhället på skattemedel ökar kostnaden på grund av att vi också måste använda skattemedel för att investera i administration för att försöka få kontroll över exploateringen.

Vi har också berört en konkurrens som ibland har funnits och som jag hoppas kan gå över. Den handlar om konflikten mellan att investera i personal och ekonomi för att arbeta mot mäns våld mot kvinnor eller mot den organiserade brottsligheten. Mäns våld mot kvinnor drabbar barn både direkt och indirekt i familjerna. Det borde inte finnas konkurrens mellan de här två områdena. De hänger ihop, inte minst när det handlar om rekrytering av unga till kriminalitet.

Bara under den här veckan har vi hört uttalanden från rikspolischefen under besöket i utskottet om att de flesta unga upplevt våld. Under gårdagens viktiga seminarium i riksdagen bekräftades detta faktum av ansvariga från bland annat Järfälla kommun, som menar att alla unga upplevt våld,

och av Bris representant. Vi har även hört exempel tidigare här i kammaren på att ny forskning från England dokumenterat att det är så.

Jag skulle vilja påstå att forskning i decennier har visat att det är stor risk att de pojkar som ser pappa slå mamma lär sig våldet som en maktfaktor och upprepar detta både i sina egna relationer och i andra sammanhang. Bris sammanfattar barnens situation som att utan sårbara barn finns det ingen rekrytering. En slutsats som vi från Vänsterpartiet har hävdad många gånger härifrån talarstolen är att det handlar om fattigdom och annan utsatthet.

Vi måste agera tidigt för att rädda de barn som har upplevt våld och annan utsatthet. Där kan polisen göra oerhört viktiga insatser. De kan förstås göra orosanmälningar om de stöter på barn i ”fel” sammanhang, och i hanteringen av barnfridsbrott kan de tillsammans med sociala insatser ge stöd till de här barnen. Vad gäller utredningsverksamheten handlar det även om att det behövs samverkansformer, till exempel barnahus.

Vi har också nämnt skyddade boenden tidigare. Där ser jag med oro på att det sker en privatisering. Man fokuserar mer på skalskydd än på det sociala stöd och den pepp som kvinnorna verkligen behöver, för både sig själva och barnen, för att kunna lämna en våldsam man och rädda barnen undan pappans våld.

Jag skulle också vilja nämna några projekt som jag tycker vore värda att upprepa på flera håll. Ett är Rätt kurva, som är ett samarbete mellan socialtjänst, polis och andra aktörer i civilsamhället – särskilt näringslivet. Där fokuserar man på att stödja barn som kanske redan har en viss kriminalitet och har begått några brott. Det är unga personer mellan 8 och 15 år som kan komma i fråga i det här projektet. Det är för närvarande sjösatt i Södertälje, Linköping och delar av Göteborg och kommer att utvärderas av universitetet där. Konceptet består i att man från polis och socialtjänst kontaktar och besöker familjer. Man försöker erbjuda skraddarsydda insatser för både barn och familjer.

Beredskapslyftet öppnar för möjligheter att engagera näringslivet ytterligare och ge ekonomiska resurser. Man jobbar bland annat med mentorskap, jobbtimmar under tiden barnen går i skolan, möjligheter till sommarjobb och andra aktiviteter som kan ge någonting meningsfullt. Man kan även stödja föräldrar om de behöver det, till exempel med ett jobb närmare bostaden eller jobb över huvud taget.

Jag skulle också vilja lyfta fram Fryshuset, som driver väldigt viktiga verksamheter på flera håll i landet.

Center mot våldsbejakande extremism kan erbjuda mycket stöd och arbeta förebyggande för att hindra framför allt risker för våld i skolan.

Det finns ytterligare en aspekt som jag inte tycker har kommit fram särskilt ofta. Det är en verksamhet som kommer närmare verkligheten och medborgarna, nämligen medborgarlöften. Det handlar om kommunala projekt där kommun och polis tillsammans med andra försöker agera. Ibland görs det på sätt som liknar projektet Rätt kurva.

Slutligen vill jag nämna polisutbildningen, som tas upp i en annan viktig reservation som Vänsterpartiet är delaktigt i. Den handlar om att bredda rekryteringsbasen så att polisen får större möjligheter till kulturell kompetens och förmåga att förstå också invandrares sätt att förhålla sig eller vara artig på när man till exempel närmar sig en familj eller kliver in i deras hem.

Alldeles nyligen såg vi ett exempel på riktigt förfärlig rasism inom polisen, något som absolut inte borde få förekomma. Jag tänker på ett fall som har lyfts upp flera gånger och ännu mer nu med allt som kommit fram om den unge pojken Mohamed. Han blev kidnappad och till slut dödad. Mamma sökte hjälp, men polisen närmast hånade henne och vägrade att ge henne tolk. Det här ska inte behöva förekomma i dagens samhälle. Vi måste agera för att skapa mycket större respekt för kulturella skillnader.

Anf. 191 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Vi hör alltför ofta om skjutningar och sprängningar men även om våld, mord och övergrepp. Brotten är alldeles för många och för grymma, och de är förödande både för enskilda och för oss som land. Polisen har här en mycket viktig och många gånger avgörande roll för att skapa och återskapa tryggheten. Jag vill ta tillfället i akt att tacka alla poliser och polisanställda för de insatser de gör dygnet runt och året runt för oss alla i Sverige. Stort tack!

Vi i Centerpartiet har stått bakom de historiskt stora och välbehövliga ökade resurserna till svensk polis som nu förverkligas. Polisen styrs av lagar, budget och regleringsbrev. De har också en vision: Vi gör hela Sverige tryggt och säkert.

I årets regleringsbrev från regeringen sägs att Polismyndigheten ska redovisa hur man har arbetat med resultat och vilka resultat som har uppnåtts i fråga om att växa mot målet att polistätheten minst ska motsvara genomsnittet i EU. Man ska också redovisa hur man förstärker arbetet med en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och en god service till medborgarna i hela landet.

Detta är alltså det som sägs från regeringen. Men samtidigt läggs tre polisreceptioner i Dalarna ned, och då säger regeringen att det är polisens spelplan, inte regeringens. Det är samma regering som bland annat säger att polisen ska redovisa antalet personer som kontrollerats inom ramen för den tillfälligt återinförda gränskontrollen vid inre gräns. Det ska vara efter nationalitet, antalet nekade inresor och hur många som är minderåriga. De ska ange olika andelstal. Dessutom ska Polismyndigheten per tertiäl redovisa en uppdatering avseende antalet fasta och mobila bevakningskameror och kroppsburna kameror.

När det gäller kameror och gränskontroller vill regeringen ha exakt antal, men i fråga om polisreceptioner med fasta öppettider, som i Leksand, Rättvik och Vansbro, sägs inget.

Jag vet att detta kan låta lite raljerande, men det är det inte. Vi i Centerpartiet tycker att gränskontroller och kameror verkligen är viktiga och nödvändiga. Men vi tycker även att en tillgänglig polis i hela landet är något både viktigt och nödvändigt.

I regeringens Sverige stänger polisen receptioner på landsbygden. Trots historiskt stora satsningar på polisen kommer flera polisreceptioner på landsbygden att stängas. Befolkningen i Leksand, Rättvik och Vansbro har fått besked om att dess möjlighet att fysiskt besöka polisen med fasta öppettider kommer att försvinna.

Det är absolut bra med satsningar på en förbättrad service per telefon och digitala plattformar. Men när det gäller samhällsservice, som pass, hittegods, anmälningar av brott och iakttagelser, är det många gånger helt avgörande med en lokal fysisk närvaro.

Om man hänvisar till en polisreception många mil och många timmar bort drabbar det de resurssvaga hårdast. Det får vi inte glömma bort. Personer med funktionshinder, personer som är hänvisade till allmänna kommunikationer och personer som inte är digitala eller som har andra utmaningar är alltid de som drabbas mest av beslut som dessa.

En tillgänglig och närvarande polis som bygger förtroende är avgörande för att förebygga och utreda brott. Det är kanske först den femte gången du träffar en polisanställd som du vågar ta mod till dig att berätta vad du är utsatt för i ditt hem eller vad du känner till om lokal brottslighet.

Polisens receptioner förväntas förstås inte ensamma lösa allt detta, men receptionerna kan heller inte enbart ses som en försumbar del i en slimmad organisationskarta. Vi som bor på landsbygden bidrar till hela Sverige på många sätt, och vi har rätt att förvänta oss en polisiär basservice och inte nedläggningar. Samtidigt som dödliga skjutningar och sprängningar inom kriminella nätverk drabbat vårt land hårt är den största andelen brott de som riktas mot personer, till exempel våld och hot mot barn och kvinnor, samt stöld, bedrägerier och skadegörelser som drabbar enskilda och småföretagare i hela landet.

Om inte ens Leksand, som är en medelstor svensk kommun med en stark besöksnäring, kan ha en öppen polisreception undrar man vad regeringen menar när justitieministern här i riksdagens talarstol säger att landsbygden inom en påtaglig närtid ska få uppleva effekterna av de stora resurserna till polisen. För en centerpartist skulle det betyda att nedstängningarna i Leksand, Rättvik och Vansbro stoppas.

Fru talman! I en annan del av Sverige, långt från storstadens asfalt, är även fjällräddningen en viktig del av livet. I Sverige finns omkring 400 fjällräddare fördelade över ett trettiotal enheter i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Dalarna. De är ofta under mycket svåra väderförhållanden ansvariga för hjälpinsatser i den svenska fjällvärlden. Både de som bor där och de turister som kommer på besök är beroende av att hjälpen kommer snabbt när olyckan är framme, och det gäller både vintertid och sommartid.

Alla frivilliga livräddare gör ovärderliga insatser, och det behövs fler. Därför anser Centerpartiet att man behöver fortsätta driva på för att förbättra situationen för denna grupp med bland annat utökade avdragsmöjligheter. Jag vill avslutningsvis därför yrka bifall till reservation 5, som rör stödet till landets fjällräddare.

Anf. 192 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Jag delar ledamoten Liljebergs oro över att den lokala polisen närvaron på många håll i Sverige är för låg. Vi behöver fler närvarande poliser i hela landet. Även jag kommer från ett län med många små kommuner, nämligen Västmanlands län. Där har närvaron under lång tid varit alltför svag.

Bilden är dock lite splittrad. Polisen lägger inte ned överallt. Arboga i Västmanland är en kommun som är jämförbar i storlek med Rättvik och Leksand. Där ska polisen öppna en ny polisstation. Uppenbarligen gör de lokala polisledningarna lite olika bedömningar.

I grund och botten beror detta på att den lokala polistillväxten i många år har varit alldeles för svag. Man har haft svårt att få resurserna att räcka till för en lokal närvaro överallt där man borde vara.

Nu växer polisen. Bara under 2024, förra året, ökade antalet poliser i yttre uniformerad tjänst med 700 i Sverige. Vi kommer att se ännu större ökningar framöver. Polisutbildningarna är fyllda. Vi bygger ut polisutbildningarna. Det händer väldigt mycket. Jag är hoppfull om att vi kommer att få en betydligt bättre lokal polisnärvaro runt om i landet.

Låt mig vara tydlig. Min uppfattning är att det ska finnas lokalt förankrad polis i hela Sverige. Min utgångspunkt är att det också bör finnas fast stationerade poliser i stort sett varje kommun i landet. Men vi har en skuld att arbeta igen på grund av att polistillväxten under många år har varit alldeles för svag.

Anf. 193 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Fru talman! I mångt och mycket delar jag helt klart ledamotens bild att vi borde ha gjort mer i Sverige på det här området. Det är därför vi står bakom de stora resurstillskott som gjorts och ser positivt på hur polisen nu rekryterar på väldigt många olika sätt för att få en polisiär närvaro i hela landet.

Det pratas mycket om yttre tjänst, och det är en del. Men vi ska komma ihåg att de stora brottsplatserna är fördelade – de finns förvisso på gator och torg men också i folks hem och i cybern. Vi behöver verka på alla områden. Därför kan jag tycka att det ibland blir lite ensidigt om man bara pratar om yttre uniformerad tjänst.

Sedan handlar det om polisreceptioner. Det pratas också om en god och tillgänglig service. Regeringen anser att polisen ska ha hand om till exempel passutlämning. Det finns även andra tillstånd och så vidare som ska gå via polisen. Då finns det många gånger för många grupper ett behov av en tillgänglig service i hela vårt land.

Jag måste säga att jag direkt på volley inte vet hur många som bor i Arboga. Det får ledamoten gärna upplysa mig om. Leksand var häromåret Sveriges mediankommun. Det betyder att 145 kommuner var större och 145 mindre. Med tanke på kommunens starka besöksnäring undrar man hur det kommer sig att det bedöms att behovet inte finns där.

Jag kan förstå bevekelsegrunderna för det här, men jag tycker att regeringen har för låga ambitioner. Det görs resurstillskott, och det är ett starkt fokus. Regeringen föreslår väldigt mycket bra lagstiftning som Centerpartiet står bakom. Men jag tycker att ambitionen är för låg och att det görs för lite för en närvarande lokal polis i hela landet.

Anf. 194 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Jag kan lova ledamoten att ambitionerna inte är låga. Tvärtom är ambitionerna för lokal närvaro höga. Sedan vet ledamoten lika väl som jag att många operativa och organisatoriska beslut fattas på lägre nivå. Det är väldigt svårt för regeringen att säga exakt var det ska finnas polisreceptioner och polisstationer. Men att det ska finnas en god lokal närvaro över hela Sverige är ovillkorligt.

Min fråga till ledamoten kopplat till det är hur styrningen av Polismyndigheten skulle se ut. Jag har inte sett några förslag från Centerpartiet om att man till exempel ska ställa krav på Polismyndigheten att det ska finnas en polisstation i varje kommun. Ett sådant krav skulle man kunna ställa, och det skulle få andra konsekvenser i Polismyndighetens verksamhet. Men om man ska vara konsekvent måste man följa upp den här typen av

yttranden med tydliga krav och förväntningar på hur det ska se ut. Än så länge har jag inte sett någonting från Centerpartiet i det här motionsbetänkandet eller någon annanstans om ett absolut krav på att det ska finnas en polisstation i varje kommun.

Prot. 2024/25:104
24 april

Polisfrågor

Anf. 195 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Fru talman! Det var därför jag inledde med att säga hur polisen styrs. Man styrs av lagar, budgetar, regleringsbrev och annat. Vi vet alla att det som regeringen lyfter fram i sitt regleringsbrev är det man tycker är viktigt. Det är därför regeringen säger att man ska redovisa antalet kameror på detaljnivå och exakt vilka kameror det är. Man ska på detaljnivå redovisa antalet minderåriga och vad de har för nationalitet. Det görs inre gränskontroller. Här är regeringen väldigt tydlig. Man sätter lyktan och lyset på det för att man tycker att det är viktigt. Underskatta inte de styrsystem som finns och det som regeringen lyfter fram! Däremot lyser till exempel krav på antalet polisstationer med sin frånvaro i regleringsbreven.

Det är bra att ledamoten tycker att Centerpartiet ska ha förslag och ambitioner, och det har vi. Jag har lärt mig här i riksdagen att det är mycket prat om tidigare mandatperioder och kommande mandatperioder. Men jag vet att Moderaterna och regeringen har fått makten och tagit på sig ansvaret. Det är ni som sitter i Rosenbad och styr det här. Då borde ni kunna svara på varför ni väljer att prioritera kameror och inrikeskontroller, vilket är viktigt, men i styrsystemen inte lyfter upp antalet polisreceptioner och lokal närvaro – om ni nu tycker att det här är så viktigt. Centerpartiet tycker att det är viktigt och att man behöver ha högre ambitioner och se hela Sverige och behovet av en lokalt närvarande och tillgänglig polis.

Anf. 196 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! Under de två föregående mandatperioderna 2014–2022, då Socialdemokraterna styrde det här landet, befann jag mig inte aktivt inom rikspolitiken, utan jag befann mig i den så kallade verkligheten, närmare bestämt i en polisbil ute på Stockholms gator. Jag satt där i min polisbil och gnällde på politikerna. Jag tyckte att de inte hade någon koll på hur det fungerade. Vi hade en justitieminister och en inrikesminister som jag tyckte var handlingsförlamade. De förstod inte de problem och de kommande problem som vi poliser på gatan varnade för. Jag gnällde också på en rikspolischef som inte lyssnade på sina poliser och som verkade vara mer intresserad av att spara in på budgeten än av att få en bättre uppklärningsprocent. Framför allt var han inte intresserad av att ha nöjda poliser.

Den här perioden var rätt dyster för svensk polis. Budgeten till polisen var låg, vilket gjorde att löneutvecklingen för polisen hamnade efter. Det ledde i sin tur till att få ville bli poliser. Tyvärr valde också alltför många poliser att lämna yrket. Det här ledde även till att utbildningar och fortbildningar inom polisen fick ställas in på grund av personalbrist. Utrustning stoppades från att köpas in på grund av dålig ekonomi. De poliser som fanns kvar fick jobba tvingande övertid, vilket gav en dålig arbetsmiljö och missnöjda poliser.

Färre poliser innebar också att utredningsresultaten sjönk. Utredningarna hamnade på hög. Grova brott såsom våldtäkt fick ofta ligga i balans och fick kanske till och med vänta upp till ett halvår innan utredning påbörjades. Det viktiga brottsförebyggande arbetet fick stå tillbaka. De poli-

ser som skulle jobba med det förebyggande arbetet fick i stället jobba med att åka på akuta larm. Det var helt enkelt en katastrof. Det var kris. Men ingen från Socialdemokraterna i det här huset eller på andra sidan Strömmen gjorde någonting åt det. Man valde att blunda och hålla för ögonen. Framför allt vägrade man att lyssna på de poliser som försökte påkalla uppmärksamhet.

Fru talman! Det vi ser i dag, med sprängningar, skjutningar, en ökad organiserad brottslighet och allt fler unga som dras in i kriminaliteten, är ett resultat av den misskötsel av svensk polis som den förra regeringen ägnade sig åt. Jag ska vara ärlig här nu också. Svensk polis missköttes även under den tidigare borgerliga så kallade alliansregeringen. Men jag hör inte företrädare från den regeringen stå här i talarstolen i Sveriges riksdag och ha hög svansföring.

Jag hör dock nästan i varje debatt – jag säger nästan – hur man från Socialdemokraterna slår sig för bröstet och berättar hur bra man skötte rättspolitiken under sina åtta år; man tog fram en massa lagförslag och förbättringar, startade upp fler polisutbildningar och allt vad det var. Men de där utbildningsplatserna som man startade upp fylldes ju inte. Det var knappt halvfyllt under några år. Och många av lagarna togs fram på initiativ av andra partier, bland annat Liberalerna.

Jag tycker i stället att man från Socialdemokraternas håll ska stå för att man inte gjorde något bra jobb. Siffrorna är glasklara. Om vi bara ska tala om skjutningar skedde mer än en fördubbling av antal skjutna från år 2014 till år 2022.

Antal poliser per capita 2014 var 206 per 100 000 medborgare. År 2022 var siffran uppe i 209 per 100 000. Det innebär att Uppsala hade fått ett tillskott på hela tre poliser. I Stockholm var siffran mycket dyrare. Där var siffran minus. Det var färre poliser 2022 än vad det var 2014. I år är vi per capita uppe i 218 poliser per 100 000.

Jag är orolig för att vi, ifall det blir ett regeringsskifte nästa höst, kommer att få en regering som redan har visat att man inte är kapabel att driva en fungerande och effektiv rättspolitik. Det gäller i varje fall om man fortsätter att envist påstå att man har gjort ett bra jobb under de två förra mandatperioderna. Jag är orolig.

Om vi sedan tittar på ett av de partier som Socialdemokraterna ska regera ihop med, Vänstern, är det ett parti som har varit emot i princip varje förslag som regeringen tar tagit fram. Det är lagar som när de har sjösatts har visat sig vara fungerande och effektiva i brottsbekämpningen.

Vänstern var emot preventiva tvångsmedel, de hemliga avlyssningarna. Det är en lag som har gjort att polisen har kunnat förhindra hundratals grova brott, inklusive mord.

Vänstern var emot säkerhetszoner, som på de platser där de har använts har visat sig vara hundra procentiga: inga skjutningar och inga sprängningar har skett, och inga vapen har beslagtagits, på de platser där man har haft säkerhetszoner. Det är ett hundra procentigt resultat.

Vänstern var emot en mer effektiv lag när det kom till kameraövervakning. Den var emot användandet av ANPR, som har visat sig vara väldigt effektivt framför allt för att kunna spåra inte minst gängkriminella.

Vänstern var emot att ta bort preskriptionstiden för brott som kan ge livstidsstraff, som till exempel mord.

Vänstern var emot de preventiva vistelseförbuden. Det är kanske den lag som har betytt mest för näringsidkarna och medborgarna i utsatta områden. De som tidigare stökade och begick brott har tvingats bort från området tack vare lagen. Det är många som tackar poliserna i de områdena. Det var Vänstern emot.

Vänstern röstade nej till att polisen ska få använda sig av hemliga tvångsmedel för att leta efter efterlysta personer. Jag har svårt att se varför man inte ska ge polisen bra verktyg för att kunna hitta efterlysta personer.

Vänstern var emot – och det är för mig obegripligt – att poliser som jobbade längst fram, de mest utsatta som jobbade mot den grova organiserade brottsligheten, de personer som har ett stort våldskapital, ska kunna använda en sifferkod i stället för namn vid avrapporteringen. Detta är för att slippa ta emot hot och få hembesök.

Det var Vänstern emot, bara för att ta några exempel. Det är ett parti som har krävt att få sitta i samma regering som Socialdemokraterna efter nästa val.

Jag satt i min polisbil under förra mandatperioden, och det jag såg hända framför ögonen var förfallet av en myndighet och dålig politik. De kriminella tog alltmer mark, och unga drogs in i kriminalitet. Poliser tappade orken och lusten att jobba. Ska det komma tillbaka efter nästa val? Det är jag orolig för.

(Applåder)

Anf. 197 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag förstår att Martin Melin vill angripa Vänsterpartiet och ifrågasätta vår politik. Det har han all rätt att göra. Men frågan är varför och med vilka argument.

Vi har varit emot en del av de reformer som han nämnde därför att vi tycker att de går alldeles för långt utifrån integritetshänsyn som vi är skyldiga att ta enligt många rättsprinciper, grundlagen och konventioner.

Jag kan ta några exempel där jag inte håller med om vad som har varit rimligt och rätt. När det gäller visitationszonerna, som ni införde, kan jag förstå att det inte händer någonting där medan polisen har en hög bevakning. Men var händer det i stället?

Det danska exemplet, som var föregångare, markerade att man sätter ut visitationszoner för att kunna sätta in många sociala insatser. Det stöder vi, och vi kallar det i stället för säkerhetszoner och trygghetszoner.

Sifferkoden för poliser är en reform som är på gång. Det kommer nu en ny lagstiftning som vi är beredda att stödja. Det som sades stämmer inte. Vi har varit tveksamma.

Jag tycker fortfarande att det handlar om rättssäkerhet. När det gäller de tjänstepersoner som man har kontakt med – tjänstepersoner som poliser eller de som jobbar i ett annat yrke – bör man i de flesta fall få veta vilka de är. Men här kan koder vara trygghetsskapande för flera professioner, och det accepterar vi också.

Anf. 198 MARTIN MELIN (L) replik:

Fru talman! Till att börja med ska säkerhetszonerna användas när det finns ett akut hot mot en eller flera personer i ett område. Det är därför det är begränsat till upp till två veckor.

Under de två veckorna placerar man en ganska stor mängd poliser i området och håller en extra koll, helt enkelt. Det är vad det handlar om. De sätts in när det är akut. När den akuta hotbilden är över drar man bort poliserna.

Det har fungerat. Det har inte heller skett någonting efter att poliserna är borta. Jo, det stämmer att det har hänt i Södertälje. Men i de andra områdena har det varit lugnt även efteråt. Det har fungerat dämpande.

Ofta är det en person som skjuter någon. Då är det någon annan som ska hämnas. Det ska man gärna göra samma kväll, dagen efter, två dagar efter, och så vidare. Det är där man har satt in säkerhetszonerna. Efter ett par veckor är det ofta inte aktuellt längre. På så sätt har säkerhetszonerna varit framgångsrika.

I min värld ska det finnas en stor mängd närvarande poliser i de områdena dygnet runt redan från start, i den bästa av världar. Den numerären av poliser finns inte än. Men förhoppningsvis kan vi kanske nå dit om ett par år så att det kan finnas tillräckligt många poliser i områdena. Då behöver man i princip inte inrätta några säkerhetszoner för att det är lugnt och tryggt. Det är dit vi ska nå.

Som jag förstår det måste vi göra något, och då har man inrättat säkerhetszoner. Jag tror inte att man kommer att använda säkerhetszoner för svensk polis om fem år. Då kommer det redan att finnas poliser på plats, och det kommer förhoppningsvis att ha blivit lugnare och tryggare.

Anf. 199 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag vill kontra lite grann med att zonerna också har skapat problem. Det är många som upplever att de blir visiterade gång på gång därför att de har en annan hudfärg och att det är rasifierade som blir utsatta för visitationer.

Polisen har redan i dag möjlighet att göra vissa visitationer om de har befogad anledning. Men här kan det ske utan särskild misstanke. Det har uppenbarligen också skapat oro och rädsla hos många i de här områdena. Det är en negativ effekt.

Vi måste också se till att polisen arbetar på ett sätt så att man skapar förtroende och tillit och kan öppna för kommunikationer och få viktig information. Jag håller inte med om att det har varit lyckat.

Anf. 200 MARTIN MELIN (L) replik:

Fru talman! Jag ska bara rätta ledamoten här. Polisen har sedan 2004 haft rätt att kunna visitera utan skälig misstanke enligt polislagen. Det är också den lagen man stöder sig på i dag.

Den enda skillnaden är att man i polislagen 22 § har fört in att man även får kontrollera fordon utan skälig misstanke. Det beror på att de här personerna har lärt sig att förvara vapnen i bilarna i stället för att ha dem på sig. Detta är alltså i princip den enda skillnaden.

Jag har pratat med poliser ute i de här områdena – duktiga och vettiga poliser som jobbar där. De vill jobba förtroendeskapande, bygga relationer och så vidare. Jag får faktiskt andra signaler från dem, för de berättar för mig att de boende går ut och säger: Tack för att ni är här! Tack för att ni kollar de här personerna, för vi vet att det är de som är kriminella!

Jag har kollat JO-anmälningarna, och det finns inte en enda anmälan som är kopplad till en visitation i en säkerhetszon – inte en enda. Och då har det ändå gjorts omkring 450 visitationer.

I min värld känner jag att detta har visat de boende i områdena att vi tar dem och deras oro på allvar. Vi finns här för er, och vi ser till att dessa personer inte skjuter och spränger så att ni kan ha era barn i lekparken! Det är den uppfattning jag får när jag pratar med poliser ute i områdena, men vi kanske inte pratar med samma poliser eller samma boende.

Anf. 201 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! I en tid när gängkriminaliteten kräver mycket fokus och resurser vill jag inleda mitt anförande med att lyfta ett annat mycket angeläget område, som vi anser borde prioriteras högre. Barn i vår omgivning utsätts dagligen för allvarliga sexuella övergrepp.

Trots att Sverige sedan många år har en lagstiftning som slår fast att sexuella handlingar som genomförs, eller som man förmår någon annan att utföra, utan samtycke är brottsliga. Och trots att barn under 18 år ska omfattas av det rättsliga skyddet för barn finns många luckor kvar att täppa till i lagstiftningen.

Syftet med detta är trefaldigt: brottsoffrets upprättelse, ansvarsutkrävandet av förövaren samt att samhället en gång för alla slår fast att skulden för övergreppet ligger hos förövaren – aldrig hos brottsoffret. Detta gäller också om brottet begås på internet.

Det är därför djupt problematiskt att det fortfarande kan saknas pengar för att på ett tillfredsställande sätt utreda och lagföra förövare av sexualbrott mot barn på internet. Detta måste bli en prioritering, och pengar måste öronmärkas för utredningarna. Det är ytterst allvarligt att så många barn uttrycker att de inte ens anmäler brottet eftersom de är rädda för att inte bli trodda eller för att de ska bli trodda men avfärdade när utredningarna läggs ned direkt. Detta skickar också en allvarlig signal till vårt samhälle att sexualbrott mot barn på internet bara tas på allvar i undantagsfall.

Att barn är utsatta för till exempel uthängningar på så kallade expose-konton, hotas till att skicka nakenbilder och utsätts för grooming på nätet framgår till exempel av Bris årsrapport 2025. Området barns digitala liv är ett av de områden som lyfts fram särskilt i rapporten.

Fru talman! Förutom att resurser och öronmärkning kan krävas för att säkerställa att alla brott utreds på ett tillfredsställande sätt kan också andra åtgärder krävas. Polisens möjligheter att utreda brott kopplat till bland annat människor utsatta för kommersiell sexuell exploatering, prostitution och människohandel förutsätter att poliser får gedigen utbildning i frågorna. Utbildning i bemötande av utsatta människor, exempelvis de grupper som nämns ovan, bör därför införas i polisutbildningen.

En annan typ av brott där ytterligare insatser behövs är hatbrott. Ett hatbrott innebär att gärningspersonen utför ett angrepp på grund av sin negativa inställning till vissa personers egenskaper. Hatbrott kan vara brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering eller andra brott där motivet har varit att kränka en person eller folkgrupp på grund av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet. Enligt Brottsförebyggande rådet är de vanligaste hatbrotten ofredande och olaga hot.

Samer är en av de grupper som utsätts för hatbrott i Sverige. Hatbrott mot samer förekommer både fysiskt och digitalt, och särskilt utsatta är de som tydligt uttrycker sin samiska identitet, som renskötande samer och personer med samiska namn. Tidigare erfarenheter har dessutom visat att ett hårt debattklimat kring frågor som till exempel rör rennäringens markanvändning riskerar att öka förekomsten av hat mot samer.

Okunskap om samisk kultur och samisk historia försvårar arbetet med att motarbeta fördomar, rasism och förakt mot samer. Företrädare för samiska organisationer har framfört att rasism mot samer bland annat tar sig uttryck i gärningar mot renar. Eftersom renen och renskötseln är en grundläggande förutsättning för att kunna bevara och utveckla den samiska kulturen är plågade och dödade renar inte bara ett fruktansvärt brott utan även ett tydligt uttryck för rasism mot samer.

Dessvärre finns stora brister i möjligheten att driva mål i domstol och åstadkomma fällande domar. Detta beror bland annat på att mycket få brott anmäls samt på att det ofta saknas tillräckliga bevis för att anmäla och lagföra när till exempel renar plågas eller dödas.

Detta är oacceptabelt. I Sverige ska ingen utsättas för diskriminering eller hat. Vi behöver intensifiera myndigheternas arbete mot hatbrott och synliggöra de övergrepp som begåtts mot samerna historiskt, men även dem som sker i dag.

Fru talman! Varje hatbrott utgör en kränkning av en människas rättigheter och är ett uttryck för synen att alla människor inte är lika mycket värda. Miljöpartiet vill ta krafttag mot hatbrotten på flera plan, inklusive genom förstärkt arbete inom polisen och på internet.

Hatbrottsarbetet inom polisen borde stärkas genom att utöka hatbrottsenheterna, förbättra internutbildningen och förstärka polisens samverkan med civilsamhället. En annan viktig åtgärd är att införa en specialiserad stöddlinje för dem som utsätts för hatbrott. Arbetet med att bekämpa hatbrott på nätet och ställa högre krav på internetplattformarna bör också intensifieras.

Fru talman! För många barn och unga är nätet en stor del av livet, och det gäller inte minst olika spelplattformar. Tyvärr har det visat sig att den gejmingsvärld där en överväldigande del av Sveriges barn och unga tillbringar mycket av sina sociala liv riskerar att bli en grogrund för våldsbejakande högerextremism.

I Expos årliga kartläggning av den högerextrema miljön i Sverige pekar man på att extremister är oerhört framgångsrika med påverkanskampanjer och rekryteringsinsatser online, särskilt i sociala medier. Polisen, socialtjänsten och andra expertmyndigheter måste ges resurser att följa och utveckla sin närvaro och kunskap på området. Exempel från EU och polisen i Nederländerna visar att polisiär närvaro i gejmingsmiljöer och online är avgörande.

Sverige ligger också efter när det gäller att lösa brott i spelmiljöer. En granskning i SVT från 2023 visar att det endast finns 27 fällande domar de senaste sex åren för denna typ av brott, trots att vi vet att många spelare spelar och utsätts för brott samt att branschen omsätter tiotals miljarder varje år.

Sammantaget måste polisen ges resurser för att utveckla det digitala arbetet, särskilt för att bekämpa brott med extrema förtecken som begås mot barn och unga.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag också nämna något om en av de åtgärder som behövs för att säkerställa att polisen har de bästa förutsättningarna för att göra sitt arbete. En central fråga för polisens legitimitet är att personalens sammansättning speglar befolkningen avseende kön och etnicitet. Trots att vissa insatser har gjorts ser vi inte en önskvärd utveckling i detta avseende.

Polismyndigheten och Plikt- och prövningsverket behöver således intensifiera detta arbete. En bred rekryteringsbas ger bättre möjligheter för att polisen ska ha rätt kompetens när det gäller kulturell och språklig förståelse med de förbättrade förmågor detta ger i såväl brottsbekämpande som förebyggande arbete.

Fru talman! Jag står givetvis bakom MP:s samtliga reservationer, men jag väljer att yrka bifall bara till reservation 8.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

§ 12 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2024/25:161 Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar

Motioner

med anledning av prop. 2024/25:154 Partipolitiska lotterier

2024/25:3402 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)

2024/25:3403 av Lawen Redar m.fl. (S)

2024/25:3404 av Rickard Nordin m.fl. (C)

2024/25:3409 av Mats Berglund m.fl. (MP)

§ 13 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 23 april

2024/25:623 Servicekontoret i Brandbergen

av Åsa Westlund (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:624 Statlig grundfinansiering av Raoul Wallenberg-institutet

av Per-Arne Håkansson (S)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:625 Neutralitet på arbetsplatsen

av Sara Gille (SD)

till statsrådet Nina Larsson (L)

2024/25:626 Halvledare och deras aktuella risker och sårbarheter
av *Markus Selin* (S)
till försvarsminister Pål Jonson (M)
2024/25:627 Stängning av polisstationer i Blekinge
av *Heléne Björklund* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 14 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 23 april

2024/25:1085 Filialbibliotek och skolsäkerhet
av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till statsrådet Lotta Edholm (L)
2024/25:1086 Remmene skjutfält och konsekvenser för samhällsplanering
av *Jessica Rodén* (S)
till försvarsminister Pål Jonson (M)
2024/25:1087 Sveriges ståndpunkt om Taiwan vid WHA 2025
av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)
2024/25:1088 Kreditgarantier till Ukraina och Sveriges förhållnings-sätt till OECD-Dacs biståndsdefinition
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)
2024/25:1089 Laxfisket i Torne älv
av *Ida Karkiainen* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

§ 15 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 23 april

2024/25:1047 Geografisk fördelning av biståndet
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)
2024/25:1039 Yrkesutbildningar
av *Heléne Björklund* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)
2024/25:1043 Rätten till meningsfull fritid för den som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning
av *Nadja Awad* (V)
till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:1041 Biståndsinsatser i konfliktområden

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1042 Tillgång till distriktsveterinärer i Halland

av *Christofer Bergenblock* (C)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1040 Stöd till civilsamhället

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1052 Civilsamhällets roll i biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1046 Husbehovsfiskets roll i totalförsvaret

av *Hanna Westerén* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1050 Behovet av svenska beredskapsbutiker

av *Hanna Westerén* (S)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2024/25:1045 Lantbrukets kompetensförsörjning

av *Stina Larsson* (C)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1044 Bistånd som riskerar att förvandlas till exportstöd

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1055 Migrationskrav som biståndsvillkor

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1049 Bostadsrättsinnehavares och hyresgästers ansvar för trygghet

av *Markus Kallifatides* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1053 Jämställdhetsarbetet i biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1051 Kustbevakningens bemanning

av *Hanna Westerén* (S)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2024/25:1061 Budapest Pride

av *Louise Thunström* (S)

till kulturminister Parisa Liljestränd (M)

2024/25:1067 Småskalig vattenkraft

av *Erik Hellsborn* (SD)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2024/25:1063 Den ryska attacken mot Ukraina och den israeliska attacken mot Gaza

av *Jamal El-Haj* (-)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergård (M)

2024/25:1065 Återkravsstopp för assistansersättning

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:1069 Åtgärder för att rädda den svenska glashantverkstraditionen

av *Laila Naraghi* (S)
till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2024/25:1048 Överförbarhet av fiskekvoter

av *Victoria Tiblom* (SD)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1056 Bostadsrättsliga föravtal och förhandsavtal

av *Markus Kallifatides* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1054 Bättre skydd mot oseriösa överlåtelse av fastigheter

av *Markus Kallifatides* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1068 Framtidens kurslitteratur

av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2024/25:1058 Ökat ansvar på kommunerna när staten drar sig tillbaka

av *Louise Thunström* (S)
till statsrådet Erik Slottner (KD)

2024/25:1064 Beredskap med anledning av mul- och klövsjuka

av *Stina Larsson* (C)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1062 Bitcoinreserv

av *Dennis Dioukarev* (SD)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:1066 Uteservering som serveringslokal

av *Christofer Bergenblock* (C)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:1057 Översyn av Rättsliga rådet

av *Karin Rågsjö* (V)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:1060 Beslut om stärkt svensk livsmedelsförsörjning och -beredskap

av *Helena Lindahl* (C)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1059 Jämlik tillgång till hjälpmedel över hela landet

av *Nadja Awad* (V)
till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:1073 Skolsäkerhet

av *Niklas Sigvardsson* (S)
till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:1072 Utbildningsklyftor bland unga

av *Serkan Köse* (S)
till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:1070 Ungas etablering på arbetsmarknaden

av *Serkan Köse* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:1076 Proposition om straffansvar för psykiskt våld

av *Aida Birinxhiku* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1071 Åtgärder mot ökande psykisk ohälsa och självskadebeteende bland unga

av *Serkan Köse* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:1074 Situationen för fisket i Älvkarleby

av *Sanne Lennström* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1075 Antalet gånger hemlig dataavläsning har använts år 2023

av *Ulrika Westerlund* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

Prot. 2024/25:104
24 april

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 22.09.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.49,

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.13,

av förste vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 141 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 9 anf. 163 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Margareta Cederfelt därefter till och med § 11 anf. 184 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövningar	1
§ 3 Punktskatt	1
Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU15	1
Anf. 1 BORIANA ÅBERG (M).....	1
Anf. 2 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	3
Anf. 3 BORIANA ÅBERG (M) replik	3
Anf. 4 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	4
Anf. 5 BORIANA ÅBERG (M) replik	4
Anf. 6 KALLE OLSSON (S) replik.....	5
Anf. 7 BORIANA ÅBERG (M) replik	5
Anf. 8 KALLE OLSSON (S) replik.....	6
Anf. 9 BORIANA ÅBERG (M) replik	6
Anf. 10 KALLE OLSSON (S)	6
Anf. 11 CECILIA ENGSTRÖM (KD).....	8
Anf. 12 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	9
Anf. 13 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	9
Anf. 14 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	10
Anf. 15 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	10
Anf. 16 KALLE OLSSON (S) replik.....	10
Anf. 17 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	11
Anf. 18 KALLE OLSSON (S) replik.....	11
Anf. 19 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	11
Anf. 20 ANDERS ÅDAHL (C) replik	12
Anf. 21 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	12
Anf. 22 ANDERS ÅDAHL (C) replik	12
Anf. 23 CECILIA ENGSTRÖM (KD) replik	13
Anf. 24 ERIK HELLSBORN (SD)	13
Anf. 25 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	14
Anf. 26 ERIK HELLSBORN (SD) replik.....	15
Anf. 27 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	15
Anf. 28 ERIK HELLSBORN (SD) replik.....	15
Anf. 29 ANDERS EKEGREN (L).....	16
Anf. 30 KALLE OLSSON (S) replik.....	17
Anf. 31 ANDERS EKEGREN (L) replik.....	17
Anf. 32 KALLE OLSSON (S) replik.....	18
Anf. 33 ANDERS EKEGREN (L) replik.....	18
Anf. 34 MALIN ÖSTH (V).....	18
Anf. 35 ANDERS ÅDAHL (C)	20
Anf. 36 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	22
(Beslut fattades under § 7.)	23
§ 4 Prioriteringar inom hälso- och sjukvården	24
Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU17	24
Anf. 37 JOHAN HULTBERG (M)	24
(forts. § 8).....	26
Ajournering.....	26
Återupptaget sammanträde.....	26

§ 5 Frågestund	26
Anf. 38 TREDJE VICE TALMANNEN	26
<i>Statlig närvaro i hela landet</i>	26
Anf. 39 LARS ISACSSON (S).....	26
Anf. 40 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	27
Anf. 41 LARS ISACSSON (S).....	27
Anf. 42 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	27
<i>Välfärdsbrottsligheten</i>	27
Anf. 43 LEONID YURKOVSKIY (SD)	27
Anf. 44 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	28
Anf. 45 LEONID YURKOVSKIY (SD)	28
Anf. 46 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	28
<i>Journalister och yttrandefriheten</i>	29
Anf. 47 HÅKAN SVENNELING (V).....	29
Anf. 48 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	29
Anf. 49 HÅKAN SVENNELING (V).....	29
Anf. 50 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	29
<i>Undervisningen om sexuell hälsa</i>	30
Anf. 51 HELENA VILHELMSSON (C).....	30
Anf. 52 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	30
Anf. 53 HELENA VILHELMSSON (C).....	30
Anf. 54 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	30
<i>Associeringsavtalet med Israel</i>	31
Anf. 55 JACOB RISBERG (MP).....	31
Anf. 56 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	31
Anf. 57 JACOB RISBERG (MP).....	31
Anf. 58 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	31
<i>Assisterade utresor från Gaza</i>	32
Anf. 59 ANN-SOFIE ALM (M).....	32
Anf. 60 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	32
Anf. 61 ANN-SOFIE ALM (M).....	32
Anf. 62 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	32
<i>Tillämpningen av vattendirektivet</i>	33
Anf. 63 MAGNUS JACOBSSON (KD)	33
Anf. 64 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M).....	33
Anf. 65 MAGNUS JACOBSSON (KD)	33
Anf. 66 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M).....	33
<i>En svensk molntjänst för säker datahantering</i>	34
Anf. 67 HELENA GELLERMAN (L)	34
Anf. 68 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	34
Anf. 69 HELENA GELLERMAN (L)	34
Anf. 70 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	35

<i>Klimatet och konkurrenskraften</i>	35
Anf. 71 MATILDA ERNKRANS (S).....	35
Anf. 72 Statsrådet JESSICA ROSENCRANTZ (M).....	35
Anf. 73 TREDJE VICE TALMANNEN.....	36
<i>Tillämpningen av lagen om gårdsförsäljning</i>	36
Anf. 74 ANGELICA LUNDBERG (SD).....	36
Anf. 75 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	36
<i>En förändrad sexualundervisning</i>	36
Anf. 76 DANIEL RIAZAT (V).....	36
Anf. 77 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	37
<i>Grov ekonomisk brottslighet i offentlig upphandling</i>	37
Anf. 78 MALIN BJÖRK (C).....	37
Anf. 79 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	37
<i>Ökad andel behöriga lärare</i>	38
Anf. 80 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP).....	38
Anf. 81 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	38
<i>Överskultsättningen</i>	39
Anf. 82 LARS BECKMAN (M)	39
Anf. 83 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	39
<i>En statlig e-legitimation</i>	39
Anf. 84 TORSTEN ELOFSSON (KD)	39
Anf. 85 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	39
<i>Åtalet mot Joakim Medin</i>	40
Anf. 86 MARKUS KAUPPINEN (S).....	40
Anf. 87 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	40
<i>Slöja och hedersförtryck i skolan</i>	40
Anf. 88 ANDERS ALFTBERG (SD)	40
Anf. 89 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	41
<i>En förändrad alkohollagstiftning</i>	41
Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	41
Anf. 91 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	41
<i>Regeringens arbete mot terrorism</i>	42
Anf. 92 MARGARETA CEDERFELT (M).....	42
Anf. 93 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	42
<i>Konfessionella inslag i förskolan</i>	42
Anf. 94 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	42
Anf. 95 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	43
<i>UD och evakueringen av svenska medborgare från Gaza</i>	43
Anf. 96 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	43
Anf. 97 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	43
<i>Regeringens arbete för avskaffande av tullar</i>	44
Anf. 98 LARS PÜSS (M).....	44
Anf. 99 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	44
<i>Nedläggningen av statliga servicekontor i Dalsland</i>	44

Anf. 100 JONATHAN SVENSSON (S)	44
Anf. 101 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	44
<i>Kriminella gäng i skolan</i>	45
Anf. 102 PATRICK RESLOW (SD).....	45
Anf. 103 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	45
<i>En förbättrad elevhälsa</i>	45
Anf. 104 NORIA MANOUCHI (M)	45
Anf. 105 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	46
<i>Små företags skydd mot bedrägerier</i>	46
Anf. 106 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	46
Anf. 107 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	46
<i>Vinster i skolan</i>	47
Anf. 108 NIKLAS SIGVARDSSON (S).....	47
Anf. 109 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	47
<i>Dödandet av palestinska hjälparbetare</i>	47
Anf. 110 JÖRGEN BERGLUND (M).....	47
Anf. 111 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	47
<i>Silon i Frihamnen</i>	48
Anf. 112 JYTTE GUTELAND (S).....	48
Anf. 113 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	48
Ajournering	48
Återupptaget sammanträde	49
§ 6 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 23 april	49
UbU13 Vuxenutbildning	49
NU15 Lagändringar till följd av ändringar i EU:s formskyddsförordning	50
NU17 Näringspolitik	50
FöU6 Personalfrågor	52
AU8 Arbetsmiljö	53
JuU33 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2024	55
§ 7 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	55
SkU15 Punktskatt.....	55
§ 8 (forts. från § 4) Prioriteringar inom hälso- och sjukvården (forts. SoU17)	57
Anf. 114 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	57
Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M) replik	57
Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	58
Anf. 117 JOHAN HULTBERG (M) replik	58
Anf. 118 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	59
Anf. 119 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	61
Anf. 120 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	62
Anf. 121 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	62
Anf. 122 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	63
Anf. 123 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	63
Anf. 124 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	64

Anf. 125	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	64
Anf. 126	CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	65
Anf. 127	LINA NORDQUIST (L)	65
Anf. 128	KARIN SUNDIN (S)	66
Anf. 129	JOHAN HULTBERG (M) replik	68
Anf. 130	KARIN SUNDIN (S) replik	69
Anf. 131	JOHAN HULTBERG (M) replik	69
Anf. 132	KARIN SUNDIN (S) replik	70
Anf. 133	CARITA BOULWÉN (SD) replik	70
Anf. 134	KARIN SUNDIN (S) replik	71
Anf. 135	CARITA BOULWÉN (SD) replik	71
Anf. 136	KARIN SUNDIN (S) replik	72
Anf. 137	CARITA BOULWÉN (SD)	72
Anf. 138	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	74
Anf. 139	CARITA BOULWÉN (SD) replik	75
Anf. 140	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	75
Anf. 141	CARITA BOULWÉN (SD) replik	76
Anf. 142	KARIN RÅGSJÖ (V)	76
Anf. 143	NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	78
Anf. 144	CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	80
Anf. 145	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	80
Anf. 146	CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	81
Anf. 147	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	82
Anf. 148	ULRIKA WESTERLUND (MP)	82
Anf. 149	CARITA BOULWÉN (SD) replik	84
Anf. 150	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	85
Anf. 151	CARITA BOULWÉN (SD) replik	85
Anf. 152	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	86
Anf. 153	PATRIK BJÖRCK (S)	86
Anf. 154	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	91
Anf. 155	PATRIK BJÖRCK (S) replik	91
Anf. 156	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	92
Anf. 157	PATRIK BJÖRCK (S) replik	93
	(Beslut skulle fattas den 29 april.)	93
§ 9	Civila samhället, trossamfund och folkbildning	93
	Kulturutskottets betänkande 2024/25:KrU8	93
Anf. 158	CARL NORDBLOM (M)	93
Anf. 159	AZADEH ROJHAN (S)	95
Anf. 160	MAGNUS JACOBSSON (KD)	97
Anf. 161	JONAS ANDERSSON (SD)	99
Anf. 162	VASILIKI TSOUPAKI (V)	101
Anf. 163	ANNE-LI SJÖLUND (C)	104
Anf. 164	MALIN DANIELSSON (L)	105
Anf. 165	JACOB RISBERG (MP)	107
Anf. 166	MAGNUS MANHAMMAR (S)	109
Anf. 167	JONAS ANDERSSON (SD) replik	111
Anf. 168	MAGNUS MANHAMMAR (S) replik	111
Anf. 169	JONAS ANDERSSON (SD) replik	112
Anf. 170	MAGNUS MANHAMMAR (S) replik	112
	(Beslut skulle fattas den 29 april.)	113
§ 10	Våldsbrott och brottsoffer	113

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU11	113	Prot. 2024/25:104
Anf. 171 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	113	24 april
Anf. 172 GUDRUN NORDBORG (V) replik	116	
Anf. 173 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	116	
Anf. 174 GUDRUN NORDBORG (V) replik	116	
Anf. 175 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	117	
Anf. 176 SANNA BACKESKOG (S)	117	
Anf. 177 TORSTEN ELOFSSON (KD)	120	
Anf. 178 KATJA NYBERG (SD)	122	
Anf. 179 MARTIN MELIN (L)	123	
Anf. 180 GUDRUN NORDBORG (V)	125	
Anf. 181 ULRIKA LILJEBERG (C)	127	
Anf. 182 JACOB RISBERG (MP)	128	
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	129	
§ 11 Polisfrågor	130	
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU15	130	
Anf. 183 KATJA NYBERG (SD)	130	
Anf. 184 PETTER LÖBERG (S)	131	
Anf. 185 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	134	
Anf. 186 PETTER LÖBERG (S) replik	134	
Anf. 187 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	135	
Anf. 188 PETTER LÖBERG (S) replik	135	
Anf. 189 MIKAEL DAMSGAARD (M)	135	
Anf. 190 GUDRUN NORDBORG (V)	138	
Anf. 191 ULRIKA LILJEBERG (C)	140	
Anf. 192 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	141	
Anf. 193 ULRIKA LILJEBERG (C) replik	142	
Anf. 194 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	142	
Anf. 195 ULRIKA LILJEBERG (C) replik	143	
Anf. 196 MARTIN MELIN (L)	143	
Anf. 197 GUDRUN NORDBORG (V) replik	145	
Anf. 198 MARTIN MELIN (L) replik	145	
Anf. 199 GUDRUN NORDBORG (V) replik	146	
Anf. 200 MARTIN MELIN (L) replik	146	
Anf. 201 JACOB RISBERG (MP)	147	
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	149	
§ 12 Bordläggning	149	
§ 13 Anmälan om interpellationer	149	
§ 14 Anmälan om frågor för skriftliga svar	150	
§ 15 Anmälan om skriftliga svar på frågor	150	
§ 16 Kammaren åtskildes kl. 22.09	153	